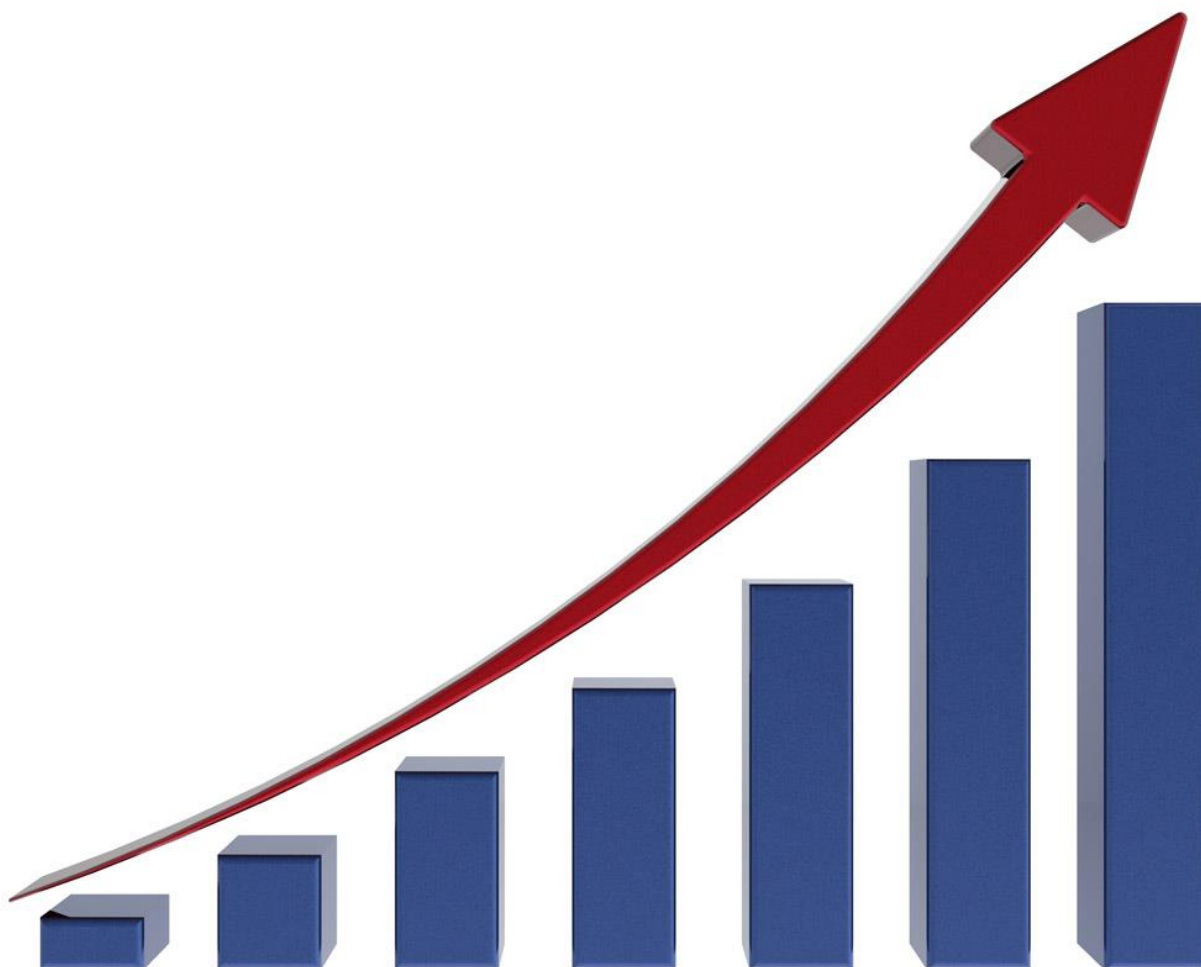

Izvještaj o razvoju FBiH 2014

Septembar, 2015

Sadržaj

Sažetak	4
Pregled preporuka	11
Makro stabilnost	15
Bruto domaći proizvod	15
Industrija	17
Vanjska trgovina	18
Javne finansije	21
Izvršenje budžeta FBiH	23
Direktni i indirektni porezi	26
Javni dug	29
Razvoj finansijskog tržišta	31
Cijene	33
Plaće	35
Konkurentnost	37
Klasteri	40
Kompetentnost ljudskih resursa	42
Naučno-tehnološka i poslovna infrastruktura	45
Jedinstven ekonomski prostor	46
Zapošljavanje	48
Funkcionisanje tržišta rada i aktivne mjere zapošljavanja	53
Poboljšanje vještina na tržištu rada, strukovnog obrazovanja i treninga	57
Razvoj malih i srednjih preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta	58
Održivi razvoj	61
Poljoprivreda, proizvodnja hrane i ruralni razvoj	61
Ekologija, energija i obnovljivi izvori energije	66
Transport i komunikacije	71
Socijalna uključenost	76
Socijalna politika u funkciji zapošljavanja	80
Položaj porodica sa djecom	84
Obrazovanje	91
Zdravstvena zaštita	106
Penziona politika	127
Položaj osoba sa invaliditetom	131

Uvod

U skladu sa evropskom praksom, Federalni zavod za programiranje razvoja je 2011. godine počeo raditi Izveštaj o razvoju Federacije Bosne i Hercegovine.

Ovo je četvrti po redu izvještaj koji je pripremljen sa ciljem praćenja i analize stepena društveno-ekonomskog razvoja i strukturnih izazova u ekonomiji Federacije Bosne i Hercegovine.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je podržala Razvojnu strategiju i Strategiju socijalnog uključivanja i u septembru 2010 godine usvojila akcione planove za implementaciju istih.

Koncipiran na način da predstavlja jedan cjelovit pregled aktuelne situacije i trendova, ovaj dokument treba da posluži vladama u Federaciji Bosne i Hercegovine kao putokaz u reformskim procesima u narednom periodu. Izveštaj se zasniva na relevantnim statističkim podacima publikovanim od strane nadležnih federalnih institucija, državnih ili međunarodnih institucija, kao i na različitim publikacijama, istraživanjima i analizima.

Vizija Federacije Bosne i Hercegovine je da postane moderna, evropski orjentirana zajednica sa filozofijom razvoja baziranom na integrisanim politikama produktivnog i maksimalnog zapošljavanja, razvijenim poduzetničkim i javnim sektorom, efektivnoj administraciji, socijalnoj uključenosti i visokim kvalitetom života na svim razinama federalne zajednice.

Na osnovu ovako utvrđene vizije su definisani razvojni prioriteti koji su orjentisani na održanje makroekonomske stabilnosti, povećanje konkurentnosti i zaposlenosti, uvažavajući principe održivog razvoja uz zavidan nivo socijalne osjetljivosti za najugroženije članove zajednice.

Sažetak

Strateški ciljevi razvoja kako BiH, tako i Federacije BiH, usmjereni su ka povećanju zaposlenosti, te jačanju konkurentne pozicije privrede većom produktivnošću rada i nižim troškovima poslovanja, što je pretpostavka za prelazak iz grupe zemalja sa relativno niskim dohotkom u zemlje srednjeg i višeg dohotka.

Strateškim dokumentima na nivou BiH za period 2010. – 2014. godine (Strategija razvoja i Strategija socijalne uključenosti) definisani su sljedeći strateški ciljevi :

1. Makroekonomska stabilnost
2. Konkurentnost
3. Zapošljavnje
4. Održivi razvoj
5. Euro integracije
6. Socijalna uključenost

U okviru svakog strateškog cilja, utvrđeni su podciljevi i mjere kojim će biti podržana implementacija strateških dokumenata.

U svrhu izrade ovog Izveštaja i uporedivosti podataka, a do objavljivanja konačnih podataka iz popisa stanovništva 2013. godine, koristiće se procijenjeni podaci o broju stanovnika objavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku dana 30.06.2014. godine (2.336.722 stanovnika - prisutno stanovništvo).

Posljednjih godina primjetan je trend brzog starenja stanovništva u FBiH. Od ukupnog broja stanovnika u FBiH, 2014. godine populacija 0-14 godina čini 16,7%. Radno sposobnu populaciju od 15-64 godine čini 69% ukupne populacije, dok 14,3% otpada na populaciju stariju od 65 godina.

Prirodni priraštaj je negativan (-0,08‰) i bilježi pad u odnosu na 2013. godinu kada je iznosio -0,01‰. U 2014. godini rođeno je 2,3% manje stanovnika u odnosu na prethodnu godinu.

Očekivana životna dob pri rođenju u FBiH 2014. godine je 78 godina, za žene 80, a za muškarce 76 godina.

Smrtnost dojenčadi¹ je značajan pokazatelj kvalitete života, zdravstvenog stanja djece i roditelja i odraz organizovanosti i kvaliteta zdravstvene zaštite. U 2014. godini, prema Preliminarnom izvještaju Zdravstvenog stanja stanovništva i zdravstvenoj zaštiti u FBiH za 2014. godinu, stopa dojenačkog mortaliteta se smanjila (6,4/1.000 živorođenih) u odnosu na prethodnu godinu.² U 2014. godini stopa dojenačke smrtnosti u Sloveniji je 4,04‰, u Hrvatskoj 5,87‰, Srbiji 6,16‰, Makedoniji 7,9‰, Njemačkoj 3,46‰, a u zemljama EU (prosjeak) 4,33‰.³

¹ Broj smrti dojenčadi ispod jedne godine starosti, u vremenskom periodu od jedne godine na 1.000 živo-rođenih iste godine.

² ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014".

³ Index Mundi <http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?v=29> Date accessed [07.07.2015].

Zdravstvenim osiguranjem na nivou Federacije BiH u 2014. godini obuhvaćeno je 2.019.525 osiguranih lica ili 86,43% stanovništva.

Prema Anketi o potrošnji domaćinstava u FBiH (APD) iz 2011. godine (zadnji raspoloživi podaci), siromašnih domaćinstava je bilo 16,0% (BiH 17,2%, RS 19,6%), dok je siromašnih pojedinaca bilo 17,1% (BiH 17,9%, RS 19,5%). Djeca su najranjiviji dio društva jer ne mogu sama unaprijediti svoj položaj. Stopa siromaštva kod domaćinstava sa troje i više djece i iznosi 21,4%.⁴ U 2014. godini, broj maloljetnih korisnika socijalne zaštite porastao je za 5,57%. Ukupan broj u 2014. godini iznosio je 78.712 korisnika socijalne zaštite.

BDP na nivou BiH bilježi rast u 2014. godini u odnosu na prethodnu godinu. Prema pokazateljima državne Agencije za statistiku BiH, procijenjeni BDP proizvodnim pristupom za 2014. godinu nominalno iznosi 27.259 miliona KM i u odnosu na 2013. godinu je veći za 1,93%, dok realni rast iznosi 1,05%.

U FBiH, u 2014. godini, zabilježen je rast bruto domaćeg proizvoda. Ostvareni nominalni bruto domaći proizvod na nivou FBiH za 2014. godinu iznosi 17.791 miliona KM i ostvaren je realni rast u odnosu na prethodnu godinu za 1,2%.

Struktura učešća djelatnosti po standardnoj klasifikaciji u BDP-u FBiH u 2014. godini gotovo je ista kao i prethodne godine. Najznačajnije učešće i dalje imaju sektor trgovine i prerađivačka industrija u procentu od 14,1%, odnosno 12,1%. Javna uprava i odbrana, te poslovanje nekretninama i dalje zauzimaju značajan udio BDP-a, dok je najmanje učešće sektora umjetnosti i administrativnih djelatnosti u procentu od 1,1%.

Obim industrijske proizvodnje stagnira u 2014. godini i bilježimo blagi rast za 0,1%. Detaljnija analiza industrijske proizvodnje pokazuje da je proizvodnja u prerađivačkoj industriji porasla za 3,7%, dok je pala proizvodnja u oblastima rudarstva za 1,3% i snabdijevanja električnom energijom, plinom i vodom za 10,1%. Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (područje D)⁵ u BDP-u FBiH u 2014. godini učestvuje sa 3,2%, što je niže u odnosu na 2013. godinu kada je taj udio iznosio 4,2%. Sektor snabdijevanja vodom, uklanjanja otpadnih voda, upravljanja otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša (područje E) u BDP-u FBiH je u 2014. godini zadržao identičan udio od 1,2%. Ukupna proizvodnja električne energije u FBiH u 2014. godini iznosila je 9.290,69 GWh, što je za 6,4% manje u odnosu na 2013. godinu.

Udio sektora prevoza i skladištenja u BDP-u FBiH u 2014. godini iznosi 3,9%, za 0,4 p.p. više u odnosu na 2013. godinu, dok sektor informacija i komunikacija učestvuje sa 4,6%.⁶

U 2014. godini udio sektora poljoprivrede, šumarstva i ribolova u ukupnom BDP-u FBiH iznosi 4,2%. Uvoz hrane i živih životinja FBiH u 2014. godini iznosi 12,7% od ukupnog uvoza i ukupan deficit robne razmjene u ovom sektoru iznosi 1.094 mil. KM.

Ukupni javni prihodi iznose 7.380 mil KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 484 mil KM, dok ukupni javni rashodi iznose 7.266 mil KM i povećani su za 354 mil KM. Ostvaren je višak prihoda nad rashodima u iznosu od 114 mil KM. Povećanje javnih prihoda je prvenstveno posljedica rasta prihoda od poreza, naročito od indirektnih poreza.

⁴ Izvor: IBHI, Siromaštvo u BiH 2011 – Trendovi i dostignuća (Proširena anketa o potrošnji domaćinstava 2011 – Proračun autora).

⁵ Područja djelatnosti prema Klasifikaciji djelatnosti BiH 2010 – usklađeno sa EU NACE Rev 2.

⁶ Prvi rezultati Federalnog zavoda za statistiku.

U FBiH u 2014. godini naplata prihoda od indirektnih poreza bilježi rast i iznosi 3,266 mlrd KM⁷, što je za 149 mil KM ili 4,8% više nego prethodne godine.

Prihodi od PDV-a čine najznačajniju stavku i imaju najveći udio u ukupnim prihodima od indirektnih poreza (63,4%). Zatim slijede prihodi od akciza sa 25,8%, te prihodi od putarina (5,8%) i carina (4,6%).

Poreska uprava FBiH je tokom 2014. godine prikupila 3,748 milijardi KM, što je za 4,1% više u odnosu na prihode prikupljene u prethodnoj godini. Najveći udio u ukupnim prihodima od direktnih poreza čine prihodi od doprinosa za penziona i zdravstveno osiguranje.

U odnosu na 2013. godinu, prihodi od doprinosa za penziona osiguranje bilježe rast u procentu od 4,2%, a prihodi od doprinosa za zdravstveno osiguranje rast za 3,9%. Prihodi od poreza bilježe rast, pri čemu su prihodi od poreza na dohodak veći za 4,1%, a prihodi od poreza na dobit za 6,6%. Prihodi od taksi, naknada i kazni u 2014. godini veći su za 4%.

Trend izdvajanja za plate i naknade zaposlenim u javnom sektoru, kao procenat BDP-a je u posljednjim godinama opadajući. U periodu od 2009. – 2014. godine najveća izdvajanja su bila 2009. godine (10,4%), dok su u izvještajnoj godini izdvajanja za plate i naknade 9,6% BDP-a, kao i prethodne godine.

Primljeni krediti i zajmovi javnog sektora u izvještajnoj godini iznosili su 813 mil KM i odnose se većinom na zaduženje kod MMF-a, te emisiju trezorskih zapisa. Međutim, otplate kredita i zajmova su bile na višem nivou za 48 mil KM u odnosu na 2013. godinu.

Konsolidovani dug u Federaciji BiH na bazi verifikovanog unutrašnjeg duga na dan 31.12.2014. godine iznosi 6.251,5 mil. KM i veći je za 10% ili 622,7 mil KM u odnosu na dug u 2013. godini.

U 2014. godini povećan je i unutrašnji i vanjski dug svih nivoa vlasti u FBiH (Federacije, kantona i lokalnih zajednica). Povećanje duga u odnosu na 2013. godinu, najvećim dijelom je rezultat neplaniranih zaduženja nastalih zbog elementarnih nepogoda. Odnos ukupnog duga prema BDP-u je u periodu 2008.-2014. godine imao tendenciju rasta, te je sa 22,4% 2008. godine, na kraju 2014. godine porastao na 35,1%. Ovaj rast je prvenstveno uzrokovan rastom vanjskog duga.

U izvještajnoj godini, banke u FBiH su ostvarile profit u iznosu od 131 mil KM, što predstavlja najbolji rezultat od 1996. godine. Od ukupno 17 banaka, pozitivan rezultat ostvarilo je njih 15. U 2013. godini ostvaren je gubitak u iznosu od 228 hiljada KM. Plasirani krediti su u 2014. godini zabilježili rast za 2,8% ili 318 miliona KM i na kraju godine iznosili su 11,2 milijardi KM. U strukturi kredita, učešće kredita stanovništvu iznosi 48,8% u ukupnim kreditima, dok su krediti pravnim licima imali učešće od 51,2%. Kreditni plasmani čine najveću stavku aktive banaka sa učešćem od 69,1% u ukupnoj aktivi.

Na finansijskom tržištu kapitala u FBiH, tj. Sarajevskoj berzi (SASE), u 2014. godini ostvaren je ukupan promet od 618,9 mil KM. Ostvareni promet na SASE čini 51,4% od ukupnog prometa koji je ostvaren na BH berzama, što predstavlja povećanje udjela u ukupnom prometu u odnosu na 2013. godinu kad je ovo učešće iznosilo 41%.

FBiH ima izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni za resursno intenzivne i radno intenzivne proizvode. Vidljivo je konstantno povećanje udjela prirodnim resursima i nekvalifikovanim radom intenzivnih proizvoda u ukupnom izvozu i to sa 27,1% u 2008. godini.

⁷ OMA bilten broj 115, a prema koeficijentu juli-septembar 2014. godine, Federacija BiH ima pravo na 64,50% ukupnih indirektnih prihoda. Za 2013. godinu ovaj koeficijent je iznosio 63,84%.

Na 29,1% u 2014. godini. Supstitucija nisko tehnološki intenzivnih proizvoda proizvodima srednje i visoko tehnološki intenzivnim proizvodima, spora je i nedovoljna i potrebno je poduzeti značajnije korake u promjeni, ove izrazito nepovoljne strukture izvoza. Nadalje, potrebno je istaći da su radom intenzivne (primarne) djelatnosti suočene sa snažnom konkurencijom iz zemalja s niskim troškovima rada, poput Makedonije, što predstavlja ograničavajući faktor rasta izvoza u tim djelatnostima.

Analizirajući službene podatke EUROSTAT-a, zavoda za statistiku zemalja jugoistočne Evrope, te entitetskih ureda za statistiku u BiH, vidljivo je da je produktivnost FBiH na nivou 32,11% EU 28 prosjeka.

Potrebno je dodatno jačati sektor koji proizvodi srednje tehnološke proizvode i to posebno u industriji hrane, metalnoj i drvenoj industriji.

U 2014. godini zabilježen je blagi pad potrošačkih cijena (mjera za inflaciju) po stopi od 0,7%. Do pada cijena došlo je, najvećim dijelom, zbog globalnih kretanja cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu.

Također, u 2014. godini zabilježen je blagi pad neto plaća u FBiH. Prosječna neto plaća po zaposlenom radniku u FBiH u 2014. godini iznosila je 833 KM, ili 0,2% manje u odnosu na prethodnu godinu. Uzimajući u obzir kretanje potrošačkih cijena, tj. pad cijena u 2014. godini, prosječne plaće u FBiH realno bilježe blagi rast u procentu od 0,5%.

Ukupan broj zaposlenih u FBiH u 2014. godini iznosio je 443.587 radnika, što je u odnosu na 2013. godinu više za 8.474 uposlenika ili 1,9%. Prerađivačka industrija zauzima prvo mjesto po broju zaposlenih (84.997 ili 19,2% od ukupnog broja zaposlenih), zatim trgovina na veliko i malo (79.145 ili 17,8%), javna uprava i odbrana (48.498 ili 10,9%).

Broj nezaposlenih u FBiH u 2014. godini iznosio je 392.265 lica, što je više za 323 lica ili 0,1% u odnosu na prethodnu godinu. Stepenn registrovane nezaposlenosti u 2014.godini iznosio je 46,9%, a u 2013. godini 47,4% (mjeren brojem nezaposlenih u odnosu na radnu snagu).

Prema izvještaju Međunarodne organizacije za rad „Globalni trendovi zapošljavanja”, rad na „crno” je u porastu u svim zemljama jugo-istočne Evrope, a u BiH se danas procjenjuje na oko 23,0%.

Prema Anketi o radnoj snazi za 2014. godinu nezaposlenost bilježi rast u procentu od 0,8% i iznosi 28,4% (broj nazaposlenih u odnosu na radnu snagu). U FBiH, najviše nezaposlenih je KV radnika-34,2%, NKV-29,2%, zatim SSS-26,0% i VSS-6,6%. U radno sposobnom stanovništvu i radnoj snazi participira veliki broj osoba bez ikakve kvalifikacije. Obrazovni sistem nije efikasno povezan sa tržištem rada i potrebno ga je unaprijediti i u određenim segmentima prilagoditi potrebama privrede

Prosječan broj zaposlenih u sektoru proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije u 2014. godini iznosio je 9.104, što je za 0,8% manje u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru snabdijevanja vodom, uklanjanja otpadnih voda, upravljanja otpadom, te djelatnosti sanacije prosječan broj zaposlenih iznosio je 8.004, što je manje za 0,4% u odnosu na 2013. godinu. Prosječan broj zaposlenih u sektoru prijevoza i skladištenja u 2014. godini iznosi 22.627 ili 5,1% ukupne zaposlenosti u FBiH. Posmatrajući zajedno ova dva područja djelatnosti, u 2014. godini je zabilježeno povećanje zaposlenosti za 2,9%. Prema anketi o radnoj snazi, u 2014. godini u poljoprivrednoj djelatnosti bilo je zaposleno 44.000 osoba.

Univerzalni pristup obrazovanju pruža efektivnije učešće u interaktivnom svijetu. Širom svijeta, trend je razvoj ekonomije slobodnog tržišta i globalizacije, ali trend je i sve više pridavanje važnosti obrazovanju i obučavanju.

U FBiH, prema Saopštenju Federalnog zavoda za statistiku ukupan broj upisanih učenika osnovnog obrazovanja u 2014/15 godini iznosi 194.530, što je manje za 3.354 učenika u odnosu na prethodnu godinu i manje za 44.357 učenika u odnosu na 2007/08 godinu.

Prema analizi broja učenika prvog razreda srednjih škola u Federaciji BiH u petogodišnjem periodu školske 2010/11 – 2014/15 godine, došlo je do smanjenja broja učenika upisanih u prvi razred srednjih škola za 28,53% (2014/15 u odnosu na 2010/14).

U poređenju s EU zemljama obuhvat visokim obrazovanjem u FBiH je nizak. Veliki broj studenata napušta studije, dok samo oko 11% njih završava obrazovanje u roku.

Nerazvijenost stručnih vještina uveliko je rezultat nepostojanja moderne infrastrukture za profesionalnu obuku (dokvalifikacije, prekvalifikacije) i cjeloživotno učenje, nemoderniziranosti programa profesionalne obuke i razvoja ključnih kompetencija, niskog učešća zaposlenih i nezaposlenih u profesionalnim obukama i nedostupnosti kvalitetnih usluga treninga i obuke svim grupama građana.

Analizom statističkih podataka o odobrenim patentima Evropskog Ureda za patente za 2014. godinu, može se vidjeti kako BiH i dalje značajno zaostaje. BiH u 2014. godini nema odobrenih patenata i zaostaje i za zemljama u regionu posebno za Slovenijom koja ima 51 odobren patent.

Problem zagađivanja zraka i zemlje u industrijskim zonama i dalje je izražen, uprkos nizu zakonskih rješenja. U 2014. godini prečistilo se 2.829 hilj. m³ otpadnih voda, što je za 1,5% manje u odnosu na prethodnu godinu, odnosno 4,6% od ukupe količine otpadnih voda.

Gustoća ukupne cestovne mreže u FBiH u 2014. godini iznosi 18,0 km/100 km², dok se gustoća magistralnih cesta nije mijenjala i iznosi 7,6 km/100km², što je oko 3 puta manje od EU prosjeka. Broj registriranih putničkih vozila u FBiH u 2014. godini iznosi 499.577, što je više za 3,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Tokom 2014. godine, na cestama FBiH se dogodilo 27.578 prometnih nesreća, što je za 3,3% više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan broj poginulih osoba u prometnim nesrećama u 2014. godini je iznosio 159, što je za 25 osoba manje nego prethodne godine, dok je broj povrijeđenih lica veći za 263 osobe.

Ukupan prevoz robe u 2014. godini iznosio je 4.768 mil. tonskih kilometara⁸ (povećanje za 22,3%). Količina prevezene robe cestovnim prijevozom je u porastu i u 2014. godini je iznosila 3.883 mil. tonskih kilometara što je za 24,7% više u odnosu na prethodnu godinu.

Transport robe željezničkim prijevozom u 2014. godini se povećao za 98 mil. tonskih kilometara, odnosno za 12,5% u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 885 mil. tonskih km.

Prema Obračunu sredstava u zdravstvu FBiH za 2014. godinu Federalnog Zavoda za osiguranje i reosiguranje, u zdravstvenom sektoru Federacije BiH je bilo ukupno 31.244 zaposlenih što je za 1% više u odnosu na 2013. godinu. Od ukupnog broja zaposlenih u zdravstvenom sektoru Federacije BiH, u zdravstvenim ustanovama (javnim i privatnim) je

⁸ Tonski kilometar predstavlja prevez jedne tone robe na udaljenosti od jednog kilometra.

evidentirano 30.408 zaposlenika (97,32%), a u zavodima zdravstvenog osiguranja (federalnom i kantonalnim) radi 836 zaposlenika ili 2,68% od ukupnog broja zaposlenih. Od ukupnog broja radnika u zdravstvenim ustanovama, u javnim zdravstvenim ustanovama radi 27.206 zaposlenika, a u privatnom sektoru 3.202 zaposlenika. Od ukupnog broja zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama, na radnike zdravstvene struke se odnosi 22.431 radnika ili 73,77%, a na administrativne, tehničke i ostale nemedicinske radnike 7.977 ili 26,23%. Broj zaposlenih u zdravstvenim ustanovama je povećan za 0,9% u odnosu na 2013. godinu, s tim što je broj medicinskih radnika povećan za 1%, a administrativnih i tehničkih za 0,5%. U zavodima zdravstvenog osiguranja broj radnika je povećan za 6,8% u odnosu na 2013. godinu.⁹

U 2014. godini u Federaciji BiH na 100.000 stanovnika je bilo 205 doktora medicine više za 7 doktora u odnosu na prethodnu godinu. Evidentirano je 25 doktora stomatologije i 14 magistara farmacije na 100.000 stanovnika, isto kao i prethodne godine.

Ukupna ostvarena sredstva u zdravstvu Federacije BiH u 2014.godini iznose 1.660.725.238 KM, od toga ostvareni redovni prihodi iznose 1.656.195.137 KM, Prihodi su povećani za 6,1%, što je značajno povećanje.

U ukupno ostvarenim prihodima u 2014. godini, prihodi ostvareni iz obaveznog zdravstvenog osiguranja iznose 1.259.327.458 KM i povećani su za 7% u odnosu na prethodnu godinu. Najveći dio ostvarenog prihoda su prihodi od doprinosa sa učešćem od 88,5%, dok ostali prihodi iz svih drugih izvora učestvuju sa 11,5%. Prihodi ostvareni u privatnom sektoru iznosili 319.462.106 KM.

Ukupan kapital u zdravstvenim ustanovama iskazan je u iznosu 670.370.071 KM i smanjen je za 1,7% ili 11.774.267 KM u odnosu na 2013. godinu. Vrijednost kapitala u zdravstvenim ustanovama se umanjuje svake godine zbog gubitaka koji se pokrivaju na teret kapitala.

Broj penzionera u FBiH raste. Ukupan broj penzionera u decembru 2014. godine iznosio je 394.900. U periodu 2008.– 2014. broj penzionera kontinuirano je rastao po prosječnoj stopi od 2,6%. Starija populacija (65+) čini oko 14,33% ukupnog stanovništva FBiH. U izvještajnom periodu, penzioneri FBiH čine 16,90% ukupne populacije.

U decembru 2014. godine prosječna penzija je iznosila 365,06 KM, što je za 5,35% više u odnosu na decembar 2013. godine. Minimalna penzija je iznosila 326,17 i za 4,97% je viša u odnosu na decembar 2011., 2012., i 2013. godine kada je iznosila 310,73 KM.

Raste broj osiguranika koji uplaćuju doprinose. U decembru 2014. godine bilo je 482.721 osiguranika što je za 1,85% više u odnosu na 2013. godinu.

Odnos broja penzionera prema broju osiguranika u 2014. godini, iznosio je 1:1,22 što ukazuje na ekonomsku neodrživost penzijskog sistema.

Učešće ukupno isplaćenih penzija u BDP-u FBiH u 2014. godini iznosilo je 10,11%¹⁰ i nešto je više u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosilo 9,96%.

Ukupno ostvareni prihodi Zavoda za PIO FBiH u 2014. godini iskazani su u iznosu od 1.791.205.914 i veći su u odnosu na prethodnu godinu za 4,71%. U strukturi prihoda, na prihode od doprinosa se odnosi 1.547.886.165 KM (86,42%), na transfere i dotacije iz budžeta Vlade FBiH 238.943.167 KM (13,34%) i ostale prihode 4.376.582 KM (0,24%).

⁹ FZZORBiH, Obračun sredstava u zdravstvu za 2014. u FBiH

¹⁰ Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, Obračun BDP, Tekuće cijene, prvi rezultati, FZMIO/PIO za podatke o isplaćenim sredstvima po osnovu penzija – Kalkulacija FZZPR

Ukupni rashodi i izdaci u finansijskim izvještajima su iskazani u iznosu od 1.834.464.346 KM i veći su za 6,34% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi rashoda i izdataka, na troškove isplate penzija se odnosi 1.769.721.157 KM ili 96,47%, isplate naknada za tjelesno oštećenje 2.198.838 KM (0,12%), doprinose za zdravstveno osiguranje pensionera 20.731.517 KM (1,13%), rashode vezane za isplatu penzija 9.799.371 KM (0,53%), i kapitalne izdatke 1.412.205 KM (0,08%).

Akumulirani gubitak Fonda penzijsko-invalidskog osiguranja na dan 31.12.2014. godine iznosi 105.664.501 KM i dostigao je 69,9% ukupnih mjesečnih isplata penzija, dok je 31.12.2013. godine akumulirani gubitak iznosio 63.094.355 KM ili 44,7% ukupnih mjesečnih isplata penzija.

Do kraja 2014. godine prava na finansiranje ostvarilo je 44.266¹¹ osoba sa (neratnim) invaliditetom, a za finansiranje ovih prava iz federalnog budžeta je izdvojeno 119.437.195,51 KM. U odnosu na 2013. godinu broj korisnika ovih prava ostao je gotovo isti (2013. godine registrovan je 44.261 korisnik). U periodu 2009. - 2014. godina, broj osoba sa (neratnim) invaliditetom opadao je po prosječnoj stopi od 4,8%.

U 2014. godini, u Federaciji BiH, pravo po osnovu statusa civilne žrtve rata ostvarilo je 10.255 korisnika, što je za 2,96% manje u odnosu na 2013. godinu. Prosječno smanjenje ovih korisnika u periodu 2009. - 2014. godina iznosilo je 0,6%. U 2014. godini za finansiranje prava korisnika civilnih žrtava rata iz federalnog budžeta je izdvojeno 26,82 miliona KM, što je 70% izdvajanja za ovu kategoriju, dok se ostalih 30% sredstava u skladu sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom obezbjeđuje u nadležnim kantonalnim budžetima.

Sa 31.12.2014. godine ukupan broj korisnika¹² prava po Zakonu o pravima boraca i članova njihovih porodica iznosio je 91.176 od čega se na lične invalidnine odnosi 48.821 korisnik, a na porodične invalidnine 42.355 korisnika. Taj broj bio je uvećan sa korisnicima (2.165), koji prava ostvaruju prema Zakonu o osnovnim pravima vojnih invalida i porodica palih boraca, tako da je ukupan broj u 2014. godini iznosio 93.341 korisnik prava, što je za 1,82% manje u odnosu na 2013. godinu. U periodu 2009.-2014. godina, broj korisnika ratnih invalidnina opao je po prosječnoj stopi od 1,8%. U decembru 2014. godine evidentiran je 93.341 korisnik, a isplaćeno je ukupno 302,96 miliona KM.

¹¹ Podaci Federalnog ministarstva rada i socijalne politike

¹² Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Pregled korisnika prava lične i porodične invalidnine po kantonima

Pregled preporuka

CILJ	PREPORUKE	
MAKROEKONOMSKA STABILNOST	U dugoročnom periodu, sa 42,2% danas, javne rashode dovesti na nivo 35% BDP-a, godišnje smanjivati za 0,5% BDP-a	Dosljedno i predano raditi na preraspodjeli javnih rashoda u cilju doprinosa privrednom rastu, kroz smanjenje tekuće potrošnje i povećanje javnih investicija
	U dugoročnom periodu plate u javnom sektoru FBiH, sa današnjih 9,6%, dovesti na nivo 8% BDP-a, godišnje smanjivati za 0,2% BDP-a	Nastaviti sa striktnom zabranom novog zapošljavanja u javnom sektoru (novo zapošljavanje moguće samo izuzetno uz odluku Vlade)
	Donijeti jedinstveni srednjoročni program racionalizacije broja zaposlenih u javnom sektoru (budžetski i vanbudžetski korisnici) svih nivoa vlasti u FBiH	Smanjiti ostale kategorije tekuće potrošnje kao što su službena putovanja, najam prostorija i telekomunikacije, komunalne usluge
	Unutar ADS FBiH uspostaviti centralni registar zaposlenih u FBiH koji će obuhvatiti zaposlene svih nivoa vlasti (federalni, kantonalni, lokalni i fondovi) i kontinuirano pratiti broj zaposlenih sa ciljem bolje preraspodjele poslova i zadataka i kontrole novog zapošljavanja	Smanjiti ugovaranje poslova sa vanjskim izvršiocima i ugovarati poslove samo u slučajevima kada u organima uprave ne rade zaposleni koji bi mogli raditi ovakve poslove
	Donijeti novi, fleksibilniji kolektivni ugovor sa sindikatom zaposlenih u organima uprave FBiH kako bi isti bio primjeren teškoj finansijskoj situaciji budžeta Vlade FBiH	Redovno pratiti zapošljavanje i nivo plata u javnim preduzećima i otklanjati debalanse u odnosu na plate u organima uprave
KONKURENTNOST	Rasteretiti privredu smanjenjem oporezivanja rada uz povećano oporezivanje potrošnje i imovine građana (neutralan princip)	Razviti statistiku i uporedna mjerenja kvaliteta ishoda obrazovanja
	Unapređenje zakonske regulative o privrednim društvima i direktnim stranim ulaganjima sa ciljem lakšeg bavljenja biznisom i većeg priliva stranih investicija	Uspostaviti novi sistem vrednovanja nastavno-naučnog kadra koji će stimulisati kompetencije, naučni rad i ostvarene rezultate
	Izvršiti reviziju svog stečajnog zakonodavstva u cilju skraćivanja stečajnog postupka	Institucionalno i materijalno poticati novi dizajn, inovacije, patentiranje i standardizaciju u industrijskoj proizvodnji
	Uvesti privredne sudove, sa ciljem lakše naplate potraživanja	Povećati izdvajanja javnog sektora za konkretne primjenjene istraživačke projekte
	Djelimična privatizacija BH Telekoma, sa ciljem povećanja konkurentnosti	Osnovati trening centre za razvoj klastera koji se uklapaju u globalne lance vrijednosti
	Umrežavati domaće stručnjake i institucije sa stručnjacima porijeklom iz BiH i naučno - istraživačkim institucijama u inostranstvu	Povećati budžetsku podršku istraživačko razvojnim institucijama
	Stimulisati i stipendirati upis perspektivnih studenata na tehničke i naučne studije, te razvoj preduzetničkih i drugih kreativnih vještina	
ZAPOŠLJAVANJE	Uspostaviti mreže centara za stručno osposobljavanje i profesionalnu obuku radno sposobnog stanovništva i uvezati ih sa evropskim akreditiranim centrima	Unaprijediti i osigurati sistemsko praćenje pokazatelja razvoja MSP
	Uskladiti radno zakonodavstvo sa EU metodologijom i harmonizirati ga između entiteta i kantona radi stvaranja jedinstvenog i efikasnog tržišta rada, povećanja mobilnosti radne snage, smanjenja nezaposlenosti i zaštite prava radnika	Postepeno uvoditi obavezno srednjoškolsko obrazovanje
	Unaprijediti sistem praćenja potreba za radnom snagom boljom i neposrednijom vezom Zavoda za zapošljavanje sa privrednim komorama i udruženjima poslodavaca	Pooštriti sankcije za poslodavce koji zapošljavaju radnike „na crno”
	Analizirati uticaj socijalnih davanja u Zavodu za zapošljavanje na aktivno traženje posla i odvojiti socijalnu politiku od zapošljavanja	Otvoriti centre za brzu prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova na tržištu rada, koji bi svoje programe prilagodili regionalnim specifičnostima i konkretnim potrebama na tržištu rada
	Restrukturiranje zavoda za zapošljavanje (implementacija aktivnih mjera zapošljavanja, dovođenje u red evidencije nezaposlenih osoba, ostavljanje na spiskovima samo onih koji aktivno traže posao i dr.)	Povećati mogućnosti za sticanje radnog iskustva kroz praksu, dobrovoljni rad i učenje zanata
	Pojednostaviti proceduru, smanjiti broj koraka, sniziti troškove za osnivanje firmi	Unapređenje znanja i vještina kroz razvoj koncepta doživotnog učenja
	Organizaciono i materijalno podržati razvoj snažno rastućih malih i srednjih preduzeća putem razvoja tehnoloških i industrijskih parkova, inkubatora i poslovnih zona	Podizanje svijesti o potrebi samozapošljavanja kroz aktiviranje preduzetničkih sposobnosti

	Osnovati garancijski fond koji će olakšati kreditiranje MSP Razvijati instrumente finansijske podrške razvoja MSP-ova povoljnim kreditnim linijama Razvojne banke FBiH (duži rok otplate, grace period, niža kamatna stopa)	Predefinirati evidencije o zdravstvenom osiguranju i druge beneficije koje se daju putem službi za zapošljavanje	
ODRŽIVI RAZVOJ	Poljoprivreda	Hitno donijeti Zakon o šumama FBiH i podzakonske akte koji proizlaze iz zakona	Donijeti program kategorizacije objekata sa aspekta rizika proizvodnje hrane životinjskog porijekla, sa ciljem zaštite zdravlja domaćih potrošača i povećanja izvoza
		Povećati produktivnost gazdinstava i konkurentnost njihovih proizvoda poboljšanjem tehničko-tehnološke opremljenosti omogućujući povoljno kreditiranje nabavke poljoprivredne opreme preko Razvojne banke FBiH	Hitno usvojiti Strategiju razvoja poljoprivrednog sektora i Strategiju pružanja savjetodavnih usluga u poljoprivredi
		Definirati manje razvijena ruralna područja u cilju posebnih mjera podrške ruralnom razvoju	Unaprijediti statistički sistem u FBiH koji bi pružao jasno razdvojene informacije između ruralnih i urbanih područja u pogledu infrastrukture, stanovništva, zaposlenosti, obrazovanja, zdravstva i drugih oblasti
		Bolje uvezati primarnu poljoprivrednu proizvodnju i preradu hrane te dobro planirati i sinhronizirati aktivnosti koje bi se usmjerile na razvoj oba dijela sistema	Zakonski urediti uslove da 50% garancija za kredite osigura Federacija BiH poljoprivrednim proizvođačima i ruralnim poduzetnicima
		Raditi na održavanju, jačanju, i proširivanju infrastrukture za otkup poljoprivrednih proizvoda i mlijeka	Stvoriti preduslove za izdavanje potrebnih dozvola poljoprivrednim proizvođačima, te pojednostaviti procedure za dobijanje istih, svako u okviru svoje nadležnosti (kantoni, općine)
		Ubrzati, omasoviti i pojeftiniti proces legalizacije objekata na poljoprivrednim gazdinstvima	Oporezovati nekorišteno poljoprivredno zemljište u cilju ukрупnjavanja posjeda
	Okoliš i energija	Kontinuirano educirati građane o značaju energije i energetske resursa za razvoj društva, te raditi na podizanju nivoa svijesti o štednji energije	Kontinuirano provoditi kontrolu odlaganja industrijskog otpada stalnim inspeksijskim nadzorom i pojačati sankcije za nepoštivanje zakonskih odredbi
		Ubrzano raditi na dodjeli koncesija u oblasti održivog korištenja prirodnih resursa i obnovljivih izvora energije u skladu sa Zakonom o koncesijama FBiH i BiH, te Dokumentom o politici dodjele koncesija u FBiH	Zakonski uskladiti geološka istraživanja na području Federacije Bosne i Hercegovine da bi se istraživanje i korištenje mineralnih sirovina radilo planski i kontrolisano
		Emisijom dužničkih vrijednosnih papira pojedinih kompanija koje su u vlasništvu Federacije BiH prikupiti sredstva koja će biti usmjerena na kapitalne elektroenergetske projekte	Unaprijediti sisteme i indikatore za praćenje kvalitete zraka
		Donijeti prostorne i urbanistične planove svih nivoa vlasti, te za sve sprovesti strateške procjene uticaja na okoliš u narednih 10 godina	Izraditi Program aktivnosti za praćenje implementacije Strategije upravljanja vodama FBiH na federalnom, kantonalnom i opštinskom nivou
		Kroz proces približavanja EU stalno usavršavati okolinsko zakonodavstvo na principima održivog razvoja FBiH uz pomoć odgovarajućih institucija EU	Uskladiti pokazatelje Federalnog zavoda za statistiku za sektor voda sa potrebama sektora voda i standardnim statističkim indikatorima u EU
		Jačati kapacitete za pripremu studija procjene uticaja na okoliš (EIA) na svim nivoima vlasti u FBiH i u nevladnom sektoru	
	Transport i komunikacije	Ubrzati izgradnju prioritetnih putnih pravaca od strateškog značaja za FBiH, posebno auto puta koji povezuje dva najveća industrijska bazena Zenicu i Tuzlu	Privatizirati manjinske udjele javnih telekom operatera u svrhu poboljšanja kvaliteta usluga i obezbjeđenja dodatnih sredstava koja će se usmjeriti na povećanje konkurentnosti cjelokupne privrede
		Dosljedno provesti Zakon o finansijskoj konsolidaciji JP ŽFBiH, i time stvorili uslovi za ekonomsko i tržišno orijentisano poslovanje ovog preduzeća	Intenzivirati izgradnju širokopojasne telekomunikacione pristupne infrastrukture
		Izraditi projektnu ideju i studiju isplativosti izgradnje dionice pruge Vareš – Banovići, čime bi se uspostavila značajno kraća dužina pravca između Luke Ploče i Luke Brčko, i dužina putnog pravca Sarajevo – Beograd	Obezbijediti preduslove za razvoj i veće korištenje luke Brčko kroz moguće ulaganje u revitalizaciju operativnih kapaciteta, izmještanje pristupnih ruta izvan gradske zone, te ulaganje u proširenje kapaciteta

SOCIJALNA UKLJUČENOST	Socijalna politika u funkciji zapošljavanja	Uspostavljanje baze podataka svih korisnika socijalnih davanja u FBiH i kantonima	Tehnički i ekspertski ojačati i ujednačiti opremljenost javnih institucija (CSR, Zavoda za zapošljavanje, specializiranih ustanova za usluge ranjivim grupama) kako bi mogle pružati kvalitetne usluge socijalnog uključivanja i poboljšavati koordinaciju različitih nivoa vlasti, poslovnog i civilnog sektora
		Ojačati statistički sistem u FBiH i kantonima radi osiguranja podataka u skladu s EU principima i Eurostat metodama, s naglaskom na indikatore praćenja položaja ranjivih grupa	Intenzivirati aktivnosti na razvoju javno-privatnog partnerstva uz razvijanje odgovarajućeg pravnog okvira za JPP u skladu s EU standardima u oblasti socijalne zaštite, te promovirati investiranje u inovativna partnerstva koja predviđaju značajan utjecaj na socijalnu zaštitu i inkluziju i koordiniranje javnih i privatnih izvora finansiranja
	Položaj porodica sa djecom	Unaprijediti monitoring različitih porodica s djecom (samohrani roditelji, porodice s djecom roditelja ovisnika, roditelji s posebnim potrebama)	Donijeti izmjene Zakona o zaštiti porodica sa djecom kojim bi se obezbijedila ujednačenost ostvarivanja prava na cijeloj teritoriji FBiH
		Definisati nezaposlene roditelje s djecom kao posebno ranjivu grupu za prednost u uključivanje u programe zapošljavanja	Formirati Fond za dječiju zaštitu na nivou FBiH
	Obrazovanje	Uvesti obavezni nivo srednjoškolskog obrazovanja radi sticanja kvalifikacije i povećanja obrazovnog nivoa stanovništva FBiH	Uskladiti obrazovne profile u srednjim školama sa potrebama regionalnih tržišta rada, neposrednijom vezom obrazovnog sistema sa zavodima za zapošljavanje, privrednim komorama i udruženjima poslodavaca
		Osigurati i olakšati pravo upisa u osnovne škole djeci koja nisu evidentirana u matične knjige rođenih, djeci romske nacionalnosti, stranih državljana i drugoj djeci koja mogu imati birokratske prepreke prilikom upisa	Obezbijediti podršku sistemskom povećanju broja upisa u visokom obrazovanju, naročito osoba iz ranjivih grupa stanovništva
		Unaprijediti sistem praćenja obuhvata ranjivih grupa učenika	Uspostaviti sistem praćenja cjeloživotnog učenja i obrazovanja i obuke odraslih na nivou FBiH i kantona
		Uspostaviti sistem redovnog praćenja ranog napuštanja školovanja i intenzivno raditi na njegovom smanjenju u Federaciji BiH i kantonima	U cilju efikasnijeg finansiranja, razmotriti finansiranje obrazovanja na osnovu broja učenika, a ne na osnovu potreba
		Osigurati preduslove za uvođenje besplatnog predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja za ranjive grupe u FBiH i kantonima	Sa ciljem unapređenja efikasnosti utroška sredstava i boljih pokazatelja kvaliteta obrazovanja, uspostaviti informacijski sistem za upravljanje obrazovanjem Uskladiti zakone o visokom obrazovanju kako na nivou kantona u FBiH, tako i na nivou BiH sa ciljem približavanja međunarodnim standardima i normama
	Zdravstvo	Implementirati programe prevencije najučestalijih oboljenja na nivou FBiH	Unaprijediti upravljanje, u smislu smanjenja fragmentacije i dupliranja funkcija u oblasti administracije zdravstvene zaštite sa ciljem ušteda u zdravstvenom sektoru
		Provesti kontinuiranu profesionalnu edukaciju zaposlenih, posebno unaprijediti znanja i vještine upravljačkih struktura svih nivoa (top menadžer, strateški i operativni nivo)	Intenzivnije raditi na ujednačavanju prava na zdravstvenu zaštitu u svim kantonima, kako bi građani FBiH imali ista prava po osnovu zdravstvenog osiguranja
		Ograničiti troškove zdravstvenog sektora na visinu ostvarenih tekućih prihoda s ciljem uspješnijeg finansiranja zdravstvenog sektora i zaustavljanja trenda negativnog finansijskog rezultata	U svim kantonalnim zavodima zdravstvenog osiguranja primjeniti jedinstvenu metodologiju kriterija i mjerila za zaključivanje ugovora između nadležnih zavoda zdravstvenog osiguranja i zdravstvenih ustanova
		Oštrijim sankcijama obezbijediti dostavu obračuna sredstava svih zdravstvenih ustanova, posebno privatnih	Razmotriti finansiranje zdravstvenog sektora prema obavljenim uslugama, a ne prema iskazanim potrebama
		Obezbijediti kontinuiranu i striktnu kontrolu naplate doprinosa od strane Porezne uprave FBiH i prinudnu naplatu za obveznike koji ne izmiruju redovno obaveze, te kontrolu rada „na crno“, od strane nadležnih inspeksijskih službi	Uspostaviti sistem evidencija troškova u zdravstvenim ustanovama po vrsti oboljenja, vrsti zdravstvenih usluga i kategoriji osiguranika, radi optimalizacije troškova i eventualnih ušteda odnosno uspostaviti evidenciju i šifriranje liječenja po DRG (Diagnosis Related Groups)

	Sagledati potrebe i postojeći broj zaposlenih radi njihovog usklađivanja sa finansijskim mogućnostima zdravstvenog sektora	Unaprijediti i poboljšati procjenu javnog zdravstva građana FBiH i sistem izvještavanja radi preciznog sagledavanja zdravstvenog stanja stanovništva i međunarodne komparacije
	Smanjiti broj nemedicinskog kadra u medicinskim ustanovama	Uspostaviti sistem monitoringa i kontrole propisivanja lijekova, posebno antibiotika i upućivanja na specijalistički pregled
	Smanjiti broj zaposlenih u zavodima zdravstvenog osiguranja	Izvršiti izmjene i dopune Odluke o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava na način da se izmjeni struktura prava za osigurana i neosigurana lica, izvrši kvantifikacija obima prava, te da se donesu svi potrebni akti neophodni za potpunu provedbu osnovnog paketa na području cijele Federacije BiH
	Informatički uvezati ZZO i domove zdravlja	Centralizirati nabavku lijekova na entitetskom nivou, s ciljem smanjenja nepotrebne potrošnje lijekova na recept
	Uraditi preciznu analizu materijalnih troškova u sektoru zdravstva i raditi na uštedi istih	
Penziona politika	Zamrzavanje troškova za privilegovane penzije i smanjenjem opcija prijevremenog penzioniranja za rizična zanimanja, uvođenje razumnih sankcija za prijevremeno penzioniranje i bonusa za kasnije penzionisanje kako bi se produžila dob za efektivno penzioniranje i uvođenje održivog indeksiranja primanja	Nastaviti sa saniranjem neplaćenih doprinosa u dosadašnjem razdoblju sa mogućnošću otpisa kamate sa uplatom osnovnog duga, te vršiti efikasniju kontrolu naplate doprinosa u budućem periodu
	Ubrzati provođenje penzionih reformi	Uspostaviti cjelovit set indikatora koji bi omogućio redovno praćenje stanja u oblasti penzionog sistema po ugledu na EU
Položaj osoba sa invaliditetom	Ojačati statistički sistem i obezbijediti sistemsko i kontinuirano praćenje stanja u ovoj oblasti u FBiH i kantonima, te kreirati baze podataka i ažuriranih evidencija u cilju boljeg socijalnog uključivanja na tržištu rada u FBiH i kantonima	Podsticajnim mjerama kontinuirano stimulisati mogućnosti zapošljavanja osoba sa invaliditetom, posebno kroz politike za promociju sticanja vještina i učenja tokom cijelog života, odnosno stvarati uslove i promovisati profesionalnu rehabilitaciju kao bitan preduslov zapošljavanja i integracije u društvo
	Predložiti novu kategorizaciju prema stepenu preostale sposobnosti, bez obzira na porijeklo invaliditeta, u skladu sa standardima Svjetske zdravstvene organizacije	
	Pokrenuti razmatranje pitanja osnivanja ustanova za profesionalnu rehabilitaciju osoba sa invaliditetom na nivou kantona/županija i Federacije BiH, koje bi obavljale aktivnosti procjene preostale radne sposobnosti, prekvalifikacije i dokvalifikacije osoba sa invaliditetom	Kontinuirano vršiti provjere boračko – invalidske zaštite sa ciljem smanjenja zloupotreba
	Obezbijediti potrebnu promjenu zakonske regulative i donjeg praga invaliditeta na osnovu kog se ostvaruju prava na novčana davanja, te izmijeniti kategorizaciju u FBiH i kantonima bez obzira na vrijeme i uzrok nastanka invaliditeta	Bolje usmjeravanje sredstava prema ugroženim kategorijama i izbjegavanje dvojnih davanja

Makro stabilnost

Strategija razvoja BiH za period 2010. – 2014. godine sadrži projekcije makroekonomskih indikatora za navedeni period na državnom nivou. Prema očekivanjima koja su zacrtana u Strategiji, tokom 2013. – 2014. godine, predviđen je povratak bh. ekonomije na raniji trend realnog rasta BDP-a sa stopom iznad 5%. Za isti period predviđeno je jačanje rasta izvoza roba i usluga po stopi od 15,5%, dok bi uvoz trebao rasti po stopi od 11,8%, a što bi se trebalo odraziti na smanjenje trgovinskog deficita.

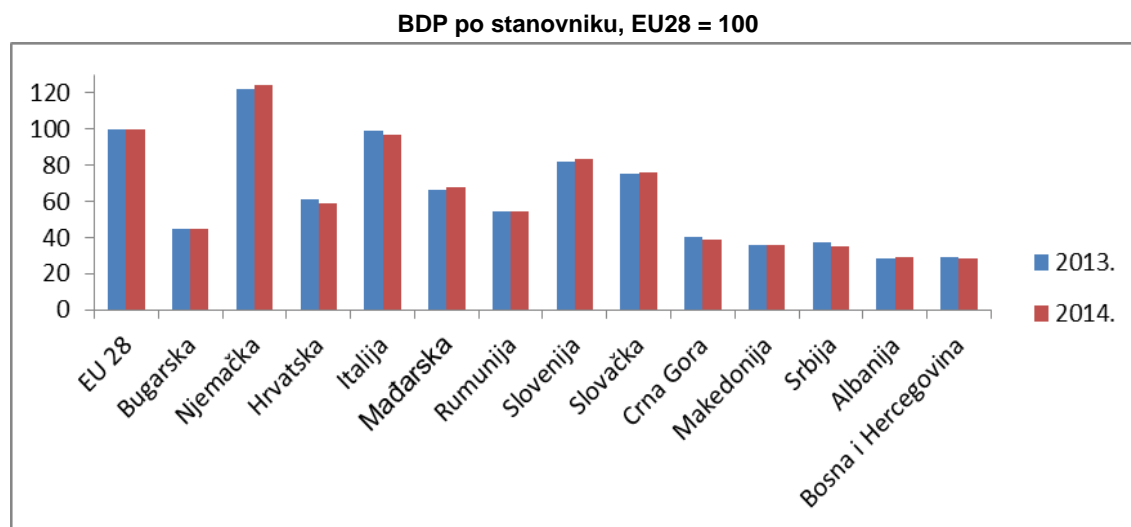
U periodu kada je rađena strategija, ove procjene su bile realne. U međuvremenu je došlo do revidiranja projekcija tako da je Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP), u svom godišnjem izvještaju o trendovima ekonomije u Bosni i Hercegovini, predvidjela stopu realnog rasta BDP-a u procentu od 2,7% i stopu rasta izvoza u procentu od 5% u toku 2014. godine.

Visok nivo nezaposlenosti, javne potrošnje i javnog duga, te visok deficit budžeta i tekućeg bilansa, predstavljaju osnovne izazove u prevazilaženju makroekonomske nestabilnosti koja je primarni problem Bosne i Hercegovine i Federacije BiH.

Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod na nivou BiH bilježi rast u 2014. godini. Prema pokazateljima državne Agencije za statistiku BiH, procijenjeni BDP proizvodnim pristupom za 2014. godinu nominalno iznosi 27.259 miliona KM i u odnosu na 2013. godinu je veći za 1,93%, dok realni rast iznosi 1,05%.

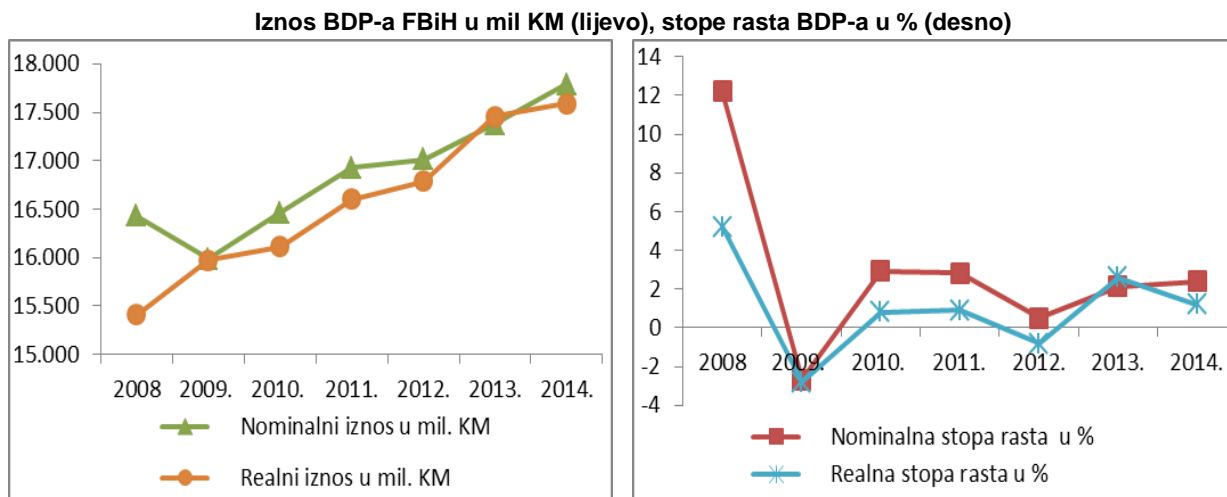
Zajedno sa Albanijom, Bosna i Hercegovina ima najniži BDP po stanovniku u poređenju sa zemljama okruženja i zemljama EU28.

Izvor: Eurostat; Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

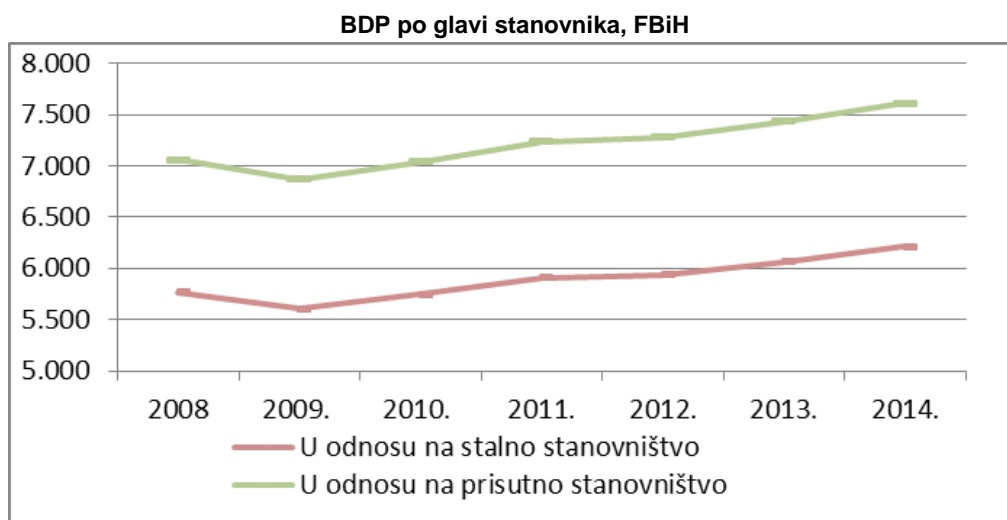
U FBiH, u 2014. godini, zabilježen je rast bruto domaćeg proizvoda. Ostvareni nominalni bruto domaći proizvod na nivou FBiH za 2014. godinu iznosi 17.791 miliona KM, sa realnim rastom u procentu od 1,2%.

U periodu 2009. - 2014. godine ostvaren je prosječan rast BDP-a u procentu od 1,3%.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U periodu poslije 2009. godine BDP po glavi stanovnika u FBiH je u blagom rastu. U 2014. godini nominalno je porastao u odnosu na prethodnu godinu za 2,4%. BDP po glavi stanovnika je u 2014. godini iznosio 6.210 KM, uzimajući u obzir podatak za stalno stanovništvo, dok je BDP po glavi stanovnika u odnosu na prisutno stanovništvo iznosio 7.613 KM.¹³ Poređenje BDP-a po glavi stanovnika u entitetima ukazuje na viši nivo u FBiH u odnosu na RS (6.208 KM).

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Federalni zavod za programiranje razvoja

Struktura učešća djelatnosti po standardnoj klasifikaciji u BDP-u FBiH u 2014. godini gotovo je ista kao i prethodne godine. Najznačajnije učešće i dalje imaju sektor trgovine i prerađivačka industrija u procentu od 14,1%, odnosno 12,1%. Javna uprava i odbrana, te poslovanje nekretninama i dalje zauzimaju značajan udio BDP-a, dok je najmanje učešće sektora umjetnosti i administrativnih djelatnosti u procentu od 1,1%.

¹³ Stalno stanovništvo prema FZS iznosi 2,865 mil, dok prisutno stanovništvo iznosi 2,337 mil stanovnika u FBiH.

Struktura u % u odnosu na ukupan BDP, deset najznačajnijih sektora, 2014. godina

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U 2014. godini sektor prijevoza i skladištenja bilježi najveći rast, a zatim sektor trgovine.

Sektor poljoprivrede, šumarstva i ribolova bilježi drastičan pad. Nepovoljni vremenski uslovi i poplave su negativno uticali na prinose usjeva i voća. Proizvodnja je bila smanjena u većini grana, kao npr. poljoprivredna proizvodnja, biljna, stočarska, ratarska, voćna, žitarska, pčelarska, itd. Blago povećanje je zabilježeno u govedarstvu, svinjogojstvu i ovčarstvu.

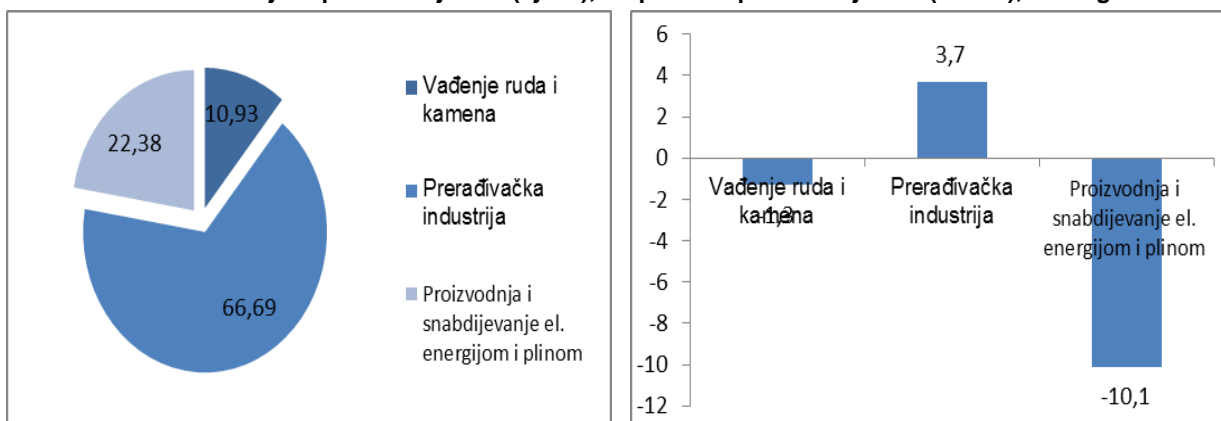
Industrija

Obim industrijske proizvodnje gotovo da je stagnirao u 2014. godini. Zabilježen je minimalni rast za 0,1%.

Detaljnija analiza industrijske proizvodnje pokazuje da je proizvodnja u prerađivačkoj industriji porasla za 3,7%, dok je pala proizvodnja u oblastima rudarstva za 1,3% i snabdijevanja električnom energijom, plinom i vodom za 10,1%.

Struktura industrijske proizvodnje u 2014. godini nije se značajnije mijenjala pa i dalje najveće učešće ima prerađivačka industrija, zatim proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, te rudarstvo.

Struktura industrijske proizvodnje u % (lijevo), stope rasta proizvodnje u % (desno), 2014. godina

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bilten 0115

Učešće fizičkog obima industrijske proizvodnje po kantonima pokazuje da najveće učešće imaju Tuzlanski kanton, Kanton Sarajevo i Zeničko-dobojski kanton.

Najveći doprinos rastu ukupne industrijske proizvodnje u Federaciji BiH u 2014. godini dali su rast u Bosanko-podrinjskom, Zapadno-hercegovačkom i Posavskom kantonu. Najveći pad industrijske proizvodnje je zabilježen u Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Industrijska proizvodnja po kantonima

Kanton	Struktura u %		Indeks
	2013	2014	2014/2013
Unsko - sanski	3,3	3,4	103,4
Posavski	0,9	1,0	107,5
Tuzlanski	30,5	32,0	104,2
Zeničko - dobojski	19,7	19,0	95,9
Bosansko - podrinjski	1,0	1,2	117,0
Srednjobosanski	7,5	7,9	104,9
Hercegovačko - neretvanski	10,8	9,0	82,5
Zapadno - hercegovački	2,0	2,2	109,5
Kanton Sarajevo	22,4	22,4	99,2
Kanton 10	1,9	1,8	95,7
Federacija BiH	100,0	100,0	100,1

Izvor: Federalni zavod za statistiku; Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja:
Izračun učešća kantona urađen je preko ponder mase indeksa rasta 2014/2013

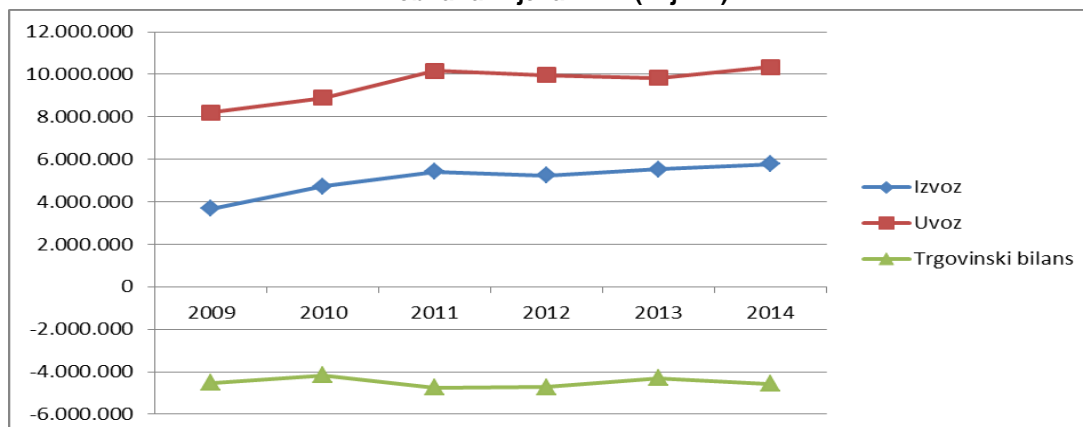
Vanjska trgovina

Obim robne razmjene Federacije BiH sa inostranstvom u 2014. godini se povećao i na izvoznoj i na uvoznj strani. Ostvareni izvoz veći je za 4,4%, a ostvareni uvoz za 5,3% u odnosu na prethodnu godinu.

Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u 2014. godini iznosi 55,8 % i manji je u odnosu na 2013. godinu kada je pokrivenost iznosila 56,3%. Učešće Federacije BiH u ukupnom izvozu BiH za 2014. godinu iznosilo je 66,5% što je na istom nivou kao i prethodne godine, a u ukupnom uvozu 63,9% ili manje za 1,4% u odnosu na 2013. godinu.

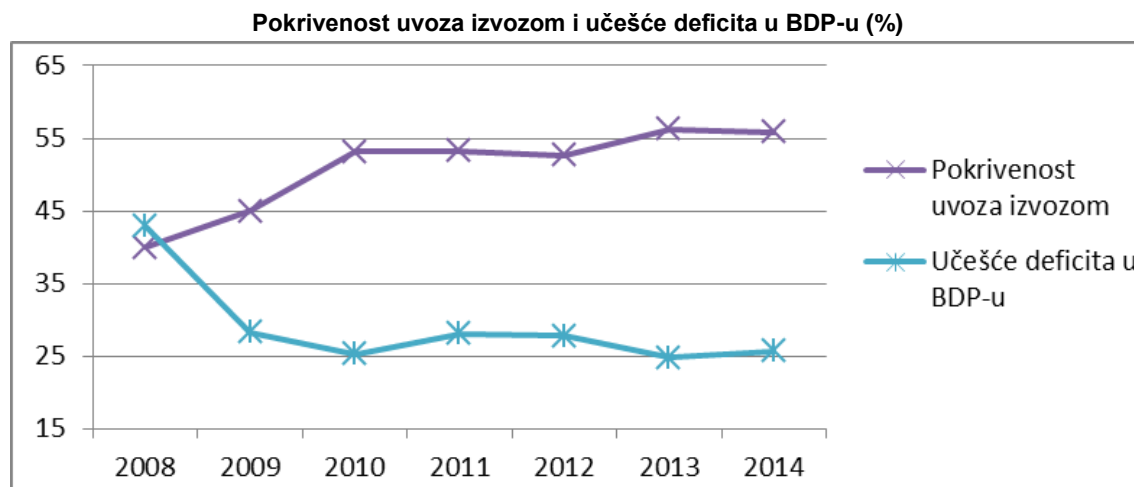
Trgovinski deficit Federacije BiH u 2014. godini ostvaren je u iznosu od 4.575 mil. KM i bilježi povećanje za 6,4 % u odnosu na trgovinski deficit u 2013. godini.

Robna razmjena FBiH (hilj KM)

Izvor: Federalni zavod za statistiku; Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Učešće trgovinskog deficita u BDP-u FBiH u 2014. godini iznosi 25,7%, što predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu godinu, kad je učešće deficita iznosilo 24,7%. Najnepovoljnije učešće trgovinskog deficita u BDP-u bilo je 2008. godine kada je ovaj procenat iznosio 42,9%.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Vanjskotrgovinska razmjena po kantonima u 2014. godini pokazuje da je uvoz najveći u Kantonu Sarajevo, Zeničko-dobojskom i Tuzlanskom kantonu. Najveći izvozni udio u odnosu na ukupni izvoz FBiH imaju Zeničko-Dobojski i Tuzlanski kanton. U odnosu na prethodnu godinu, uvoz je najviše porastao u Bosansko-podrinjskom, Posavskom, Zapadnohercegovačkom i Tuzlanskom kantonu, dok je izvoz najviše porastao u Zapadnohercegovačkom, Bosansko-podrinjskom i Tuzlanskom kantonu.

Bosansko-podrinjski i Zeničko-dobojski kanton su jedini ostvarili vanjskotrgovinski suficit (pokrivenost uvoza izvozom je 135%, odnosno 103%. Najveći doprinos u izvozu u Bosansko-podrinjskom kantonu čine industrijski proizvodi.

Robna razmjena po kantonima, 2014. godina

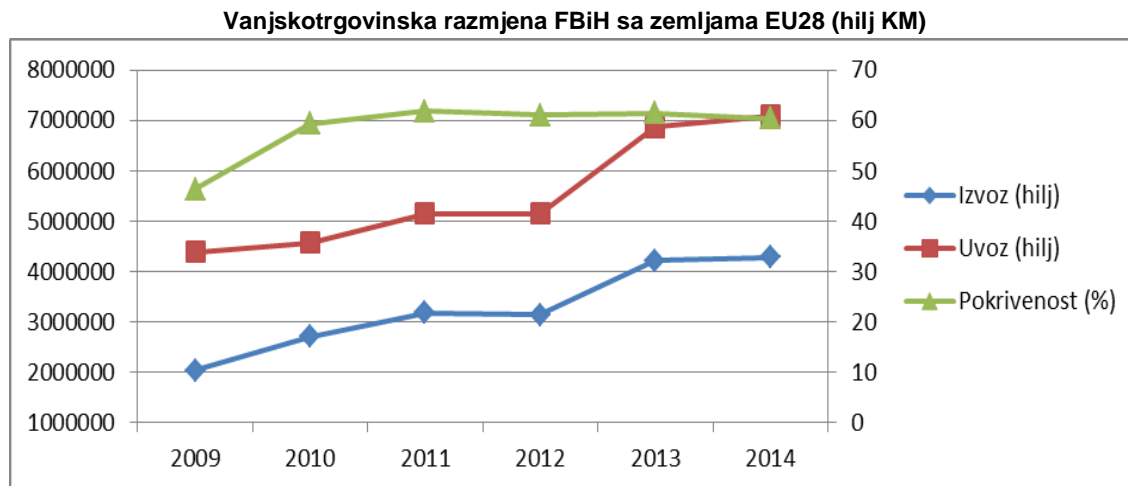
Kanton	Vrijednost u hilj. KM		Indeks 2014/2013		Pokrivenost uvoza izvozom u %	Trgovinski bilans u hilj. KM
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz		
Unsko - sanski	224.207	293.580	107,4	105,1	76,4	- 69.373
Posavski	90.946	129.593	101,1	103,6	70,2	- 38.648
Tuzlanski	1.127.712	1.398.583	109,6	110,3	80,6	- 270.871
Zeničko - dobojski	1.667.912	1.613.576	103,9	108,0	103,4	54.336
Bosansko - podrinjski	136.183	100.888	119,7	114,4	135,0	35.295
Srednjobosanski	579.077	815.613	108,9	109,2	71,0	- 236.536
Hercegovačko - neretvanski	552.268	996.709	83,2	89,9	55,4	- 444.441
Zapadno - hercegovački	398.466	1.148.064	135,7	113,3	34,7	- 749.598
Kanton Sarajevo	917.503	3.692.006	100,2	104,1	24,9	-2.774.503
Kanton 10	79.334	148.021	98,3	90,6	53,6	- 68.687
Federacija BiH	5.778.901	10.353.991	104,4	105,3	55,8	- 4.575.090

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U izvještajnoj godini, najveći trgovinski partneri FBiH su bile zemlje EU28 i zemlje potpisnice CEFTA Sporazuma.

Učešće robne razmjene sa zemljama EU28 u ukupnoj robnoj razmjeni se smanjilo u odnosu na 2013. godinu. Učešće izvoza u EU28 u ukupnom izvozu FBiH iznosi 74,1%, dok uvoz čini 68,4% ukupnog uvoza FBiH.

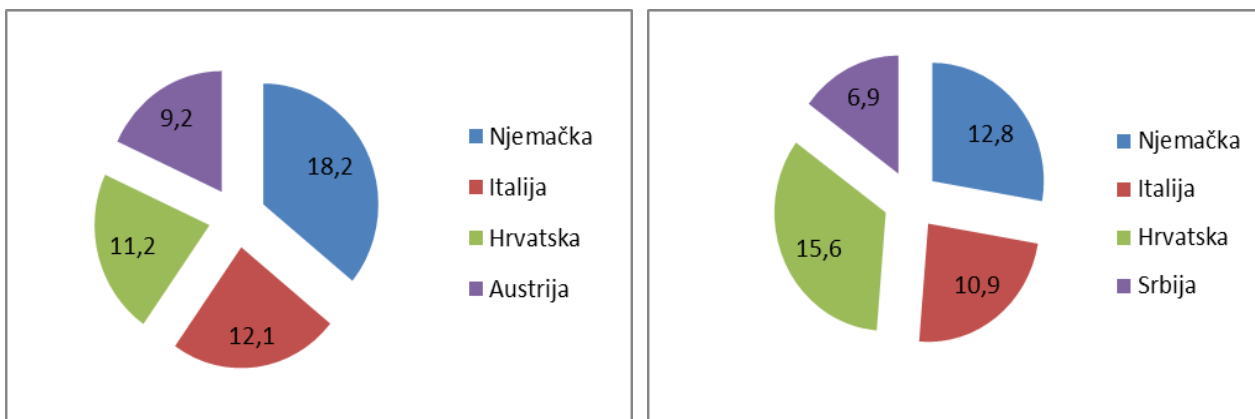
Pokrivenost uvoza izvozom u zemlje EU28 iznosi 60,4%, što predstavlja blagi pad pokrivenosti u odnosu na 2013. godinu, kada je iznosila 61,5%.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Najveći trgovinski partneri iz EU28 u 2014. godini su bile Njemačka (18,2% ukupnog izvoza i 12,8% ukupnog uvoza), Italija (12,1% ukupnog izvoza i 10,9% ukupnog uvoza) i Hrvatska (11,2% ukupnog izvoza i 15,6% ukupnog uvoza).

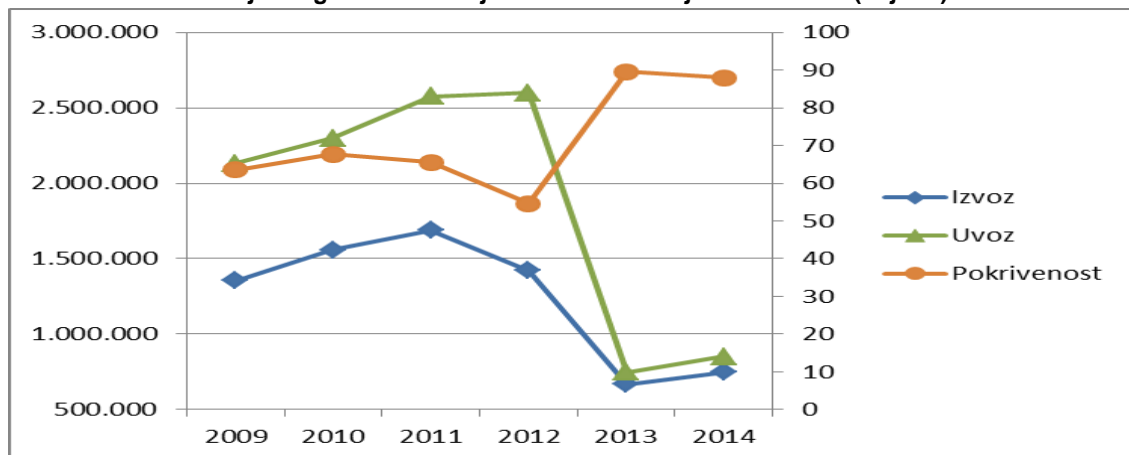
Učešće najvećih trgovinskih partnera iz EU27 u 2014. godini (izvoz lijevo, uvoz desno)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Učešće robne razmjene sa zemljama CEFTA-e u ukupnoj robnoj razmjeni blago se povećalo u odnosu na 2013. godinu. Učešće izvoza u zemlje CEFTA-e u ukupnom izvozu FBiH u 2014. godini iznosi 12,9%, dok uvoz čini 8,2% ukupnog uvoza FBiH. Pokrivenost uvoza izvozom u zemlje CEFTA iznosi 88%, što predstavlja blagi pad pokrivenosti u odnosu na 2013. godinu, kada je pokrivenost iznosila 89,5%.

Vanjskotrgovinska razmjena FBiH sa zemljama CEFTA-e (hilj KM)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Najveći trgovinski partner iz CEFTA-e u 2014. godini bila je Srbija (6,5% ukupnog izvoza i 6,9% ukupnog uvoza).

Javne finansije

Fiskalna pozicija zemlje utiče na stopu privrednog rasta. Visok fiskalni deficit i rastući javni i spoljni dug dovode do povećanja rizika zemlje i pogoršavanja njenog kreditnog rejtinga. Posljedice su više kamatne stope na zaduživanje države i privatnog sektora, što smanjuje investicije, a time i privredni rast. Veći rizik zemlje, zbog potencijalne makroekonomske nestabilnosti, takođe odbija strane direktne investicije i smanjuje domaće.

Prema posljednjim procjenama¹⁴, agencija Standard & Poor's je procijenila kreditni rejting BiH sa B/stabilni izgledi, što predstavlja najslabiji rejting od svih zemalja regije.

Pregled dugoročnog rejtinga pojedinih zemalja iz šireg okruženja

Standard & Poor's	
Slovenija	A-/stabilan
Rumunija	BBB-/stabilan
Bugarska	BB+/stabilan
Mađarska	BB+/stabilan
Hrvatska	BB/negativan
Makedonija	BB-/stabilan
Srbija	BB-/negativan
Crna Gora	B+/stabilan
Albanija	B/pozitivan
BiH	B/stabilan

Izvor: Bloomberg

U cilju sticanja veće kredibilitnosti FBiH mora da vodi konzervativnu makroekonomsku politiku, a to podrazumijeva značajno smanjenje budžetskog deficita i javne potrošnje na srednji rok. To je jedini način da se dobije povjerenje stranih, a i domaćih investitora, obezbijede umjerene kamatne stope i tako da stimulans privrednom rastu.

¹⁴ Ocjena Standard & Poor's 19.09.2014.

Analiza javnih prihoda i rashoda u FBiH u periodu 2009. – 2013. godine pokazuje da su rashodi uvijek prelazili ostvarene prihode. Prvi put su u 2014. godini prihodi veći od rashoda. Zbirni podaci (FBiH, kantoni, općine i fondovi) jasno pokazuju da su se i prihodi i rashodi u 2014. godini značajno povećali u odnosu na 2013. godinu.

Ukupni javni prihodi iznose 7.380 mil KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 484 mil KM, dok ukupni javni rashodi iznose 7.266 mil KM i povećani su za 354 mil KM. Ostvarena je razlika prihoda i rashoda u iznosu od 114 mil KM. Povećanje javnih prihoda je prvenstveno posljedica rasta prihoda od poreza, naročito od indirektnih poreza.

Primljeni krediti i zajmovi u izvještajnoj godini iznosili su 813 mil KM i odnose se većinom na zaduženje kod MMF-a, te emisiju trezorskih zapisa. Međutim, otplate kredita i zajmova su bile na višem nivou za 48 mil KM.

Stoga je ukupan rezultat u 2014. godini u javnim finansijama Federacije BiH pozitivan sa ostvarenim viškom prihoda nad rashodima u iznosu od 66 mil KM.

Izvršenje Budžeta FBiH (svi nivoi vlasti) 2009. – 2014. godini (mil KM)

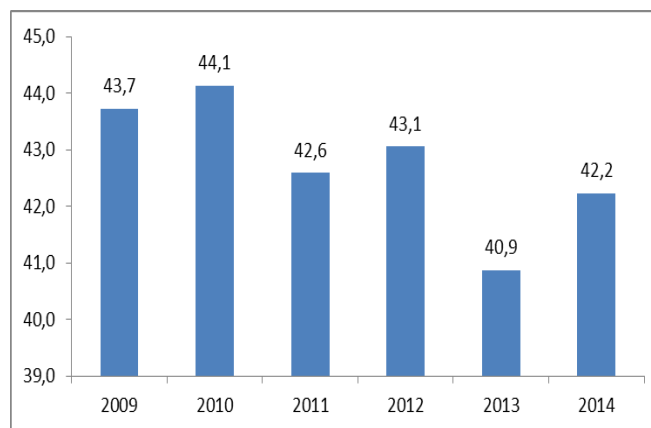
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
I	Prihodi	6.703	6.949	6.899	6.958	6.896	7.380
II	Rashodi	6.785	7.058	7.022	7.127	6.912	7.266
III (I-II)	Razlika prihoda i rashoda	-82	-109	-123	-169	-16	114
IV (V-VI)	Finansiranje	505	140	-175	-57	-228	-48
V	Primljeni krediti i zajmovi	869	393	124	456	431	813
VI	Otplate kredita i zajmova	364	253	300	512	659	861
VII (III+IV)	Ukupan rezultat	423	31	-298	-226	-244	66

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Učešće ukupnih javnih rashoda u BDP-u u 2014. godini iznosi 42,2%, što predstavlja rast u odnosu na prethodnu godinu, kada je učešće iznosilo 40,9%.

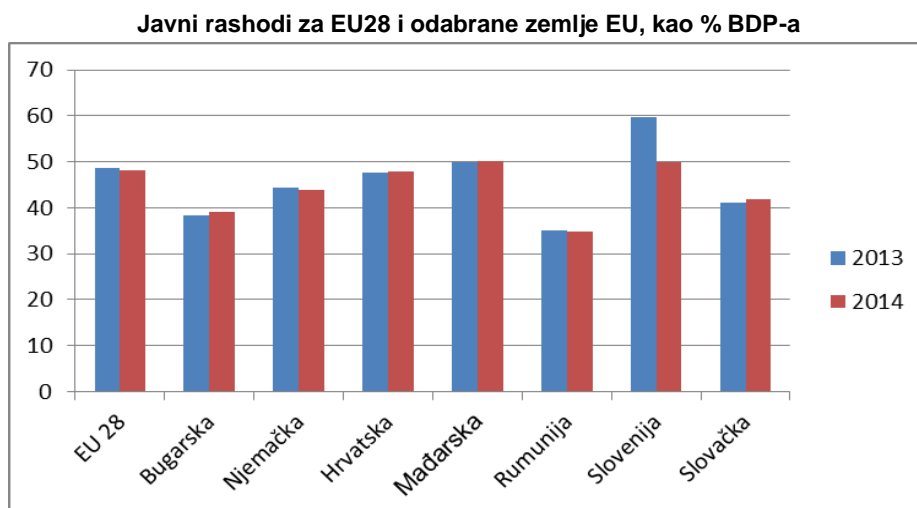
Nakon usvajanja Izvještaja o razvoju FBiH za 2012. godinu, Vlada FBiH je prihvatila preporuku iz Izvještaja koja se odnosi na smanjenje učešća javnih rashoda u BDP-u za 0,5% godišnje (do 38% učešća). Smanjenje je postignuto u 2013. godini kada je učešće bilo manje za čak 2,3%, što je bio izuzetno dobar rezultat. Ove izvještajne godine cilj nije postignut.

Ukupni javni rashodi u FBiH (% BDP-a), 2009.-2014. godina

Izvor: Federalno ministarstvo finansija; Obrada: FZZPR

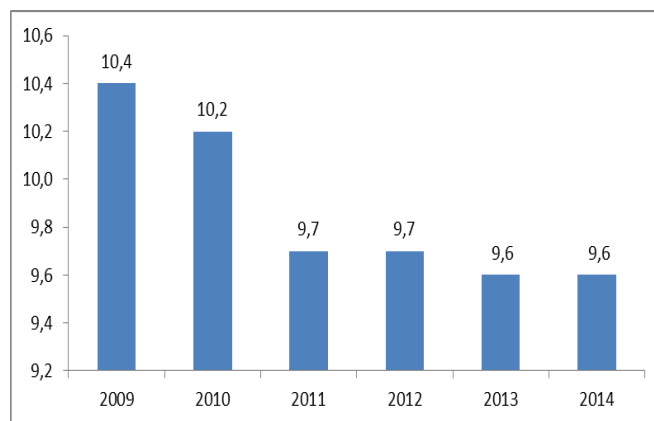
Obim javnih rashoda FBiH u 2014. godini, kao procenat BDP-a, je ispod nivoa prosjeka EU28 (48,1). Međutim, obim javnih rashoda FBiH je iznad nivoa javnih rashoda zemalja sa višim bruto domaćim proizvodom po glavi stanovnika, poput Bugarske, Rumunije i Slovačke.

Izvor: EUROSTAT

Trend izdvajanja za plate i naknade zaposlenim u javnom sektoru, kao procenat BDP-a, u posljednjih šest godina je opadajući. U periodu od 2009. – 2014. godine najveća izdvajanja su bila 2009. godine (10,4%), dok su u izvještajnoj godini izdvajanja za plate i naknade na nivou od 9,6% BDP-a, kao i prethodne godine.

**Plate i naknade zaposlenih u FBiH - svi nivoi vlasti
%BDP-a 2009. – 2014. godine**

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Izvršenje budžeta FBiH

Analiza izvršenja budžeta Vlade FBiH u 2014. godini ukazuje na ostvareni pozitivan finansijski rezultat (suficit). Ukupni prihodi, primici i krediti veći su od rashoda i izdataka u iznosu od 81,3 mil KM.

Ostvareni Budžet Vlade FBiH

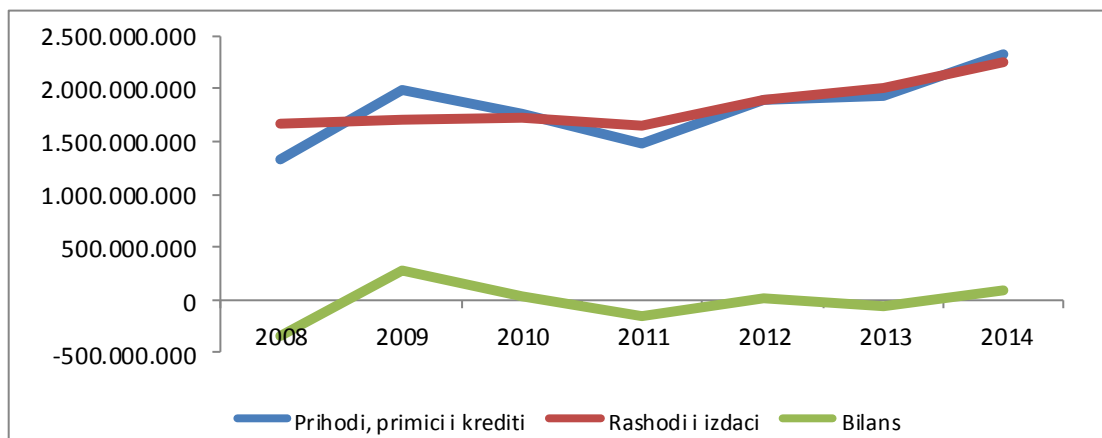
		2013	2014
I	Prihodi	1.536.948.492	1.670.378.152
II	Rashodi	1.384.614.898	1.453.400.624
III (I-II)	Razlika prihoda i rashoda	152.333.594	216.977.528
IV (V-VI)	Finansiranje	-217.357.430	-135.667.176
V	Primljeni krediti i zajmovi	399.035.348	658.414.978
VI	Otplate kredita i zajmova	616.392.778	794.082.154
VII (III+IV)	Ukupan rezultat	-65.023.836	81.310.352

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Razlozi više ostvarenih prihoda i primitaka su, najvećim dijelom, vezani za povećanje zaduženja usmjerenog na pokriće budžetskog deficita i otplatu dugova. Federalno ministarstvo finansija je početkom maja 2014. godine pristupilo izradi prvih izmjena i dopuna Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine za 2014. godinu da bi se osigurala sredstva za saniranje šteta izazvanih poplavama i klizištima, što je predstavljalo neplanirani višak primitaka.

Ostvareni prihodi, primici i krediti u 2014. godini iznosili su 2.328 mil KM, što je za 20% više u odnosu na 2013. godinu. Rashodi i izdaci iznosili su 2.247 mil KM i veći su za 12% u odnosu na prethodnu godinu.

Ostvareni Budžet Vlade FBiH

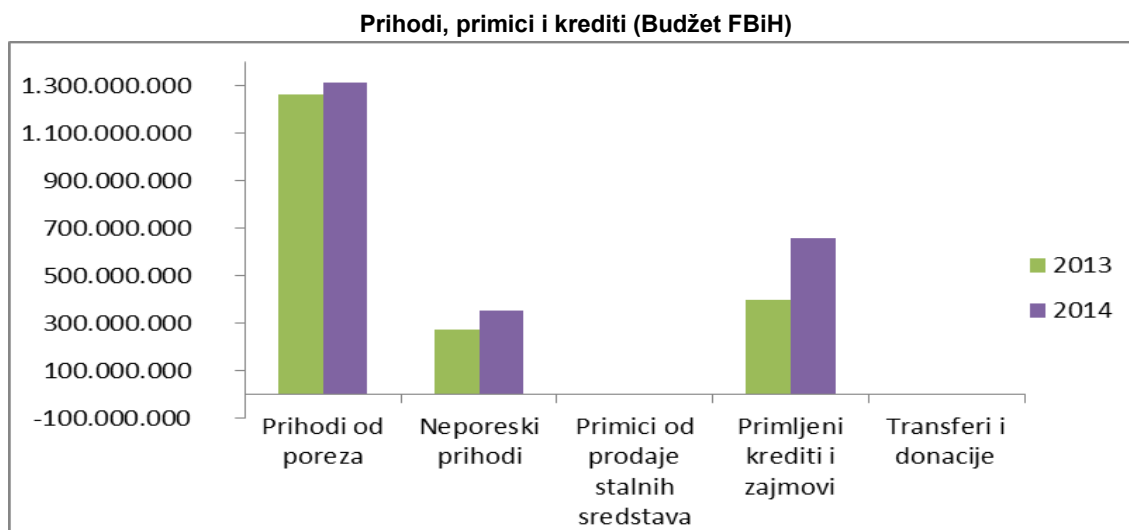

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Prihodi od poreza ostvareni su u visini od 1.310,4 mil KM. U odnosu na 2013. godinu veći su za 48 miliona KM, odnosno 4%. U ovim prihodima, prihodi od indirektnih poreza učestvuju sa 96,5%, dok se 3,5% prihoda od poreza odnosi na porez na dobit.

Neporezni prihodi ostvareni su u iznosu od 354,6 miliona KM i bilježe značajan rast od 80,2 mil KM ili 29% u odnosu na prethodnu godinu. Razlog ovom povećanju leži u povećanju prihoda od nefinansijskih javnih preduzeća i finansijskih javnih institucija za 103,1 mil KM.

Po osnovu finansiranja budžeta FBiH, primljeni zajmovi i krediti iznosili su 657,2 mil KM, što je za 65% više nego prethodne godine. Doznačena sredstva se odnose na IV Stand-by aranžman odobrenog od MMF-a u iznosu od 278,2 mil KM, emitovane trezorske zapise u iznosu od 238,8 mil KM, te emitovane dugoročne obveznice u iznosu od 140 mil KM.

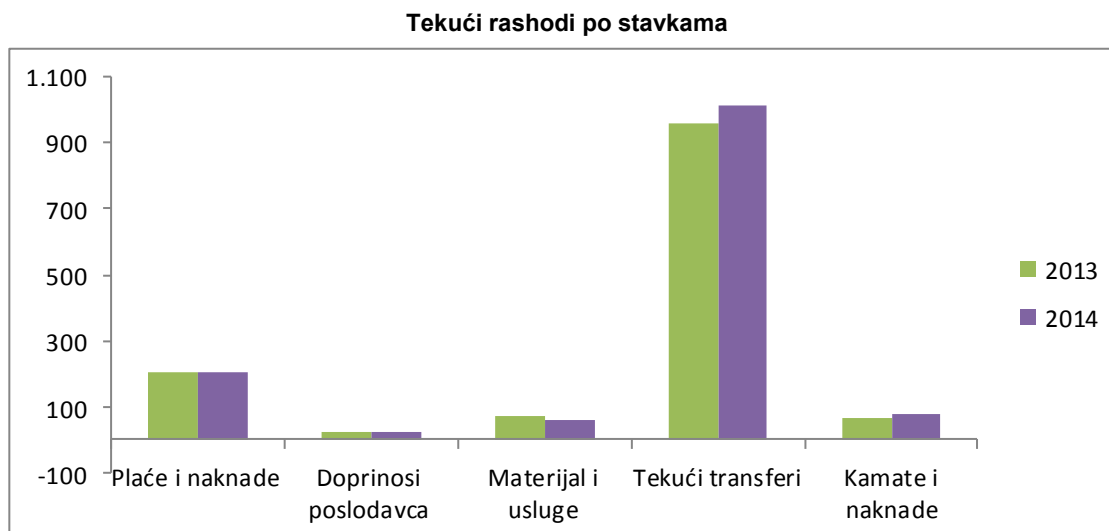

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Ukupno ostvareni rashodi i izdaci u 2014. godini iznosili su 2.247,5 miliona KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 246,5 mil KM ili 12%, a za 2% više u odnosu na sredstva planirana budžetom. Najveći uticaj na rast rashoda je imao rast izdataka za otplatu vanjskog i unutrašnjeg duga koji su u 2014. godini iznosili 794,1 mil. KM.

Tekući rashodi¹⁵ ostvareni su u iznosu od 1.382,6 mil KM i veći su za 54,9 mil KM ili 4% u odnosu na prethodnu godinu.

U sklopu tekućih rashoda, rashodi za plaće i naknade državnih službenika povećani su za 3,6 mil KM ili 1,7% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjeni su izdaci za materijal i usluge za 16 mil KM ili 21,7%. Tekući transferi i drugi tekući rashodi veći su za 54,6 mil KM, odnosno za 6% u odnosu na 2013. godinu.

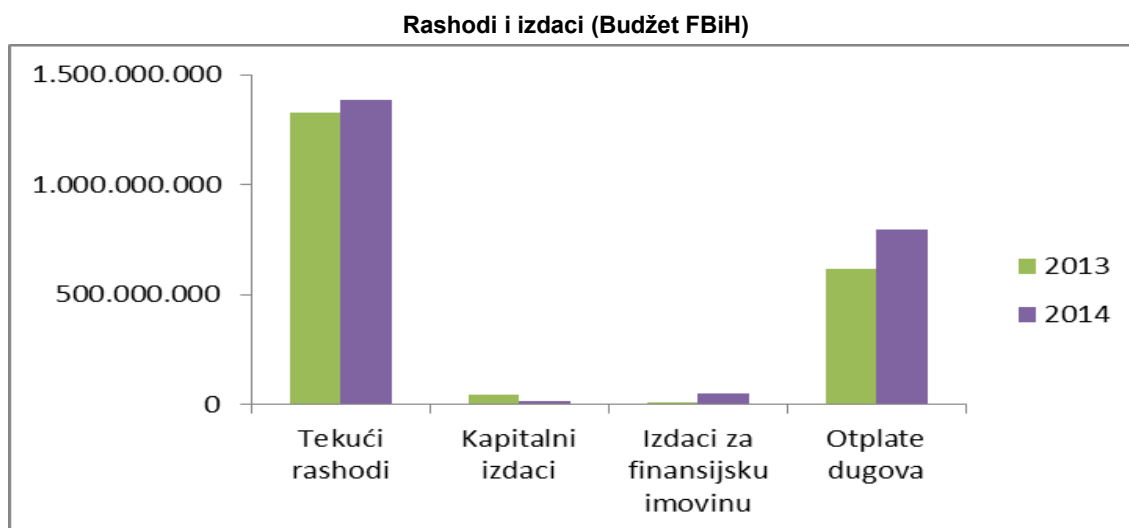
Izvor: Federalno ministarstvo finansija

¹⁵ Plaće i naknade, doprinosi poslodavca, materijalni izdaci, tekući transferi, kamate i naknade.

Kapitalni izdaci (nabavka stalnih sredstava i kapitalni grantovi) izvršeni su u iznosu od 16,9 mil. KM, što je značajan pad za 62% u odnosu na 2013. godinu. Navedene uštede rezultat su mjera za racionalniju potrošnju u 2014. godini.

Izdaci za finansijsku imovinu izvršeni su u iznosu od 53,9 mil KM, što je značajno više nego u 2013. godini kada su iznosili 12,5 mil KM. Povećanje se, najvećim dijelom, odnosi na povećanje pozajmljivanja drugim nivoima vlasti za 38,4 mil KM.

Na ime otplate duga u 2014. godini utrošena su sredstva u iznosu od 794,1 KM, od čega je vanjski dug otplaćen u iznosu od 431,3 miliona KM, domaće pozajmljivanje 209,2 miliona KM i unutarnji dug 153,5 miliona KM.

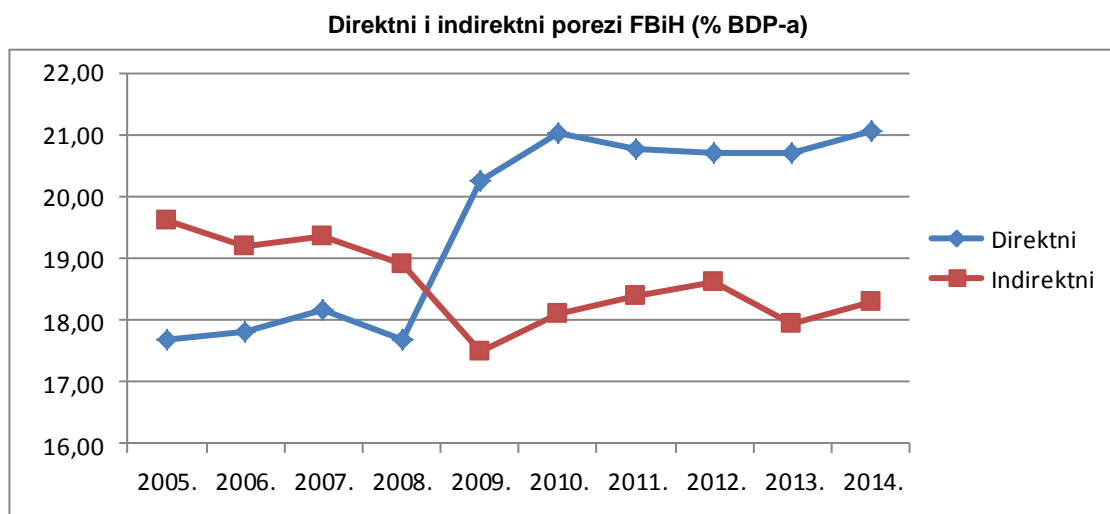

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Direktni i indirektni porezi

U 2014. godini u ukupnom finansiranju javne potrošnje, prihodi od indirektnih poreza, učestvuju sa 18,3% BDP-a, dok prihodi od direktnih poreza učestvuju sa 21,1% BDP-a.

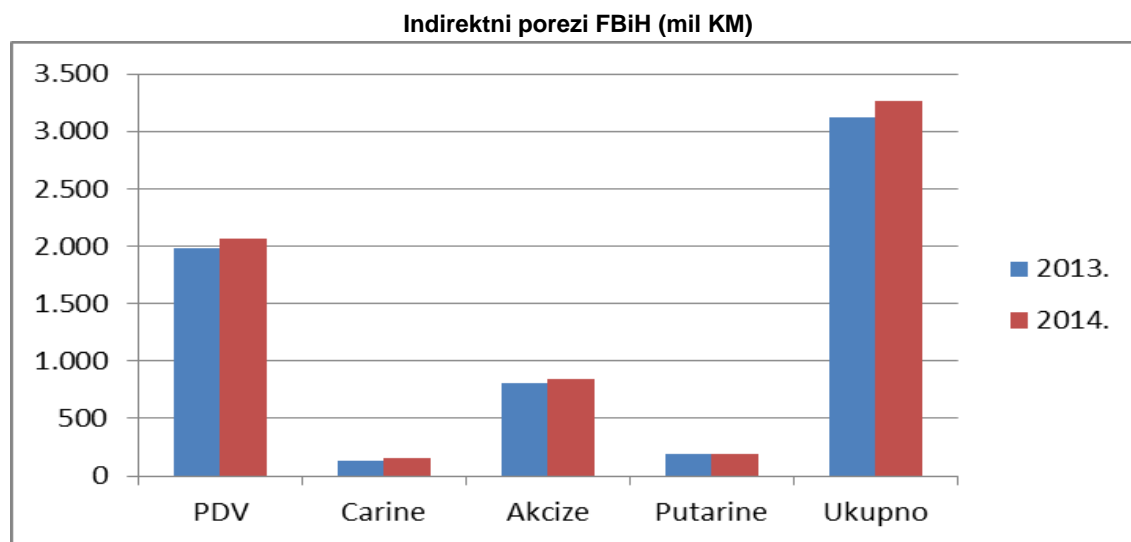
U prethodnoj godini prihodi od indirektnih poreza učestvovali su sa 17,9% BDP-a, a prihodi od direktnih poreza sa 20,7% BDP-a.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje; Federalno ministarstvo finansija;
 Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Prema podacima Uprave za indirektno oporezivanje BiH, naplata prihoda od indirektnih poreza u BiH u 2014. godini iznosi 5,063 mlrd KM, što je više za 180 mil KM ili 3,7% u odnosu na prethodnu godinu.

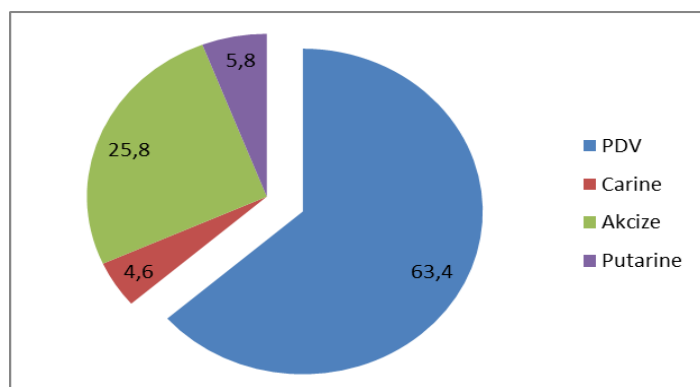
U FBiH u 2014. godini naplata prihoda od indirektnih poreza također bilježi rast i iznosi 3,266 mlrd KM¹⁶, što je za 149 mil KM ili 4,8% više nego prethodne godine.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje, Bilten 115

Prihodi od PDV-a čine najznačajniju stavku i imaju najveći udio u ukupnim prihodima od indirektnih poreza (63,4%). Zatim slijede prihodi od akciza sa 25,8%, te prihodi od putarina (5,8%) i carina (4,6%).

Struktura prihoda u ukupnim indirektnim porezima, 2014.

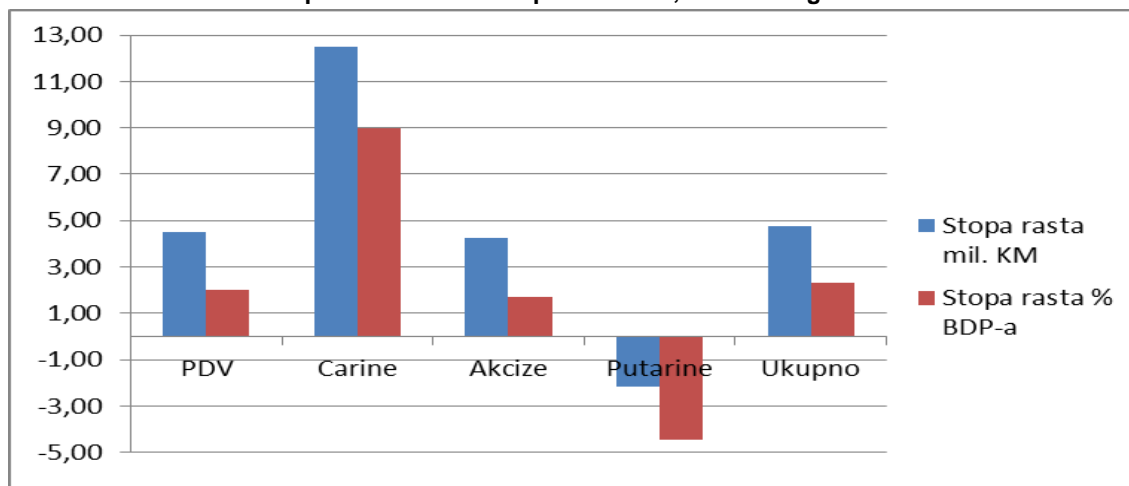
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje, Bilten 115

Naplata prihoda u toku 2014. godine je viša od naplate u toku prethodne godine u skoro svim mjesecima, osim u mjesecima kada su se desile katastrofalne poplave.

U 2014. godini prihodi od PDV-a, akciza i carina bilježe rast, dok su prihodi od putarina manji nego prethodne godine.

¹⁶ OMA bilten broj 115, a prema koeficijentu juli-septembar 2014. godine prema UIO Federacija BiH ima pravo na 64,50% ukupnih indirektnih prihoda. Za 2013. godinu ovaj koeficijent je iznosio 63,84%.

Stopa rasta indirektnih poreza FBiH, 2014/2013 godina

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje, Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Naplata prihoda od PDV-a je veća za 89 mil KM ili za 4,5% u odnosu na 2013. godinu. Rast prihoda od PDV-a ukazuje na blagi oporavak i rast potrošnje u 2014. godini.

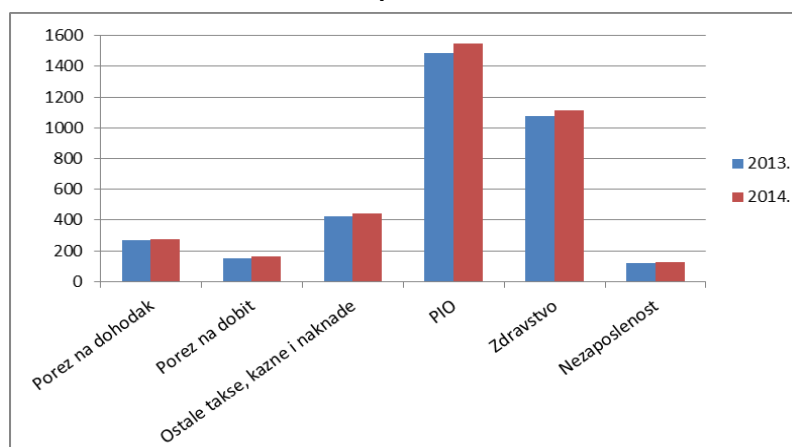
Naplata prihoda od akciza je veća za 34 mil KM ili za 4,2% u odnosu na 2013. godinu.

Prihodi od akciza uglavnom prate kretanja prihoda od akciza na duhan. Rast prihoda od akciza je ostvaren zbog izmjene Zakona o akcizama u BiH.¹⁷ Naime, povećana je potrošnja cigareta nakon poskupljenja rezanog duhana, nakon što su se uvele specifične akcize za rezani duhan, odnosno cigare i cigarilose. Na ovaj način se zaustavio trend pada prihoda od akciza na duhanske prerađevine, smanjilo nelegalno tržište, te harmonizirale akcize na različite duhanske proizvode sa zemljama EU. Naplata akciza na derivate nafte ukazuju na pozitivna kretanja tokom cijele godine, osim u drugom kvartalu kada su zemlju pogodile poplave.

Poreska uprava FBiH je tokom 2014. godine prikupila 3,748 milijardi KM, što je za 4,1% više u odnosu na prihode prikupljene u prethodnoj godini.

Najveći udio u ukupnim prihodima od direktnih poreza čine prihodi od doprinosa za penziona i zdravstveno osiguranje.

Direktni porezi FBiH

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

U odnosu na 2013. godinu, prihodi od doprinosa za penziona osiguranje bilježe rast u procentu od 4,2%, a prihodi od doprinosa za zdravstveno osiguranje za 3,9%. Prihodi od poreza bilježe rast, pri čemu su prihodi od poreza na dohodak veći za 4,1%, a prihodi od poreza na dobit za 6,6%. Prihodi od taksi, naknada i kazni u 2014. godini veći su za 4%.

¹⁷ Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH je 06.06.2014. godine usvojio Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u BiH.

Stabilan i održiv javni sektor u dugoročnom smislu, može postojati samo ako je zasnovan na privrednom rastu i rastu broja zaposlenih, što znači da je primarni cilj obezbijediti poslovni ambijent koji će biti stimulativan za ekonomski rast. Osnovni problem visokog opterećenja privrede su stope doprinosa na teret radnika i poslodavca (41,5%)¹⁸, te je stoga neophodno tražiti put ka rasterećenju privrede. Prosječne stope doprinosa po osnovu oporezivanja rada zemalja Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) su 29,5%.¹⁹

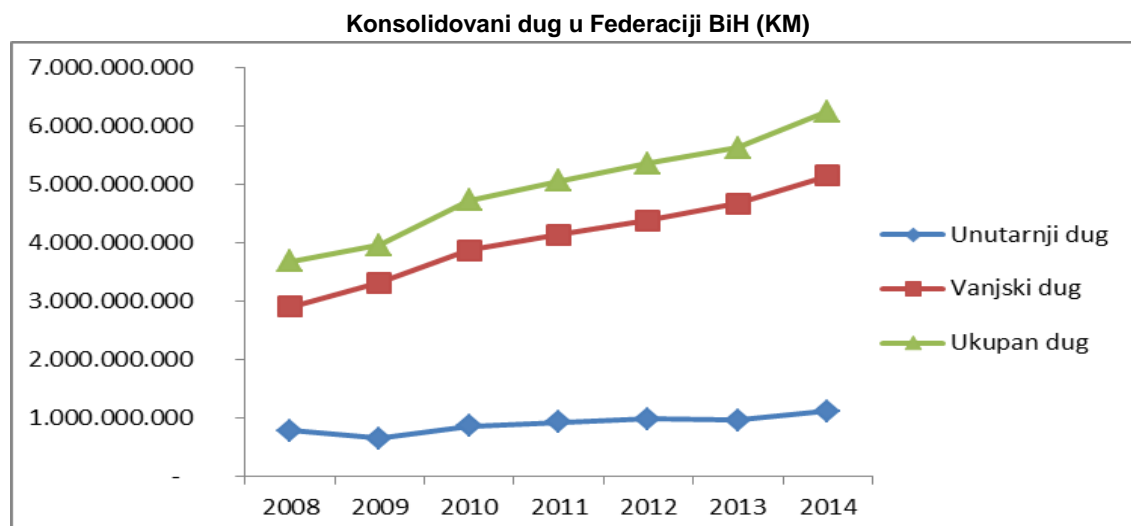
Javni dug

Dug u Federaciji BiH se odnosi na preuzete obaveze po osnovu vanjskog duga bivše Jugoslavije, preuzete unutarnje obaveze, zaduživanje na domaćem tržištu, uključujući emisiju vrijednosnih papira, te novo ino zaduženje.

Povećanje stanja duga u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu uzrokovano je rastom unutarnjeg i vanjskog duga, odnosno angažovanjem ranije ugovorenih ino-kredita za projekte u toku, povlačenjem dvije tranše IV Stand-by aranžmana, te emisijom dužničkih vrijednosnih papira na domaćem tržištu i novim verifikovanim obavezama po osnovu stare devizne štednje. Konsolidovani dug u Federaciji BiH na bazi verifikovanog unutrašnjeg duga na dan 31.12.2014. godine iznosi je 6.251,5 mil. KM i veći je za 10% ili 622,7 mil KM u odnosu na dug na kraju 2013. godine.

Vanjski dug u FBiH iznosi 5.143,9 mil.KM, od čega je dug Federacije BiH 2.800,3 mil KM, kantona 254,2 mil KM, gradova i općina 99,4 mil KM, te dug javnih preduzeća i ostalih korisnika 1.989,9 mil KM.

Unutarnji dug u Federaciji BiH iznosi 1.107,6 mil KM, od čega je dug Federacije BiH 888,1 mil KM, kantona 167,1 mil KM, te gradova i općina 52,3 mil KM.

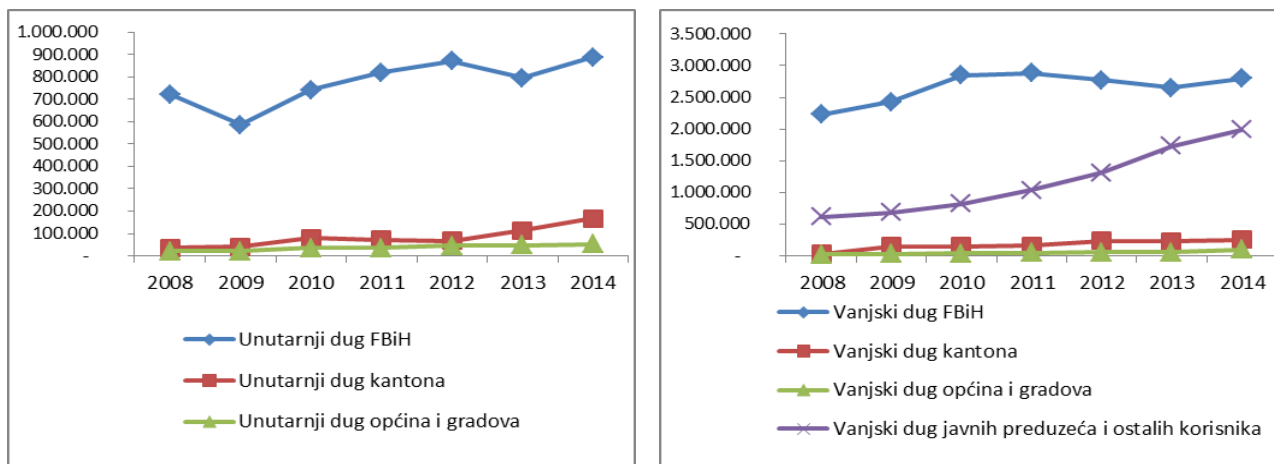
Izvor: Federalno ministarstvo finansija

U 2014. godini povećan je i unutrašnji i vanjski dug svih nivoa vlasti u FBiH (Federacije, kantona i lokalnih zajednica). Povećanje duga u odnosu na 2013. godinu, najvećim dijelom je rezultat potrebe finansiranja budžetskih deficita i neplaniranih zaduženja nastalih zbog elementarnih nepogoda.

¹⁸ Svjetska banka "BiH – Izazovi i preporuke za reforme - Pregled javnih rashoda i institucija"

¹⁹ Svjetska banka "BiH – Izazovi i preporuke za reforme - Pregled javnih rashoda i institucija"

Unutarnji i vanjski dug

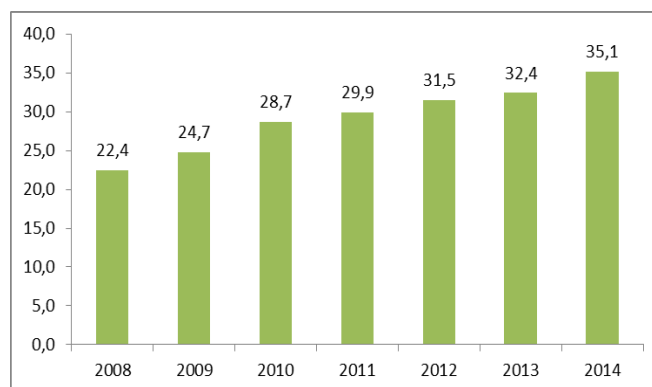

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Odnos ukupnog duga prema BDP-u je u periodu 2008.-2014. godine imao tendenciju rasta, te je sa 22,4% 2008. godine, na kraju 2014. godine porastao na 35,1%.

Ovaj rast je prvenstveno uzrokovan rastom vanjskog duga.

Ukupan dug u FBiH (% BDP-a)

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

Razvoj finansijskog tržišta

Bankarski sektor je i u 2014. godini ostao stabilan, uprkos nepovoljnom okruženju i u uslovima stagnacije ekonomskog razvoja, te poplava koje su u proljeće i ljeto pogodile privredne subjekte i stanovništvo u BiH.

Likvidnost bankarskog sektora je i dalje na zadovoljavajućem nivou, uz rastući trend štednje stanovništva.

Banke u FBiH su u 2014. godini ostvarile profit u iznosu od 131 mil KM, što predstavlja najbolji rezultat od 1996. godine. Od ukupno 17 banaka, pozitivan rezultat ostvarilo je njih 15. U 2013. godini ostvaren je gubitak u iznosu od 228 hiljada KM.

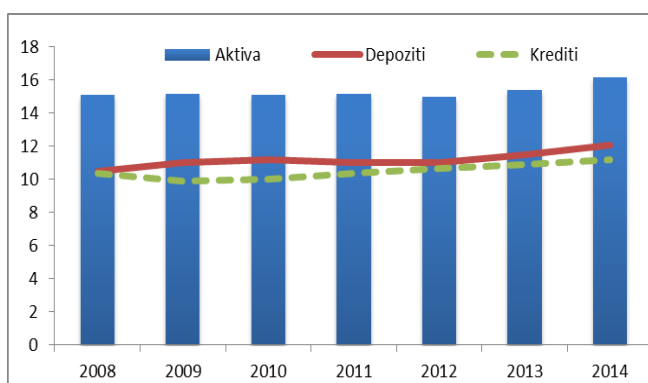
Bilansna suma (aktiva) bankarskog sektora sa 31.12.2014. godine iznosila je 16,2 milijarde KM i za 719 miliona KM ili 4,7% je veća nego na kraju prethodne godine. Rast bilansne sume je prvenstveno rezultat rasta depozita.

Kreditni plasmani su u 2014. godini zabilježili rast za 2,8% ili 318 miliona KM i na kraju godine iznosili su 11,2 milijardi KM. U strukturi kredita, učešće kredita stanovništvu iznosi 48,8% u ukupnim kreditima, dok su krediti pravnim licima imali učešće od 51,2%. Kreditni plasmani čine najveću stavku aktive banaka sa učešćem od 69,1% u ukupnoj aktivi.

Bankarske usluge su najvećim dijelom komercijalnog karaktera i odnose se na davanje kredita i prikupljanje depozita.

Depoziti su u 2014. godini porasli za 5,3% ili 607 mil KM i iznose 12,1 milijardi KM. Depoziti su i dalje najznačajniji izvor finansiranja banaka u FBiH, s učešćem od 75%.

Bilans stanja banaka u FBiH (mlrd KM)

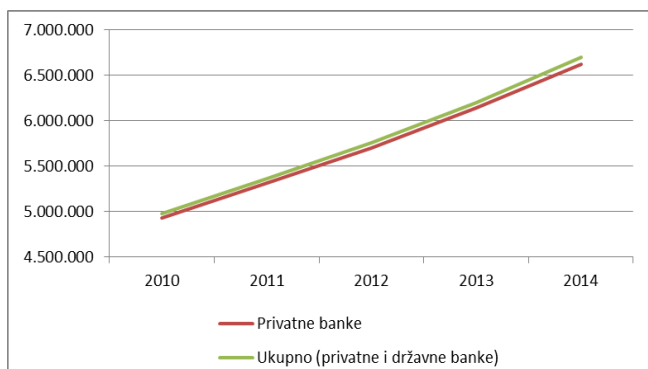

Izvor: Agencija za bankarstvo

U strukturi depozitnog i finansijskog potencijala banaka, štedni depoziti stanovništva, kao najznačajniji i najveći segment, zadržali su pozitivan trend rasta. Štedni depoziti su iznosili 6,7 mlrd KM, što je za 7,9% ili 491 mil KM više nego na kraju 2013. godine.

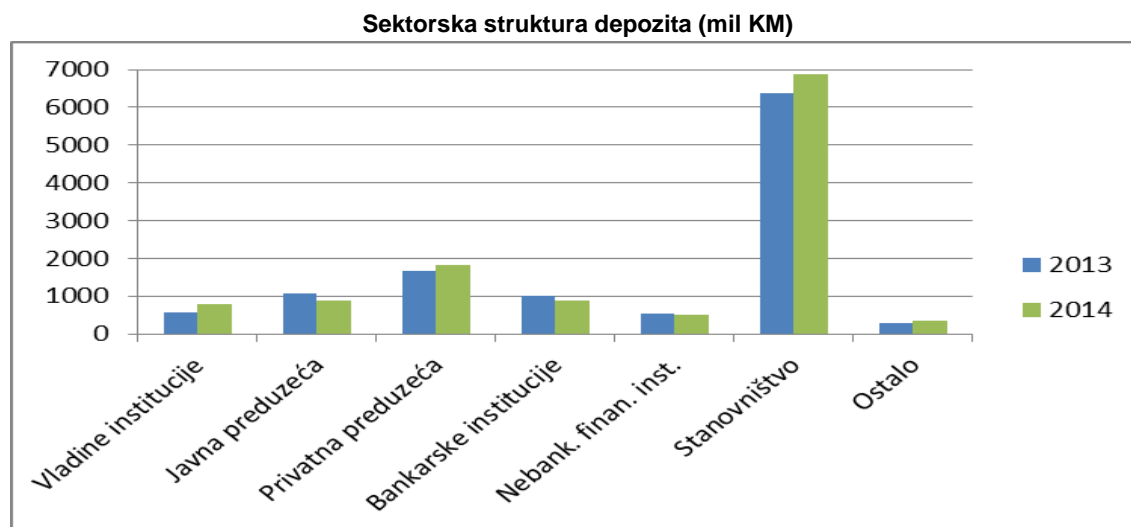
Depoziti stanovništva imaju kontinuirani rast u posljednjih nekoliko godina, a u 2014. godini ostvaren je rast za 8% ili 497 mil KM, a učešće u ukupnim depozitima povećano je sa 55,2% na 56,6%.

Nova štednja stanovništva (hilj KM)

Izvor: Agencija za bankarstvo

Depoziti vladinih institucija ostvarili su značajan rast za 41% ili 230 mil KM, što je najvećim dijelom rezultat odobrenih i povučenih sredstava po osnovu stand by aranžmana sa MMF-om i sa 31.12.2014. godine iznosili su 796 mil KM ili 6,6% ukupnih depozita.

Izvor: Agencija za bankarstvo FBiH, Informacija o bankarskom sistemu FBiH 31.12.2014.

Indikatori kvaliteta kredita u FBiH datih za dva najznačajnija sektora, pravnim licima i stanovništvu, ukazuju na trend poboljšanja u 2014. godini. Ukupni nekvalitetni krediti u 2014. godini iznose 1,55 mlrd KM sa učešćem od 13,9% u odnosu na ukupne kredite, niži su u odnosu na kraj 2013. godine, kada su iznosili 14,6% od ukupnih kredita.

Klasifikacija kredita datih stanovništvu i pravnim licima, iznos (u mil KM) i učešće (u %)

Kategorija	31.12.2013.				31.12.2014.			
	Stanovništvo	Pravna lica	Ukupno	Učešće	Stanovništvo	Pravna lica	Ukupno	Učešće
A – potpuna naplativost	4.538	3.874	8.412	77,5	4.775	4.081	8.856	79,3
B – niska vjerovatnoća gubitka	136	717	853	7,9	145	617	762	6,8
C-D-E – nekvalitetni krediti	520	1.066	1.586	14,6	528	1024	1.552	13,9
Ukupno	5.194	5.657	10.852	100	5.448	5.722	11.170	100

Izvor: Agencija za bankarstvo FBiH, Informacija o bankarskom sistemu FBiH 31.12.2014.

Stopa adekvatnosti kapitala²⁰ bankarskog sistema, kao jedan od najvažnijih pokazatelja snage i adekvatnosti kapitala banaka, sa 31.12.2014. godine iznosila je 16,1%, što je pad u odnosu na kraj 2013. godine kada je iznosila 18%. Stopa adekvatnosti kapitala je stoga još uvijek na zadovoljavajućem nivou obzirom da je zakonski minimum 12%.

Na finansijskom tržištu kapitala u FBiH, tj. Sarajevskoj berzi (SASE), u 2014. godini ostvaren je ukupan promet od 618,9 mil KM. Ostvareni promet na SASE čini 51,4% od ukupnog prometa koji je ostvaren na BH berzama, što predstavlja povećanje udjela u ukupnom prometu u odnosu na 2013. godinu kad je ovo učešće iznosilo 41%.

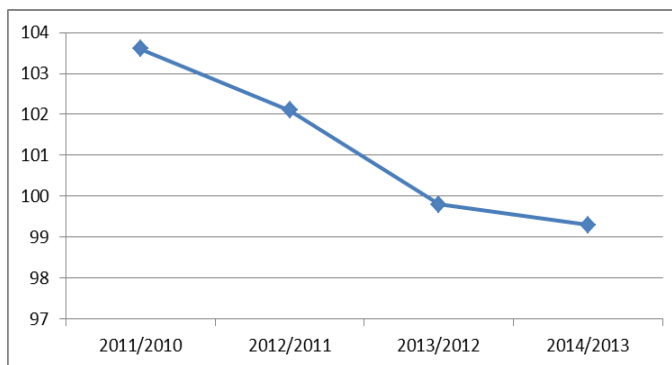
²⁰ Stopa adekvatnosti kapitala je odnos između izdvojenog kapitala za pokriće gubitaka i rizične aktive banke. Adekvatnost kapitala prikazuje sposobnost banke da ispunjava kapitalne zahtjeve, tj. što je viši kapital banke za pokriće gubitaka veći je kapacitet za apsorpciju gubitaka nastalih lošim plasmanima

Cijene

U 2014. godini zabilježen je blagi pad potrošačkih cijena (mjera za inflaciju) po stopi od 0,7%.

Do pada cijena došlo je, najvećim dijelom, zbog globalnih kretanja cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu. Kretanja potrošačkih cijena u periodu 2010. - 2014. godine ukazuju na opadajući trend tokom cijelog perioda.

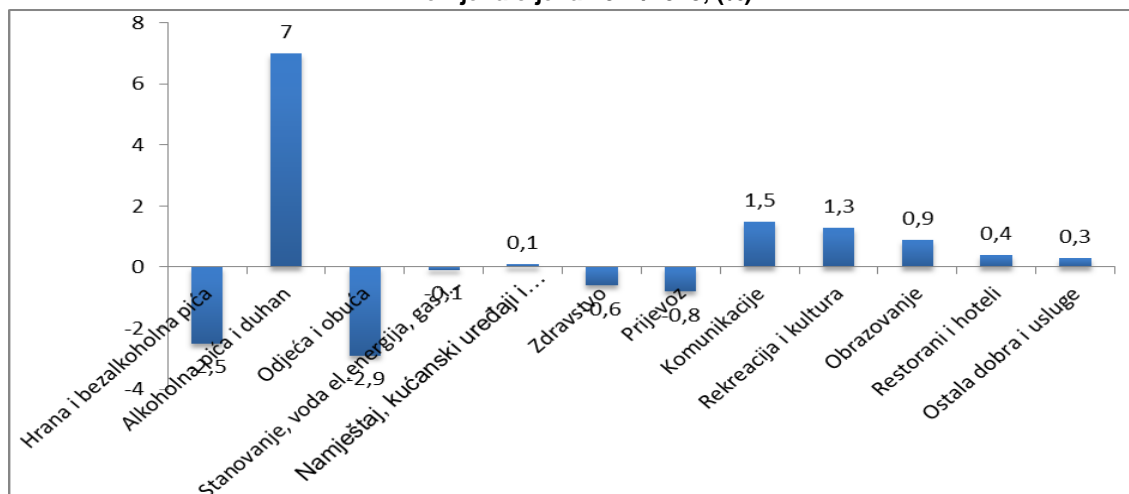
Kretanje indeksa potrošačkih cijena u FBiH

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Posmatrano po stavkama, rast cijena u 2014. godini registrovan je kod cijena alkoholnih pića i duhana (7%), komunikacija (1,5%), rekreacije i kulture (1,3%), obrazovanja (0,9%), te restorana i hotela (0,4%) što nije bilo dovoljno da utiče na ukupan pad cijena. Najveći pad cijena zabilježen je u odjeljcima odjeća i obuća (2,9%) i hrana i bezalkoholna pića (2,5%), te u prevozu (0,8%) i zdravstvu (0,6%).

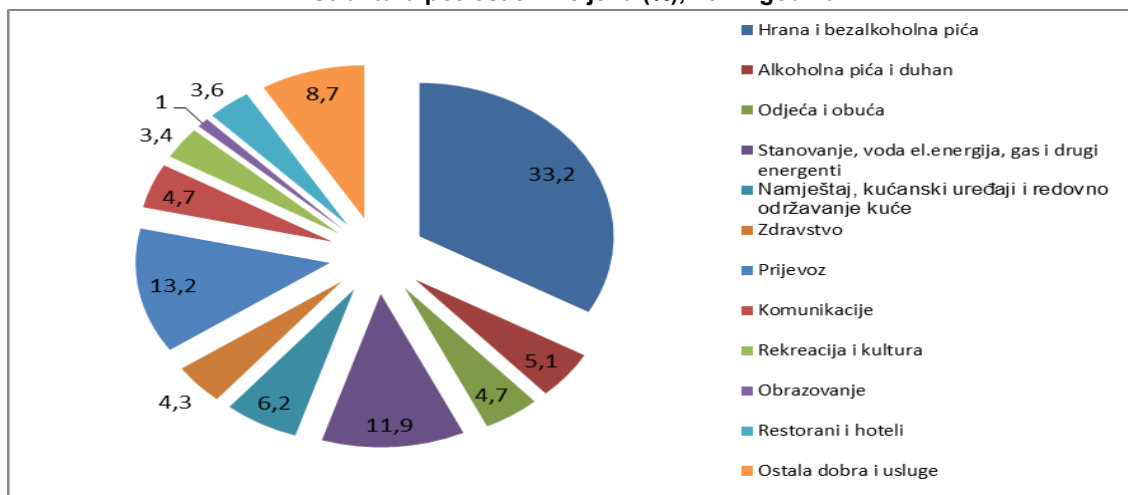
Promjena cijena 2014/2013, (%)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Cijene su u 2014. godini, zadržale sličnu strukturu kao i prethodne godine. Analiza strukture cijena po stavkama pokazuje da su na kretanje ukupnih cijena najviše uticali hrana i bezalkoholna pića (33,2%), prevoz (13,2%) i stanovanje (11,9%).

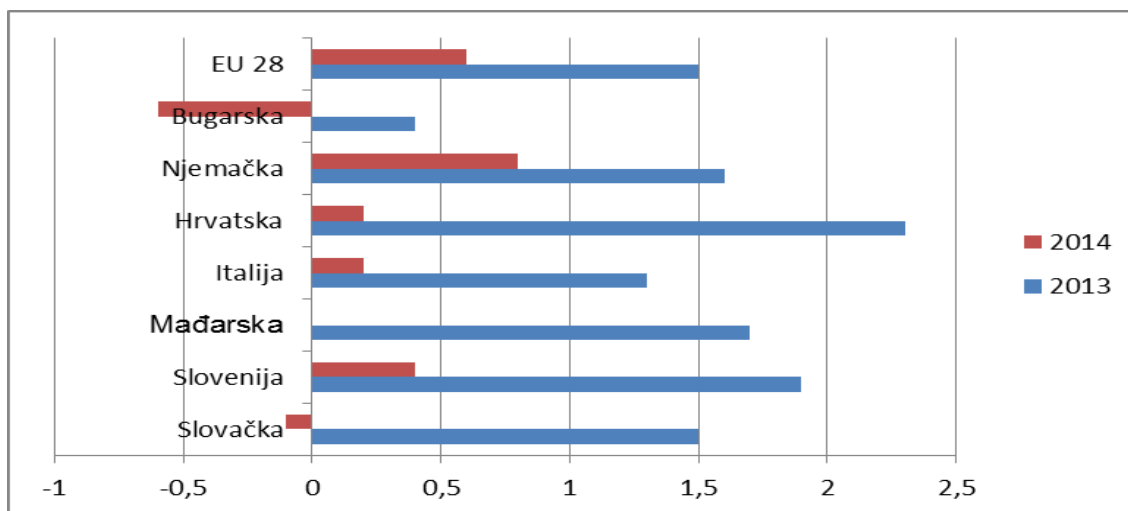
Struktura potrošačkih cijena (%), 2014. godina

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Kad su u pitanju zemlje Evropske unije, Njemačka bilježi najveći rast cijena u procentu od 0,8%, ali taj rast je znatno niži nego prethodne godine kada je iznosio 1,6%. U Hrvatskoj je zabilježen rast cijena u procentu od 0,2%, nakon rasta cijena od 2,3% u prethodnoj godini. Bugarska i Slovačka u 2014. godini bilježe pad cijena.

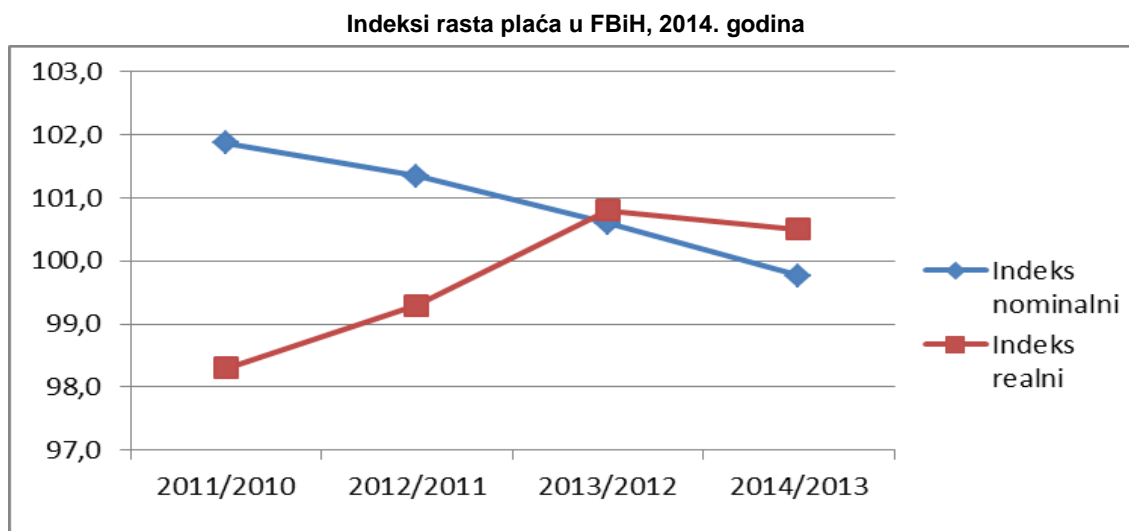
Stope rasta potrošačkih cijena za grupu zemalja EU (2013. - 2014. godina)

Izvor: EUROSTAT

Plaće

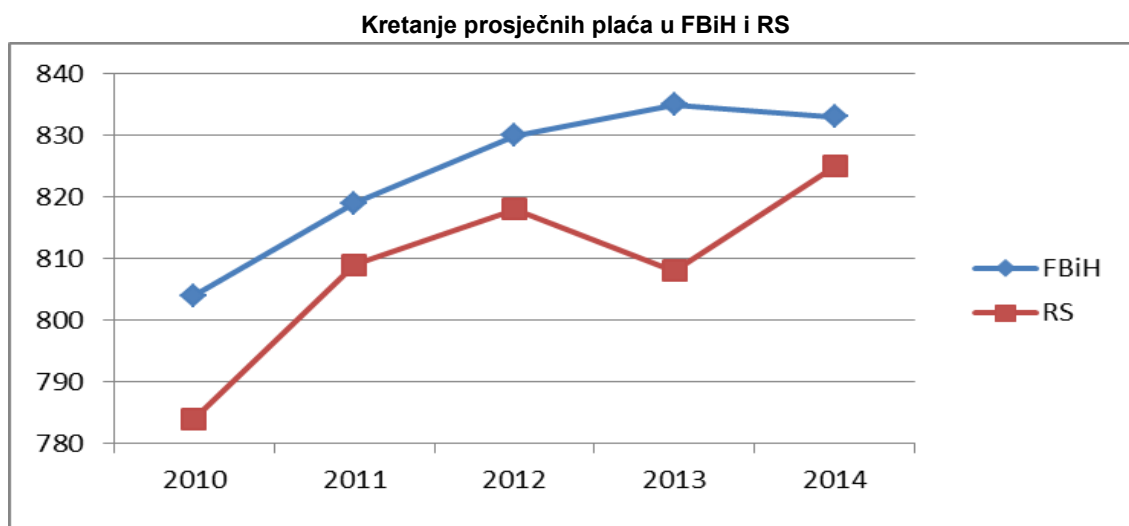
U 2014. godini zabilježen je blagi pad neto plaća u FBiH. Prosječna neto plaća po zaposlenom radniku u FBiH iznosila je 833 KM, ili 0,2% manje u odnosu na prethodnu godinu. Uzimajući u obzir kretanje potrošačkih cijena, tj. pad cijena u 2014. godini, prosječne plaće u FBiH realno bilježe blagi rast u procentu od 0,5%.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Upoređujući plaće u entitetima, vidljivo je da su prosječne plaće u RS niže u odnosu na FBiH, s tim da su u 2014. godini plaće u ovom entitetu porasle za 2,1%.

Takođe, treba imati u vidu da u RS od 2002. godine u neto plaće ulazi i topli obrok.

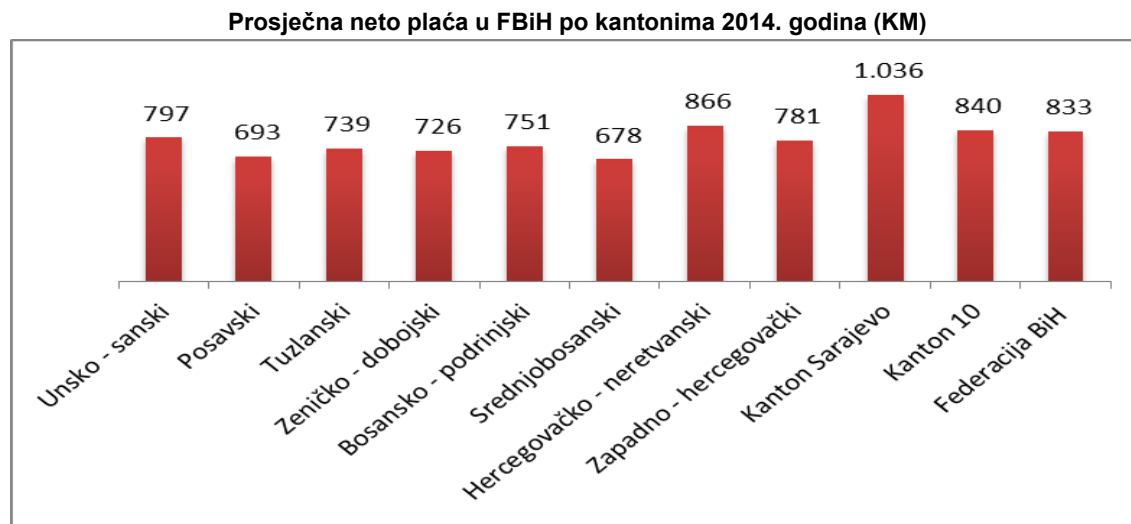

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Republički zavod za statistiku

U 2014. godini u FBiH najviša prosječna isplaćena plaća zabilježena je u djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom u iznosu od 1.540 KM, dok je najniža u hotelijerstvu i ugostiteljstvu u iznosu od 524 KM. Najveće povećanje plate u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je u djelatnostima poljoprivrede, šumarstva i ribolova za 5,0%, dok je najveće smanjenje plaće zabilježeno u djelatnostima umjetnosti, zabave i rekreacije za 8,6%.

Gledano po kantonima u FBiH, najviša prosječna neto plaća u 2014. godini je zabilježena u Kantonu Sarajevo (1.036 KM), a najniža u Srednjobosanskom kantonu (678 KM).

Najveće povećanje prosječne mjesečne plaće zabilježeno je u Unsko-sanskom kantonu za 3%, dok je najveće smanjenje zabilježeno u Srednjobosanskom i Hercegovačko-neretvanskom kantonu za 2,9%.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Preporuke

- U dugoročnom periodu, sa 42,2% danas, javne rashode dovesti na nivo 35% BDP-a, godišnje smanjivati za 0,5% BDP-a
- U dugoročnom periodu plate u javnom sektoru FBiH, sa današnjih 9,6%, dovesti na nivo 8% BDP-a, godišnje smanjivati za 0,2% BDP-a
- Donijeti jedinstveni srednjoročni program racionalizacije broja zaposlenih u javnom sektoru (budžetski i vanbudžetski korisnici) svih nivoa vlasti u FBiH
- Unutar ADS FBiH uspostaviti centralni registar zaposlenih u FBiH koji će obuhvatiti zaposlene svih nivoa vlasti (federalni, kantonalni, lokalni i fondovi) i kontinuirano pratiti broj zaposlenih sa ciljem bolje preraspodjele poslova i zadataka i kontrole novog zapošljavanja
- Donijeti novi, fleksibilniji kolektivni ugovor sa sindikatom zaposlenih u organima uprave FBiH kako bi isti bio primjeren teškoj finansijskoj situaciji budžeta Vlade FBiH
- Dosljedno raditi na preraspodjeli javnih rashoda u cilju doprinosa privrednom rastu, kroz smanjenje tekuće potrošnje i povećanje javnih investicija
- Nastaviti sa striktnom zabranom novog zapošljavanja u javnom sektoru (novo zapošljavanje moguće samo izuzetno uz odluku Vlade)
- Smanjiti ostale kategorije tekuće potrošnje kao što su službena putovanja, najam prostorija, te telekomunikacijske i komunalne usluge
- Smanjiti ugovaranje poslova sa vanjskim izvršiocima i ugovarati poslove samo u slučajevima kada u organima uprave ne rade zaposleni koji bi mogli raditi ovakve poslove
- Redovno pratiti zapošljavanje i nivo plata u javnim preduzećima i otklanjati debalanse u odnosu na plate u organima uprave.

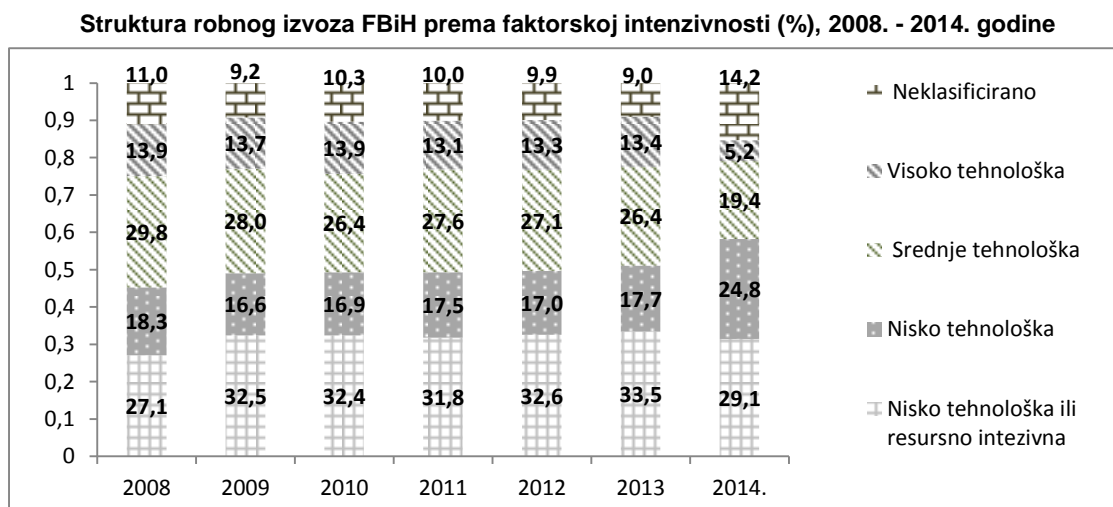
Konkurentnost

Polazeći od prioriteta vezanih za poboljšanje konkurentnosti, kao ključni izazovi zacrtani su oživljavanje klsterske inicijative, jačanje kompetencija raspoloživog ljudskog kapitala, izgradnja savremene naučno-tehnološke i poslovne baze, te stvaranje zakonske podloge za jedinstven ekonomski prostor.

Konkurentnost Federacije BiH značajno zaostaje za zemljama u regionu. Analizirajući izvoznu orijentaciju Federacije u BiH, izdvojene su slijedeće grupe proizvoda prema faktorskoj intenzivnosti i to:

- Resursima intenzivni proizvodi, primarni proizvodi
- Nekvalifikovanim radom intenzivni proizvodi, nisko tehnološki
- Tehnološki intenzivni proizvodi, srednje tehnološki
- Ljudskim kapitalom intenzivni proizvodi, visoko tehnološki

Proizvodi niskog nivoa dodane vrijednosti, niskog stepena finalizacije obuhvataju prirodnim resursima i nekvalifikovanim radom intenzivne proizvode, pri čemu se stupanj finalizacije povećava krećući se od prve ka trećoj grupi proizvoda. Ljudskim kapitalom i tehnološko intenzivni proizvodi su proizvodi sa znatno većom dodanom vrijednošću i neuporedivo većim stepenom finalizacije. Važno je naglasiti da je dominantno učešće tehnološki intenzivnih proizvoda u strukturi izvoza, karakteristika gotovo svih ekonomski razvijenih zemalja, te je stoga cilj povećanje udjela ovih proizvoda u ukupnom izvozu.

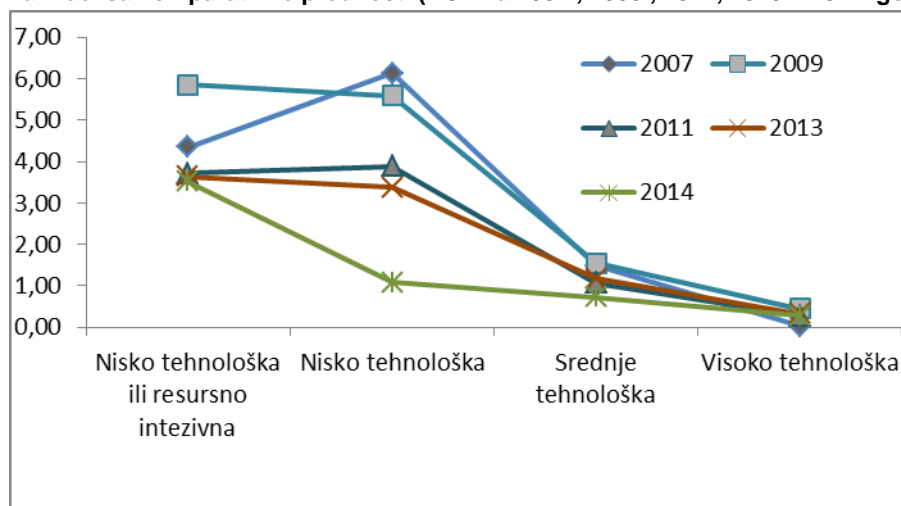
Izvor: FZS; Obarada: FZZPR

Iz navedenog grafa je vidljivo konstantno povećanje udjela prirodnim resursima i nekvalifikovanim radom intenzivnih proizvoda u ukupnom izvozu i to sa 27,1% u 2008. na 29,1% u 2014. godini.

Međunarodna konkurencija, specijalizacija pojedinih zemalja u proizvodnji određene robe ili grupe proizvoda, usmjerava zemlje da analiziraju vlastite komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni. Na taj način dobiva se jasnija slika o mogućnostima razmjene roba koje se mogu proizvesti uz niže troškove od drugih zemalja, za robe koje se proizvode uz relativno više troškove, što čini osnovnu korist od međunarodne razmjene svake zemlje. Sa stajališta analize konkurentnosti, važno je sagledati mogućnost pozitivnih promjena u strukturi razmjene, usljed povećane otvorenosti tržišta. U tu svrhu analiziran je RCA (Indeks otkrivene komparativne prednosti – Bela Balassa), odnosno vanjskotrgovinski koeficijent za Federaciju

Bosne i Hercegovine, sa urađenom komparacijom izvoza FBiH u određenim grupama proizvoda u odnosu na istu grupu proizvoda na nivou međunarodnog ukupnog izvoza prema podacima ITC-a (International Trade Center). Prema ovom pokazatelju pozitivna promjena strukture međunarodne razmjene podrazumijeva promjenu komparativnih prednosti prema proizvodnim programima veće dodane vrijednosti, kao i veću razinu specijalizacije. Od četiri grupe analiziranih proizvoda i to resursno intenzivne, radno intenzivnih, tehnološko intenzivnih i visoko-tehnološko intenzivnih proizvoda u 2007., 2009., 2011., 2013. i 2014. godini, FBiH ima izražene komparativne prednosti u međunarodnoj razmjeni za resursno intenzivne i radno intenzivne proizvode. Ono što je zabrinjavajuće za rezultate ove analize jeste da i u ove dvije grupe proizvoda komparativne prednosti Federacije BiH od 2009. godine su u opadanju. Rezultati za grupu proizvoda visoke tehnološke intenzivnosti, ukazuju da su komparativne prednosti Federacije BiH u međunarodnoj razmjeni za ovu grupu veoma male, gotovo beznačajne. Zbog toga je sasvim jasno da, kako bi se povećao izvoz, posebno visoko-tehnoloških proizvoda, neophodno je povećati konkurentnost domaće privrede.

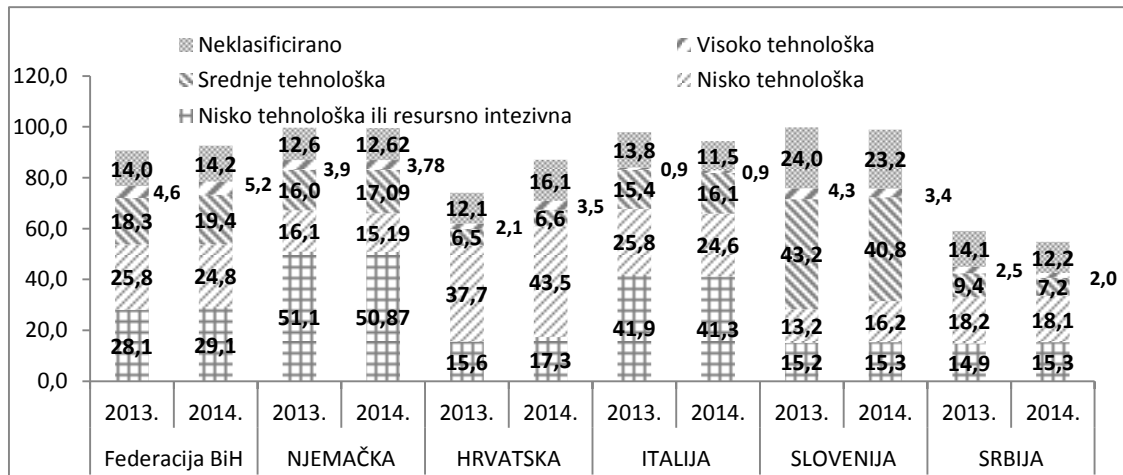
Analiza Indeksa komparativne prednosti (RCA za 2007., 2009., 2011, 2013. i 2014. godine)

Izvor: FZS; <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/>

Evidentno je da se i u 2014. godini nastavlja trend slabijeg rasta izvoza roba više dodane vrijednosti, naspram onih niže dodane vrijednosti čiji udio u ukupnom izvozu brže raste, što je jedan od osnovnih problema privrede FBiH. Analizirajući strukturu izvoza prema tehnološkoj intenzivnosti Federacije BiH sa pet najznačajnijih izvoznih partnera, može se zaključiti kako udio izvoza visoko-tehnoloških proizvoda u Njemačku, Italiju, Sloveniju i Srbiju opada u 2014. godini u odnosu na prethodnu godinu., a da je zabilježen rast izvoza ove grupe proizvoda u Hrvatsku. Čak 15,8% izvezenih visoko-tehnoloških proizvoda u pet analiziranih zemalja, izvozi se u Njemačku. Najmanje visoko-tehnoloških proizvoda, Federacija BiH je u 2014. godini izvezla u Italiju. Srednje tehnoloških proizvoda najviše je izvezeno u Sloveniju, dok je u Hrvatsku najviše izvezeno radno-intenzivnih proizvoda.

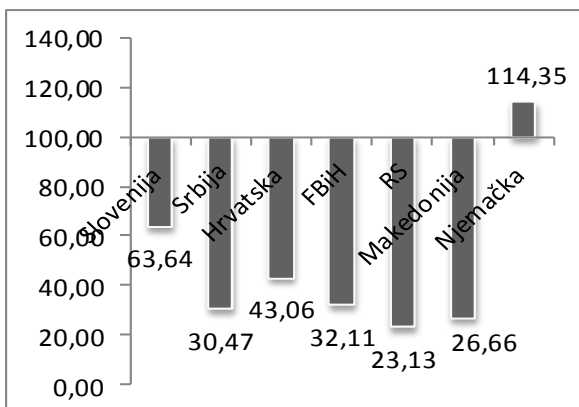
Struktura robnog izvoza FBiH prema faktorskoj intenzivnosti, 5 najvećih zemalja izvoznih partnera (%), 2013. - 2014. godine

Izvor: FZS; Obarada: FZZPR

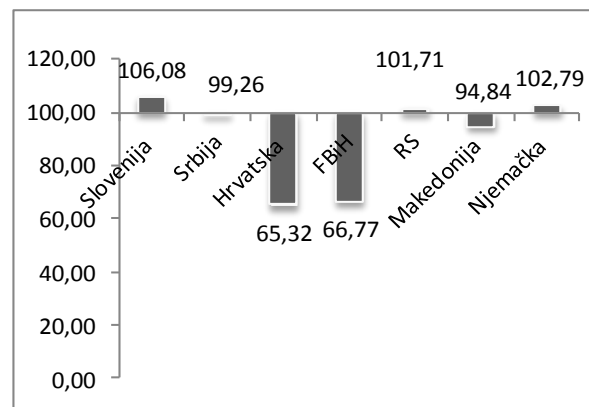
Prikazana faktorska struktura uveliko je definirala dosadašnji slab rast izvoza, što je i ograničavajući faktor budućega rasta jer je supstitucija nisko tehnološki intenzivnih proizvoda proizvodima srednje i visoko tehnološki intenzivnim proizvodima, spora i nedovoljna. Izvoznici FBiH su u nezavidnom položaju u odnosu na konkurente. Potražnja za visoko tehnološki intenzivnim proizvodima najbrže raste, a naši izvoznici imaju veoma nisku konkurentnost u odnosu na zemlje u regionu, te zbog toga bilježimo mali rast izvoza visoko tehnoloških proizvoda.

Produktivnost rada 2014. godine (nominalno)
EU 27 = 100²¹

Izvor: EUROSTAT; FZS; Obrada FZZPR

Troškovna konkurentnost 2014. godine (nominalno)
U 27 = 100

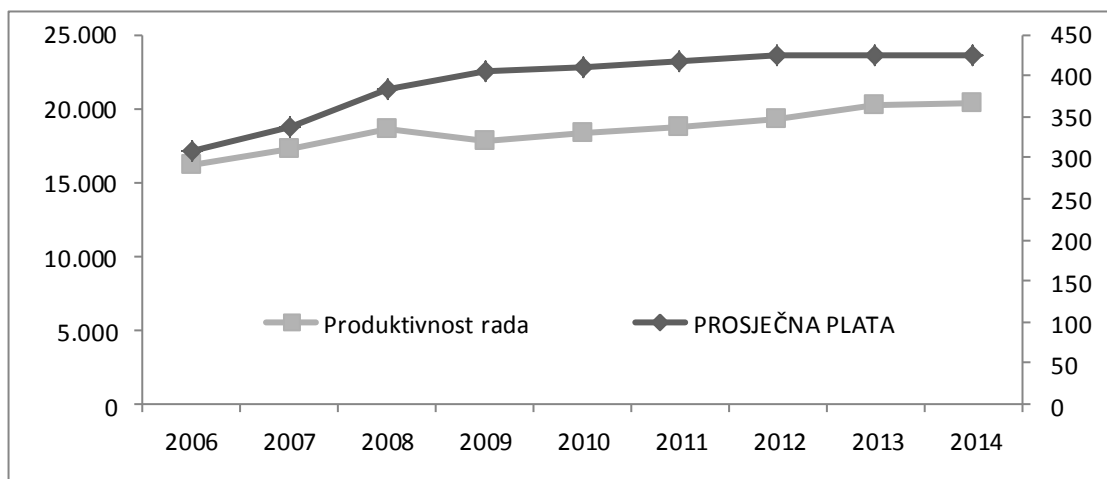
Izvor: EUROSTAT; FZS; Obrada FZZPR

Pored navedenog, potrebno je istaći da su radom intenzivne (primarne) djelatnosti suočene sa snažnom konkurencijom iz zemalja s niskim troškovima rada, poput Makedonije, što predstavlja ograničavajući faktor rasta izvoza u tim djelatnostima. Produktivnost rada mjerena omjerom BDP-a i broja radnika, ukazuje na značajne razlike u nivou produktivnosti u FBiH i zemalja u okruženju, u odnosu na prosjek EU 28. Koristeći službene podatke EUROSTAT-a, zavoda za statistiku zemalja jugoistočne Evrope, te podataka entitetskih ureda za statistiku u BiH, za 2014. godinu, pokazalo se kako je produktivnost FBiH dostigla nivo 32,11% EU 28 prosjeka.

²¹ Podaci za Srbiju i RS, odnose se na 2011. godinu obzirom da još uvijek nisu objavljena sredstva zaposlenih za 2012. godinu

Analiza konkurentnosti s aspekta troškova rada ukazuje kako FBiH u odnosu na prosjek EU i sve zemlje u regionu, ima nepovoljnu konkurentsku poziciju. Stoga su zemlje regiona atraktivnije za privlačenje stranog kapitala. Jedan od osnovnih uslova racionalnog funkcionisanja ekonomije u dugom periodu je troškovna konkurentnost pri čemu rast troškova plata mora proizlaziti iz rasta produktivnosti.

Produktivnost i prosječne plate FBiH (2006. - 2014. godine) (€)

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Minimalna plaća u FBiH u 2014. godini iznosila je oko 248 eura. U Srbiji je minimalna plaća iznosila oko 235 eura, a u Hrvatskoj oko 395 eura. Ilustracije radi, u zemljama EU minimalne plaće u 2014 godini iznosile su: Bugarska 174, Rumunija 190, Latvija 320, Litva 290, Slovačka 352, Estonija 355, Mađarska 341, Češka 309 eura.

Prema dokumentu Konkurentnost 2013. Svjetskog ekonomskog foruma²², Bosna i Hercegovina je ocjenjena sa 4 poena od ukupno 7 mogućih čime je zauzela 87. mjesto po konkurentnosti ekonomije od ukupno analizirane 148 zemlje. Prema ovom dokumentu, faktori koji najnegativnije utiču na konkurentnost BH ekonomije su velika državna potrošnja (146. mjesto), dostupnost finansijskih sredstava za preduzeništvo (131. mjesto), zaštita manjinskih dioničara (130. mjesto), visina poreza i poreska regulativa (119. mjesto) i nedovoljno razvijena infrastruktura (127. mjesto).

Klasteri

Zatečeno stanje u oblasti klastera, ukazuje na ogromne zaostatke u ovoj oblasti u odnosu na razvijene zemlje. Razloge ovakvog stanja treba prvenstveno tražiti u nedovoljnoj podršci države, nedostatak kapitala i sporom uvođenju novih tehnologija u mala i srednja poduzeća. Prema analizi konkurentnosti Svjetskog ekonomskog foruma, BiH je po razvijenosti klastera na zadnjem mjestu (od ukupno 148 zemlje) i to je svakako jedan od pokazatelja zabrinjavajuće niske konkurentnosti ekonomije. Prema podindikatoru konkurentne prednosti, Bosna i Hercegovina se nalazi na 146. mjestu, od 148 zemalja koliko ih je uradilo istraživanja za potrebe dokumenta Konkurentnost 2013. – 2014. klasteri predstavljaju povezane privredne subjekte i druge institucije koje su u stanju stvoriti određenu konkurentnu prednost kao rezultat njihove međusobne bliskosti i veza.²³

²² Zadnji raspoloživi podaci su za 2013. godina, obzirom da je u slučaju Bosne i Hercegovine uočen je visok stupanj nekonzistentnosti podataka i razmatranja dobivenih rezultata u protekle 4 godine, 2014 godine Bosna i Hercegovina je isključena iz izvještaja o konkurentnosti.

²³ Klasteri kao faktor ekonomskog i finansijskog razvoja BiH, Doc.dr. Mumar Halilbašić, Ekonomski fakultet Sarajevo

U Federaciji Bosne i Hercegovine nije primjećen značajniji napredak u razvoju klastera. Posljednjih nekoliko godina nije nastao niti jedan novi klaster, dok se postojeći polako gase ili je njihov status nejasan.

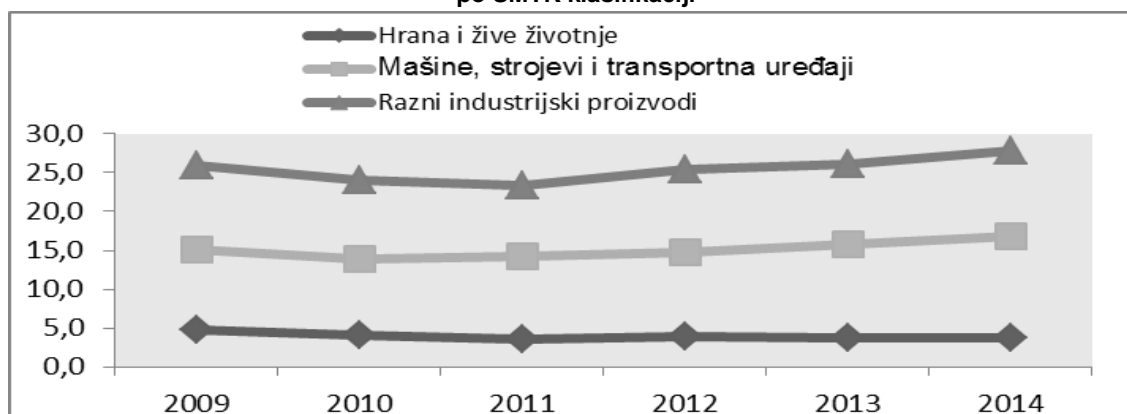
Pregled klastera u BiH

NAZIV KLASTERA	Osnovan		Raspoloživi podaci		Status
	Godina	Broj članica	Godina	Broj članica	
Klaster automobilske industrije BiH, Sarajevo	2004	23	2010	17	Nedefiniran
Drveni klaster u BiH, Sarajevo	2008	20	2012	N/A	Neaktivan
Klaster plastičara i alatničara BiH, Gračanica	2007	9	2014	27	Aktivan
Klaster grafičara u BiH, Zenica	2008	5	2014	N/A	Neaktivan

Izvor: DEP

U Federaciji Bosne i Hercegovine postoji 4 klastera, od kojih je klaster plastičara i alatničara iz Gračanice najaktivniji i povećao je broj članova sa 9 u vrijeme osnivanja na 27 u 2012 godini.

Kretanje najznačajnijih izvoznih sektora u ukupnom izvozu FBiH 2008.-2013. godine po SMTK klasifikaciji

* Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Hrana i piće, u strukturi izvoza bilježe blagi rast u periodu 2008. - 2010. godine, da bi u narednim godinama pa sve do 2014. godine, ova izvozna stavka bilježila pad, pa se može zaključiti kako nema većeg pomaka u konkurentnosti domaćih proizvođača prehrambenih proizvoda.

Jačanje konkurentne osnove BiH i FBiH ogleda se u stvaranju proizvoda veće dodane vrijednosti (tehnološki zahtjevniji proizvodi) i smanjenju uvoza prehrambenih proizvoda. Zbog svega navedenog potrebno je dodatno jačati sektor koji proizvodi srednje tehnološke proizvode i to posebno u:

- ✓ Industriji hrane sa akcentom na veći stepen prerade
- ✓ automobilske industriji, klaster koji se prostire na području Federacije BiH i Republike Srpske,
- ✓ klaster plastičara i alatničara sa sjedištem,
- ✓ klaster drvne industrije
- ✓ u turizmu gdje je klaster u začetku.

U sektoru automobilske industrije i proizvodnje proizvoda od plastike, došlo je do blagog rasta izvoza srednje tehnoloških proizvoda u periodu nakon što je svjetskim tržištem zavladao kriza i generalno je smanjen obim trgovinske razmjene. S obzirom da je otežan pristup kapitalu za razvojna ulaganja i implementaciju novih tehnologija, i dalje postoji realno ograničenje za razvoj jakih klusterskih inicijativa na teritoriju FBiH.²⁴

²⁴ <http://fmrpo.gov.ba/www/upload/FMRPO/Klasteri.pdf>

Kompetentnost ljudskih resursa

U modernom društvu, koje karakteriziraju kratki ciklusi promjene tehnologije (3-5 godina), konkurentnost na tržištu rada zahtijeva okruženje koje podržava stalno nadograđivanje profesionalnih kompetencija. Razvoj ekonomije utemeljene na znanju i cjeloživotnom učenju su stalni izazov u svim društvima neovisno od stepena njihove razvijenosti.

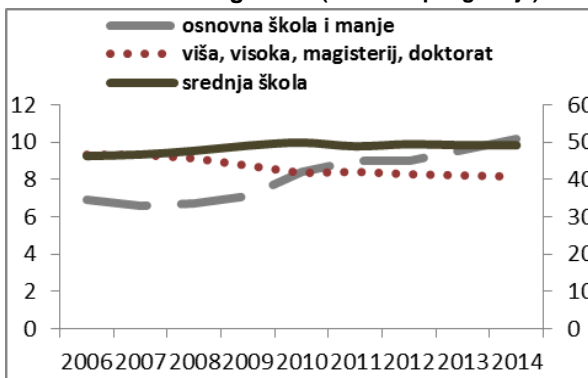
Obrazovnu strukturu radnosposobnog stanovništva u FBiH za period 2008. - 2014.godine prati pozitivan trend, u smislu da se smanjuje broj radnosposobnog stanovništva sa osnovnom školom i niže, što je praćeno povećanjem radnosposobnog stanovništva sa srednjom i visokom školom. Kako se tokom vremena obrazovna struktura unapređuje, tako se i neaktivnost radnosposobnog stanovništva smanjuje, što bi trebalo rezultirati konkurentnijom radnom snagom.

Obrazovna struktura radno sposobnog stanovništva FBiH 2006. – 2014. godina (%od ukupnog broja)

* Izvor: FZS; ARS; Obrada FZZPR

Obrazovna struktura zaposlenog stanovništva FBiH 2006. - 2014.godina (% od ukupnog broja)

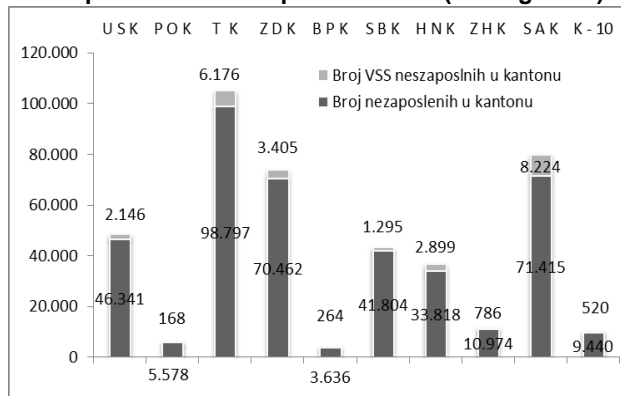
* Izvor: FZS; ARS; Obrada FZZPR

Analiza oglasa u službama za zapošljavanje, internet portalima i medijima pokazuje da je na tržištu rada Federacije BiH najveća potražnja za farmaceutima (magistri farmacije), pravnicima, ekonomistima, komercijalistima, menadžerima prodaje i prodavačima, IT stručnjacima, a veliko zanimanje je i za knjigovođama, računovođama i raznim drugim ekonomskim zanimanjima, kao i za ljekarima, nastavnim kadrom, te inženjerima različitih profila.

Većina poslodavaca, osim radnog iskustva, kao uvjet za zasnivanje radnog odnosa traži dodatna znanja i vještine, kao što je poznavanje rada na računaru i stranog jezika uglavnom engleskog, ali i vozačka dozvola B kategorije.

Ako se analizira nezanemariv udio nezaposlenih sa VSS u ukupnom broju nezaposlenih Federacije BiH u 2014. godini, može se izvesti zaključak kako se radi o kadrovima koji svojim kompetencijama ne zadovoljavaju zahtjeve poslodavaca.

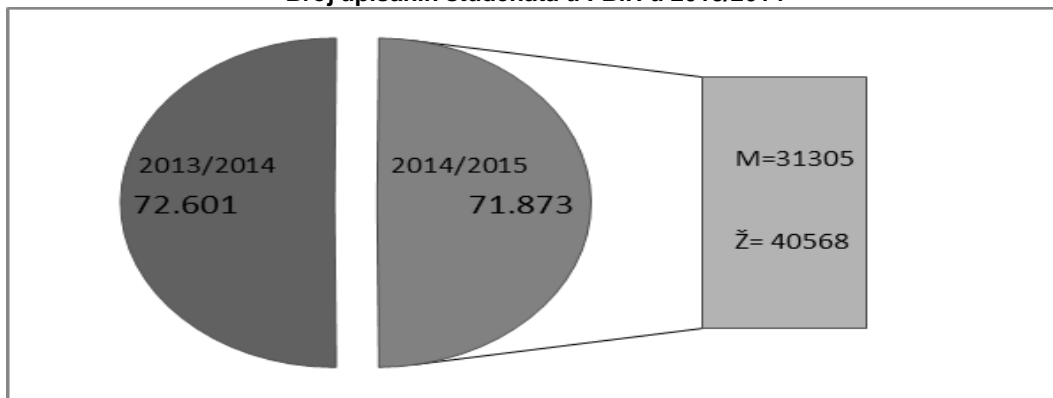
Nezaposleni sa VSS u odnosu na broj ukupno nezaposlenih u FBiH po kantonima (2014. godine)

Izvor: FZS; **Obrada FZZPR

U 2014/2015 školskoj godini je nešto manji broj upisanih studenata nego 2013/2014, dok je spolna struktura studenata na strani žena i to sa udjelom od oko 56%.

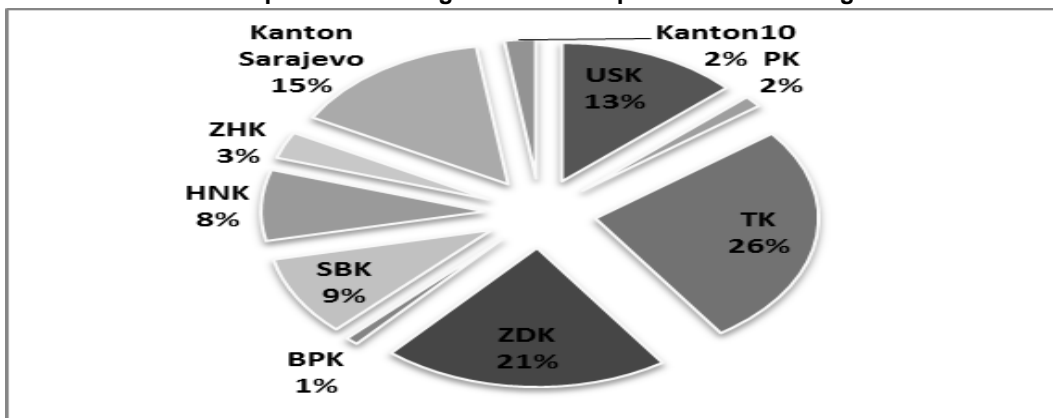
Broj upisanih studenata u FBiH u 2013/2014

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Broj nezaposlenih mladih (15 do 24 godina starosti) po kantonima u odnosu na ukupan broj nezaposlenih, najviši je u Tuzlanskom kantonu (26%), Unsko-sanskom kantonu (13%), dok je najmanji postotak nezaposlenih mladih u Bosansko-podrinjskom (1%) i Zapadno-hercegovačkom (3%).

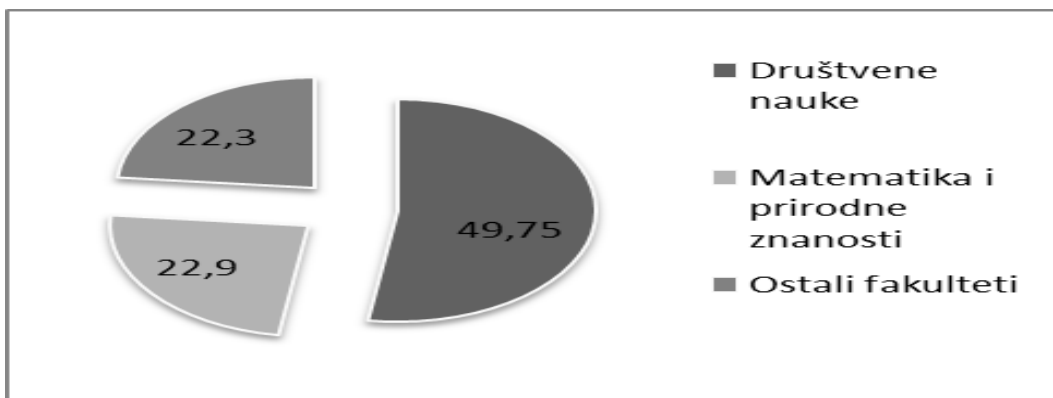
Udio nezaposlenih 15-24 godina starosti po kantonima 2014.godine

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

U poređenju s EU zemljama obuhvat visokim obrazovanjem u FBiH je nizak. Prema podacima Federalnog Zavoda za statistiku, broj studenata na 1000 stanovnika zadržao se na 31 i u 2014. godini, koliko je bilo i godinu ranije. Prosječno vrijeme studiranja je 7 godina (na nivou iz 2012. godine), što je dva puta duže nego u EU i zaslužuje tretman ozbiljnog problema u sektoru obrazovanja.

Struktura upisa na univerzitete u FBiH u 2014. godini

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

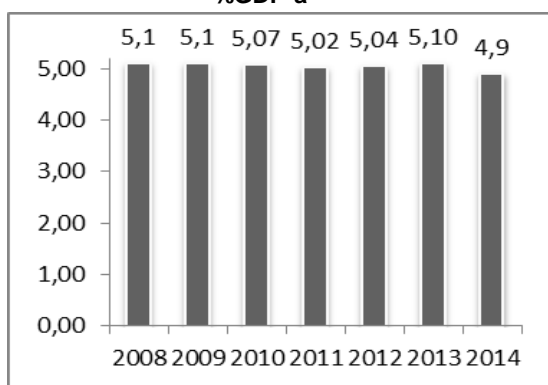
Veliki broj studenata napušta studije, dok samo oko 11% završava fakultete u roku. Dodatni izazov je struktura upisa na fakultete, koja ne prati razvojne potrebe BiH, niti definisane globalne i EU trendove. U FBiH, 22,9% upisanih studenata pripada oblasti matematičkih i prirodnih znanosti, elektrotehnike, mašinstva i građevinarstva, što je znatno niže u odnosu na potrebe i u odnosu na društvene i ostale grupe fakulteta.

Evidentna je tražnja za diplomiranim inženjerima informatike i elektronike i malo ih je na evidenciji nezaposlenih, kao i diplomiranih inženjera telekomunikacija, saobraćaja, geodezije, geologije i građevine.

U FBiH postoje 66 javne visoko školske ustanove, nekoliko namjenskih istraživačkih instituta (primjer u metalurgiji i poljoprivredi), te nedovoljan broj industrijskih laboratorija.

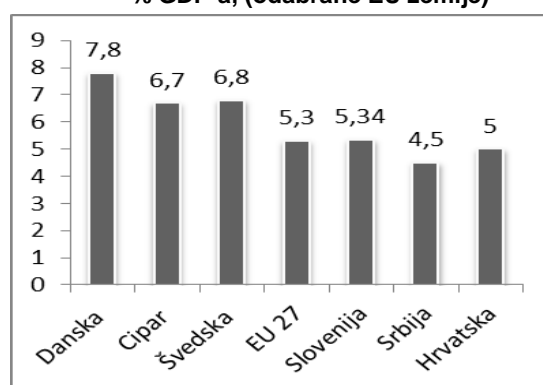
Izdvajanja za oblast obrazovanja u odnosu na BDP Federacije u periodu 2008 - 2013. godine bilježe blagi rast, dok je u 2014. godini zabilježen pad izdvajanja za obrazovanje.

Rashodi za obrazovanje FBiH 2008.-2014. godine, %GDP-a²⁵

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Rashodi za obrazovanje 2012. godine, % GDP-a, (odabrane EU zemlje)

Izvor: EUROSTAT; Obrada FZZPR

Prema dokumentu Konkurentnost 2013. – 2014. godine Svjetskog ekonomskog foruma, BiH je prema stopi upisa osnovnog obrazovanja na 107. mjestu od 148 ocjenjene zemlje. Prema obimu i kvalitetu kadrova za stručnu obuku, BiH se nalazi na 58. mjestu. Potrebno je naglasiti da se prema istom dokumentu Bosna i Hercegovina nalazi na 73. prema upisu u srednje škole, prema upisu na fakultete na 69. mjestu, što ipak predstavlja dobru podlogu za usavršavanje kadrova koji mogu doprinijeti povećanju proizvodnje visoko-tehnoloških proizvoda koji imaju najveću dodanu vrijednost, a zahtijevaju izuzetna znanja tehničkih nauka. Sa druge strane, stanje u oblasti obrazovanja ukazuje da na sceni imamo ekspanziju visokoškolskih ustanova, posebno u oblasti ekonomije i menadžmenta, nerijetko bez odgovarajuće kadrovske osnove, što dovodi do izvlačenja preostalog kadra iz naučnoistraživačkih institucija i do smanjenog interesovanja mladih ljudi za bavljenje naučnoistraživačkim radom i specijalizacijom u oblasti nauke.

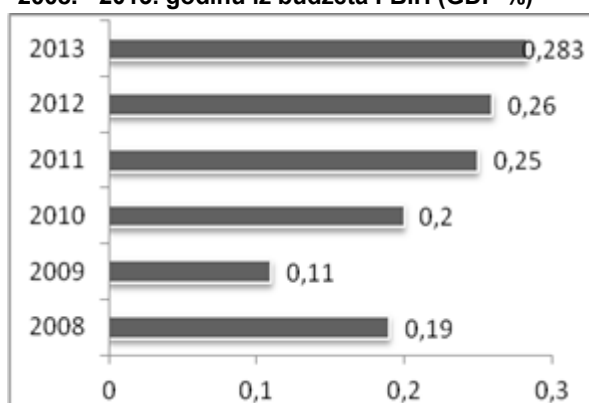
Sagledavanje stanja u oblasti kompetentnosti ljudskih resursa ukazuje da zahtijevi tržišta rada nisu usklađeni sa ponudom radne snage kojom raspolaže Zavod za zapošljanje i koju kreira obrazovni sistem. Naučno – istraživačka infrastruktura opterećena je neadekvatnim kadrovskim riješenjima i nedovoljnim privrednim ulaganjima u istraživačke projekte.

²⁵ Izdvajanja iz budžeta kao procenat BDP-a, dobivena su na bazi podataka o Konsolidiranom budžetu za obrazovanje u FBiH, Ministarstvo financija FBiH za 2014. godinu.

Naučno-tehnološka i poslovna infrastruktura

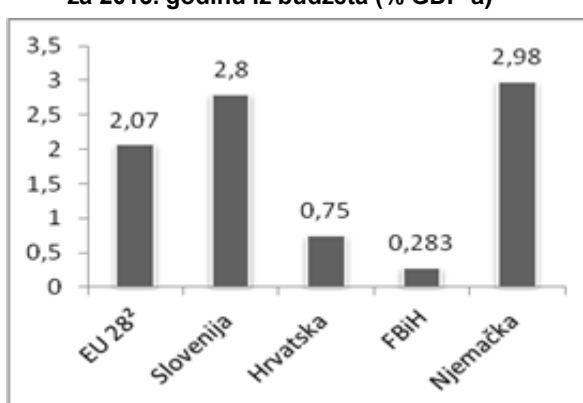
Prema zadnjim raspoloživim podacima EUROSTAT-a za 2013. godinu, EU izdvajanja za nauku se kreću između 0,75 – 3% GDP-a. U prethodnoj godini Slovenija je za ove svrhe izdvojila 2,8 %, Njemačka 2,98 %, i Hrvatska 0,75 % BDP dok je za izdvajanja za razvoj i istraživanja FBiH izdvojila 0,283% GDP-a. Prema dokumentima Ureda za reviziju institucija FBiH i Ministarstva finansija Federacije BiH za 2014. godinu, najveći dio sredstava za javne i visokoškolske ustanove izdvojen je za finansiranje transfera za oblast nauke od značaja za Federaciju BiH - 1.221.836 KM i raspodjela sredstava transfera je izvršena na osnovu ranije potpisanih protokola. Značajan dio sredstva, izdvojen je za finansiranje „Programa naučno - istraživačkih i istraživačko – razvojnih projekata“, oko 500.000 KM (41 % realizovanih sredstava za ove namjene) za 42 projekta. Ostala sredstva uglavnom su utrošena na podršku autorima, odnosno visokoškolskim i naučnim institucijama.

**Učešće izdvajanja za nauku i istraživanje
2008. - 2013. godinu iz budžeta FBiH (GDP %)**

Izvor: Ured za reviziju Federacije BiH ; Obrada FZZPR

**Učešće izdvajanja za nauku i istraživanje
za 2013. godinu iz budžeta (% GDP-a)**

Izvor: EUROSTAT; Obrada FZZPR

Analizom statističkih podataka o odobrenim patentima Evropskog Ureda za patente za 2014. godinu, može se vidjeti kako BiH i dalje značajno zaostaje u broju odobrenih patenata. Njemačka se nalazi na prvom mjestu sa preko 13086 odobrenih patenata, zatim Švicarska sa oko 2794 i Austrija sa preko 891. BiH u 2014. godini nema odobrenih patenata i značajno zaostaje za zemljama u regionu, posebno Slovenijom koja ima 51 odobrena patenta, dok Srbija ima 2, a Hrvatska 7 odobrenih patenata.

**Ukupan broj odobrenih patenata u pojedinim zemljama EU zone i zemalja regiona
2008-2014. godine po EPO²⁶**

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Austrija	624	576	668	737	794	837	891
Bosna i Hercegovina	0	0	1	1	1	1	0
Belgija	595	584	643	702	744	736	723
Bugarska	4	5	3	8	5	5	7
Svicarska	2421	2221	2389	2531	2600	2668	2794
Češka Republika	44	40	45	55	55	67	66
Njemačka	13496	11375	12552	13583	13321	13425	13086
Danska	464	434	515	592	566	608	599
Hrvatska	13	15	10	5	11	7	7
Srbija	1	1	2	4	2	3	2
Slovenija	33	28	33	42	38	52	51

*Izvor: EPO; Obrada: FZZPR

²⁶ European Patent Office

U Federaciji BiH, dio budžeta namjenjen za podršku istraživačko-razvojnima institucijama u 2014. godini iznosio je nešto više od 800.000 KM²⁷, što je značajno ispod nivoa iz 2013. godine. Istovremeno, Republika Srpska je za ove namjene izdvojila oko 2,5 miliona budžetskih sredstava. Postojeći zakoni koji tretiraju oblast naučno-istraživačke djelatnosti u BiH, omogućavaju osnivanje i razvoj svih institucionalnih oblika navedenih u slijedećoj tabeli:

Tabela Naučno - istraživačke institucije

Naučne institucije	Naučno-istraživačke organizacije	Organizacije za transfer tehnologije	Organizacije povezivanja
Univereziteti/fakulteti		Centri za transfer tehnologija	Istraživačko – razvojne jedinice
Naučno-istraživački instituti	Istraživačko-razvojni instituti	Inovacioni centri	Naučno-tehnološki parkovi
Naučno-istraživački centri	Istraživačko-razvojni centri		Naučno-tehnološki inkubatori
Naučno-istraživačke laboratorije	Istraživačko-razvojne laboratorije		

Osnovni problem postojećih instituta je kadrovska struktura, koja ne nudi osnovu za ozbiljan naučno-istraživački rad, a modernizacija i osposobljavanje instituta za rad u naučno-istraživačkom sektoru je vrlo kompleksan i zahtjevan posao.²⁸ Prema nalazima dokumenta Konkurentnost 2013. – 2014. godine, rang BiH po XII stubu konkurentnosti koji obuhvata inovativnost, odnosno kapacitet inovativnosti je na 108. mjestu od 148 zemlje. Što se tiče nivoa usvajanja tehnologija, Bosna i Hercegovina se nalazi na 76. mjestu, a prema koristi od patenata na 54. mjestu.

Jedinstven ekonomski prostor

U svrhu razvijanja konkurentnih prednosti države, potrebno je, pored niza ekonomskih faktora, uspostaviti i institucionalne preduslove. U tom smislu, za razliku od zemalja višeg stepena razvoja, stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora BiH od izuzetnog je značaja za konkurentnost privrede, ekonomski razvoj i nužnost je u procesu priključenja Evropskoj Uniji. Reforme koje je neophodno provesti u tom procesu odnose se na stvaranje jedinstvenog tržišta radne snage, reforme u oblasti pravosuđa, stvaranje poduzetničke klime i borba sa visokim stepenom korupcije u svim sferama društvene zajednice.

Bosna i Hercegovina je relativno liberalna po pitanju priliva kapitala. Pravni okvir tek treba uskladiti sa *acquisem*. U oba entiteta postoje pravna ograničenja u pogledu iznosa stranih gotovinskih sredstava koje nerezidenti mogu prenijeti bez birokratskih opterećenja.²⁹ Što se tiče stranih investicija, nedostaje koordinacije na nivou države u pogledu formulisanja i provođenja regulatorne reforme pravnih propisa. Tržišta kapitala i dalje trpe zbog komplikovanih ekonomskih uvjeta i funkcionišu na relativno niskim nivoima. Tržište vrijednosnim papirima predstavlja glavnu pokretačku polugu razvoja otkako je u oba entiteta povećana razmjena sredstava putem domaćeg tržišta kapitala. Stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora bi učinilo zemlju znatno privlačnijom za strane investitore.

U oblasti standardizacije, Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (BAS) je usvojio 81,4% evropskih standarda (EN) potrebnih za članstvo u Evropskom odboru za standardizaciju

²⁷ Izveštaj o reviziji finansijskih izvještaja Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke za 2014. godinu

²⁸ Informacija o stanju nauke u Federaciji Bosne i Hercegovine, 2011. Federalno ministarstvo obrazovanja

²⁹ Odluka o iznošenju strane gotovine i čekova Vlade FBiH, od 26.08.2010. godine. Zakon o deviznom poslovanju („Sl. Glasnik RS“, br. 62/2006, 31/2011, 119/2012 i 139/2014)

(CEN) i Evropskom odboru za standardizaciju u elektrotehnici (CENELEC). BAS je usvojio 1 862 evropskih standarda (EN) kao nacionalne standarde, čime je ukupni broj EN standarda dostigao 16 705. Formirana su dva nova tehnička komiteta, BAS/TK 55 (za društvenu odgovornost) i BAS/TK 58 (za eurokodove), pa ih sada ukupno ima 51. BAS aktivno radi na podizanju nivoa javne svijesti o važnosti standardizacije i poboljšanja tehničke sposobnosti osoblja BAS-a. Nije ukinut nijedan kontradiktorni obavezni standard bivše Jugoslavije. Što se tiče ocjenjivanja usklađenosti, Republika Srpska posebno razvija svoje zakonodavstvo, a Federacija BiH i Brčko Distrikt i dalje primjenjuju državno zakonodavstvo o ocjenjivanju usklađenosti BiH.

Što se tiče akreditacije, Institut za akreditaciju Bosne i Hercegovine (BATA) je izdao akreditacije za ukupno 62 tijela za ocjenjivanje usklađenosti. Zakon o akreditaciji je potrebno izmijeniti, kako bi bio usklađen sa *acquisem*. Potrebno je osigurati ulogu akreditacije u ovlašćivanju tijela za ocjenjivanje usklađenosti na državnom i entitetskom nivou.

U oblasti prava privrednih društava, u Federaciji je izmijenjen i dopunjen Zakon o privrednim društvima kako bi se omogućilo otvaranje podružnica domaćih i stranih preduzeća. Zakonodavstvo o korporativnom računovodstvu i reviziji još nije u potpunosti u skladu sa najnovijim zakonodavstvom EU) i nije u potpunosti usklađeno između entiteta. U novembru 2013. je formirana Revizorska komora Federacije kao stručna organizacija za Revizorska društva i revizore. Formiran je i Odbor za javnu kontrolu, koji nadzire Revizorsku komoru.

Preporuke

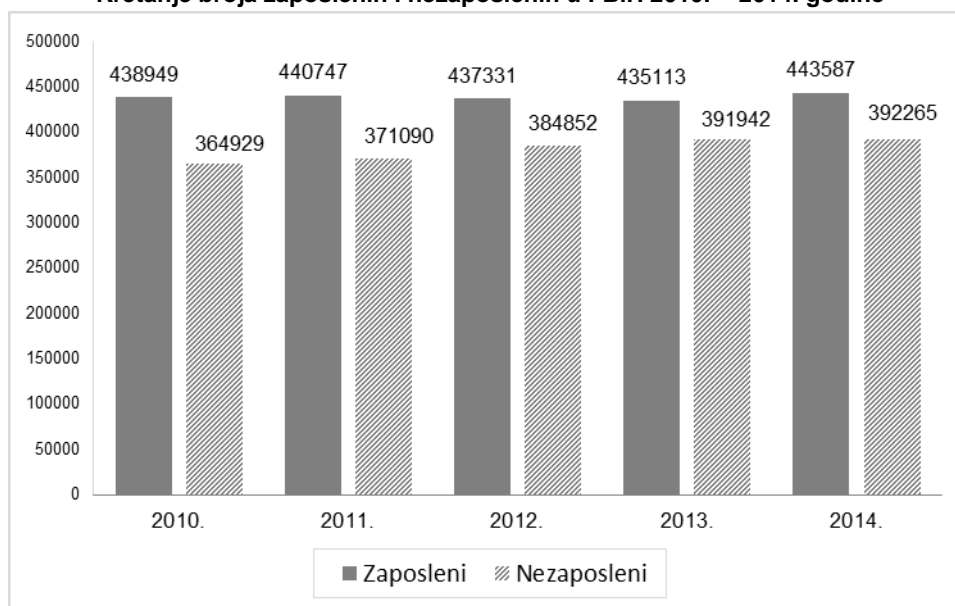
- Rasteretiti privredu smanjenjem oporezivanja rada uz povećano oporezivanje potrošenje i imovine građana (neutralan princip),
- Unapređenje zakonske regulative o privrednim društvima i direktnim stranim ulaganjima sa ciljem lakšeg bavljenja biznisom i većeg priliva stranih investicija,
- Izvršiti reviziju svog stečajnog zakonodavstva u cilju skraćivanja stečajnog postupka,
- Uvesti privredne sudove, sa ciljem lakše naplate potraživanja,
- Djelimična privatizacija BH Telekom, sa ciljem povećanja konkurentnosti,
- Umrežavati domaće stručnjake i institucije sa stručnjacima porijeklom iz BiH i naučno - istraživačkim institucijama u inostranstvu,
- Stimulisati i stipendirati upis perspektivnih studenata na tehničke i naučne studije, te razvoj preduzetničkih i drugih kreativnih vještina,
- Razviti statistiku i uporedna mjerenja kvaliteta ishoda obrazovanja,
- Uspostaviti novi sistem vrednovanja nastavno-naučnog kadra koji će stimulisati kompetencije, naučni rad i ostvarene rezultate,
- Institucionalno i materijalno poticati novi dizajn, inovacije, patentiranje i standardizaciju u industrijskoj proizvodnji,
- Povećati izdvajanja javnog sektora za konkretne primjenjene istraživačke projekte,
- Osnovati trening centre za razvoj klastera koji se uklapaju u globalne lance vrijednosti,
- Povećati budžetsku podršku istraživačko razvojnim institucijama

Zapošljavanje

Prioriteti za poboljšanje zaposlenosti su razvoj malih i srednjih preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta, bolje funkcionisanje tržišta rada i aktivne mjere zapošljavanja, poboljšanje vještina na tržištu rada strukovnog obrazovanja i treninga.

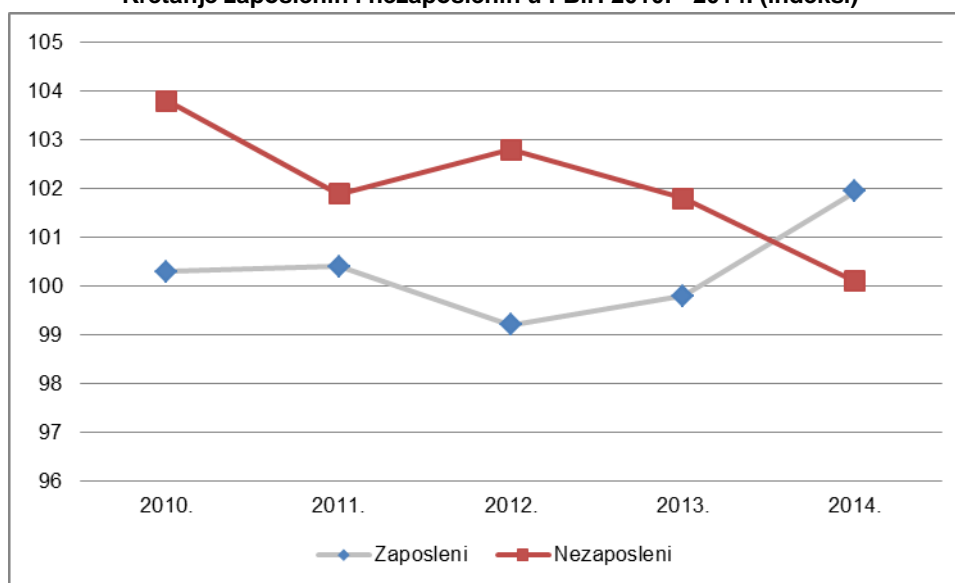
Ukupan broj zaposlenih u FBiH u 2014. godini iznosio je 443.587 radnika, što je u odnosu na 2013. godinu više za 8.474 uposlenika ili 1,9%. Broj zaposlenih u 1991. godini na području koje danas pripada FBiH iznosio je 631.020, tako da je nivo zaposlenosti u 2014. godini dostigao 70,3% nivoa iz 1991. godine. Stepenn zaposlenih u 2014. godini iznosio je 27,5% (mjereno u odnosu na radno sposobno stanovništvo prema metodologiji Eurostata – registrirana zaposlenost).

Kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih u FBiH 2010. - 2014. godine

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Kretanje zaposlenih i nezaposlenih u FBiH 2010. - 2014. (indeksi)

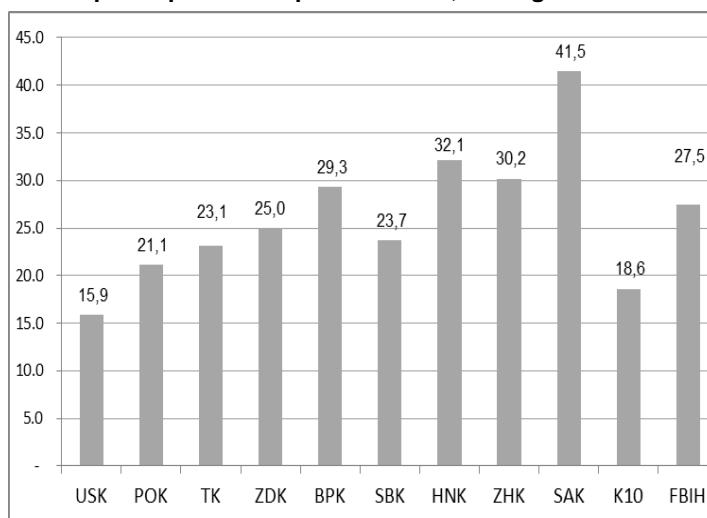

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Stepen zaposlenosti po kantonima, 2014. godina

Gledajući po kantonima, u 2014. godini najveći broj zaposlenih imao je Sarajevski kanton (125.184), zatim Tuzlanski (81.588), Zeničko-dobojski (69.668), a najmanji broj zaposlenih je u Bosansko-podrinjskom (6.458) i Posavskom kantonu (5.660).

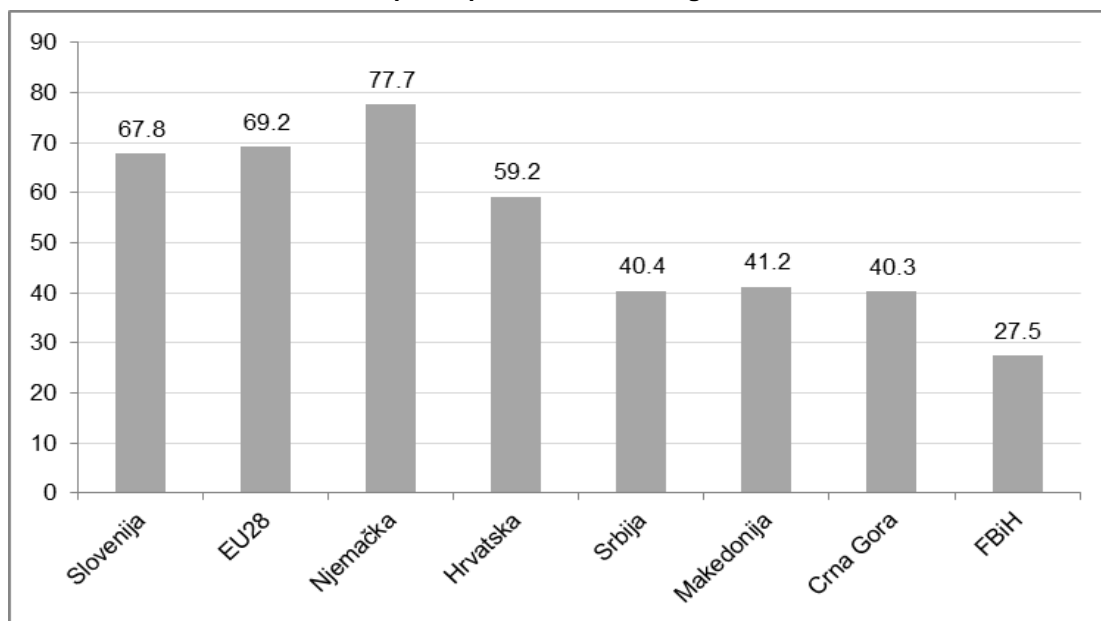
Najveći stepen zaposlenosti imao je Sarajevski kanton (41,5%), zatim Hercegovačko - neretvanski (32,1%), Zapadnohercegovački (30,2%), Bosansko- podrinjski (29,3%), Zeničko -dobojski (25,0%).

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Stepen zaposlenosti iznad prosjeka FBiH je ostvaren u četiri kantona (SAK, HNK, ZHK i BPK), dok je ispod prosjeka FBiH, stepen zaposlenosti ostvaren u preostalih šest kantona.

Stepen zaposlenosti za 2014.godinu

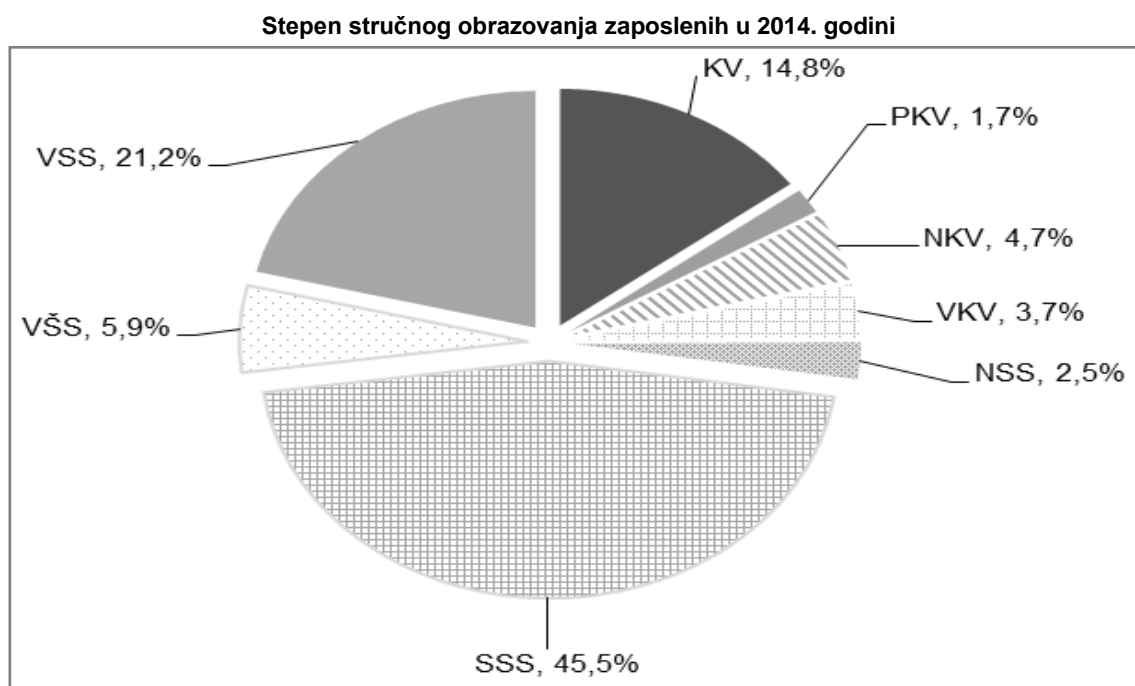

Izvor: EUROSTAT; Obrada FZZPR

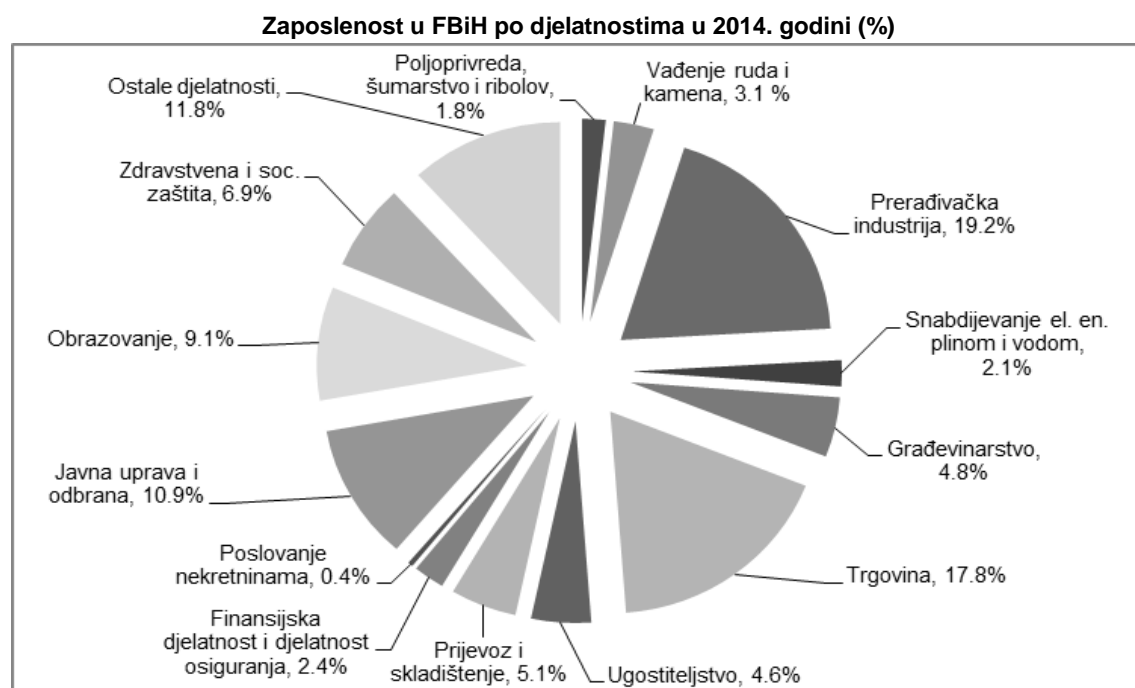
FBiH ima najmanji stepen zaposlenosti³⁰ u okruženju. Stepenn zaposlenosti u FBiH (27,5%), je manji dva i po puta od evropskog prosjeka (69,2%). Od zemalja u regionu Slovenija je imala najviši stepen zaposlenosti 67,8%.

³⁰ Stepenn zaposlenosti EU28 u 2014. godini 69,2%, Bugarska 65,1%, Rumunija 65,7%, Mađarska 66,7% i Slovačka 65,9%.

Prema stepenu stručnog obrazovanja zaposlenih u FBiH najveće učešće u 2014. godini odnosi se na SSS spremu (45,5%), VSS (21,2%), KV (14,8%), VŠS (5,9%), NKV (4,7%), VKV (3,7%), NSS (2,5%), PKV (1,7%).

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Analiza zaposlenih radnika prema djelatnostima značajna je jer pokazuje koje djelatnosti najviše doprinose zaposlenosti. Prerađivačka industrija zauzima prvo mjesto po broju zaposlenih (84.997 ili 19,2% od ukupnog broja zaposlenih), zatim trgovina na veliko i malo (79.145 ili 17,8%), javna uprava i odbrana (48.498 ili 10,9%). Ove tri oblasti zapošljavaju skoro 50% od ukupnog broja zaposlenih u FBiH.

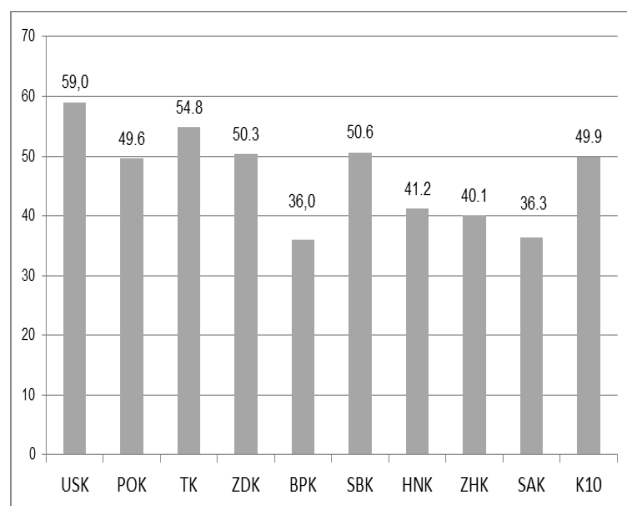
Posmatrano po djelatnostima najveće smanjenje broja zaposlenih u 2014. godini evidentirano je u vađenju ruda i kamena (289 ili 2,1%) i proizvodnji i snabdijevanju električnom energijom (76 ili 0,8%). Najveći rast broja zaposlenih zabilježen je u hotelijerstvu i ugostiteljstvu (2.536 ili 12,5%), prerađivačkoj industriji (5.215 ili 6,5%), trgovini (1855 ili 2,4%), obrazovanju (558 ili 1,4%), javnoj upravi i odbrani (219 ili 0,5%). I pored činjenice da troškovi javnog sektora u FBiH veoma mnogo učestvuju u BDP-u, u 2014. godini je došlo do povećanja broja zaposlenih u sektoru državne uprave i odbrane, što svakako veoma zabrinjava.

Nezaposlenost je jedan od najvećih izazova sa kojima se suočava FBiH. Sve zemlje u tranziciji susreću se sa problemom nezaposlenosti, koji je izraženiji što je zemlja na nižem stepenu tranzicijskih reformi. Pri tome, prisutni su i određeni specifični uvjeti koji generiraju nezaposlenost (nasljeđe rata, zastoji u privatizaciji, rascjepkanost tržišta, nedostatak strukturnih reformi i dr.). U FBiH dvije petine nezaposlenih ne radi duže od pet godina, a samo četvrtina kraće od godinu dana. Znači da nije u pitanju ciklična, već strukturna nezaposlenost, kod koje su šanse za ponovno zapošljavanje sve manje. Posebno su pogođeni mladi ljudi koji velikim dijelom godinama ne uspijevaju da se uključe na tržište rada. Međutim, ono što posebno brine je veliki broj mladih bez ikakvih kvalifikacija. Osnovni razlog nezaposlenosti jeste nedovoljan broj radnih mjesta i neravnopravan položaj mladih bez radnog iskustva. Poslodavci u 90% objavljenih oglasa traže dodatna znanja i vještine, što mladi tek izašli iz procesa obrazovanja ne posjeduju. Na evidencijama su najviše prijavljeni mladi sa trećim stepenom obrazovanja, koji posjeduju neadekvatna zanimanja sa zastarjelim znanjima i vještinama za kojima ne postoji tražnja na tržištu rada. S druge strane, izuzetno su tražena pojedina zanatska zanimanja za koja postoji mali ili nikakav interes učenika za upis.

Broj nezaposlenih u FBiH u 2014. godini iznosio je 392.265 lica, što je više za 323 lica ili 0,1% u odnosu na 2013. godinu. Stepenn nezaposlenosti (registrovana nezaposlenost) u 2014. godini iznosio je 46,9%, a u 2013. godini 47,4% (mjereno brojem nezaposlenih u odnosu na radnu snagu). Jedan od bitnih uzroka visoke nezaposlenosti je neusklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta. U posljednje četiri godine radilo se na ovom problemu, provodili su se projekti koje je finansirala EU, ali nije napravljen značajniji pomak. Pored ekonomske krize, strukturnih problema privrede i pada investicija, ovako visokoj stopi registrirane nezaposlenosti u znatnoj mjeri doprinosi veoma velika prisutnost rada na „crno“, pri čemu su, pored stvarno nezaposlenih u ovaj podatak uključeni i zaposleni koji rade u „sivoj“ (nelegalnoj) ekonomiji. Najviše radnika na „crno“ radi u oblasti ugostiteljstva i turizma, trgovine, eksploatacije i prerade drveta, te uslužnim djelatnostima.

Kada se posmatraju kantoni, najveći stepen nezaposlenosti imao je Unsko-sanski kanton (59,0%), zatim Tuzlanski (54,8%), Srednje - bosanski (50,6%), Zeničko-dobojski (50,3%), K-10 (49,9%), Posavski (49,6%). Stepenn nezaposlenosti iznad prosjeka FBiH je ostvaren u šest kantona (Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Srednje-bosanski i K-10), dok je ispod prosjeka FbiH, stepenn nezaposlenosti ostvaren u preostala četiri kantona. Najveće učešće u ukupnoj nezaposlenosti u FBiH u 2014. godini imao je Tuzlanski kanton (25,2%), Sarajevski (18,2%), Zeničko-dobojski (18,0%), Srednje-bosanski (10,7%).

Stepenn nezaposlenosti po kantonima, 2014

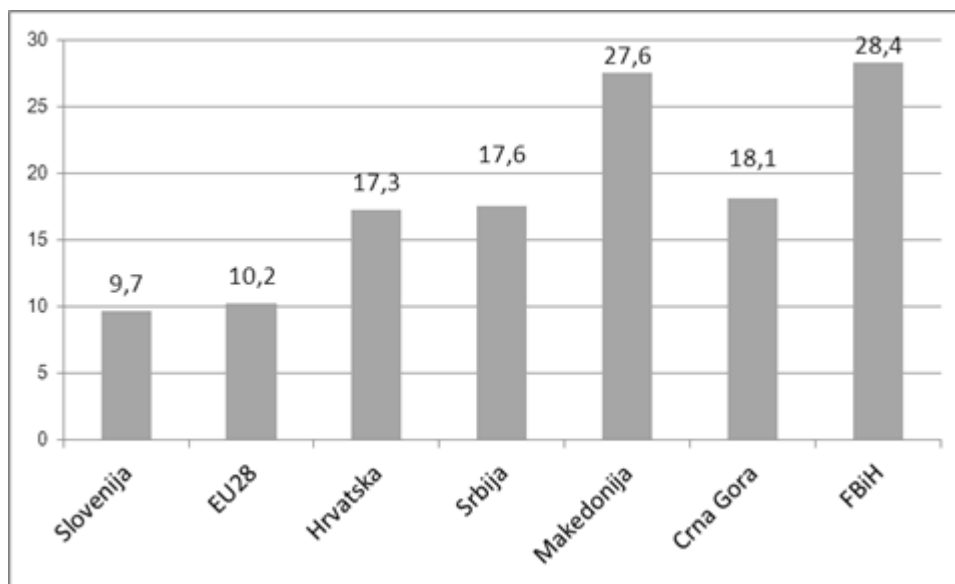
Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Najveće učešće broja nezaposlenih osoba u 2014. godini odnosi se na KV spremu (34,2%), NKV (29,2%), SSS (26,0%), VSS (6,6%), PKV (2,0%), VŠS (1,3%), VKV (0,5%), i NSS (0,2%). Povećan je broj nezaposlenih sa visokom i srednjom stručnom spremom u odnosu na 2013.godinu

Međunarodna organizacija za rad upozorila je da je rad na „crno”u porastu u svim zemljama jugoistočne Evrope. U BiH trenutno oko 23% radnika radi na crno, a ekonomska kriza, otkazi, te teška materijalna situacija doprinose povećanju ovog procenta. Veliki je broj osoba koje su ostale bez posla zbog različitih okolnosti, a čiji radno pravni status još nije riješen. Stoga se prema Eurostatu nezaposlenost zemalja EU mjeri na osnovu anketa o radnoj snazi (anketna nezaposlenost). Stopa anketne nezaposlenosti u FBiH u 2014. u odnosu na 2013. godinu (prema dokumentu Anкета o radnoj snazi za 2014. godinu - obuhvaćeno je 5.964 domaćinstva u FBiH), bilježi rast u procentu od 0,8% i iznosi 28,4% (takođe predstavlja odnos broja nezaposlenih prema anketi i radne snage) i znatno je niža u odnosu na zvaničnu stopu nezaposlenosti, a 2,6 puta je viša od stope anketne nezaposlenosti EU28 (10,2%).³¹

Kretanja na tržištu rada u 2014.godini ukazuju na nastavak negativnog trenda zemalja u regionu, pri čemu je u Hrvatskoj, stepen anketne nezaposlenosti, mjereno brojem nezaposlenih dobijenih anketom u odnosu na radnu snagu, porastao na 17,3%, a u Sloveniji smanjen na 9,7%. Od ostalih zemalja regiona, najniži stepen anketne nezaposlenosti u 2014.godini zabilježila je Srbija 17,6%, zatim Crna Gora 18,1%, dok Makedonija bilježi najviši stepen anketne nezaposlenosti u procentu od 27,6%.

Stepen nezaposlenosti, 2014. godina

Izvor: EUROSTAT, MONSTAT, RZS, BHAS, DZS ;Obrada FZZPR

U FBiH je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje u 2014. godini bilo prosječno 400 hiljada prijavljenih. Od ukupnog broja novoprijavljenih, 56,8% je prijavljeno usljed prekida radnog odnosa. Najčešći razlozi prekida radnog odnosa u 2014. godini su prestanak ugovora na određeno vrijeme, sporazumni raskid ugovora i povreda radne obaveze.

Razlozi ovakvog stanja u zapošljavanju su najvećim dijelom nedostatak strukturnih reformi, nizak nivo investicija i niska konkurentna sposobnost domaće privrede. Ovu oblast usložnjava

³¹ Metodološke postavke Ankete se zasnivaju na preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organization-ILO) i zahtjevima statističkog ureda EU (European Statistical Office-EUROSTAT), čime je osigurana međunarodna uporedivost podataka u domenu statistike rada.

uticaj stagnacije EU i svjetskog privrednog rasta, što se direktno odražava na zapošljavanje (smanjena su direktna strana ulaganja, iskorištenost kapaciteta je u padu, strana tržišta još uvijek nisu oporavljena, smanjena je kupovna moć i potrošnja stanovništva i dr.). Ukupna socioekonomska situacija u BiH je usložnjena prirodnom nesrećom (poplave) iz maja i avgusta 2014.godine, što je znatno uticalo i na stanje na tržištu rada, jer su oštećeni brojni poslovni subjekti.

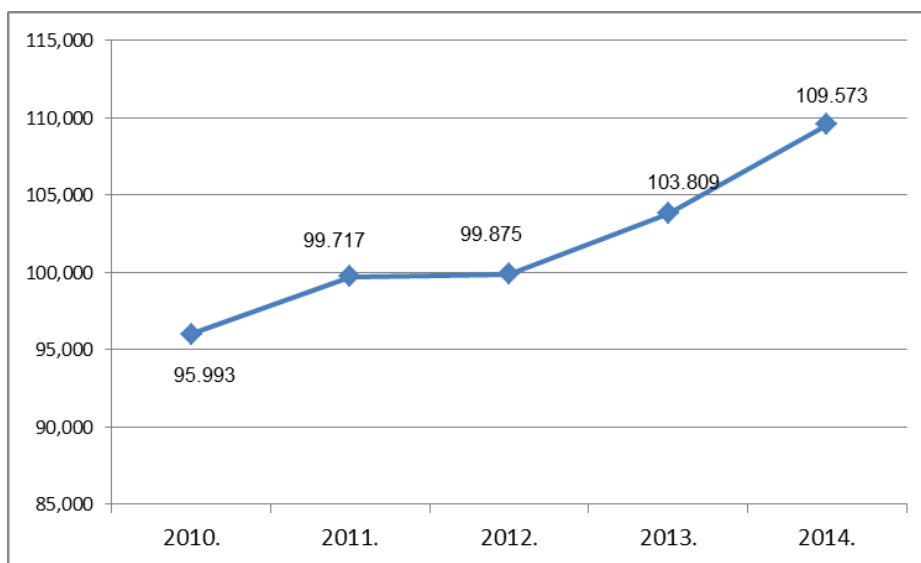
Funkcionisanje tržišta rada i aktivne mjere zapošljavanja

Tržište rada u BiH i dalje karakterišu niska stopa aktivnosti, visoka stopa nezaposlenosti, posebno među mladima, i visok nivo neformalnog zapošljavanja (rad „na crno“). Visoko učešće neregularnog zapošljavanja u ukupnom broju zaposlenih i dalje je jedan od glavnih problema na tržištu rada. Povećan je broj osoba koje su ostale bez posla zbog različitih okolnosti, a čiji radno pravni status još nije riješen. Obrazovni sistem nije efikasno povezan sa tržištem rada i potrebno ga je unaprijediti i u određenim segmentima prilagoditi potrebama privrede kroz povećanje broja sati praktične nastave i saradnju sa poslovnim subjektima, te primjenu novih tehnologija. Tržište rada u FBiH karakterizira veoma niska stopa aktivnosti radne snage koja je u 2014. godini iznosila 42,1% (u zemljama EU 28 ova stopa iznosi 72,1%). Neaktivne osobe su osobe koje uopšte nisu tražile posao i kao takve ne spadaju niti u zaposlene niti u nezaposlene. Posebno niska stopa aktivnosti se javlja kada radna snaga nije povezana sa tržištem rada i kada je obeshrabrena da traži posao. Razlozi za nisku stopu aktivnosti su neadekvatna, najčešće niska obrazovna kvalifikacija i mala mogućnost zarade.

Prema Općem kolektivnom ugovoru minimalna plata u FBiH iznosi 360 KM (1,95 KM po satu neto plata).

Broj novoprijavljenih osoba u zavodima za zapošljavanje raste i taj trend je nastavljen i u 2014. godini, tako da je u FBiH iznosio 109.573 osoba, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,0%. Posmatrano po kantonima, broj novoprijavljenih osoba bio je najveći u Tuzlanskom kantonu (24.610), a najmanji u Bosansko-podrinjskom kantonu (1.355)

Broj novoprijavljenih nezaposlenih u FBiH, 2010. - 2014. godina

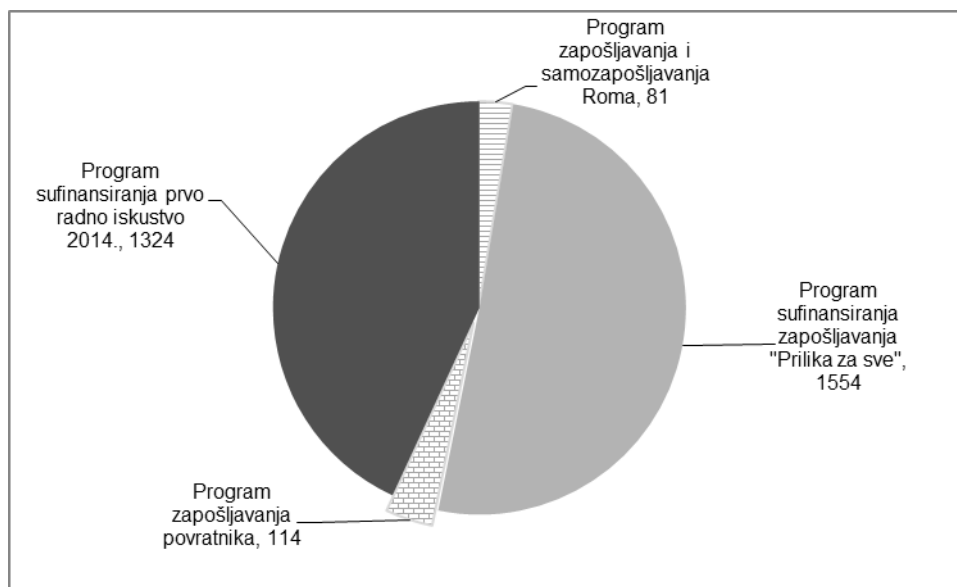
Izvor:FZS; Obrada FZZPR

Opšte stanje na tržištu rada i dalje je teško. Stanje na tržištu rada dodatno je usložnjeno strukturom nezaposlenih, jer je uglavnom riječ o osobama koje se teže zapošljavaju (dugotrajno nezaposleni, osobe sa invaliditetom, bez kvalifikacija ili bez radnog iskustva).³² Evidentno je da postoji strukturna neravnoteža na tržištu rada, manifestirana kroz neusklađenost ponude i tražnje za radnom snagom u pogledu zanimanja, obrazovanja, kvalifikacija ili regionalnog rasporeda. Nažalost, u radno sposobnom stanovništvu i radnoj snazi participira veliki broj osoba bez ikakve kvalifikacije. Obrazovni sistem nije efikasno povezan sa tržištem rada i potrebno ga je unaprijediti i u određenim segmentima prilagoditi potrebama privrede.

U izvještajnom periodu, zavodi i službe za zapošljavanje usmjerili su rad na provođenje mjera aktivne politike zapošljavanja i posebnu pažnju su obratili na programe namijenjene poboljšanju zapošljavanja ugroženih grupa na tržištu rada i drugih teže zapošljivih grupa (povratnici, Romi, žene).

U FBiH su se najviše provodili programi zapošljavanja usmjereni na nezaposlene mlade do 30 godina starosti, koji nemaju radnog iskustva.

Broj lica uključenih u programe zapošljavanja u ukupnoj registriranoj nezaposlenosti u FBiH u 2014. godini

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Izdvajanja za poticanje zapošljavanja u 2014. godini su veća nego u ranijem periodu i na taj način FBiH ostvaruje pozitivan trend ulaganja u programe zapošljavanja. Tokom posljednjih četiri godine, FBiH je imala blagi trend rasta izdvajanja za programe zapošljavanja, osim u 2008. godini kada je ostvaren nagli pad u procentu od 68,4% i u 2009. godini kada je pad iznosio 45,6%.

Izdvajanja za materijalne naknade u slučaju nezaposlenosti su u porastu. Najviša izdvajanja za naknade u slučaju nezaposlenosti su bila u 2008. godini. U izvještajnom periodu, mjesečnu novčanu naknadu koristilo je u prosjeku 10.770 nezaposlenih osoba. U odnosu na 2013. godinu, broj korisnika novčane naknade je manji za 0,58%. Za realizaciju ovog prava utrošeno je 47.659.402 KM, što je za 95.339 KM više nego u 2013. godini. S obzirom na stalno povećanje broja prijava na evidenciju nezaposlenih, naročito onih osoba koje stiču pravo na

³² Izveštaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2014. godinu

novčanu naknadu, u 2014. godini su po tom osnovu dodatno finansijski opterećene kantonalne službe za zapošljavanje.

Aktivna politika zapošljavanja u 2014. godini je provođena u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, Strategijom zapošljavanja 2009. – 2013. i Akcionim planom zapošljavanja u Federaciji BiH za period 2010. - 2013. godina, kao i Strategijom zapošljavanja u BiH 2010. - 2014. Podrška je pružana ciljnim grupama nezaposlenih osoba koje su pomenutim strateškim dokumentima utvrđene kao teže zapošljive, a posebno mladim osobama i ženama. Mjere aktivne politike zapošljavanja uglavnom su bile usmjerene na:

- *poticanje zapošljavanja kod poznatog poslodavca,*
- *samozapošljavanje,*
- *obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje, dokvalifikaciju i prekvalifikaciju,*
- *pripremu nezaposlenih za tržište rada,*
- *stvaranje za sve jednakih mogućnosti u pristupu tržištu rada.*³³

Aktivne mjere zapošljavanja su poduzimali i federalni ali i kantonalni zavodi za zapošljavanje.

Realizacija Programa sufinansiranja zapošljavanja „Prilika za sve“ započeta je u drugoj polovini 2012. godine, a završena u 2014. godini. Cilj Programa je bio zaposliti što veći broj osoba sa evidencije nezaposlenih sa posebnom socijalnom i rodnom osjetljivošću, radi jačanja njihove konkurentnosti na tržištu rada, sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti, te stvaranja uvjeta za sticanje prvog radnog iskustva.

U okviru realizacije ovog programa potpisani su ugovori o sufinansiranju zapošljavanja 1.554 osobe kod 345 poslodavaca. Od 1.554 osobe zaposlene na osnovu ugovora o sufinansiranju zapošljavanja, 57,2% (889) čine muškarci, a 42,8% (665) žene.

Za realizaciju Programa u 2014. godini isplaćeno je 466.731,10 KM.

Realizacija Programa zapošljavanja povratnika počela je u drugoj polovini 2012. godine, a završena je u 2014. godini. Program je realiziran s ciljem poticanja zapošljavanja povratnika sa evidencije nezaposlenih osoba, radi jačanja njihove konkurentnosti na tržištu rada, sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti, a time i održivosti povratka na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine.

Od ukupno ugovorenih sredstava (314.954,75 KM), za realizaciju Programa u 2014. godini isplaćeno je 13.356,30 KM.

Jačanje konkurentnosti na tržištu rada – Prvo radno iskustvo 2014, čiji je cilj da se mladim nezaposlenim osobama bez radnog iskustva, dobi do 30 godina, te izuzetno osobe dobi do 35 godina, omogući stručno osposobljavanje za rad u struci i sticanje prvog radnog iskustva u zvanju/zanimanju za koje su se školovale, te na taj način ojača njihova konkurentnost na tržištu rada. U okviru realizacije ovog Programa potpisani su ugovori o sufinansiranju zapošljavanja 1.324 mlade osobe kod 848 poslodavaca u iznosu od 4.898.924 KM. Prema obrazovnoj strukturi, najviše je osoba sa visokom stručnom spremom (790 ili 59,7%), a zatim osoba sa srednjom stručnom spremom (367 ili 27,7%). Prosječna dob sufinansiranih osoba iznosi 25 godina, a u prosjeku su bile nezaposlene 21 mjesec, dok status dugoročno nezaposlenih ima 655 osoba ili 49,5%.

³³ Izvještaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2014. godinu

Programom zapošljavanja teško zapošljivih osoba (vaučer za posao) su obuhvaćene nezaposlene osobe dobi preko 40 godina, bez obzira na radno iskustvo i stepen obrazovanja, prijavljene na evidenciji najmanje 24 mjeseca. Cilj je da se uz pomoć "vaučera", koji se preuzima u službi za zapošljavanje, nezaposlena osoba motivira da samostalno traži zaposlenje kod poslodavaca radi integracije na tržištu rada i prekida dugotrajne nezaposlenosti. Federalni zavod poslodavcu mjesečno refundira uplaćene obračunate obavezne doprinose za sufinansiranu osobu (troškove doprinosa iz i na najnižu plaću u FBiH sa uračunatim porezom na dohodak) i troškove ishrane i prevoza, a sve u iznosu od po 490 KM u trajanju od 6 mjeseci, tj. 2.940 KM po jednom vaučeru. Do kraja 2014.godine u realizaciji ove mjere u sklopu Programa uključena su 272 poslodavca, sa kojima su zaključeni ugovori ukupne vrijednosti 930.432,42 KM, a kod kojih je zaposleno 319 osoba (172 muškarca i 147 žena).

Programom zapošljavanja i samozapošljavanja Roma u 2013. godini, čija je implementacija nastavljena u 2014. godini, sufinansirano je zapošljavanje 57 Roma kod 28 poslodavaca i samozapošljavanje 24 Roma.

Za implementaciju Programa ugovorena su sredstva u ukupnom iznosu od 589.650 KM, od čega je u 2014.godini isplaćeno 432.041 KM.

Cilj Projekta podrške mrežama za socijalnu sigurnost i zapošljavanje (SSNESP) jeste da u periodu od 2010. do 2014. godine, u okviru komponente III, pruži podršku u posredovanju pri zapošljavanju za oko 6.000 osoba koje aktivno traže posao, a izgubile su pravo na novčana primanja ili su socijalno ugrožene (osobe sa onesposobljenjem, demobilisani borci, osobe koje su u stanju socijalne potrebe, osobe starije od 40 godina, dugoročno nezaposlene osobe, žrtve nasilja, bivši štićenici domova za nezbrinuta djecu, povratnici, samohrani roditelji, članovi domaćinstava u kojima niko nije zaposlen, roditelji djece sa posebnim potrebama i dr.). Podršku je dobio veći broj korisnika nego što je predviđeno projektom, tako da je projektom obuhvaćeno 7.146 osoba, od kojih je zaposleno 4.033, samozaposleno 1.639 dok su 1.474 osobe pohađale odgovarajuću obuku (34% za vještine, 12% dokvalifikacija, 25% prekvalifikacija, 28% stručno osposobljavanje i usavršavanje). Za realizaciju Projekta u 2014.godini Federalni zavod je utrošio 720.000 KM.

Programom dugoročnih plasmana za podsticaj zapošljavanja iz sredstava revolving kreditne linije promijenjen je pristup i koncept kreditiranja iz vlastitih namjenskih sredstava, čime su ta sredstva postala dostupna većem broju korisnika. Sredstva revolving kreditne linije se koriste posredstvom Razvojne banke Federacije Bosne i Hercegovine, u svrhu pružanja posebnih uvjeta za one korisnike koji imaju mogućnost i potrebu da novim zapošljavanjem radne snage ili samozapošljavanjem doprinesu ublažavanju problema nezaposlenosti. U izvještajnom periodu su provedene sljedeće aktivnosti:

- *po kreditnoj liniji ZZ-260/revolving realiziran je jedan kredit, u ukupnom iznosu od 450.000 KM (uz obavezu zapošljavanja 30 novih zaposlenika) i*
- *po kreditnoj liniji OZO-010/održavanje zaposlenosti, poslodavcima su odobrena tri kredita u ukupnom iznosu od 495.000 KM, za zadržavanje postojećeg nivoa zaposlenosti za 103 zaposlenika.*

Federalni zavod je učestvovao u projektu "Stručno osposobljavanje i zapošljavanje za poslove šivanja i egaliziranja kože i montaže sa specifičnim vještinama u proizvodnji ručne kočnice za automobilsku industriju" za potrebe fabrike "Prevent Components" d.o.o. iz Srebrenice. Za pomenuto zanimanje obuku je pohađalo 90 polaznika, od kojih je 60 zasnovalo radni odnos. Ukupna vrijednost Projekta iznosi 856.208 KM, od čega je Federalni zavod obezbijedio 57.750 KM, odnosno 14,5% sredstava.

U Federaciji BiH je uspostavljena mreža klubova za traženje posla pri kantonalnim službama za zapošljavanje, i to u Sarajevu, Travniku, Kaknju, Orašju, Tuzli, Živinicama, Kalesiji, Cazinu i Goraždu, a tokom 2014. godine mreža je proširena u Srednjobosanskom kantonu na biroa za zapošljavanje: Jajce, Fojnica, Bugojno, Busovača i Novi Travnik. Cilj klubova jeste da pomognu osobama dobi od 18 do 30 godina, koje su na evidenciji nezaposlenih najmanje šest mjeseci, da u što kraćem roku ovladaju tehnikama aktivnog traženja posla i steknu potrebno samopouzdanje radi uspješnog obavljanja razgovora sa potencijalnim poslodavcima. U drugoj fazi Projekta, koja je započela u oktobru 2011. godine, program obuke za traženje posla u FBiH pohađalo je preko 1.800 mladih (1008 žena) od kojih je 30% pronašlo zaposlenje.

Federalni zavod je, u skladu sa programskim aktivnostima, podržao održavanje sajмова zapošljavanja koje su organizirale kantonalne službe za zapošljavanje. Riječ je, prije svega, o sajmovima koji se već tradicionalno održavaju u Zeničko-dobojskom, Srednjobosanskom i Kantonu Sarajevo. Za ovu namjenu Federalni zavod je izdvojio 20.000 KM.

Realizacijom mjera i programa kantonalnih zavoda za zapošljavanje odobreno je i ugovoreno 10.801.286,30 KM radi zapošljavanja 1.949 osoba.³⁴

Poboljšanje vještina na tržištu rada, strukovnog obrazovanja i treninga

Vizija poboljšanja vještina na tržištu rada ima tri ključna prioriteta koji su zacrtani³⁵ u Strategiji Evropske komisije a čiji ciljevi su: inteligentan rast (razvoj utemeljen na znanju i inovacijama), održivi rast (resursno efikasnija, ekološki prihvatljiva i konkurentnija ekonomija) i socijalno osjetljiv rast (ekonomija pune zaposlenosti koja pruža socijalnu i teritorijalnu usklađenost).

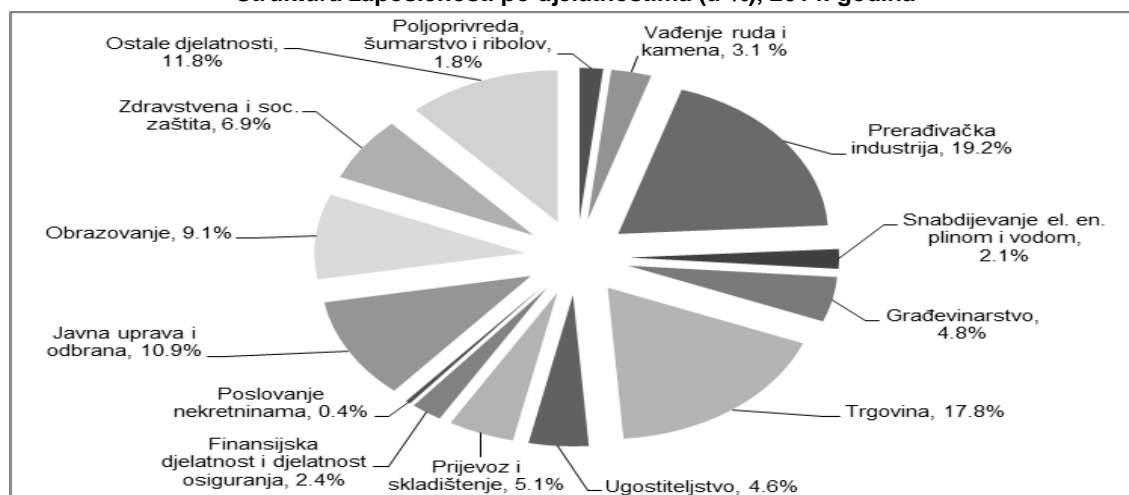
Obrazovna struktura radno sposobnog stanovništva u FBiH ima pozitivan trend. Smanjuje se broj radno sposobnog stanovništva sa nižom stručnom spremom, a povećava radno sposobno stanovništvo sa srednjom i visokom stručnom spremom. U FBiH, najviše nezaposlenih je KV radnika-34,2%, NKV-29,2%, zatim SSS-26,0% i VSS-6,6%. Nešto manji procenat čine PKV radnici-2,0%, VŠS-1,3%, VKV radnici-0,5% i osobe sa NSS-0,2%.

Neadekvatna kvalifikaciona struktura radno sposobnog stanovništva odražava se i na strukturu zaposlenosti. Analizirajući strukturu zaposlenih po sektorima u 2014. godini, vidi se da je najveći udio zaposlenih u prerađivačkoj industriji 19,2%, trgovini 17,8%, u javnoj upravi i odbrani 10,9%.

³⁴ Izveštaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2014.godinu

³⁵ European Commission (2010) Europe 2020. – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth

Struktura zaposlenosti po djelatnostima (u %), 2014. godina

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Nedostatak stručnih vještina uveliko je rezultat (1) nepostojanja moderne infrastrukture za profesionalnu obuku (dokvalifikacije, prekvalifikacije) i cjeloživotno učenje, (2) nemoderniziranosti programa profesionalne obuke i razvoja ključnih kompetencija, (3) niskog učešća zaposlenih i nezaposlenih u profesionalnim obukama, (4) nedostupnosti kvalitetnih usluga treninga i obuke svim grupama građana.

Razvoj malih i srednjih preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta

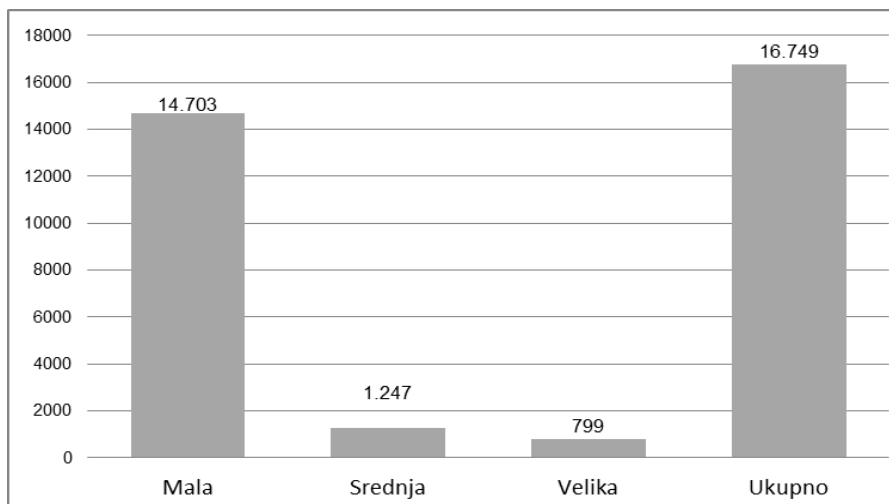
Mala i srednja preduzeća u svijetu predstavljaju najvažniji generator zapošljavanja i dodane vrijednosti. Tako npr. u EU u 2013. godini čak 99,8% svih preduzeća se nalazi u kategoriji malog i srednjeg poduzetništva i samo 0,2% velikih. U EU je bilo 21,2 miliona malih i srednjih preduzeća u kojima je zaposleno 88,8 miliona radnika. Dakle, jasno je da MSP generiraju zaposlenost. Polazeći od toga, potrebno je kroz obrazovni sistem, prvenstveno kroz osnovno i srednje obrazovanje, poduzimati aktivnosti koje potiču na poduzetnički način razmišljanja. U FBiH već postoje neke aktivnosti, ali na dobrovoljnoj bazi, pa ih treba sistematizovati i uvesti u školski sistem kao obavezu.

Poseban problem u našem društvu je neusklađenost zakonodavstva sa EU zakonodavstvom, što se odražava na definiciju i razvrstavanje malih (pri tome se misli na mikro i mala) i srednjih preduzeća. Zakonom o poticajima koji je na snazi u Federaciji Bosne i Hercegovine, preciznije se definiraju kategorije MSP:

- Mikro subjekti male privrede koji su fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnji bilans stanja ne prelazi 400.000 KM,
- Mali subjekti male privrede koji su fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnj bilans stanja ne prelazi četiri miliona KM i
- Srednji subjekti male privrede koji su fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 250 lica, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona KM i/ili čiji godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Ukupan broj privrednih subjekata koji su registrovani u bazama AFIP-a u 2014. godini iznosi 20.736 i veći je za 1,0% u odnosu na 2013. godinu.

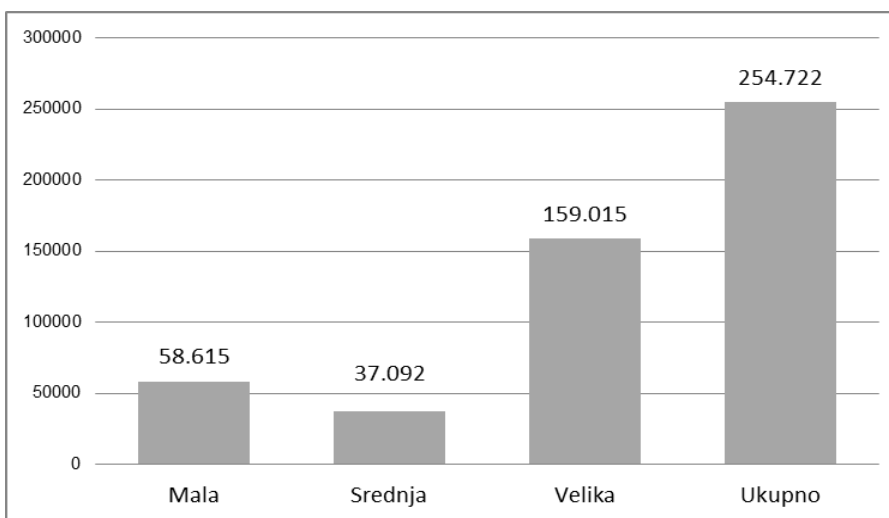
Broj preduzeća u FBiH, 2013. godina

Izvor: FZS

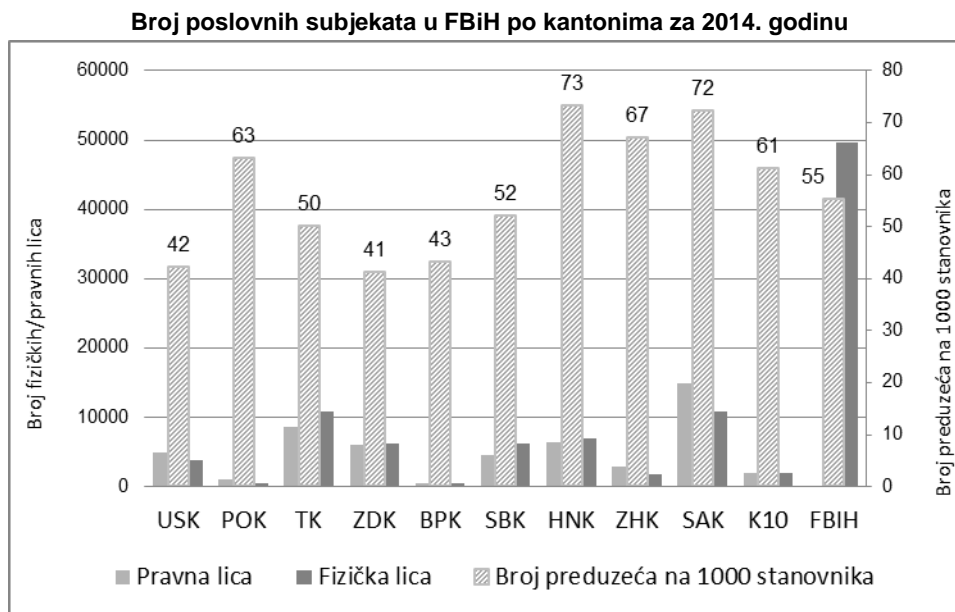
U FBiH, u 2013. godini broj zaposlenih u malim i srednjim preduzećima iznosi 21,6 % u odnosu na ukupan broj zaposlenih. Najveći broj zaposlenih radi u velikim preduzećima njih 35,8%, mala preduzeća zapošljavaju 13,2%, a srednja 8,4%.

Broj zaposlenih u MSP, 2013. godina

Izvor:FZS

U 2014. godini broj preduzeća na 1000 stanovnika bio je najveći u Hercegovačkoneretvanskom (73), dok je Zeničko-dobojski kanton bilježio najmanji broj preduzeća na 1000 stanovnika (41). Sarajevski kanton je imao najveći broj prijavljenih obrtnika (10.774), dok je najmanji broj obrtnika u Posavskom (541) i u Bosansko-podrinjskom kantonu (447).

Dokument „Lakoća poslovanja 2015,“ (Doing Bussines 2015.) koji radi Svjetska banka istražuje prepreke i mogućnosti za povećanje podsticaja poslovnih aktivnosti. Prema ovom dokumentu, BiH je rangirana na 107. mjestu³⁶ od 189 zemalja, i dalje je najlošije plasirana od svih zemalja u regionu. To govori da su poslovno okruženje, zakonska regulativa, administracija, finansijski sektor, poreska politika, lakoća investiranja i drugi indikatori najlošiji u regionu. Prema ovom dokumentu, BiH je veoma loše ocjenjena u sljedećim oblastima: Početak poslovanja 147, Dobijanje građevinskih dozvola 182, Priključenje električne energije 163, Poreska politika 151 i Provođenje ugovora 95. Po sveukupnoj lakoći poslovanja najbolje rangirana zemlja u regiji je Crna Gora (36 mjesto), Hrvatska (65), Kosovo (75).

Preporuke

- Uspostaviti mreže centara za stručno osposobljavanje i profesionalnu obuku radno sposobnog stanovništva i uvezati ih sa evropskim akreditiranim centrima;
- Uskladiti radno zakonodavstvo sa EU metodologijom i harmonizirati ga između entiteta i kantona radi stvaranja jedinstvenog i efikasnog tržišta rada, povećanja mobilnosti radne snage, smanjenja nezaposlenosti i zaštite prava radnika;
- Unaprijediti sistem praćenja potreba za radnom snagom boljom i neposrednijom vezom Zavoda za zapošljavanje sa privrednim komorama i udruženjima poslodavaca;
- Analizirati uticaj socijalnih davanja u Zavodu za zapošljavanje na aktivno traženje posla i odvojiti socijalnu politiku od zapošljavanja;
- Restrukturiranje zavoda za zapošljavanje (implementacija aktivnih mjera zapošljavanja, dovođenje u red evidencije nezaposlenih osoba, ostavljanje na spiskovima samo onih koji aktivno traže posao i dr.);
- Pojednostaviti proceduru, smanjiti broj koraka, sniziti troškove za osnivanje firmi;
- Organizaciono i materijalno podržati razvoj snažno rastućih malih i srednjih preduzeća putem razvoja tehnoloških i industrijskih parkova, inkubatora i poslovnih zona;

³⁶ Svi Doing business 2014. rangovi su ponovo preračunati radi promjene metodologije

- Osnovati garancijski fond koji će olakšati kreditiranje MSP;
- Razvijati instrumente finansijske podrške razvoja MSP-ova povoljnim kreditnim linijama Razvojne banke FBiH (duži rok otplate, grace period, niža kamatna stopa);
- Unaprijediti i osigurati sistemsko praćenje pokazatelja razvoja MSP;
- Postepeno uvoditi obavezno srednjoškolsko obrazovanje;
- Pooštriti sankcije za poslodavce koji zapošljavaju radnike „na crno”;
- Otvoriti centre za brzu prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova na tržištu rada, koji bi svoje programe prilagodili regionalnim specifičnostima i konkretnim potrebama na tržištu rada;
- Povećati mogućnosti za sticanje radnog iskustva kroz praksu, dobrovoljni rad i učenje zanata;
- Unapređenje znanja i vještina kroz razvoj koncepta doživotnog učenja;
- Podizanje svijesti o potrebi samozapošljavanja kroz aktiviranje preduzetničkih sposobnosti.
- Predefinirati evidencije o zdravstvenom osiguranju i druge beneficije koje se daju putem službi za zapošljavanje;

Održivi razvoj

Održivi razvoj predstavlja okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog ekonomskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne resurse bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti – drugim riječima, bolji kvalitet života za sve, sada i za generacije koje dolaze.

Koncept održivog razvoja slijedi i BiH, definirajući ciljeve i prioritete u Strategiji razvoja BiH 2010. – 2014. godina. Polazeći od Strategije, u ovom dijelu dokumenta obrađene su slijedeće oblasti: Poljoprivreda, proizvodnja hrane i ruralni razvoj, Ekologija, energija i obnovljivi izvori energije, te transport i komunikacije.

Poljoprivreda, proizvodnja hrane i ruralni razvoj

Poljoprivredni sektor je ekonomski veoma važan integralni dio privrede. Prema prvim rezultatima Federalnog zavoda za statistiku (FZS), u 2014. godini udio sektora poljoprivrede, šumarstva i ribolova u ukupnom BDP-u FBiH iznosi 4,2%, što je niže u odnosu na 2013. godinu kada je taj udio iznosio 5,0%.

Udio sektora poljoprivrede, šumarstva i ribolova u ukupnom BDP-u FBiH

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udio (%)	5,0	4,9	4,8	4,9	4,4	5,0	4,2 ³⁷

Izvor: FZS, obrada FZZPR

Prosječan broj zaposlenih u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova u izvještajnoj godini iznosio je 7.891, što iznosi 1,8% ukupnog broja zaposlenih u FBiH, a u odnosu na 2013. godinu, veći je za 4,2%, čime je nastavljen pozitivan trend porasta broja zaposlenih u ovom sektoru.

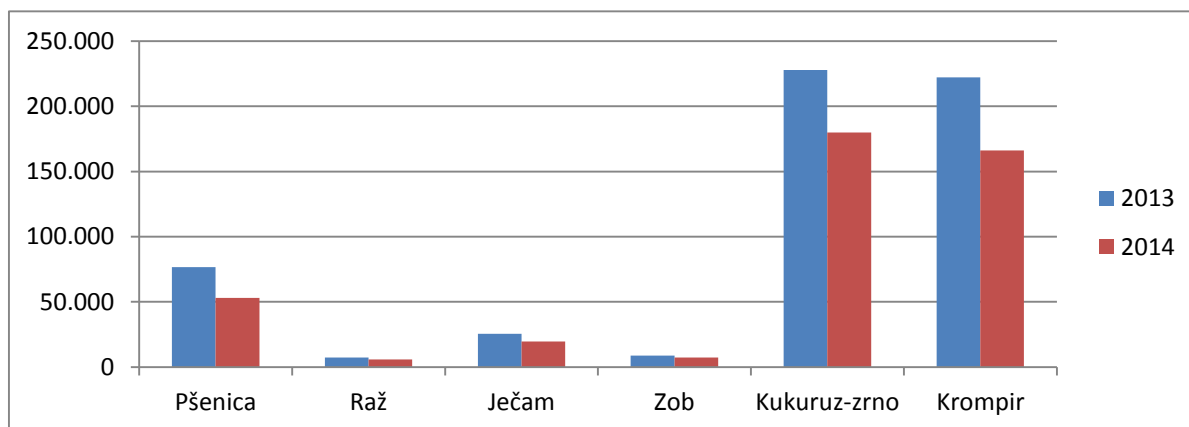
³⁷ Prvi rezultati Federalnog zavoda za statistiku.

Prema anketi o radnoj snazi, u 2014. godini u poljoprivrednoj djelatnosti bilo je zaposleno 44.000 osoba.

Veličina zasijanih površina u FBiH, u zadnjih nekoliko godina, bitnije se ne mijenja. Za sjetvenu sezonu 2013/2014 zasijano je ukupno 185.308 ha, što je za 6,3% manje u odnosu na sjetvenu sezonu 2012/2013. Od ukupno zasijanih površina u sezoni 2013/2014 na žitarice otpada 79.733 ha ili 43%, industrijsko bilje 1.564 ha ili 0,8%, povrtno bilje 41.566 ha ili 22,4%, dok na stočno krmno bilje otpada 62.446 ha, ili 33,7%.

Razorne poplave iz maja mjeseca 2014. godine su prouzrokovale značajno smanjenje proizvodnje svih usjeva u 2014. godini. Ukupna proizvodnja pšenice iznosi 52.951 tona, što je za jednu trećinu manje u odnosu na prethodnu godinu. Od ostalih žitarica, proizvodnja raži se smanjila za 19%, ječma za 23,7% i zobi za 19%, dok je proizvodnja kukuruza u 2014. godini manja za čak 21,1%. Evidentirano je i značajno smanjenje proizvodnje voća za 47,8%, povrća za 21,6%, stočnog-krmnog bilja za 4,1%, te industrijskog bilja za 39,1%.³⁸

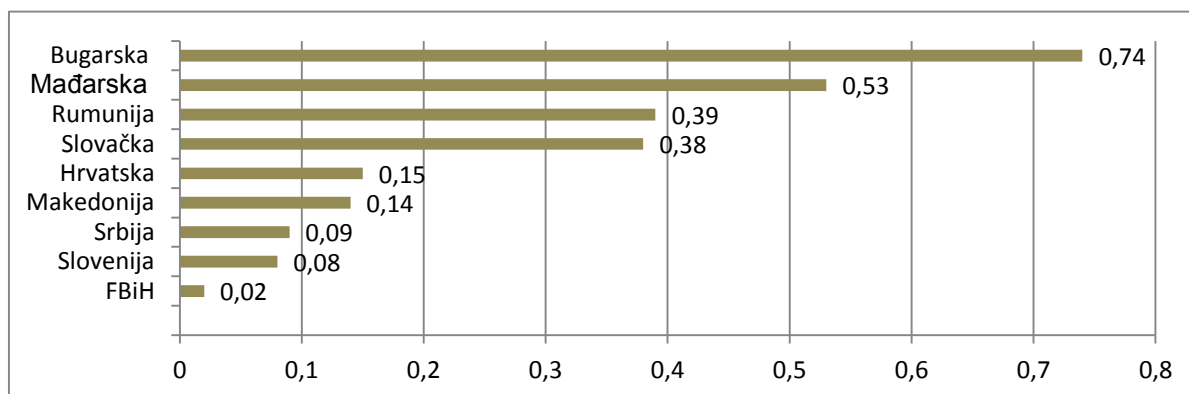
Proizvodnja usjeva u FBiH za 2013. i 2014. godinu

Izvor: FZS; Obrada: FZZPR

Prinos pšenice u 2014. godini je za 22,5% niži u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,1 t/ha.³⁹ Poređenja radi, u Hrvatskoj prinos pšenice u 2014. godini iznosi 4,2 t/ha, u Srbiji 3,9 t/ha.

Proizvodnja žitarica u 2014. godini (t/stanovniku)

Izvor: EUROSTAT, FZS, DZS, RZS; Obrada: FZZPR

³⁸ FZS, Saopćenje 13.1.4, Indeksi poljoprivredne proizvodnje u FBiH, 2014.

³⁹ Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Gledano po vrsti uzgoja stoke, u 2014. godini u govedarstvu je zabilježeno smanjenje broja grla za 0,9%, u ovčarstvu porast za 1,6%, u peradarstvu je evidentirano smanjenje brojnog stanja peradi za 2,2%, u pčelarstvu je zabilježen porast broja košnica za 2,1%, dok je u svinjogojstvu zabilježeno smanjenje brojnog stanja grla za 1,1%.⁴⁰ Prema podacima FZS, proizvodnja kravljeg mlijeka bilježi rast u procentu od 5,5% u odnosu na prethodnu godinu, proizvodnja ovčijeg mlijeka je povećana za 6,5%, dok je proizvodnja kozijeg mlijeka povećana za 10,5%.⁴¹ U 2014. godini, kao i prethodne godine, donesena je Odluka o kriterijumima raspodjele sredstava „Poticaj za veterinarstvo“ utvrđenog Budžetom FBiH u iznosu od 2.500.000 KM, čime je omogućeno provođenje programa kontrole bolesti domaćih životinja, monitoringa sigurnosti hrane životinjskog porijekla, nadoknada šteta nastalih provođenjem mjera suzbijanja zaraznih bolesti životinja i izvršenje Programa obuke službenih veterinaru u Federaciji BiH. Predviđeno je i da na području Federacije BiH bude proveden popis svih goveda namijenjenih za proizvodnju mlijeka, te imanja na kojima se životinje nalaze.

Iskorištenost kapaciteta u prehrambenoj industriji je još uvijek niska i to u prosjeku ispod 50%. Najviša je u pogonima za proizvodnju osvježavajućih bezalkoholnih pića (62,4%) i prerade mlijeka (52,5%), dok je najniža u proizvodnji vina (8,3%).⁴²

Proizvodnja mesa i mesnih prerađevina je u 2014. godini zabilježila porast za značajnih 53,2% u odnosu na prethodnu godinu. Najveći porast proizvodnje zabilježen je kod svježeg ili hlađenog mesa pilića, i to za više od 11 puta, zatim u proizvodnji govedine i teletine za oko 2 puta, dok je smanjena proizvodnja proizvoda od svinjskog mesa za oko 2%.

Proizvodnja pšeničnog brašna u izvještajnoj godini iznosi 141 hiljada tona, i veća je za 13% u odnosu na prethodnu godinu, dok je ukupna proizvodnja brašna i proizvoda na bazi brašna povećana za 8% u odnosu na 2013. godinu i iznosi 222,6 hiljada tona.

Proizvodnja alkoholnih pića u 2014. godini iznosila je 39,2 mil. litara i manja je za 12,5% u odnosu na prethodnu godinu. Najveći udio u proizvodnji alkoholnih pića u 2014. godini ima proizvodnja piva (93,5%), i ista je smanjena u odnosu na prethodnu godinu za 11,1%. Proizvodnja vode i osvježavajućih pića u 2014. godini je porasla za 3% i iznosi 254,3 mil. Litara.⁴³

Prehrambena industrija se i dalje susreće sa velikim problemom nerazvijenosti komplementarnih industrija, budući da primarna proizvodnja pojedinih poljoprivrednih kultura nije dovoljna da zadovolji potrebe prerađivačkih kapaciteta. Zbog toga, ovaj sektor u velikoj mjeri ovisi o uvoznim sirovinama, što se naročito odnosi na žitarice, pivski slad, pojedine vrste mesa za preradu, sirovine za proizvodnju bezalkoholnog pića, ambalažu i dr.

Cijene hrane i bezalkoholnih pića u FBiH su u 2014. godini u prosjeku smanjene za 2,5% u odnosu na prethodnu godinu. Značajan pad cijena u ovoj kategoriji zabilježen je za ulje (18,2%), šećer (16,7%), te brašno i ostali proizvodi od žitarica (10,4%). Zabilježen je rast cijena u odnosu na 2013. godinu kod graha (7,0%), putera (0,6%), mlijeka (2,7%), te voća (0,3%).⁴⁴

Generalno gledajući, Federacija BiH ima negativan trgovinski saldo. Pokrivenost uvoza izvozom u 2014. godini je iznosila 55,8%, i manja je u odnosu na prethodnu godinu za 0,6 p.p. Uvoz hrane i živih životinja FBiH u 2014. godini iznosi 12,7% od ukupnog uvoza, i ovaj udio je manji u odnosu na prethodnu godinu (13%).⁴⁵ Ukupan deficit robne razmjene u ovom sektoru u 2014.

⁴⁰ FZS, Saopćenje broj 13.3.1, Brojno stanje stoke i stočna proizvodnja u 2014. godini

⁴¹ Ibidem

⁴² Informacija o stanju u prehrambenoj industriji za 2014. godinu, FMPVŠ, Sektor za prehrambenu industriju, 2014. Podaci o iskorištenosti kapaciteta su prikupljeni na osnovu Upitnika o poslovanju koji se dostavljaju poljoprivrednim proizvođačima svake godine, i trebaju se uzeti sa rezervom jer formalno poljoprivrednici nisu obavezni da iste popunjavaju i dostavljaju Odsjeku za prehrambenu industriju FMPVŠ. Mišljenje Odsjeka je da je iskorištenost kapaciteta veća u odnosu na prikazano u Informaciji, budući da ne raspolažu podacima o velikom broju malih proizvođača.

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ FZS, Saopćenje broj 16.1.12, Podaci o robnoj razmjeni FBiH sa inozemstvom u decembru 2014. godini.

godini iznosi 1.094 mil. KM, i povećan je u odnosu na 2013. godinu za 1,7%. Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda danas je potpuno slobodan, što domaće proizvođače dovodi u nezavidan položaj. Veliki uvoz ograničava domaću proizvodnju iz razloga što domaći proizvođači, zbog velike konkurencije i nedovoljne zaštite domaće proizvodnje, otežano plasiraju svoje proizvode na tržište.

Kada su u pitanju ruralna područja, ključno je da ona ne mogu postojati izolirano od obližnjih gradova i velikih gradskih centara, te time i od ekonomskih, socijalnih i političkih dešavanja u zemlji. Ruralni razvoj čini jednu od ključnih politika javnog djelovanja u svim razvijenim državama, kao i državama u razvoju. Učinkovita politika ruralnog razvoja za rezultat ima jačanje proizvodnih kapaciteta, a istovremeno služi i osiguravanju društvenog napretka i zaštite okoliša. Međutim, postojeći statistički sistem u FBiH ne pruža jasno razdvojene informacije između urbanih i ruralnih područja u pogledu infrastrukture, strukture stanovništva, zaposlenosti, obrazovanja i zdravlja, te je time ograničeno kvalitetno praćenje indikatora razvoja ruralnih područja.

U 2014. godini nastavljene su aktivnosti oko izrade Programa ruralnog razvoja Federacije BiH 2014. - 2020., ali završetak aktivnosti oko pripreme i usvajanja Programa nije realiziran do kraja 2014. godine do kada je i predviđen. Potrebno je ubrzati ovaj proces, kako bi se moglo pristupiti realizaciji definisanih strateških prioriteta ruralnog razvoja.

Takođe, zbog elementarnih nepogoda iz maja mjeseca 2014. godine, privremeno su obustavljene aktivnosti na izradi Strategije razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH 2015. - 2019., kao i Srednjoročne strategije pružanja savjetodavnih usluga 2015.-2019. i pripadajućih akcionih planova. Do kraja izvještajnog perioda, najznačajniji strateški dokumenti iz ove oblasti još uvijek nisu doneseni.

U 2014. godini usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja u FBiH, kojim se jasno definišu institucije ovlaštene za kontrolu i certifikaciju sjemena i sadnog materijala poljoprivrednog bilja, te definišu strožije kazne za pravna lica i odgovorne osobe u pravnim licima u slučaju nepoštivanja odredbi definisanih Zakonom.

Takođe, u 2014. godini izrađen je niz podzakonskih propisa kojim se obezbjeđuje dosljedna primjena ranije usvojenih zakona. Među njima su:

- Pravilnik o minimalnim tehničko-tehnološkim i kadrovskim uslovima za proizvodnju rakija i voćnih vina ("Službene novine Federacije BiH", broj 02/14),
- Pravilnik o minimalnim tehničko-tehnološkim i kadrovskim uvjetima za proizvodnju keksa i proizvoda srodnih keksima („Službene novine Federacije BiH“, broj 3/14),
- Pravilnik o načinu obilježavanja posuda u vinariji i sadržaju i načinu vođenja vinarijske evidencije ("Službene novine Federacije BiH", broj 30/14),
- Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati ovlaštena pravna lica u pogledu tehničke i kadrovske opremljenosti za obavljanje poslova iz oblasti vinogradarstva i vinarstva ("Službene novine Federacije BiH", broj 62/14),

Kada je u pitanju oblast šumarstva, još uvijek nije donesen Zakon o šumama koji bi na adekvatan način regulisao sistem upravljanja šumama i šumskim zemljištem, u cilju očuvanja i zaštite šuma i šumskog zemljišta. Budući da šume i šumska zemljišta čine oko 58% ukupnog prostora FBiH, i da su samim time od vitalnog značaja, donošenje Zakona o šumama je prijeko potrebno.

Generalno gledajući, situacija u poljoprivrednom sektoru je izuzetno teška. Zemljišni posjedi su usitnjeni, ne postoji adekvatna poljoprivredna politika, nedostaju kvalitetna zakonska rješenja, a

poticaji za poljoprivredu i ruralni razvoj su vrlo mali. Primarna poljoprivredna proizvodnja i prerada hrane, kao međusobno ovisni dijelovi jednog sistema, nisu u dovoljnoj mjeri povezani. Ruralni poduzetnici suočeni su sa problemom zastarjele tehnologije i mehanizacije, produktivnost njihovog rada je mala u poređenju sa razvijenim zemljama, čime su njihovi proizvodi nekonkurentni. Prisutni su i problemi niskih otkupnih cijena, visokih kamata na kredite i nedostatak podrške lokalnih vlasti.

Preporuke:

- Hitno donijeti Zakon o šumama FBiH i podzakonske akte koji proizlaze iz zakona;
- Povećati produktivnost gazdinstava i konkurentnost njihovih proizvoda poboljšanjem tehničko-tehnološke opremljenosti omogućujući povoljno kreditiranje nabavke poljoprivredne opreme preko Razvojne banke FBiH;
- Definirati manje razvijena ruralna područja u cilju posebnih mjera podrške ruralnom razvoju;
- Bolje uvezati primarnu poljoprivrednu proizvodnju i preradu hrane, te dobro planirati i sinhronizirati aktivnosti koje bi se usmjerile na razvoj oba dijela sistema;
- Raditi na održavanju, jačanju i proširivanju infrastrukture za otkup poljoprivrednih proizvoda i mlijeka;
- Ubrzati, omasoviti i pojeftiniti proces legalizacije objekata na poljoprivrednim gazdinstvima;
- Donijeti program kategorizacije objekata sa aspekta rizika proizvodnje hrane životinjskog porijekla, sa ciljem zaštite zdravlja domaćih potrošača i povećanja izvoza
- Hitno usvojiti Strategiju razvoja poljoprivrednog sektora i Strategiju pružanja savjetodavnih usluga u poljoprivredi;
- Unaprijediti statistički sistem u FBiH koji bi pružao jasno razdvojene informacije između ruralnih i urbanih područja u pogledu infrastrukture, stanovništva, zaposlenosti, obrazovanja, zdravstva i drugih oblasti
- Zakonski urediti uslove da 50% garancija za kredite poljoprivrednim proizvođačima i ruralnim poduzetnicima koji imaju profitabilne ideje od interesa za izvoz i supstituciju uvoza, osigura Federacija BiH;
- Stvoriti preduslove za brže izdavanje potrebnih dozvola poljoprivrednim proizvođačima, te pojednostaviti procedure za dobijanje istih, svako u okviru svoje nadležnosti (kantoni, općine);
- Oporezovati nekorišteno poljoprivredno zemljište u cilju ukрупnjavanja posjeda.

Ekologija, energija i obnovljivi izvori energije

Prema prvim rezultatima Federalnog zavoda za statistiku, proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (područje D)⁴⁶ u BDP-u FBiH u 2014. godini učestvuje sa 3,2%, što je niže u odnosu na 2013. godinu kada je taj udio iznosio 4,2%. Sektor snabdijevanja vodom, uklanjanja otpadnih voda, upravljanja otpadom te djelatnosti sanacije okoliša (područje E) u BDP-u FBiH je u 2014. godini zadržao identičan udio u BDP-u u procentu od 1,2%.

Udjeli područja D i područja E u BDP-u FBiH

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Područje - D							
Udio (%)	3,8	4,1	4,1	3,8	3,6	4,2	3,9
Područje - E							
Udio (%)	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2

Izvor: FZS, obrada FZZPR

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, prosječan broj zaposlenih u sektoru proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije u 2014. godini iznosio je 9.104, što je za 0,8% manje u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru snabdijevanja vodom, uklanjanja otpadnih voda, upravljanja otpadom, te djelatnosti sanacije, prosječan broj zaposlenih u 2014. godini iznosio je 8.004, što je manje za 0,4% u odnosu na 2013. godinu.

U cilju postizanja kvalitetne zaštite zdravlja ljudi i okoliša, te održivog upravljanja okolišem, potrebno je kontinuirano raditi na unaprijeđenju zakonskog okvira prema standardima EU. U 2014. godini još uvijek nije okončana procedura usvajanja novog Zakona o zaštiti okoliša i novog Zakona o Fondu za zaštitu okoliša i energetske efikasnost, iako su u formi nacrtu upućeni u parlamentarnu proceduru još u 2013. godini. Ovi zakoni bi na sveobuhvatan način uredili pitanja uspostave i korištenja ekonomskih instrumenata za okoliš, čime bi se olakšala primjena načela integralnog pristupa okolišu, održivog razvoja i načela zagađivač plaća, kao važnih načela politike zaštite okoliša u FBiH.

Problem zagađivanja zraka i zemlje u industrijskim zonama i dalje je izražen, uprkos nizu zakonskih rješenja. Emisije zagađujućih materija u industrijama čiji kapaciteti rade sa zastarjelim tehnologijama značajno utiču na kvalitet zraka.

Pravilnikom o registrima postrojenja i zagađivanja (Sl. novine FBiH br. 82/07) uspostavljen je i stavljen u funkciju Registar postrojenja i zagađivanja, koji treba da sadrži baze podataka o ispuštanju zagađivanja, o okolišnim dozvolama, o aktivnostima okolišne inspekcije, te o tvarima štetnim za zdravlje ljudi, koje bi bile javno dostupne. Međutim, adekvatni statistički podaci o emisijama štetnih gasova na nivou FBiH još uvijek nisu dostupni.

U 2014. godini donesen je Pravilnik o monitoringu emisije zagađujućih materija u zrak (Sl. novine FBiH broj: 9/14), kojim se detaljno uređuje način, postupak, učestalost i metodologija mjerenja emisije zagađujućih materija, postupak vrednovanja rezultata mjerenja i usklađenost sa propisanim graničnim vrijednostima emisije, te definiraju obaveze provjere i praćenja emisije zagađujućih materija i izvještavanja o izvršenim mjerenjima emisije.

Implementacija Drugog projekta upravljanja čvrstim otpadom (finansiran kreditima Svjetske banke) nastavljena je u 2014. godini. Moderna deponija u Mostaru je, nakon nabavke i instaliranja mehanizacije, 01.09.2014. godine zvanično počela sa prikupljanjem otpada i njegovim recikliranjem i zbrinjavanjem. Za regiju Zenice još uvijek se pribavljaju potrebne dozvole za otpočinjanje radova na sanaciji i zatvaranju divlje deponije „Siđe”. Slično je i sa regijom Livno, gdje je u toku pribavljanje potrebnih dozvola. Općine regije Tomislavgrad, koje su

⁴⁶ Područja djelatnosti prema Klasifikaciji djelatnosti BiH 2010 – usklađeno sa EU NACE Rev 2.

bile uključene u projekat, su odustale od projekta. Aktivnosti na uključenju i drugih regija predviđenih projektom su se odvijale vrlo sporo, a projekat nije u potpunosti okončan do datuma zatvaranja projekta 28.02.2014. godine.

U FBiH je izražen ekološki problem upravljanja otpadnim vodama.⁴⁷ Ukupna količina otpadnih voda u izvještajnom periodu iznosila je 61.161 hilj. m³, što je za 4% manje u odnosu na 2013. godinu. Najviše otpadnih voda potiče iz domaćinstava, i to 43.593 hilj. m³ ili 71,3%, zatim iz poljoprivrede, lova i šumarstva 175 hilj. m³, ili 0,3%, industrije i građevinarstva 5.963 hilj. m³ ili 9,7%, a iz ostalih djelatnosti 11.430 hilj. m³ ili 18,7%.⁴⁸

U 2014. godini prečistilo se 2.829 hilj. m³ otpadnih voda, što je za 1,5% manje u odnosu na prethodnu godinu, odnosno 4,6% od ukupe količine otpadnih voda. Otpadne vode najviše se ispuštaju u vodotoke (96,3% neprečišćenih i 82,3% prečišćenih otpadnih voda).

Ukupna proizvodnja električne energije u FBiH u 2014. godini iznosila 9.290,69 GWh, što je za 6,4% manje u odnosu na 2013. godinu.

Proizvodnja i potrošnja električne energije u FBiH, u GWh

Proizvodnja i potrošnja električne energije	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Proizvodnja u hidroelektranama	4.699,28	2.509,03	2.315,93	4.272,55	3.372,40
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	6.138,01	5.367,80	5.560,75	5.787,00
Proizvodnja u malim i industrij. el.	191,31	107,42	123,29	96,01	131,69
Proizvodnja ukupno	9.903,38	8.754,47	7.807,02	9.929,31	9.290,69
Distributivna potrošnja	5.600,67	5.647,21	5.719,72	5.138,75	5.145,77
Veliki kupci	2.402,23	2.633,79	2.582,64	2.496,34	2.254,33
Vlastita potrošnja elektrana	2,21	21,22	67,26	8,74	-
Potrošnja ukupno	8.005,11	8.302,22	8.369,62	7.643,83	7.400,10

Izvor: FERK, Izvještaj o radu za 2013. godinu; Obrada: FZZPR

Ostvarena proizvodnja u termoelektranama iznosila je 5.787,00 GWh, što je za 4,1% više nego prethodne godine i čini 56% ukupne proizvodnje. Za isti period u hidroelektranama je proizvedeno 3.372,40 GWh električne energije, što je za 21,1% manje u odnosu na 2013. godinu. Proizvodnja električne energije u hidroelektranama uveliko ovisi o hidrološkim prilikama, pa i nije iznenađujuće smanjenje proizvodnje u 2014. godini jer je 2013. godina bila godina izrazito povoljnih hidroloških prilika, dok to nije bio slučaj u izvještajnoj godini. Udio ostvarene proizvodnje iz hidroelektrana iznosi 36,3% ukupne proizvodnje.

Ukupna proizvodnja električne energije iz OIEiEK⁴⁹ u 2014. godini iznosila je 3.479,41 GWh, što čini 37,45% ukupne proizvodnje električne energije u FBiH. Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora je vršena uglavnom u hidroelektranama, dok je proizvodnja u solarnim i vjetroelektranama iznosila svega 2,54 GWh, što je zanemarivo u odnosu na ukupnu proizvodnju iz obnovljivih izvora energije. Međutim, u odnosu na prethodnu godinu, proizvodnja iz solarnih i vjetroelektrana u 2014. godini se povećala za 78%.

⁴⁷ Otpadne vode su one koje se poslije korištenja odvođe do uređaja za prečišćavanja ili se ispuštaju u podzemne ili površinske vode (isključene su atmosferske i protočne vode).

⁴⁸ FZS, Saopćenje 20.2.1, Prečišćavanje i ispuštanje otpadnih voda u 2014. godini.

⁴⁹ Proizvodnja ostvarena u hidroelektranama (JP EP BiH i JP EP HZHB, te male hidroelektrane nezavisnih kvalifikovanih proizvođača), solarnim i vjetroelektranama – proizvodnja iz obnovljivih izvora energije.

Proizvodnja električne energije iz postrojenja OIEiEK

GWh	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupna proizvodnja električne energije iz OIEiEK	4.785,32	2.560,14	2.375,34	4.363,50	3.479,41
Rast proizvodnje (%)	31,83	-46,50	-7,22	83,70	-20,26
Udio OIEiEK u ukupnoj proizvodnji el. energije (%)	48,32	29,24	30,43	43,95	37,45

Izvor: FERK, obrada: FZZPR

U 2014. godini, na osnovu usvojenog Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije (OIEiEK) iz 2013. godine, uspostavljen je Operator za OIEiEK, koji ima nadležnosti da sklapa ugovore sa proizvođačima električne energije iz OIEiEK o otkupu električne energije, da vodi registar postrojenja za proizvodnju električne energije iz OIEiEK, prikuplja naknade za podsticanje proizvodnje iz OIEiEK, vrši aktivnosti vezane za promovisanje proizvodnje iz OIEiEK, te druge nadležnosti definisane Zakonom. Vlada FBiH je usvojila Uredbu o podsticanju proizvodnje električne energije iz OIEiEK kojom se definiše način ubiranja naknade za podsticanje od krajnjih potrošača, način raspodjele prikupljenih sredstava za podsticaj privilegovanih proizvođača električne energije, te kriterije koje moraju ispunjavati pomenuti proizvođači.

U 2014. godini usvojen je Akcioni plan Federacije BiH za korištenje obnovljivih izvora energije (OIE), koji određuje politiku, planove i indikativne ciljeve Federacije BiH o udjelu energije iz OIE u ukupnoj finalnoj potrošnji električne energije, energije za grijanje i/ili hlađenje i energije za transport, uvažavajući efekte regulatornih mjera koje se odnose na unaprijeđenje energetske efikasnosti i drugih mjera u svrhu ispunjavanja postavljenih ciljeva. Prema ovom dokumentu, cilj je da udio OIE u ukupnoj potrošnji energije do 2020. godine dostigne 41%, dok se udio OIE u finalnoj potrošnji električne energije očekuje u visini od 44% do kraja 2020. godine.

Ukupna ostvarena godišnja potrošnja električne energije u 2014. godini iznosila je 7.400,10 GWh, što je za 3,2% manje u odnosu na 2013. godinu. Od ukupne potrošnje, najviše se odnosi na distributivnu potrošnju (69,5%), dok se na potrošnju velikih kupaca odnosi 30,5% ukupne distributivne potrošnje.

Nakon što je Nacrt zakona o energetskej efikasnosti (Zakon o EE) usvojen od strane oba doma Parlamenta FBiH krajem 2013. godine, provedena je javna rasprava, te je Vlada FBiH utvrdila Prijedlog Zakona o EE, koji je usvojen od strane Predstavničkog doma Parlamenta FBiH i čeka se na usvajanje od strane Doma naroda. Zakonom je predviđeno formiranje Agencije za energetskej efikasnost FBiH koja će obavljati stručne poslove na unapređenju uslova i mjera za racionalniju upotrebu i štednju energije i energenata, smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu, povećanje sigurnosti snabdijevanja energijom, zadovoljenje energetskej potreba potrošača i ispunjenje međunarodnih obaveza koje je preuzela Bosna i Hercegovina u pogledu smanjenja emisija gasova staklene bašte, kao i poboljšanje energetskej efikasnosti u svim sektorima potrošnje energije.

U 2014. godini nastavljene su aktivnosti oko prestrukturiranja elektroenergetskog sektora. Na osnovu novog Zakona o električnoj energiji iz 2013. godine, donesen je Program prestrukturiranja elektroenergetskog sektora u FBiH, a uloženi naponi na implementaciji ovog Programa rezultirali su stvaranjem uslova za otvaranje tržišta električne energije svim potencijalnim proizvođačima i snabdjevačima, te uključivanje na međunarodno tržište električne energije, čime je BiH ispunila dio obaveza koje je preuzela potpisivanjem Ugovora o uspostavi energetske zajednice.

Prema Izveštaju o realizaciji bilansa energetskej potreba, u rudnicima uglja u Federaciji BiH u 2014. godini proizvedeno je 6.183 hiljade tona uglja, što je za 0,7% manje u odnosu na 2013.

godinu, a 83% od planirane količine. Termoelektranama JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, kao najvećeg potrošača uglja, prodato je 5.319 hiljada tona (86% ukupne proizvodnje), što je za 0,7% više u odnosu na 2013. godinu, odnosno 88,4% od ugovorene prodaje. Ukupan neto izvoz u 2014. godini je iznosio 180 hiljada tona (85% od planirane realizacije), što je u odnosu na 2013. godinu više za 17,6%.⁵⁰

Kada je riječ o nafti i naftnim derivatima, u izvještajnoj godini na područje FBiH je uvezeno 691 hiljada tona n/d, što je 8,3% više u odnosu na prethodnu godinu, a putem međuentitetske trgovine na teritorij FBiH isporučeno je dodatnih 244 hiljade tona. Potrošnja nafte i naftnih derivata u 2014. godini je iznosila 915 hiljada tona, za 0,5% manje od potrošnje planirane Bilansom energetske potrebe za 2014. godinu.⁵¹

U FBiH snabdijevanje prirodnim gasom u cjelosti zavisi od uvoza. U izvještajnoj godini potrošnja je iznosila 159,8 miliona Sm³⁵², što je za 12,3% manje u odnosu na prethodnu godinu, a za 27,5% manje u odnosu na planiranu potrošnju za 2014. godinu.

U izvještajnoj godini je usvojen i Zakon o naftnim derivatima u FBiH (Sl.novine FBiH br. 52/14), kojim se regulira naftni sektor u FBiH, definiraju strategije, politike i planovi razvoja naftnog sektora, definiraju energetske djelatnosti u naftnom sektoru, obavezne zalihe i rezerve naftnih derivata, te obezbjeđuje sigurnost snabdijevanja tržišta naftnim derivatima.

Federalni zavod za geologiju i Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije pripremili su Program regionalnih istraživanja nafte, kondenzata i prirodnog plina na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine za period 2014. do 2023. godine, koji je Vlada Federacije BiH usvojila („Službene novine Federacije BiH“, broj 103/14) i koji predstavlja osnovni strateški dokument Vlade za definisanje blokova za istraživanje kao osnova za dodjelu koncesije na prostoru Federacije za ovu energetske mineralnu sirovinu. Time su se stvorile pretpostavke za pokretanje konkretnih aktivnosti istraživanja nafte na području Federacije BiH.

Takođe, Vlada FBiH je utvrdila Prijedlog zakona o gasu FBiH, kojim bi se uredila i ova oblast, te je isti uputila u parlamentarnu proceduru.

Preporuke:

- Kontinuirano educirati građane o značaju energije i energetske resursa za razvoj društva, te raditi na podizanju nivoa svijesti o štednji energije;
- Ubrzano raditi na dodjeli koncesija u oblasti održivog korištenja prirodnih resursa i obnovljivih izvora energije u skladu sa Zakonom o koncesijama FBiH i BiH, te Dokumentom o politici dodjele koncesija u FBiH;
- Emisijom dužničkih vrijednosnih papira pojedinih kompanija koje su u vlasništvu Federacije BiH prikupiti sredstva koja će biti usmjerena na kapitalne elektroenergetske projekte;
- Donijeti prostorne i urbanistične planove svih nivoa vlasti, te za sve sprovesti strateške procjene uticaja na okoliš u narednih 10 godina;
- Kroz proces približavanja EU stalno usavršavati okolinsko zakonodavstvo na principima održivog razvoja FBiH uz pomoć odgovarajućih institucija EU;
- Jačati kapacitete za pripremu studija procjene uticaja na okoliš (EIA) na svim nivoima vlasti u FBiH i u nevladnom sektoru;
- Kontinuirano provoditi kontrolu odlaganja industrijskog otpada stalnim inspekcijskim nadzorom i pojačati sankcije za nepoštivanje zakonskih odredbi;

⁵⁰ Izveštaj o realizaciji bilansa energetske potrebe u 2014. godini.

⁵¹ Ibidem

⁵² Jedan Sm³ odgovara količini plina koja pri pritisku od 1,0325 bara i temperaturi od 15°C zauzima prostor od 1 m³.

- Zakonski uskladiti geološka istraživanja na području Federacije Bosne i Hercegovine da bi se istraživanje i korištenje mineralnih sirovina radilo planski i kontrolisano;
- Unaprijediti sisteme i indikatore za praćenje kvalitete zraka i zemljišta;
- Izraditi Program aktivnosti za praćenje implementacije Strategije upravljanja vodama FBiH na federalnom, kantonalnom i opštinskom nivou;
- Uskladiti pokazatelje Federalnog zavoda za statistiku za sektor voda sa potrebama sektora voda i standardnim statističkim indikatorima u EU.

Transport i komunikacije

Udio sektora prevoza i skladištenja u BDP-u FBiH u 2014. godini iznosi 3,9%, za 0,4 p.p. više u odnosu na 2013. godinu, dok sektor informacija i komunikacija učestvuje sa 4,6%.⁵³ Prosječan broj zaposlenih u sektoru prijevoza i skladištenja u 2014. godini iznosi 22.627 ili 5,1% ukupne zaposlenosti u FBiH, što je u odnosu na 2013. godinu više za 2,4%. U sektoru informacija i komunikacija prosječan broj zaposlenih u 2014. godini iznosi 12.743 (2,9% od ukupnog broja zaposlenih u FBiH), što je u odnosu na prethodnu godinu više za 3,7%. Posmatrajući zajedno ova dva područja djelatnosti, u izvještajnoj godini je zabilježeno povećanje zaposlenosti za 2,9%.

Zaposlenost u transportu i komunikacijama
(sektori prevoz i skladištenje i informacije i komunikacije zajedno)

Zaposlenost	2008	2009	2010	2011	2012 ⁵⁴	2013	2014
Zaposleni u TiK	28.898	29.627	29.756	29.406	33.938	34.388	35.370
Zaposleni u FBiH	430.745	437.501	438.949	440.747	437.331	435.113	443.587
Zaposleni u TiK, FBiH = 100	6,7	6,8	6,8	6,7	7,8	7,9	8,0

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Postojeća prometno-komunikacijska infrastruktura u BiH je nedovoljno razvijena. Dužina u potpunosti izgrađene autoceste na Koridoru Vc iznosi 92 km, što je za 40 kilometara više u odnosu na 2013. godinu.⁵⁵ Svih 92 km autoceste je pušteno u upotrebu.

Značajno je napomenuti da su i u 2014. godini nastavljeni radovi na projektu rekonstrukcije i modernizacije dijela magistralnog puta M18, na dionici puta Kladanj-Podpaklenik-Olovo. Završene su radnje na probijanju tunela na prevoju Karaula, a projektovana je i spora traka, kojom će se značajno ubrzati promet i povećati sigurnost saobraćaja na toj dionici puta. Nastavljeni su i radovi na izgradnji ceste M4 Tuzla (Drežnik) – Šiški Brod, a završetak radova na izgradnji i asfaltiranju se očekuje u narednoj godini. Aktivnosti na realizaciji projekta izgradnje magistralne ceste Neum-Stolac su zaustavljene, ali se nastavak realizacije projekta očekuje u narednoj godini.

U 2014. godini nastavljene su aktivnosti oko izgradnje dijela sarajevske obilaznice (LOT-2), koja podrazumijeva spajanje grada Sarajeva sa autocestom.

Cestovna infrastruktura u FBiH u 2012. godini

	CESTE (km)				Ukupno
	Magistralne		Regionalne		
	asfalt	makadam	asfalt	makadam	
2008	1960	77	2084	574	4695
2009	1960	77	1992	588	4617
2010	1960	77	1970	570	4577
2011	1900	77	1987	553	4517
2012	1900	77	1988	546	4511
2013	1900	77	1990	550	4517
2014	1900	77	2088	550	4.615

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

⁵³ Prvi rezultati Federalnog zavoda za statistiku.

⁵⁴ Podatak je neuporediv sa informacijama iz prethodnih godina, zbog izmjene klasifikacije djelatnosti.

⁵⁵ Izvor: FZS

U 2014. godini dužina magistralnih cesta je ostala nepromjenjena, dok je dužina regionalnih asfaltiranih cesta povećana za 98 km. Od ukupno 1.977 km magistralnih cesta na asfaltne se odnosi 96,1%, a na makadamske 3,9%. Od ukupno 2.638 km regionalnih cesta na asfaltne se odnosi 79,2%, a na makadamske 20,8%. U posljednje tri godine nije se radilo na asfaltiranju i modernizaciji makadamskih magistralnih cesta.

Gustoća ukupne cestovne mreže u FBiH u 2014. godini iznosi 18,0 km/100 km², dok se gustoća magistralnih cesta nije mijenjala i iznosi 7,6 km/100km², što je oko 3 puta manje od EU prosjeka. Stepenn motorizacije⁵⁶ u FBiH se nije bitnije promijenio u odnosu na 2013. godinu i u 2014. godini iznosi 214, što je za više od dva puta manje u odnosu na prosjek EU. Broj registriranih putničkih vozila u FBiH u 2014. godini iznosi 499.577, što je više za 3,6% u odnosu na prethodnu godinu.

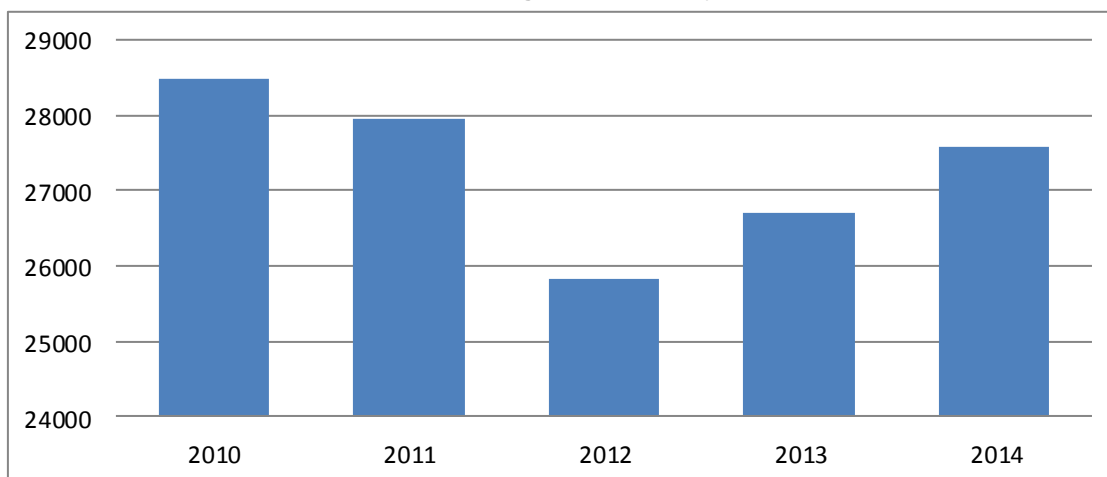
Broj registriranih putničkih motornih vozila u FBiH prema starosti vozila

	2010	2011	2012	2013	2014
do 2 godine	11.250	12.505	11.786	8.853	7.143
3-5 godina	30.742	27.889	25.086	22.127	22.998
6-10 godina	86.724	84.038	83.303	80.043	73.105
11-15 godina	82.217	99.853	121.817	149.041	175.343
više od 15 godina	236.118	226.415	223.765	222.280	220.988
Ukupno	447.051	450.700	465.757	482.344	499.577

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Najveće povećanje broja registriranih putničkih vozila u 2014. godini zabilježeno je u starosnoj skupini od 11 do 15 godina, i to za 17,6% u odnosu na prethodnu godinu. Povećao se i broj registriranih putničkih vozila u kategoriji od 3 do 5 godina (za 3,9%), dok je taj broj kod ostalih starosnih kategorija i dalje pokazuje trend opadanja.

Prometne nezgode u Federaciji BiH

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Tokom 2014. godine, na cestama FBiH se dogodilo 27.578 prometnih nesreća, što je za 3,3% više u odnosu na 2013. godinu. U posljednje tri godine zabilježen je trend pada broja prometnih nesreća po prosječnoj stopi od 3,3%. Ukupan broj poginulih osoba u prometnim nesrećama u 2014. godini je iznosio 159, što je za 25 manje nego prethodne godine, dok je broj povrijeđenih lica veći za 263 u odnosu na prethodnu godinu.

⁵⁶ Odnos broja putničkih vozila na 1000 stanovnika

Na prijedlog Federalnog ministarstva prometa i komunikacija, Vlada Federacije BiH je donijela Odluku o usvajanju Programa investiranja sredstava GSM 2014. godine (Sl. Novine FBiH br. 34/14 i 68/14), čime su stvoreni uslovi za izgradnju i sanaciju prometne infrastrukture u skladu sa Odlukama Vlade Federacije BiH i Vijeća ministara BiH. Također, u cilju sanacije šteta od poplava, izvršena je izmjena usvojenih Programa i pojedinih projekata tako da su odobreni pojedini projekti i sredstva za poplavljena područja. Prema ovim programima odobreno je ukupno 73 projekta sa odgovarajućim izmjenama. Uspostavljen je sistem koji je temeljen na uvjetu za namjensku implementaciju svih odobrenih projekata i sredstava, čime se postiže striktno namjensko trošenje odobrenih sredstava, a to je dostava dokaza od strane implementatora o izvedenim radovima (ugovor o izvođenju radova, računi, obračunske situacije za izvedene radove i izvještaji nadzornika radova), nakon čega se odobrava prijenos sredstava i plaćanje izvedenih radova na odobrenim dionicama.

Tokom 2014. Godine, ukupno 69 projekata iz Programa GSM licence za 2012. i 2014. godinu je okončano, radovi na terenu završeni a sredstva isključivo namjenski investirana.

Ukupna količina prevezene robe u 2014. godini iznosila je 4.768 mil. tonskih kilometara⁵⁷, što je značajno više u odnosu na prethodnu godinu (povećanje za 22,3%). Količina prevezene robe cestovnim prijevozom je u porastu i u 2014. godini je iznosila 3.883 mil. tonskih kilometara što je za 24,7% više u odnosu na prethodnu godinu. Prijevoz robe cestovnim prijevozom je dominantan, sa udjelom u 2014. godini od 81,4%, što je više za 1,6 p.p. u odnosu na 2013. godinu.

Prevoz robe u FBiH prema vrsti transporta (mil. tonskih kilometara)

	2010	2011	2012	2013	2014
Cestovni	2.740	2.792	2.896	3.113	3.883
Željeznički	845	873	734	787	885
UKUPNO	3585	3665	3630	3900	4.768

Izvor: FZS, Obrada FZZPR

Transport robe željezničkim prijevozom u 2014. godini se povećao za 98 mil. tonskih kilometara, odnosno za 12,5% i iznosi 885 mil. tonskih km.

Ukupan prevoz putnika u 2014. godini je povećan za 2,2% i iznosi 414 mil. putničkih kilometara.⁵⁸ Cestovni prijevoz putnika manji je za 4%, dok je prijevoz putnika željeznicom manji za 11,8%. Ukupnom povećanju prevoza putnika doprinijelo je povećanje prevoza zračnim transportom, koje je za 36,9% više u odnosu na prethodnu godinu.

Prevoz putnika u FBiH prema vrsti transporta (mil. putničkih kilometara)⁵⁹

	2010	2011	2012	2013	2014
Cestovni	341	359	332	323	310
Željeznički	22	22	23	17	15
Zračni	576	483	195	65	89
UKUPNO	939	864	550	405	414

Izvor: FZS; Obrada: FZZPR

Kada je u pitanju prevoz putnika željezničkim transportom, i dalje su prisutni višestruki problemi. Talgo vozovi se ne koriste, međunarodne linije Sarajevo-Ploče-Sarajevo, te Sarajevo-Beograd-Budimpešta su ukinute, što se direktno odrazilo na smanjenje prevoza putnika ovim vidom transporta. Na smanjenje prevoza putnika, pored navedenih razloga, značajno su uticale i elementarne nepogode u maju i augustu mjesecu 2014. godine, koje su prouzrokovale velike

⁵⁷ Tonski kilometar predstavlja prevoz jedne tone robe na udaljenosti od jednog kilometra.

⁵⁸ Putnički kilometar označava prijevoz jednog putnika na udaljenosti od jednog kilometra.

⁵⁹ U ukupan prevoz putnika nije uključen gradski i prigradski prevoz.

štete na željezničkoj infrastrukturi i privremene prekide odvijanja saobraćaja na velikom broju putnih pravaca.

Željeznice FBiH su i dalje suočene sa velikim problemima. Zakon o finansijskoj konsolidaciji ŽFBiH se ne provodi, a ogromni nagomilani dugovi su doveli do blokade žiro-računa ŽFBiH, čime je direktno ugroženo poslovanje ovog strateški značajnog privrednog subjekta. Preduzeće u ovim uslovima neće moći izmirivati dugovanja prema zaposlenicima, bankama, dobavljačima, poslovnim partnerima i drugim željezničkim upravama, što direktno ugrožava privredu i značajne privredne subjekte koji su naslonjeni na ŽFBiH, među kojima su Elektroprivreda BiH, Arcelor Mittal Zenica, GIKIL Lukavac, Luka Ploče, Luka Brčko, rudnici i dr. Uz to, nedovoljno razvijena infrastruktura, te neadekvatna marketinška politika doveli su željeznički saobraćaj u izuzetno tešku situaciju koja zahtijeva hitne mjere za rješavanje nagomilanih problema.

Federacija BiH u 2014. godini bilježi porast internet pretplatnika za 6,2% u odnosu na 2013. godinu kada je bilo registrovano 291.621 pretplatnika. Povećanje se najviše odnosi na porast broja ADSL pretplatnika i to za 7,9% i predstavlja dominantnu vrstu internet pristupa u FBiH. Od ukupnog broja internet pretplatnika u 2014. godini na ADSL pretplatnike otpada 74,4%, i taj udio je viši u odnosu na prethodnu godinu za 1,2 p.p.

Pretplatnici telefonije i internet pretplatnici u FBiH 2010. - 2014.⁶⁰

	2010	2011	2012	2013	2014
Pristup modemom	43.466	37.503	42.570	36.323	38.877
Pristup iznajmljenim linijama	461	477	512	1.171	1.022
Broj ISDN pretplatnika	41.668	42.302	42.300	40.674	39.482
Broj ADSL pretplatnika	136.041	145.320	162.318	213.453	230.216
Ukupno internet pretplatnika	221.636	225.602	247.700	291.621	309.597
Pretplat. fiksne telefonije u 000	613	567	525	507	488
Pretplat.mobilne telefonije u 000	1.982	2.050	2.063	2.133	2.216

Izvor: FZS; Obrada FZZPR

Broj pretplatnika fiksne mreže ima opadajući trend. Razlog za to su nove mogućnosti internet tehnologija, zbog kojih korisnici često odustaju od fiksne telefonije. Ovakav trend je zabilježen i u većini drugih zemalja evrope i svijeta. Na kraju 2014. godine broj pretplatnika fiksne telefonije je manji za 19 hiljada, odnosno za 3,7% u odnosu na prethodnu godinu. Broj pretplatnika mobilne telefonije u 2014. godini iznosi 2.216 hiljada, što je više za 3,9% u odnosu na prethodnu godinu i kontinuirano raste od 2010. godine.

U izvještajnoj godini nastavljen je su aktivnosti na implementaciji projekta izgradnje telekomunikacionog sistema za podršku Fe Uprava. Federalno ministarstvo prometa i komunikacija je pripremio, a Vlada Federacije BiH donijela Odluku o privremenoj arhitekturi PKI infrastrukture na nivou Federacije BiH. Ovom odlukom Federalno ministarstvo prometa i komunikacija je određeno kao Nadzorni organ, JP BiH Pošta d.o.o. i JP Hrvatske pošte d.o.o. Mostar kao certifikacijski organi, dok je Federalno ministarstvo finansija određeno kao registracijski organ.

Nadzorni organ Federacije BiH će certificirati javne poštanske operatore kao ovjerioce, a oni bi u koordinaciji sa Poreskom upravom Federacije BiH izdavali digatalne certifikate pravnim licima. Kranji rezultat je elektronska prijava poreza za pravna lica.

Federalno ministarstvo prometa i komunikacija je pripremio i dostavilo prijedlog projektnih zahtjeva za e-grunt, e-razmjena e-dokumenata, one-stop e-gov portal i e-prijava poreza koji bi

⁶⁰ Prvi rezultati Federalnog zavoda za statistiku.

se trebali finansirati iz Fonda za reformu javne uprave, imajući u vidu nedostatak sredstava u Budžetu FBiH.

Još uvijek nije donesen Zakon o izmjenama zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, kojim je predviđeno osnivanje Zavoda za informacijsko-komunikacijsku tehnologiju (IKT), kao okvirne institucije za razvoj informacionih tehnologija. Realizacijom ovog projekta uspostavila bi se direktna koordinacija sa Generalnim sekretarijatom Vlade FBiH

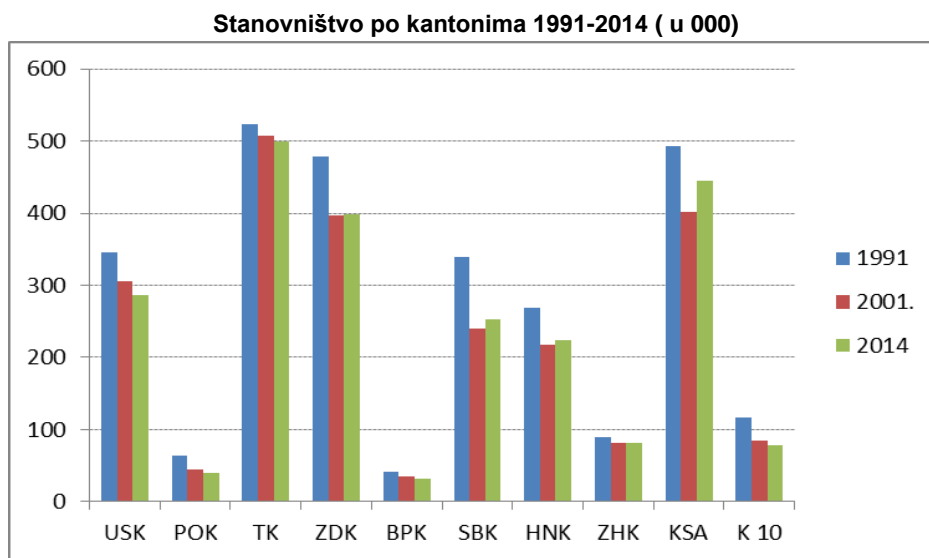
Preporuke

- Ubrzati izgradnju prioritetnih putnih pravaca od strateškog značaja za FBiH, posebno auto puta koji povezuje dva najveća industrijska bazena Zenicu i Tuzlu;
- Dosljedno provesti Zakon o finansijskoj konsolidaciji JP ŽFBiH, i time stvorili uslovi za ekonomsko i tržišno orijentisano poslovanje ovog preduzeća.
- Izraditi projektnu ideju i studiju isplativosti izgradnje dionice pruge Vareš – Banovići, čime bi se uspostavila značajno kraća dužina pravca između Luke Ploče i Luke Brčko, i dužina putnog pravca Sarajevo – Beograd.
- Privatizirati manjinske udjele javnih telekom operatera u svrhu poboljšanja kvaliteta usluga i obezbjeđenja dodatnih sredstava koja će se usmjeriti na povećanje konkurentnosti cjelokupne privrede;
- Intenzivirati izgradnju širokopojasne telekomunikacione pristupne infrastrukture;
- Obezbijediti preduslove za razvoj i veće korištenje luke Brčko ulaganjem u revitalizaciju operativnih kapaciteta, izmještanje pristupnih ruta izvan gradske zone, te ulaganje u proširenje kapaciteta.

Socijalna uključenost

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine broj stanovnika u Bosni i Hercegovini iznosio je 4.377.033.

Od ukupnog broja stanovnika u Bosni i Hercegovini, prema Dejtonskom mirovnom sporazumu, Federaciji BiH „pripalo“ je 2.758 hiljada, a RS-u 1.620 hiljada stanovnika.⁶¹

U toku 2013. godine, prvi put nakon 1991. godine, obavljen je popis stanovništva u Bosni i Hercegovini, i prema prvim preliminarnim podacima koji su objavljeni 06.12.2013. godine u FBiH ima 2.371.603 stanovnika. Najveći broj stanovnika koncentrisan je u Tuzlanskom kantonu (477.278) i Kantonu Sarajevo (438.443).

Međutim, u svrhu izrade ovog Izveštaja i uporedivosti podataka, a do objavljivanja konačnih podataka iz popisa stanovništva 2013. godine, koristiće se procijenjeni podaci o broju stanovnika objavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku dana 30.06.2014. godine.

Ukupan broj stanovnika u Federaciji BiH na dan 30.06.2014. godine, prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku, iznosio je 2.336.722 stanovnika (prisutno stanovništvo).

Rat i ratna razaranja u Bosni i Hercegovini ostavili su duboke i snažne uticaje na demografsku strukturu i trendove. Reprodukcijska stopa stanovništva je duboko poremećena i neizvjesno je kada će se normalizirati. U okviru Revidirane strategije za implementaciju Aneksa 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir za BiH, planirane su aktivnosti koje se odnose na osiguranje održivog povratka raseljenih osoba i izbjeglica, a posebno aktivnosti koje se odnose na rekonstrukciju ratom porušene imovine, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, obrazovanje i upošljavanje povratničkih obitelji.

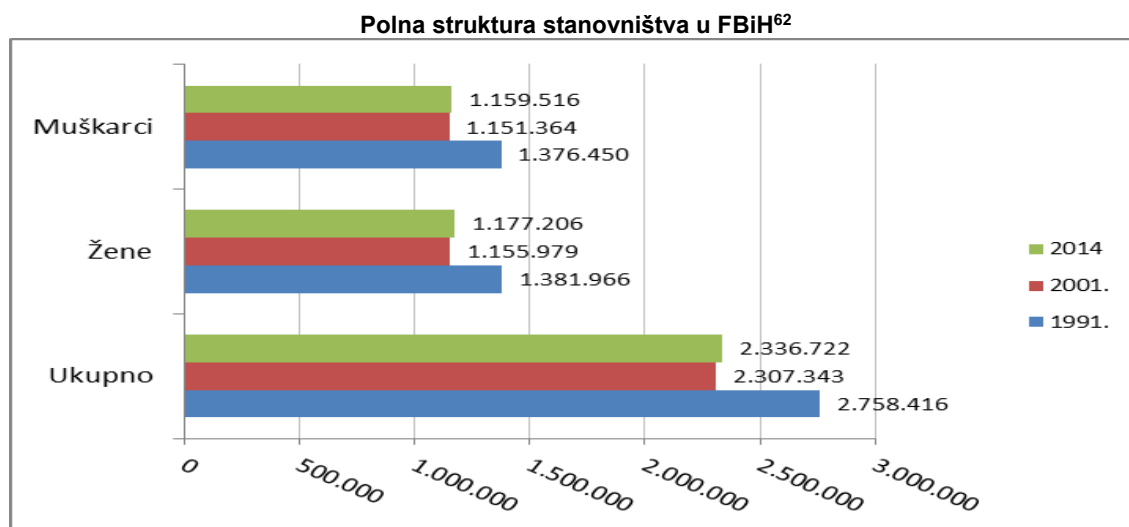
U januaru 2014. godine, Vijeće ministara BiH utvrdilo je Prijedlog okvirnog sporazuma o zajmu između Razvojne banke Vijeća Evrope i Bosne i Hercegovine za finansiranje projekta zatvaranja 121 lokacije kolektivnih centara i alternativnog smještaja do 2017. godine, od ukupno 160 u BiH. Korisnici projekta su 7.200 pojedinaca u 2.600 kućanstava, koji žive u kolektivnim centrima i koriste alternativni smještaj, interno raseljene osobe, povratnici ili druge socijalno ranjive skupine. Očekuje se da bi ovaj projekt, koji će provoditi Fond za povratak - Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, mogao biti završen do polovice 2017. godine. U oktobru 2014.

⁶¹ Podaci za FBiH u 1991. godini su svedeni na političko-teritorijalni nivo poslije Dejtona samo radi mogućnosti statističkih poređenja.

godine, Vlada FBiH je donijela Odluku o prihvatanju zaduženja Federacije BiH po Okvirnom Sporazumu o zajmu između Razvojne banke Vijeća Evrope i Bosne i Hercegovine u iznosu do 40.423.203 eura za realizaciju Projekta zatvaranja kolektivnih centara i alternativnog smještaja što predstavlja 67% ukupnih odobrenih sredstava za BiH.

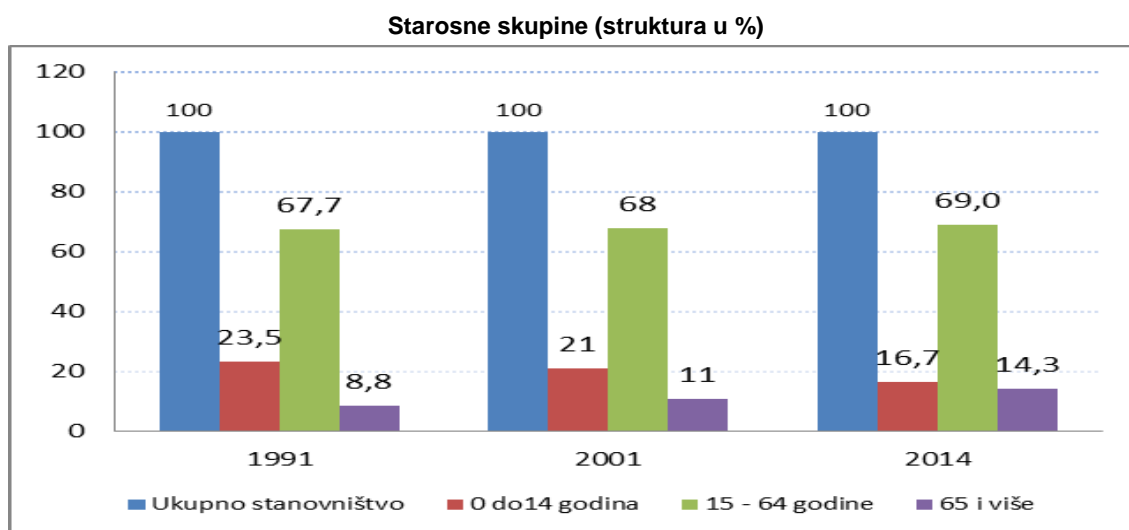
Prijedlog Budžeta za 2014. godinu, za potrebe rješavanja problema izbjeglica i raseljenih lica, a u okviru Tekućih transfera, Transfer za raseljena lica i povratnike Federalnom ministarstvu raseljenih osoba i izbjeglica iznosio je 19.323.300 KM, za podršku povratka izbjeglica i prognanih osoba sa područja Posavine RS – 2.000.000, za programe podrške razvoja održivosti povratka u RS – 2.560.000, te u okviru Kapitalnih transfera - Podrška implementaciji i održivom povratku izbjeglica i prognanih lica sa područja opštine Srebrenica - 1.485.000 KM.

Struktura populacije u FBiH u 2014. (prisutno stanovništvo) prema spolu je slijedeća: 1.159.516 muškaraca i 1.177.206 žena.

Izvor: FZS

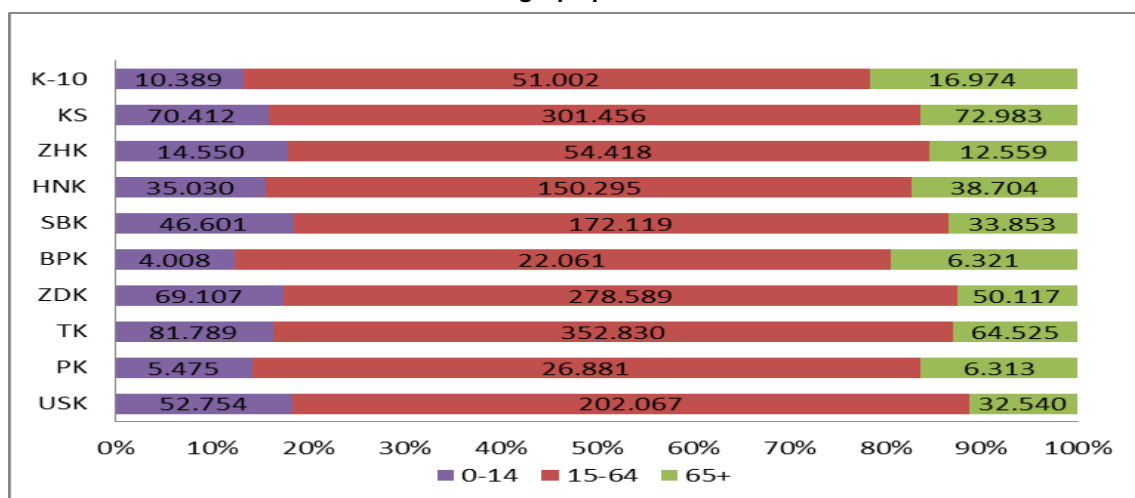
Posljednjih godina primjetan je trend brzog starenja stanovništva u FBiH. Od ukupnog broja stanovnika u FBiH, 2014. godine populacija 0-14 godina čini 16,7% od čega najveći dio otpada na Tuzlanski kanton (21%). Radno sposobnu populaciju od 15-64 godine čini 69% ukupne populacije, dok 14,3% otpada na populaciju stariju od 65 godina.

Izvor: FZS

⁶² Podaci za 1991. godinu su iz popisa, a za 2001. i 2014. godinu na bazi procjena FZS o prisutnom stanovništvu.

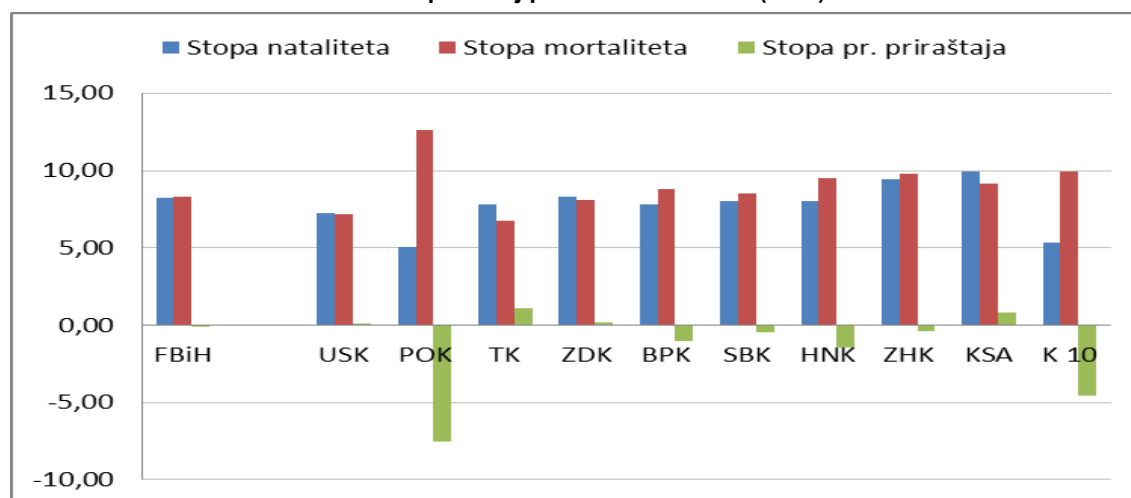
Udio starosnih grupa po kantonima 2014.

Izvor: FZS

Stopa nataliteta u FBiH u 2014. godine iznosila je 8,21‰, a stopa opšteg mortaliteta 8,29‰. Prirodni priraštaj je negativan (-0,08‰) i bilježi pad u odnosu na 2013. godinu kada je iznosio -0,01‰ (u posljednje 4 godine prirodni priraštaj je iznosio 2012. 0,65‰, 2011. 0,51‰, 2010. godine 0,99‰, a 2009. godine 1,24‰). Kao i prethodne godine zbog veće stope mortaliteta, negativan prirodni priraštaj zabilježen je u Posavskom, Bosansko - podrinjskom, Srednjobosanskom, Hercegovačko - neretvanskom, Zapadno - hercegovačkom i Kantonu 10.⁶³

Prirodni priraštaj po kantonima 2014. (u ‰)

Izvor: Obrada Federalni zavod za programiranje razvoja prema podacima FZS

U izvještajnom periodu, na svakih 25 žena u FBiH koje su u periodu plodnosti rodilo se jedno dijete. Prema procjenama⁶⁴, opšta stopa fertiliteta⁶⁵ zadnjih godina konstantno bilježi pad. 2014. godine iznosila je 40,57‰ i niža je u odnosu na 2013. godinu kada je iznosila 41,55‰. (2012. godine 44,77‰, 2011. 45,36‰).

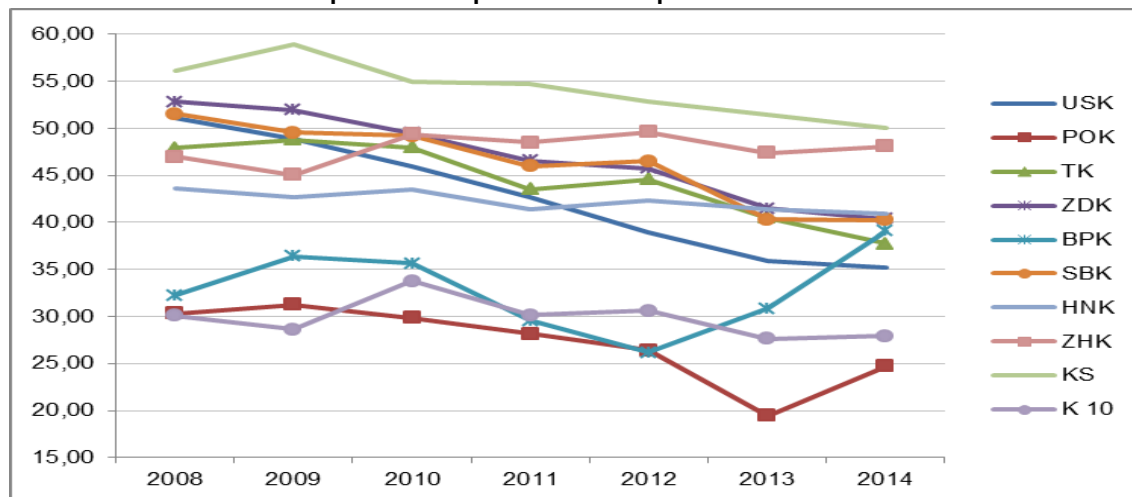
⁶³ Izvor podataka: FZS, Mjesečni statistički pregled po kantonima FBiH 2/15; Obrada FZZPR

⁶⁴ Izvor podataka: FZS – Procjena ukupnog broja prisutnih stanovnika po starosnoj i spolnoj strukturi, 30.06.2014., stanovništvo 15-64.

Podaci za žene 15-49: Procjena Federalni zavod za programiranje razvoja.

⁶⁵ Opšta stopa plodnosti ili fertiliteta je godišnji broj živorođenih na 1000 žena u fertilnom kontingentu (od 15. do 49. godine starosti).

Stopa fertiliteta po kantonima u periodu 2008-2014

Izvor: Procjena Federalnog zavoda za programiranje razvoja

Pored ekonomskih razloga, na strukturu stanovništva značajno utiče nezavršen povratak izbjeglih i raseljenih lica. Najveći broj povratka ostvaren je u prve tri godine po uspostavljanju mira. Provedba strategije za reintegraciju povratnika i dalje predstavlja problem. Prepreke za održivi povratak i integraciju u lokalnu zajednicu su poteškoće sa ekonomskom reintegracijom, pristup zdravstvu, socijalnoj zaštiti, penzije i zapošljavanje manjinskih povratnika. I dalje je potrebno osigurati djelotvornu provedbu Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma, a naročito njenih socio-ekonomskih aspekata.⁶⁶

U periodu 01.01.1996. - 31.12.2014. u Federaciju BiH vratilo se 744.098 raseljenih osoba i izbjeglica. U toku 2014. godine ostvareno je 16 povratka i to svih u Kanton Sarajevo.⁶⁷

Prema Anketi o potrošnji domaćinstava u FBiH (APD) iz 2011. godine (zadnji raspoloživi podaci), siromašnih domaćinstava je bilo 16,0% (BiH 17,2%, RS 19,6%), dok je siromašnih pojedinaca bilo 17,1% (BiH 17,9%, RS 19,5%). Polazeći od procijenjenog broja stanovnika u anketi⁶⁸ - 2.043.587 i utvrđenih 17,1% stanovnika ispod generalne linije siromaštva, može se zaključiti da je oko 349.700 stanovnika živjelo u relativnom siromaštvu. Jaz siromaštva⁶⁹ iznosio je 26,64% (BiH 25,2%, RS 23,3%). U odnosu na pokazatelje o siromaštvu domaćinstava i pojedinaca prema Anketi o potrošnji domaćinstava u BiH 2004. i 2007. godine, može se reći da je siromaštvo u FBiH neznatno smanjeno (2004. godine - siromašnih domaćinstava 18,3%, siromašnih pojedinaca 18,8%, 2007. godine - siromašnih domaćinstava 16,3%, siromašnih pojedinaca 17%).

Socijalna isključenost je mnogo širi pojam od siromaštva. To je proces kojim se određeni pojedinci ili grupe potiskuju na rub društva, sprečava ih se u njihovim nastojanjima da žive pristojnim životom uz puno sudjelovanje u društvu zbog njihovog etničkog porijekla, vjerske pripadnosti, staleža u društvu, dobnih ili spolnih razlika, invalidnosti, finansijskih problema, nedostatka formalnog zaposlenja i obrazovanja, zaraženosti HIV virusom, migracionog statusa i mjesta prebivališta.⁷⁰ Najugroženija su djeca, stari, osobe sa invaliditetom, povratnici i Romi.

⁶⁶ Izveštaj o napretku BiH za 2014. godinu, Evropska komisija

⁶⁷ Izvor podataka: Pregled povratka raseljenih osoba i izbjeglica na područje FBiH - Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica

⁶⁸ Federalni zavod za statistiku – Anketa o potrošnji domaćinstava u FBiH, 2011. (konačni rezultati)

⁶⁹ Jaz siromaštva mjeri koliko je (u procentima) prosječan izdatak za potrošnju siromašnih domaćinstava ispod praga siromaštva.

⁷⁰ DFID. (2005). Smanjenje siromaštva rješavanjem pitanja socijalne isključenosti, str.3

Socijalna politika u funkciji zapošljavanja

Socijalna politika u funkciji zapošljavanja je cilj koji konceptualno stavlja u primarni fokus pomoć pojedincu u razvijanju njegovih vještina i pružanje podrške na putu do zaposlenja i ekonomskog osamostaljenja, kao osnove socijalne uključenosti. Cilj usmjerava na postizanje pravičnog sistema socijalne zaštite koji materijalnu pomoć treba da pruži najugroženijim i najranjivijim kategorijama te da, s druge strane, ojača znanjem i vještinama lica koja su radno sposobna.

Ustav FBiH garantuje pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, dok su za realizaciju socijalne politike i obezbjeđenje socijalne zaštite nadležni i entitet i kantoni. Pitanje socijalne zaštite regulisano je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom FBiH.

Činjenica da je kantonima prepušteno uređivanje ove izuzetno važne oblasti, dovodi do situacije da građani FBiH ne mogu ostvarivati na isti način pravo na socijalnu zaštitu u svim kantonima, što dovodi do neravnopravnog položaja građana na teritoriji FBiH.

Sveobuhvatan set indikatora socijalne zaštite, koji bi bio i EU uporediv u BiH i FBiH nije još definisan. Agencija za statistiku BiH izdaje tematske biltene o socijalnoj zaštiti. Ono što bi dodatno trebalo pratiti u anketama radne snage je kategorija uposlenih, a siromašnih (minimalne i niske plaće ili dugi period rada bez plaće).

U 2014. godini, u pogledu socijalnih politika, nije bilo značajnijih dešavanja u oblasti radnog prava, zaštite zdravlja i sigurnosti u radu. I dalje postoji niz prepreka u realizaciji prioriteta socijalne politike u oblasti zapošljavanja u FBiH. Nedostatak koordinacije između zavoda za zapošljavanje u zemlji još uvijek predstavlja veliki problem.⁷¹

Evidentan je problem strukturne neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada koji karakteriše niska produktivnost i visoko učešće zaposlenosti u neformalnoj ekonomiji. Rad na crno i dalje ostaje objektivni problem, koji, pored razvoja neloyalne konkurencije među poslodavcima i nepoštivanja finansijske discipline, utiče i na realno sagledavanje stope nezaposlenosti. Potražnja za radnom snagom je nedovoljna, a na stanje na tržištu rada u 2014. godini je uticala i prirodna nesreća kada su poplavljeni i brojni poslovni subjekti. Takođe, na neravnotežu ponude i potražnje za radnom snagom utiče neusklađenost u pogledu zanimanja, obrazovanja, kvalifikacija i regionalnog rasporeda.

I u 2014. godini, nakon izvršenja obaveza koje se odnose na materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba (novčana naknada, zdravstveno osiguranje i penzijsko-invalidsko osiguranje nezaposlenih osoba), raspoloživa finansijska sredstva usmjeravana su u programe aktivne politike zapošljavanja, čijom je realizacijom obuhvaćen veći broj osoba nego u ranijem periodu. Za ovu namjenu, Vlada FBiH je iz Budžeta FBiH odobrila 9.460.000 KM.⁷²

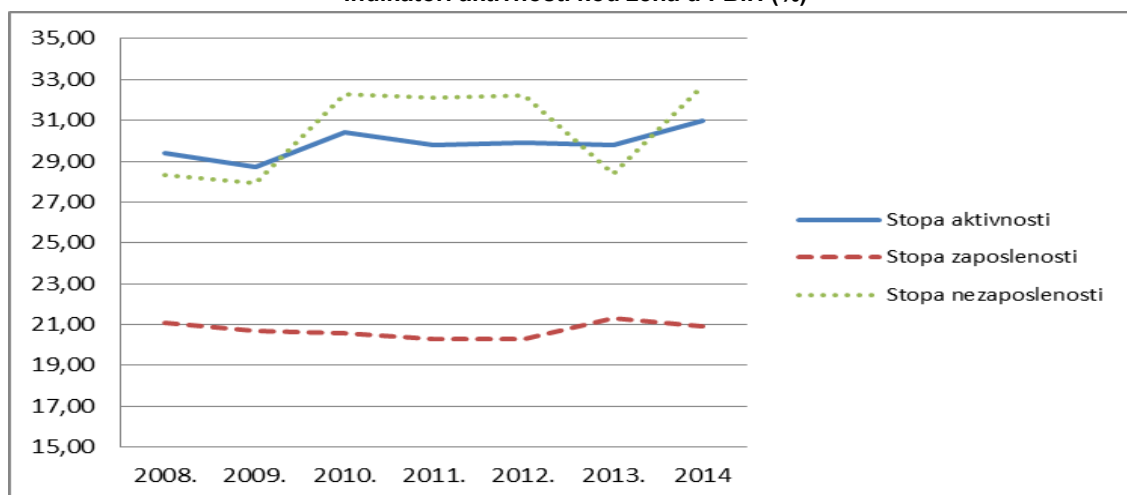
Zaposlenost žena u FBiH je vrlo niska. Prema Anketi o radnoj snazi 2014., stopa zaposlenosti žena u 2014. iznosila je 20,9% i nešto je niža u odnosu na 2013. godinu kada je iznosila 21,3%, (2012. godine 20,3%). Stopa zaposlenosti žena u 2008. godini je iznosila 21,1%, nakon čega je zabilježeno blago opadanje ove stope.

Stopa nezaposlenosti žena porasla je u odnosu na 2013. godinu i iznosi 32,7% (25,7% kod muškaraca). Stopa aktivnosti žena (odnos ženske radne snage koji predstavlja zbir zaposlenih i nezaposlenih žena i radno sposobnog stanovništva) iznosi 31,0% (stopa aktivnosti muškaraca je 54,0%).

⁷¹ Izveštaj o napretku BiH za 2014. godinu, Evropska komisija

⁷² Izveštaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje za 2013. godinu

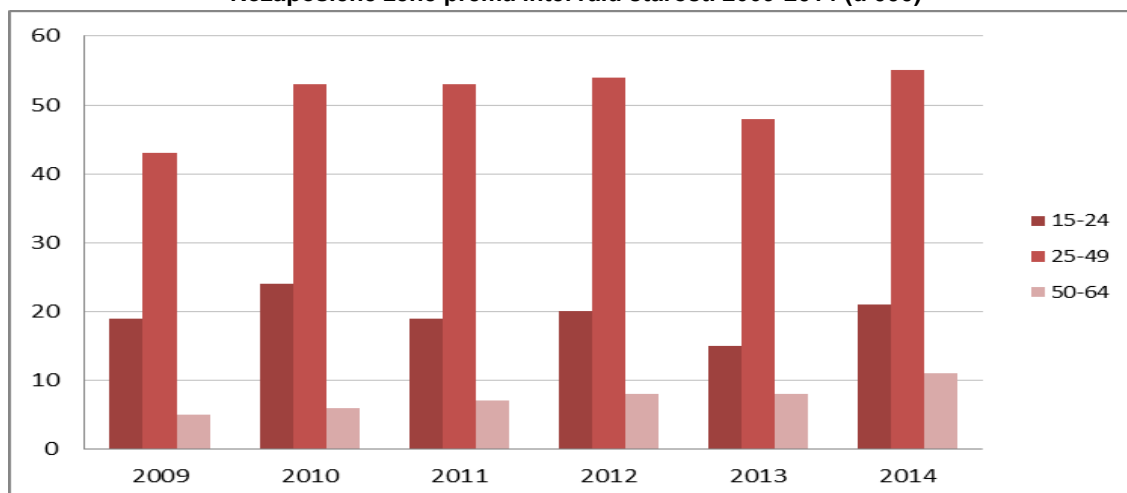
Indikatori aktivnosti kod žena u FBiH (%)

Izvor: ARS

Stopa nezaposlenosti žena u dobnoj starosti 25-49 godina bila je 31,5% i nešto je viša u odnosu na 2013. godinu kada je iznosila 28,1%. (2012. 31,8%, 2011. - 32,5%, 2010. godine 30,8%).

Nezaposlene žene prema intervalu starosti 2009-2014 (u 000)

Izvor: ARS 2014.

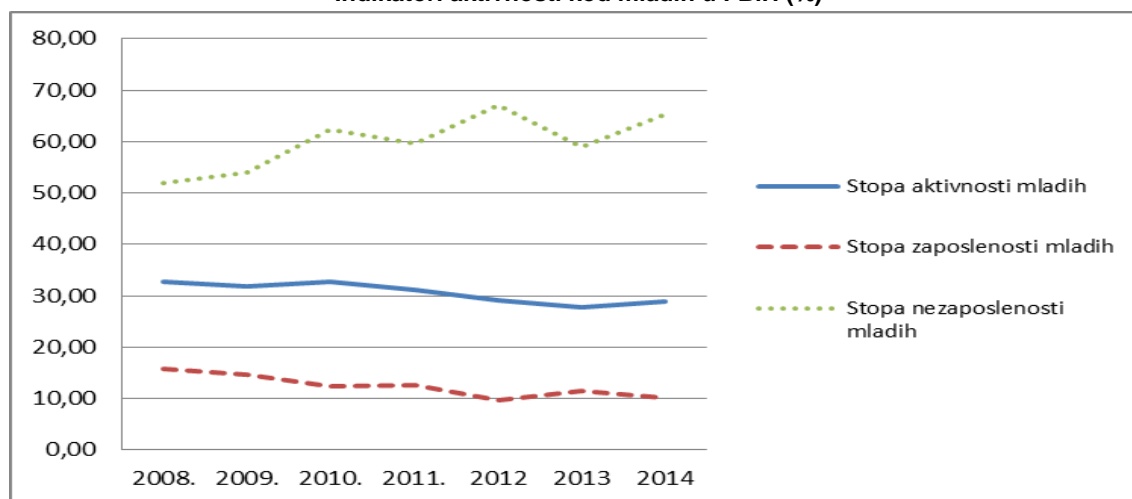
Od ukupno zaposlenih u 2014. godini u FBiH, svega je 5,5% mladih (15-24) bilo zaposleno.⁷³ Prema Anketi o radnoj snazi 2014. godine, stopa zaposlenosti mladih iznosila je 10% i niža je u odnosu na prethodnu godinu (11,4%). Stopa zaposlenosti mladih (broj zaposlenih u starosnoj dobi od 15-24 godine u odnosu na radno sposobno stanovništvo iste dobi) dosegla je vrhunac u 2008. godini, kad je iznosila 15,7%, dok se od 2009. godine uglavnom bilježi pad zaposlenosti mladih.

Stopa nezaposlenosti mladih u 2014. godini (65,3%) porasla je u odnosu na 2013. godinu (58,9%), iako se od 2008. godine uglavnom bilježio rast nezaposlenosti mladih. Nezaposlenost mladih je veća i u odnosu na zemlje okruženja. Tako je u Srbiji u 2014. godini ova stopa iznosila 47,1%, a u Crnoj Gori 35,8%.

Stopa aktivnosti mladih (odnos radne snage starosne dobi 15-24 koja predstavlja zbir zaposlenih i nezaposlenih i radno sposobnog stanovništva starosne dobi 15-24 godine) u FBiH u 2014. godini bila je nešto viša u odnosu na 2013. godinu i iznosila je 28,8% (2013.-7,7%).

⁷³ ARS 2014.

Indikatori aktivnosti kod mladih u FBiH (%)

Izvor: ARS

Iako je stopa nezaposlenosti mladih niža u odnosu na 2012. godinu i dalje je veoma visoka. Takva stopa nezaposlenosti je odraz teškoća s kojim se suočavaju mladi prilikom pronalazjenja posla.

U sklopu Aktivne politike zapošljavanja, u 2014. godini pružena je podrška ciljnim grupama nezaposlenih osoba koje su utvrđene kao teže zapošljive, a posebno mladim osobama i ženama. U 2014. godini nastavljena je implementacija Programa jačanja konkurentnosti na tržištu rada – Prvo radno iskustvo, koji je počeo krajem 2012. godine, u okviru kojeg su potpisani ugovori o sufinansiranju zapošljavanja 950 mladih osoba prosječne dobi 25 godina u iznosu od 4.313.455 KM. Za realizaciju Programa u 2014. godini isplaćeno je 954.956,07 KM.

Takođe, krajem 2013. godine objavljen je Javni poziv za učešće u realizaciji Programa jačanja konkurentnosti na tržištu rada – Prvo radno iskustvo, čiji je cilj da se mladim nezaposlenim osobama bez radnog iskustva, dobi do 30 godina, omogući stručno osposobljavanje za rad u struci i sticanje prvog radnog iskustva u zvanju/zanimanju za koje su se školovali, te na taj način ojača njihova konkurentnost na tržištu rada. Za realizaciju Programa osigurana su sredstva za sufinansiranje ukupnog iznosa obaveznih doprinosa iz i na plaću tokom osposobljavanja za rad u struci i sticanja prvog radnog iskustva u trajanju od šest mjeseci za osobe sa srednjom stručnom spremom i 12 mjeseci za osobe sa visokom stručnom spremom, uz mogućnost uvećanja utvrđenog iznosa (za 10%) za pripadnike posebne kategorije nezaposlenih mladih osoba (dugoročno nezaposlene osobe, žene, Romi, članovi domaćinstva u kojem niko nije zaposlen, članovi porodica poginulih boraca/šehida, osobe s invaliditetom, samohrani roditelji, roditelji djece sa posebnim potrebama, žrtve nasilja, liječeni ovisnici i bivši štićenici domova za nezbrinutu djecu). Realizacija ovog Programa faktički je otpočela u 2014. godini, a omogućeno je osposobljavanje za rad u struci i sticanje prvog radnog iskustva za 1.648 osoba prosječne dobi 25,1 godina. Za Program su predviđena sredstva u iznosu od 6.008.980,10 KM od čega je u 2014. godini realizovano 3.553.095,29 KM.

U sklopu Programa sufinansiranja zapošljavanja i sufinansiranja sticanja prvog radnog iskustva u 2014. takođe je realizovana mjera Jačanje konkurentnosti na tržištu rada – Prvo radno iskustvo 2014. Na ovaj način izvršeno je sufinansiranje za 1.324 osobe prosječne dobi 25 godina. Prosječan iznos sufinansiranja bio je 3.696,62 KM.

Za izvršenje obaveze koja proističe iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, a koja se odnosi na izdvajanje 10% planiranih sredstava za aktivnu politiku zapošljavanja radi finansiranja Fonda za profesionalnu rehabilitaciju,

osposobljavanje i zapošljavanje osoba sa invaliditetom, Federalni zavod za zapošljavanje je u 2014. godini izdvojio sredstva u iznosu od 1.561.125 KM.

Prema podacima Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica, od 38.820 raseljenih osoba u FBiH, njih 16.072 je interno raseljeno (ranije i sadašnje prebivalište u FBiH), 22.694 osoba čije je ranije prebivalište bilo u RS, a sada borave u FBiH i 54 raseljenih osoba čije je ranije prebivalište bilo u BD.⁷⁴

U 2014. godini završena je realizacija Programa zapošljavanja povratnika iz 2012. godine, a Program se realizirao s ciljem poticanja zapošljavanja povratnika sa evidencije nezaposlenih osoba, radi jačanja njihove konkurentnosti na tržištu rada, sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti, a time i održivosti povratka na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine. Ugovoreno je ukupno 314.954,75 KM od čega je u 2014. godini isplaćeno 13.356,30 KM.

U 2014. godini nastavljena je realizacija Programa zapošljavanja i samozapošljavanja Roma započetog u 2013. godini u ugovorenom ukupnom iznosu od 589.650 KM, od čega je u 2014. godini isplaćeno 432.041 KM. Ovim programom, u 2014. godini, sufinansirano je zapošljavanje i 57 Roma kod 28 poslodavaca i samozapošljavanje 24 Roma.

Takođe u 2014. godini počela je implementacija Programa zapošljavanja Roma koji direktno implementira Federalni zavod za zapošljavanje, a čiji je cilj poticati poslodavce da zapošljavaju Rome i stvarati povoljnije uslove za samozapošljavanje Roma kako bi poboljšali svoj materijalni status i kako bi se omogućila ekonomska i socijalna integracija u društvo. Ugovoreno je ukupno 656.000 KM (496.000 KM sa poslodavcima i 160.000 KM sa fizičkim licima), od čega je u 2014. godini realizovano 112.416 KM.

Aktivna politika zapošljavanja provođena je u skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i Strategijom zapošljavanja u BiH 2010-2014. U toku 2013. godine rađene su mjere zapošljavanja u skladu sa zakonskim propisima, strateškim dokumentima i finansijskim mogućnostima, s ciljem stvaranja pretpostavki za poboljšanje kvaliteta ponude radne snage na tržištu rada, poticanja potražnje za radnom snagom, kao i sticanja povjerenja i uspješnu saradnju partnera na tržištu rada. S obzirom na zakonom utvrđene prioritete, nakon izvršenja obaveza koje se odnose na materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba, raspoloživa finansijska sredstva usmjeravana su u programe aktivne politike zapošljavanja.⁷⁵

Kroz mjere aktivne politike zapošljavanja, koje su uglavnom bile usmjerene na poticanje zapošljavanja kod poznatog poslodavca, samozapošljavanje, obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje, dokvalifikaciju i prekvalifikaciju, pripremu nezaposlenih za tržište rada i stvaranje za sve jednakih mogućnosti u pristupu tržištu rada, pružena je podrška ciljnim grupama nezaposlenih osoba koje su pomenutim strateškim dokumentima utvrđene kao teže zapošljive, a posebno mladim osobama i ženama.

⁷⁴ Stanje raseljenih osoba prema prijeratnom mjestu prebivališta sa 31.12.2014. godine FMROI

⁷⁵ Izveštaj o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje 2014. godine

Preporuke

- Uspostaviti baze podataka svih korisnika socijalnih davanja u FBiH i kantonima;
- Ojačati statistički sistem u FBiH i kantonima radi osiguranja podataka u skladu s EU principima i Eurostat metodama, s naglaskom na indikatore praćenja položaja ranjivih grupa;
- Tehnički i ekspertski ojačati i ujednačiti opremljenost javnih institucija (CSR, Zavoda za zapošljavanje, specializiranih ustanova za usluge ranjivim grupama) kako bi mogle pružati kvalitetne usluge socijalnog uključivanja i poboljšavati koordinaciju različitih nivoa vlasti, poslovnog i civilnog sektora;
- Intenzivirati aktivnosti na razvoju javno-privatnog partnerstva⁷⁶ uz razvijanje odgovarajućeg pravnog okvira za JPP u skladu s EU standardima u oblasti socijalne zaštite, te promovirati investiranje u inovativna partnerstva koja predviđaju značajan utjecaj na socijalnu zaštitu i inkluziju i koordiniranje javnih i privatnih izvora finansiranja.

Položaj porodica sa djecom

U periodu implementacije Strategije socijalnog uključivanja BiH, u oblasti zaštite djece i porodica s djecom fokus je stavljen na jačanje institucionalnih aranžmana u oblasti socijalne, porodične, dječije zaštite koji se odnose na poboljšanje koordinacije između različitih institucija sistema socijalne zaštite u BiH, jačanje saradnje s civilnim sektorom, naročito u kreiranju i implementaciji programa zaštite, razvoj i jačanje funkcije monitoringa i izvještavanja o položaju djece i porodica s djecom. Cilj je da se stvore preduslovi za efikasnije upravljanje javnim politikama u oblasti praćenja položaja djece i bolje ciljanosti javnih politika prema stvarnim potrebama korisnika.

Djeca su najranjiviji dio društva jer ne mogu sama unaprijediti svoj položaj. Različite vrste lišenosti (ishrana, zdravstvena njega, obrazovanje i sigurnost), nasilje u porodici itd., mogu imati dugoročne nepopravljive posljedice. One mogu rezultirati i međugeneracijskim prenosom siromaštva, te sklonostima prema kriminalu i zapadanju u različite vrste ovisnosti. Ukratko, otežane prilike odrastanja mogu dovesti do smetnji u psihofizičkom razvoju, socijalnoj isključenosti, zdravstvenoj ugroženosti, lošijem obrazovanju i sklonosti kriminalu. Porodica predstavlja ključni stub optimalnog razvoja društva. Stoga, poboljšanje položaja ugroženih porodica s djecom predstavlja osnovu poboljšanja socijalnog razvoja djece.

Koncept dječije/socijalne zaštite u ovom izvještaju obuhvaća osnovne pokazatelje dječije zaštite kao i specifičnu ovisnost djece o odgovornostima roditelja i države, naročito u oblastima socijalne pomoći, zdravstva i obrazovanja, kao ključnih faktora koji doprinose dobrobiti djece. Takođe se razmatraju i okviri monitoringa i evaluacije, uključujući monitoring i definisanje ranjivih grupa, na principima i indikatorima Konvencije o pravima djeteta.

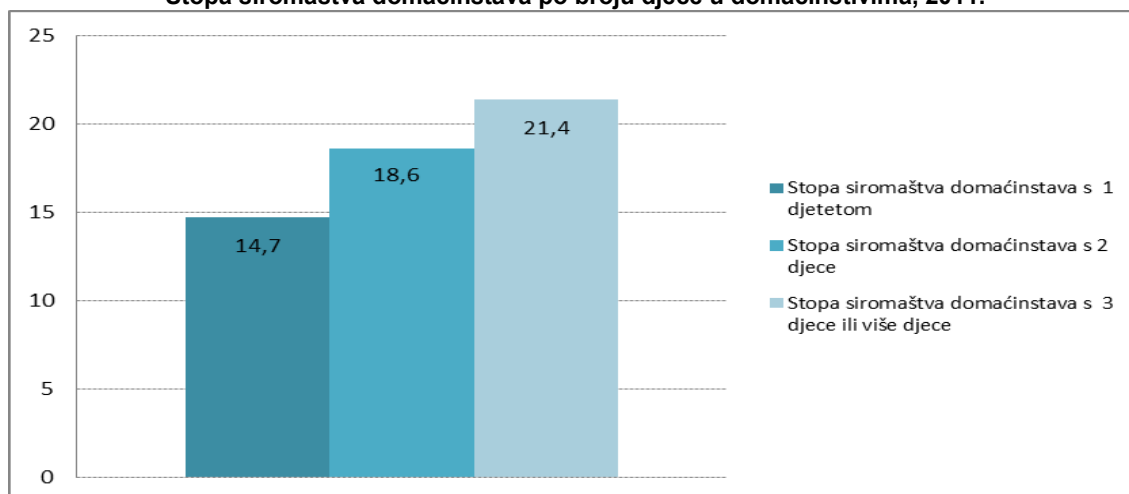
Prema procjenama Federalnog zavoda za programiranje razvoja, a na osnovu podataka Federalnog zavoda za statistiku, u FBiH je 2014. godine bilo 537.446 djece do 18 godina, što čini 23% stanovništva.

Kad je u pitanju veličina domaćinstva (broj članova porodice), stopa siromaštva u FBiH najveća je kod domaćinstava sa 5 i više članova 24,5% i kod jednočlanih domaćinstava 19,7%.

⁷⁶ Prednosti i mogući oblici partnerstva između javnog, civilnog i privatnog sektora, IBHI 2010.

Prema tipu domaćinstva, najveće siromaštvo je kod bračnih parova sa djecom i drugim srodnicima 29,3%, samohranih roditelja sa drugim srodnicima 24,1%, te starijih jednočlanih domaćinstva 23,3%. Stopa siromaštva kod domaćinstava sa troje i više djece iznosi 21,4%.⁷⁷

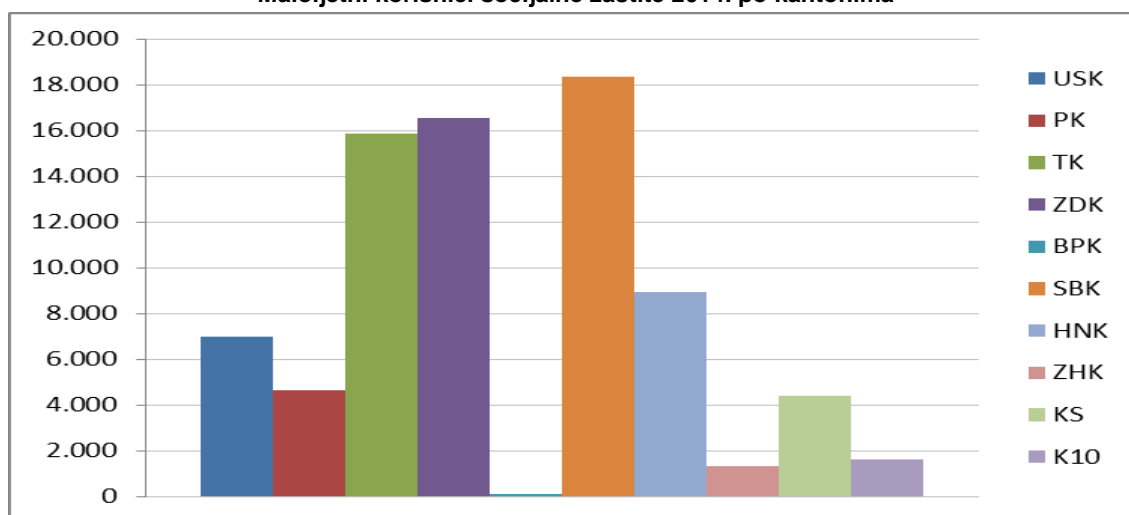
Stopa siromaštva domaćinstava po broju djece u domaćinstvima, 2011.

Izvor: Proširena anketa o potrošnji domaćinstava 2011 – Proračun IBHI

Raste broj maloljetnih korisnika socijalne zaštite. U 2014. godini, broj maloljetnih korisnika porastao je za 5,57%. Ukupan broj u 2014. godini iznosio je 78.712, što čini 23,85% ukupnog broja korisnika socijalne zaštite. Udio žena maloljetnih korisnika (47,16%) je nešto niži u odnosu na muške korisnike (52,84%), ali se bilježi lagani rast maloljetnih korisnika u odnosu na muškarce.⁷⁸ Kao i prethodnih godina, najveći broj maloljetnih korisnika socijalne zaštite evidentiran je u Srednjobosanskom kantonu, 18.352 korisnika što je za 5,11% više u odnosu na 2013. godinu.

Maloljetni korisnici socijalne zaštite 2014. po kantonima

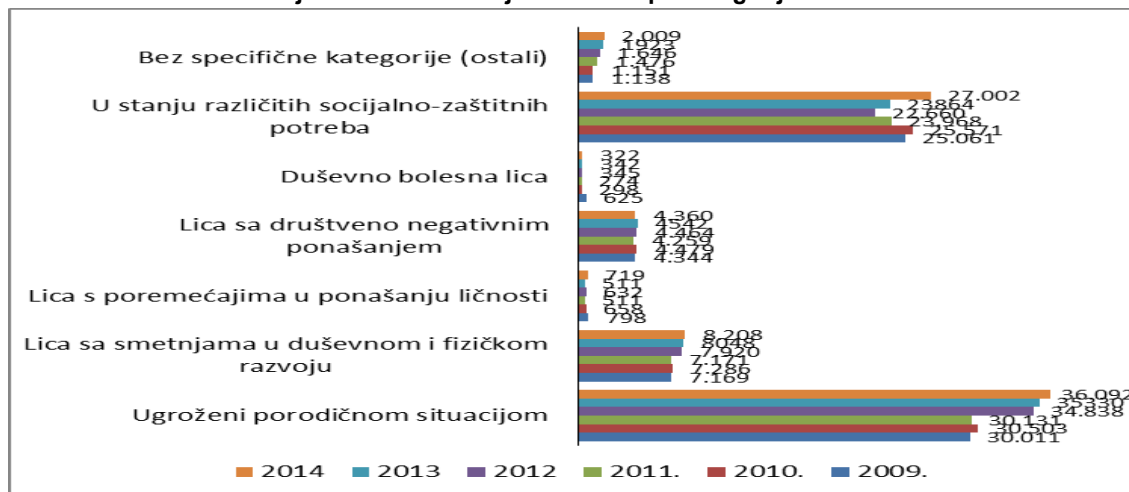

Izvor:FZS

⁷⁷ Izvor: IBHI, Siromaštvo u BiH 2011 – Trendovi i dostignuća (Proširena anketa o potrošnji domaćinstava 2011 – Proračun autora)

⁷⁸ Socijalna zaštita/skrb u FBiH 2014., Federalni zavod za statistiku

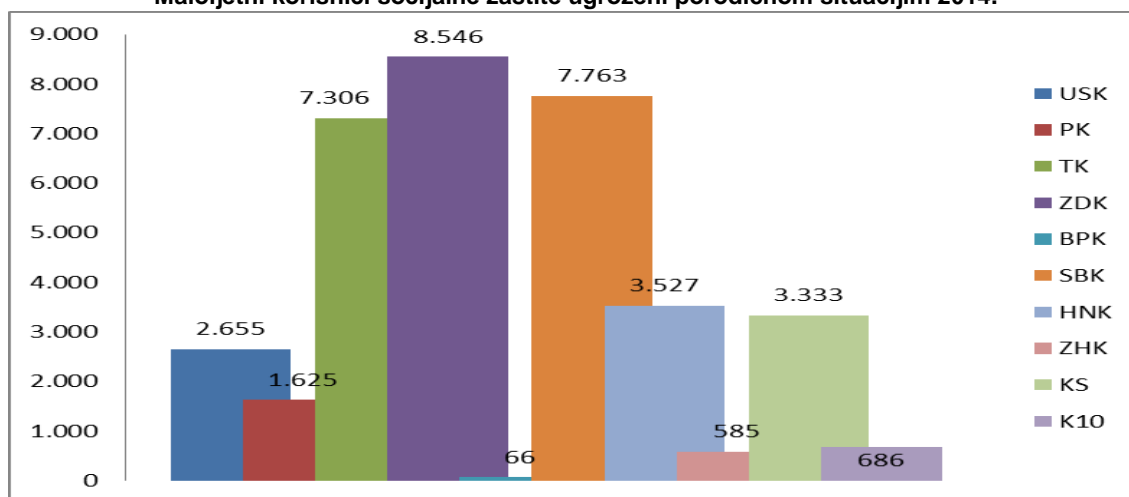
Maloljetni korisnici socijalne zaštite po kategorijama u FBiH

Izvor: FZS

Najveći udio u ukupnom broju maloljetnih korisnika socijalne zaštite imaju osobe s ugroženom porodičnom situacijom (45,85% 2014.godine, 47,4% u 2013., 48,1% u 2012., 44,4% u 2011., 43,6% u 2010.) i korisnici u stanju različitih socijalno zaštitnih potreba (34,3% 2014. godine, 32% u 2013., 31,3% u 2012., 35,4% u 2011., 36,6% 2010.). U 2014. godini, broj maloljetnih korisnika socijalne zaštite ugroženih porodičnom situacijom porastao je za 2,16% u odnosu na prethodnu godinu. Lica ugrožena porodičnom situacijom su djeca bez roditeljskog staranja⁷⁹, djeca roditelja koji zanemaruju ili zlostavljaju djecu, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, djeca čiji roditelji nemaju dovoljno prihoda i odgojno zanemarena djeca. U izvještajnom periodu, najveći udio lica ugroženih porodičnom situacijom čine djeca roditelja koji nemaju dovoljno prihoda – 67,75%, zatim djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama – 14,89%. Od ukupnog broja djece čiji roditelji nemaju dovoljno prihoda najveći broj je u Zeničko-dobojskom kantonu 7.082 (28,96%).

Maloljetni korisnici socijalne zaštite ugroženi porodičnom situacijom 2014.

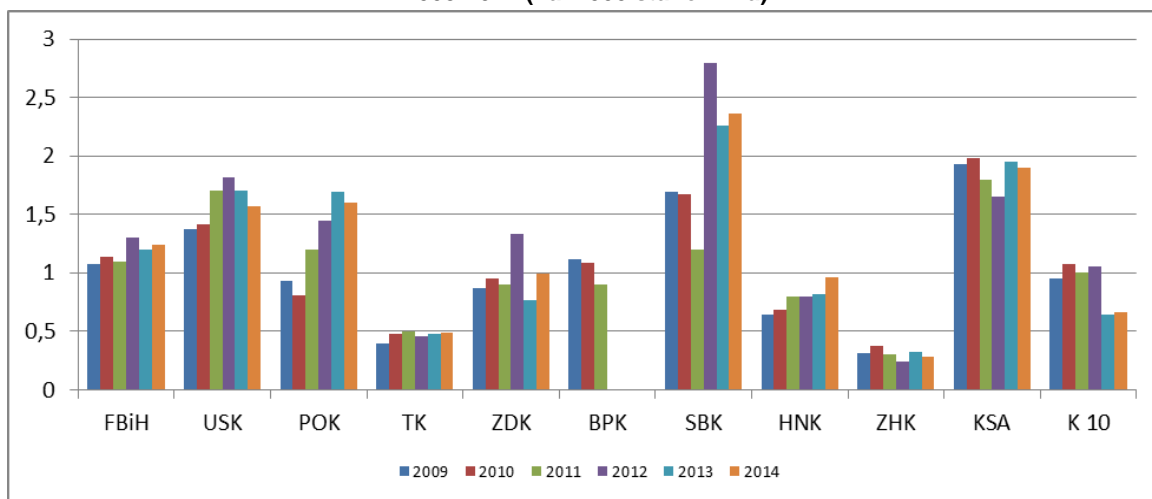
Izvor: FZS

⁷⁹ Prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom u Federaciji BiH, djeca bez roditeljskog staranja su djeca bez oba roditelja, djeca nepoznatih roditelja, djeca napuštena od roditelja, djeca roditelja spriječenih da vrše roditeljsku dužnost i djeca roditelja lišenih roditeljskog prava.

Maloljetni korisnici socijalne zaštite koji su vaspitno zanemareni i zapušteni i dalje bilježe značajnu spolnu razliku. Udio muškaraca čini 68,18% u ukupnom broju vaspitno zanemarene i zapuštene djece. Najveći broj vaspitno zanemarene i zapuštene djece prisutan je u Srednjobosanskom kantonu – 2,4 na 1.000 stanovnika, Kantonu Sarajevo 1,9, Unsko-sanskom kantonu i Posavskom kantonu 1,6 na 1000 stanovnika.

U 2014. godini, ukupan broj vaspitno zanemarene i zapuštene djece u FBiH iznosio je 2.888, što je za 3,25% više u odnosu na 2013. godinu. Na 1.000 stanovnika je bilo 1,2 vaspitno zanemarene i zapuštene djece.

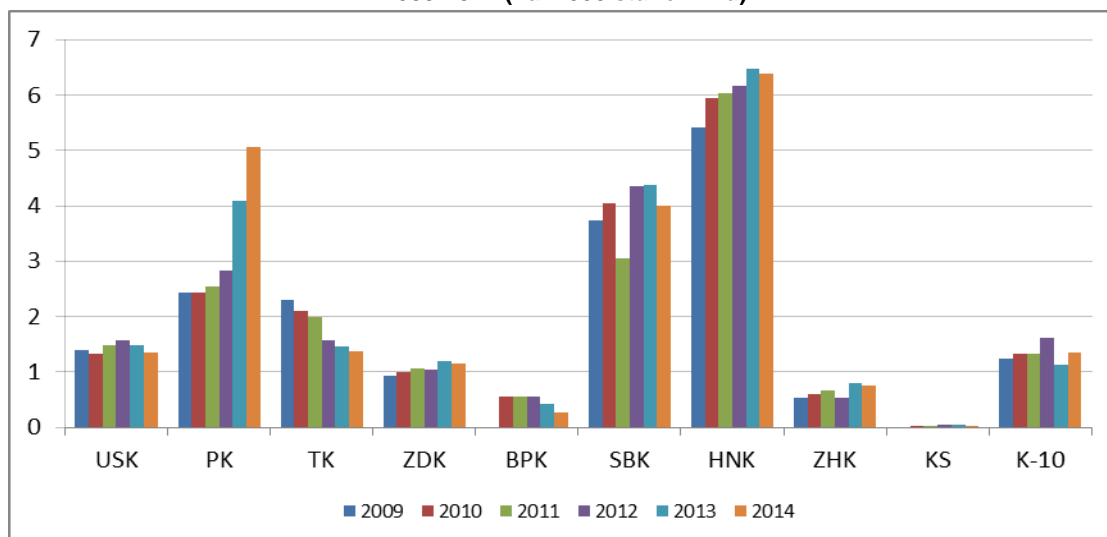
**Maloljetni korisnici socijalne zaštite koji su vaspitno zapušteni i zanemareni
2009-2014 (na 1.000 stanovnika)**

Izvor: Proračun FZZPR prema podacima FZS

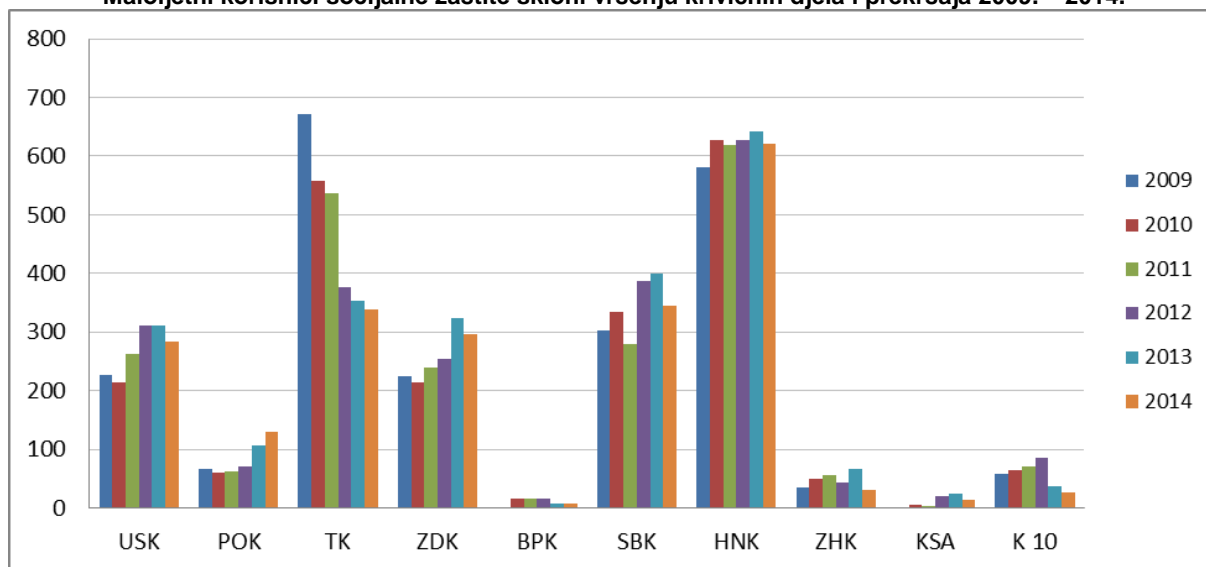
Od ukupnog broja maloljetnih korisnika socijalne zaštite u 2014. godini, 5,54% je korisnika kategorije maloljetnika društveno neprihvatljivog ponašanja. U odnosu na 2013. godinu zabilježen je pad broja ovih korisnika za 4%. Na 1.000 stanovnika u FBiH, bilo je 1,9 maloljetnika društveno neprihvatljivog ponašanja. Analizirajući stanje po kantonima, može se reći da se situacija u 2014. godini nije bitno promjenila u odnosu na prethodnu godinu, osim u Posavskom kantonu gdje je u 2014. godini bilo 5., 2013. godine 4, dok je 2012. godine bilo 2,8 korisnika na 1.000 stanovnika.

**Maloljetni korisnici socijalne zaštite sa društveno negativnim ponašanjem
2009-2014 (na 1.000 stanovnika)**

Izvor: Proračun FZZPR prema podacima FZS

Maloljetni korisnici socijalne zaštite skloni vršenju krivičnih djela i prekršaja 2009. – 2014.

Izvor: FZS

Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja su osobe sklone skitnji, prosjačenju, prostituciji, vršenju krivičnih djela, alkoholičari i narkomani. U ovoj skupini maloljetnih korisnika socijalne zaštite, najviše je onih koji su skloni vršenju krivičnih djela (2.093), od čega se mnogo veći broj odnosi na muškarce (82,2%). Ovo je jedan od indikatora koji ukazuje na ugroženost porodica s djecom. U odnosu na prethodnu godinu, došlo je do pada broja ovih korisnika. Najveći broj maloljetnih korisnika sklonih vršenju krivičnih djela evidentiran je u Hercegovačko-neretvanskom kantonu (621), i u odnosu na 2013. godinu opao je za 3,4%. Porast ove kategorije maloljetnih korisnika zabilježen je u Posavskom kantonu, 23,3%, dok je najveće smanjenje broja ovih korisnika zabilježeno u Kantonu Sarajevo (48%) i Kantonu 10 za 27%. U 2014. godini, u FBiH je bilo 4.257 maloljetnih korisnika socijalne zaštite s teškim stambenim prilikama što je za 18,22% više u odnosu na prošlu godinu.⁸⁰

Od svih prava⁸¹ u skladu sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom, u 2014. godini najviše je bilo korisnika sa pravom na dječiji dodatak (69.081).

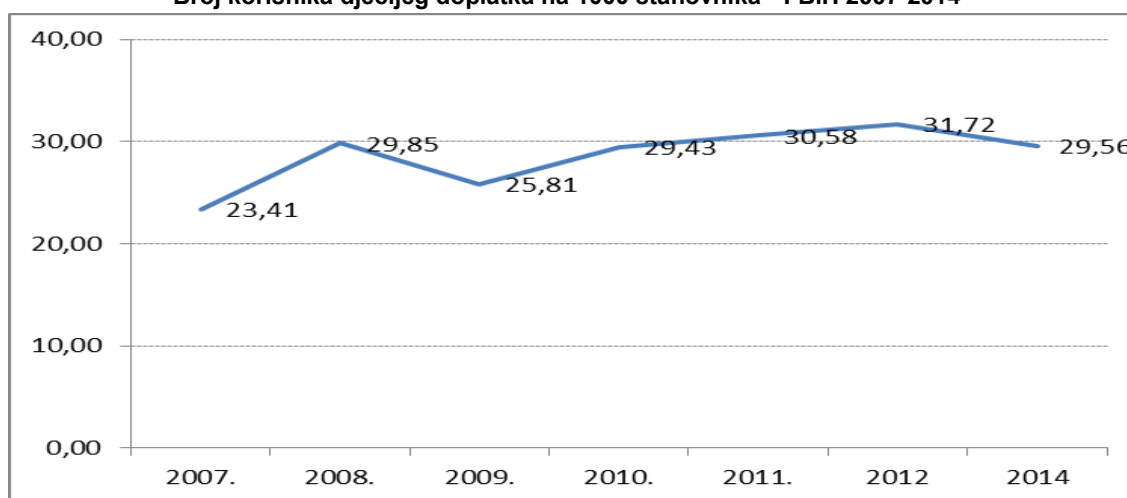
Finansiranje prava na dodatak za djecu po važećem Zakonu se vrši iz budžeta kantona i popraćeno je ozbiljnim poteškoćama. Pojedini kantoni nisu u mogućnosti da u svojim budžetima obezbjeđe potrebna sredstva.

⁸⁰ Federalni zavod za statistiku

⁸¹ Osnovna prava u smislu Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom su: dodatak na djecu, naknada umjesto plaće ženi - majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta, novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene - majke koja nije u radnom odnosu, jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta, pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke - dojilje, posebni psihosocijalni tretman bračnih drugova, koji žele djecu i trudnica, smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja, osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja, školarine i stipendije đacima i studentima. Pravo na dječiji doplatka pripada porodici, čiji ukupni mjesečni prihod ostvaren po svim osnovama, izuzev primanja ostvarenih po osnovu socijalne zaštite i zaštite porodica sa djecom, po članu domaćinstva, ne prelazi iznos koji je utvrđen propisom kantona, kao najniži iznos prihoda dovoljnih za izdržavanje, a u skladu s odredbom člana 91. stav 1. Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, br. :36/99, 54/04, 39/06 i 14/09).

U 2014. godini⁸² dječiji dodatak se nije isplaćivao u pet kantona, a jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta u tri kantona (Unsko-sanskom, Posavskom i Tuzlanskom kantonu). U ostalim kantonima isplata ove naknade varirala je od 109,50 do 500 KM. Pomoć majkama u prehrani djeteta do šest mjeseci nije se isplaćivala u sedam kantona (Unsko-sanskom, Posavskom, Tuzlanskom, Srednjobosanskom, Hercegovačko-neretvanskom, Zapadno-hercegovačkom i Kantonu 10). U ostalim kantonima isplate ovih naknada varirale su od 48 do 119,50 KM. Naknada ženi majci u radnom odnosu nije se isplaćivala u Posavskom i Hercegovačko - neretvanskom kantonu. U ostalim isplata ove naknade varirala je od 50%-90% prosječne plaće žene-majke u radnom odnosu. Naknada ženi majci koja nije u radnom odnosu nije se isplaćivala u dva kantona, Tuzlanskom i Kantonu 10. U ostalim isplata ove naknade varirala je od 100 - 244 KM.

Broj korisnika dječijeg doplatka na 1000 stanovnika - FBiH 2007-2014⁸³

Izvor: Proračun FZZPR

Zaštita porodice sa djecom ima za cilj osiguranje porodice kroz materijalna i druga davanja radi pomaganja u podizanju, odgoju i zbrinjavanju djece, njihovom osposobljenju za samostalan život i rad.⁸⁴ Temeljna prava koja, u skladu sa zakonom, porodice sa djecom mogu ostvariti, stvaraju dobru osnovu za zaštitu porodice s djecom, ali nisu dovoljna za zaustavljanje negativnih trendova u padu nataliteta, pravilnom odgoju, odrastanju i obrazovanju djece.

U FBiH, socijalna zaštita, a samim tim i zaštita porodica sa djecom uređena je tako da su nadležnosti u ovoj oblasti podijeljene između FBiH i kantona, uz obavezu Federacije da kreira okvirnu politiku u oblasti zaštite porodice s djecom, dok se propisima kantona bliže uređuju uslovi, način, postupak, organi i finansiranje stečenih prava. Neujednačen razvoj i različita ekonomska moć kantona, različitost materijalnih naknada za potpunu zaštitu djece i nesmetano provođenje pravilnog odgoja i odrastanja, stvaraju diskriminaciju i dodatno povećavaju nepravdu prema licima u stanju socijalne potrebe. Zbog toga bi formiranjem Fonda za dječiju zaštitu na nivou FBiH, kao i donošenjem novih zakonskih rješenja, bila ujednačena visina naknada za prava u svim kantonima, čime bi se harmonizirala zaštita porodica sa djecom na nivou cijele FBiH.

⁸² Izvor podataka: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike.

⁸³ Finansiranje prava dodatka na djecu u nadležnosti je kantona koji podatke o isplatama dostavljaju Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike. Uslijed februarskih protesta 2014. godine, kao i kasnijih katastrofalnih poplava stradale su mnoge ustanove i baze podataka, tako da ministarstvo nije bilo u mogućnosti da ažurira podatke o korisnicima prava na dječiji dodatak za 2013. godinu.

⁸⁴ Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom

Preporuke

- Unaprijediti monitoring različitih porodica s djecom (samohrani roditelji, porodice s djecom roditelja ovisnika, roditelji s posebnim potrebama);
- Definisati nezaposlene roditelje s djecom kao posebno ranjivu grupu za prednost u uključivanje u programe zapošljavanja;
- Donijeti izmjene Zakona o zaštiti porodica sa djecom kojim bi se obezbijedila ujednačenost ostvarivanja prava na cijeloj teritoriji FBiH;
- Formirati Fond za dječiju zaštitu na nivou FBiH.

Obrazovanje

Obrazovanje i vještine značajno doprinose ekonomskom rastu i konkurentnosti. Također, obrazovanje doprinosi ličnom i društvenom razvoju pojedinca i smanjuje socijalne nejednakosti. Pojedinci stiču osnovne kompetencije za aktivnije učešće na tržištu radne snage i produktivniji rad. Generalno, empirijska literatura o ekonomskom rastu je otkrila pozitivnu vezu između obrazovanja i rasta bruto domaćeg proizvoda u mnogim zemljama. Sve se više naglašava važnost rasta investicija u fizički kapital, posebno u ICT i infrastrukturu, ali i u neopipljiv kapital poput obrazovanja, obučavanja, inovacija, brendinga i dizajna.

Ulaganje u obrazovanje doprinosi zajedničkim dobrima, povećava nacionalni prosperitet i podržava stabilnost porodice, jača komšijske odnose i zajednicu. U suočavanju sa ekonomskim, okolišnim i socijalnim problemima obrazovanje je potrebnije nego što je to bilo u prošlosti. Današnja djeca mogu upoznati izazove koje donosi budućnost ako imaju mogućnost da se pripreme za buduće uloge građanina, radnika, menadžera, roditelja, volontera ili poduzetnika.⁸⁵ Vizija budućnosti Svjetskog foruma obrazovanja je "kvalitetna edukacija za sve" što je najveći izazov i najveća nada. Univerzalni pristup obrazovanju pruža efektivnije učešće u interaktivnom svijetu. Širom svijeta, trend je razvoj ekonomije slobodnog tržišta i globalizacije, ali trend je i sve više pridavanje važnosti obrazovanju i dodatnim obukama. Integracija u društvo ovisi o prirodi društva. Posljednjih godina, sve jača i jača je interakcija između zemalja zbog tehničke evolucije i širenja ideja što ukazuje na fenomen globalizacije. Pored svega, fenomen globalizacije je okarakterizovan i sa fundamentalnom važnošću znanja i obrazovanja kako bi se dozvolila i prihvatila promjena.⁸⁶ Nauka je način razmišljanja. "Biti obrazovan" je neophodno kako bismo upravljali vladama, a ne one nama.⁸⁷

Prema Izveštaju o napretku Europske komisije za 2014. godinu "u BiH je ostvaren mali napredak u pogledu obrazovanja i potrebno je uložiti značajne napore da se poboljša obrazovni sistem". BiH je potpisala sporazum sa EU u junu 2014. godine o djelomičnom učešću u projektu Erasmus + , evropskim obrazovnim mrežama, EQF-u (Evropskom kvalifikacijskom okviru), kao i u IT platformama. Erasmus + program traje od 2014. do 2020. godine. BiH aktivno učestvuje u Platformi Zapadnog Balkana o obrazovanju i obučavanju. U Izveštaju o napretku navodi se da u Federaciji još uvijek postoje dva koordinacijska tijela koja funkcionišu uporedo, sa Koordinacijom ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH koja koordinira ministarstvima u šest kantona. Međusektorska komisija za pripremu akcionog plana za provedbu Osnova kvalifikacijskog okvira u BiH dostavila je ovaj dokument Vijeću ministara. Tri kantona (Srednjobosanski, Zapadnohercegovački i Hercegovačko-neretvanski kanton) nisu uskladila svoje propise o predškolskom obrazovanju sa okvirnim zakonom. Četiri kantona još uvijek nisu usvojila propise o stručnom obrazovanju i obuci. Vijeće ministara BiH je usvojilo načela i standarde visokog obrazovanja. Agencije za statistiku (klasifikacija ISCED 2011) su počele izvještavanje u skladu sa zahtjevima OECD (Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj), ILO (Međunarodne organizacije rada) i Eurostata.

⁸⁵ National Research Council, Education for life and work, Developing Transferable Knowledge and Skills in 21st Century http://www.nap.edu/openbook.php?record_id=13398&page=R1 [accessed date : 29.01.2015.]

⁸⁶ The Dakar Framework for Action, Education for All: Meeting our Collective Commitments, Adopted by the World Education Forum, Dakar, Senegal, 26-28 April 2000, Including six regional frameworks for action pg. 65,72

⁸⁷ Carl Sagan, A way of thinking, <https://www.youtube.com/watch?v=J1cNaFG1VII>

Prioritetne aktivnosti Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke u 2014. godini su bile:

- Stvaranje pretpostavki za veći obuhvat djece sistemom obrazovanja i ujednačavanje uslova odgoja i obrazovanja u FBiH,
- Pokretanje inicijative za proces depolitizacije upravljanja sektorom obrazovanja i eliminiranje diskriminatorskih praksi i segregacije u obrazovanju, te povećanje dostupnosti svih nivoa obrazovanja za sve građane,
- Unapređenje kvaliteta udžbenika i stvaranje preduslova za poboljšanje odgojno - obrazovnog procesa,
- Poboljšanje osnovnog i proširenog studentskog standarda za veći broj studenata poboljšanjem uslova smještaja, ishrane i organiziranja,
- Razvijanje kapaciteta za izradu projekata u okviru multilateralne i bilateralne saradnje u cilju uključivanja domaćeg visokog obrazovanja u Evropski prostor visokog obrazovanja,
- Podržavanje razvoja naučno-istraživačke i istraživačko-razvojne djelatnosti u FBiH i
- Rad Inspektorata Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke na pružanju pomoći kantonalnim inspektorima radi dosljedne provedbe odredaba okvirnih zakona o predškolskom, osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, o primjeni standarda i normativa na svim razinama obrazovanja.

Prema Izveštaju o radu Ministarstva obrazovanja i nauke za 2014. godinu, članovi Koordinacije ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH (ministri obrazovanja iz Sarajevskog, Zeničko-dobojskog, Tuzlanskog, Unsko-sanskog, Bosansko-podrinjskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona) i Federalni ministar obrazovanja i nauke u 2014. su održali osam radnih sastanaka.

Projekat nabavke besplatnih udžbenika za učenike osnovnih škola u stanju socijalne potrebe je i ove godine, u potpunosti završen. Dodijeljena su sredstva za sufinansiranje nabavke besplatnih udžbenika za učenike u stanju socijalne potrebe koji pohađaju devetogodišnje osnovno obrazovanje za 22.350 učenika i ukupno je nabavljeno 154.252 udžbenika. Za štete na školskim objektima nastale uslijed poplava i aktiviranja klizišta je izdvojeno 1.000.000,00 KM.

Ministarstvo je u svojstvu Koordinatora Programa realiziralo prvu fazu Programa za unapređenje ishrane djece u predškolskim ustanovama u FBiH u šest predškolskih ustanova sa područja Kantona Sarajevo, Unsko-sanskog, Zeničko-dobojskog, Tuzlanskog, Hercegovačko-neretvanskog i Bosansko-podrinjskog kantona. Pored toga, otvoreno je pet novih centara za integrisano djelovanje u oblasti ranog rasta i razvoja.

U skladu sa izvršavanjem ciljeva Strateških pravaca razvoja visokog obrazovanja u FBiH za period 2012 - 2022. godine, objavljen je novi Javni poziv u okviru Transfera za implementaciju Bolonjskog procesa u 2014. godini za sufinansiranje projekata internacionalizacije visokog obrazovanja u Federaciji BiH i projekata implementacije osiguranja kvaliteta, sufinansiranje projekata cjeloživotnog učenja na visokoškolskim ustanovama i podršku domaćim i međunarodnim projektima izgradnje društva znanja (podržana su 23 projekta).

U 2014. godini, FMON je pomogao istraživanje EUROSTUDENT-a na javnim i privatnim visokoškolskim ustanovama u FBiH kao partner u okviru Tempus projekta „Ka održivom i pravednom financiranju visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji“ (TEMPUS).

Harmonizacija udžbeničke politike u Federaciji BiH je izvršena, osim usvajanja inoviranih uputstava za stručnu ocjenu rukopisa udžbenika, radnih udžbenika i drugih nastavnih sredstava

u Federaciji BiH. Djelomično je izvršena Izrada kurikuluma za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji BiH (prva faza projekta: Definisane ishoda učenja).

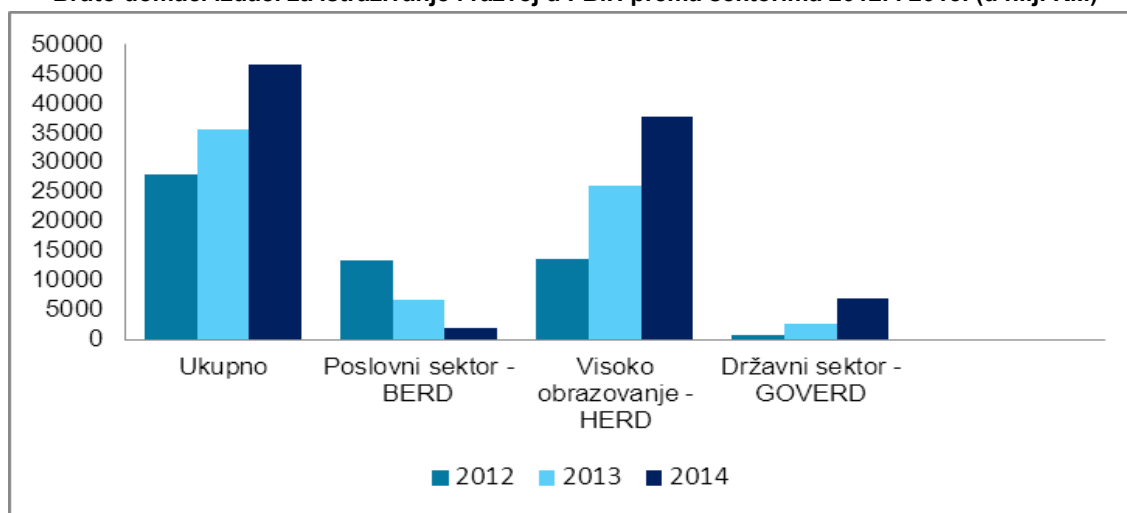
U oblasti visokog obrazovanja, u okviru realizovanja strateškog cilja „Poboljšanje studentskog standarda“ su plaćene subvencije smještaja i ishrane za studente iz Posavskog, Bosansko-podrinjskog, Kantona 10 i RS, poboljšana je rad studentskih organizacija, stimuliran rad nadarenih studenata, povećan procent studenata Roma, omogućeni su bolji uslovi studiranja studentima s invaliditetom, omogućen kvalitetniji pristup literaturi za studijske programe i data je podrška redovnim studentima u visokoškolskim ustanovama u FBiH radi poboljšanja uslova studiranja. Najznačajnije aktivnosti u 2014. godini usmjerene su na sufinansiranje projekata internacionalizacije visokog obrazovanja u FBiH i projekata implementacije osiguranja kvaliteta, podršku realizaciji programa međunarodne akademske i studentske mobilnosti i razmjene, sufinansiranje projekata cjeloživotnog učenja na visokoškolskim ustanovama, podršku domaćim i međunarodnim projektima izgradnje društva znanja i razvoja kapaciteta za izradu i implementaciju projekata u okviru bilateralne i multilateralne saradnje.

Cilj „Podrška razvoju naučno-istraživačke i istraživačko-razvojne djelatnosti u Federaciji BiH“, u saradnji sa visokoškolskim i naučnim ustanovama u Federaciji BiH je realizovan kroz Program „Podrške razvoju nauke i institucijama nauke u Federaciji BiH“. Osnovne aktivnosti Programa su finansiranje projekata „Registar naučnih institucija, naučnog kadra, naučnih projekata i infrastrukturnih ulaganja u Federaciji BiH“, ocjenjivanje naučno-istraživačkih i istraživačko-razvojnih projekata, podrška izdavanju referentnih naučnih časopisa i zbornika radova, podrška naučnom usavršavanju na postdiplomskom i doktorskom studiju, naučnotehnoška saradnja međunarodnog karaktera, organizacija domaćih i međunarodnih naučnih skupova, podrška istraživanju od značaja za Federaciju BiH, podrška autorima, visokoškolskim i naučnim institucijama u izdavanju naučne, stručne i univerzitetske literature, učešće na domaćim i međunarodnim naučnim skupovima i sufinansiranje istraživačkog rada, naučnog usavršavanja i studijskih boravaka u zemlji i inostranstvu sa ciljem podizanja stepena naučnog zvanja, podrška radu biblioteka naučnih i visokoškolskih ustanova u Federaciji i njihovo uključivanje u bibliotečko-informacioni sistem, naučno-istraživački i istraživačko-razvojni projekti i podrška javnim naučnim i visokoškolskim ustanovama (univerzitetima) od značaja za Federaciju BiH. Aktivnost prevođenje na engleski jezik i publiciranje Strategije razvoja naučno-istraživačkog i istraživačko-razvojnog rada u FBiH (na B/H/S i engleskom jeziku) nije realizovana, jer Parlament Federacije BiH u toku 2014. godine nije usvojio ovaj dokument u konačnoj verziji. Strategija je prihvaćena u formi Nacrta te su zatražene određene korekcije teksta i provođenje javnih rasprava.⁸⁸

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, broj zaposlenih na poslovima istraživanja i razvoja je u porastu. U 2014. godini, broj zaposlenih sa punim i kraćim od punog radnog vremena je iznosio 2.158 (od toga 1041 žena), u 2013. 1073 (473 žena) i 2012. 826 (395 žena). U izvještajnoj godini je 1087,3 osoba bilo zaposleno puno radno vrijeme na poslovima istraživanja i razvoja, a 2013. godini 614,60. U 2014. godini na poslovima istraživanja i razvoja, po osnovu ugovora o djelu ili autorskog ugovora, bilo je angažirano 337 osoba (od čega je 109 žena), a u 2013. godini, po ovom osnovu je radilo 387 osoba (160 žena).

⁸⁸ Radna grupa formirana od strane Vlade Federacije BiH bi trebala realizirati određene korekcije teksta i provođenje javnih rasprava.

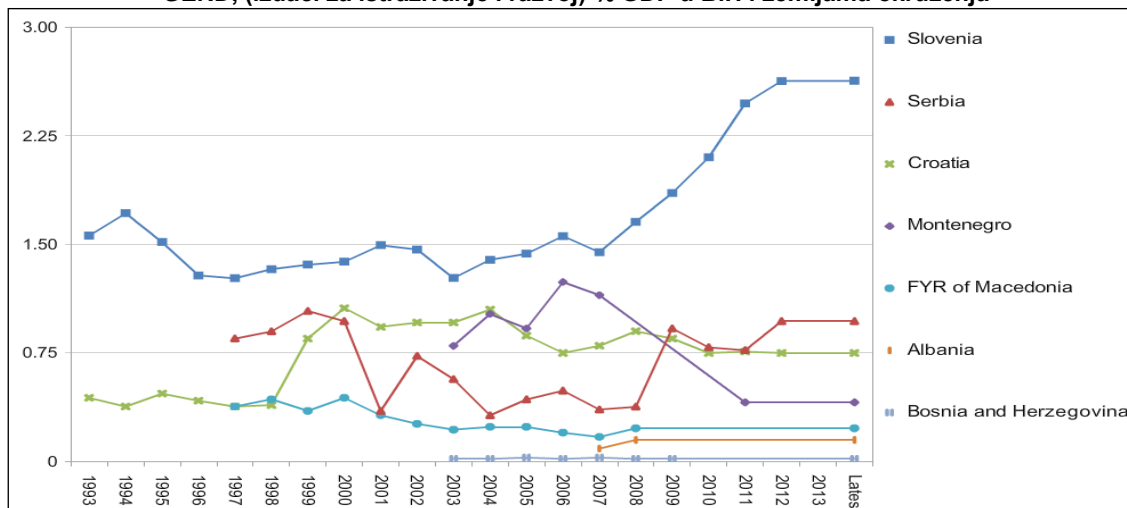
Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj u FBiH prema sektorima 2012. i 2013. (u hilj. KM)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U FBiH, bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj u 2014. godini iznosili su 46,699 mil., od toga tekući izdaci su iznosili 34,958 mil. KM (74,86%), a investicioni izdaci 11,741 mil. KM (25,14%). Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj u 2013. iznosili su 35,7 mil. KM, a u 2012. 27,996 mil. KM. U FBiH se u 2014. godini najveći udio izdataka odnosi na visoko obrazovanje u iznosu od 37,727 mil. KM (u 2013. godini 26,1 mil. KM). Izdaci za istraživanja i razvoj u poslovnom sektoru su u 2014. godini iznosili 2,009 mil. i niži su nego što su bili 2013. godine (6,7 mil. KM), dok su u državnom sektoru ovi izdaci u 2014. godini iznosili 6,96 mil., a prethodne godine 2,7 mil. KM. U FBiH, u 2014. godini najviši izdaci su bili u oblasti Inženjstva i tehnologija (45,60%).

GERD, (izdaci za istraživanje i razvoj) % GDP u BiH i zemljama okruženja

Izvor : The Innovation Policy Platform, GERD, %GDP, <https://www.innovationpolicyplatform.org/>, accessed date [27.07.2015]

Razvijene zemlje znaju važnost naučno-istraživačkog rada. Evropska unija izdvaja milijarde eura, a cilj zemalja EU28 je da u prosjeku izdvajaju tri posto bruto društvenog proizvoda za naučno-istraživački rad. U 2013. godini, bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj (IR) kao udio u BDP-u BiH iznose blizu 0,322%, što u odnosu na 2012. znači da su izdaci porasli. Poređenja radi, u 2013. godini EU-28 prosjek izdvajanja za naučno-istraživački rad kao % BDP-a su iznosili 2,01%, a u Njemačkoj 2,85%, Sloveniji 2,59%, Mađarskoj 1,41%, Bugarskoj 0,65%, Rumuniji 0,39%, Hrvatskoj 0,81% i u Srbiji 0,73%.⁸⁹

⁸⁹ Eurostat, Gross Domestic Expenditure on R&D (GERD) % of GDP http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_20&plugin=1 [accessed date: 28.07.2015]

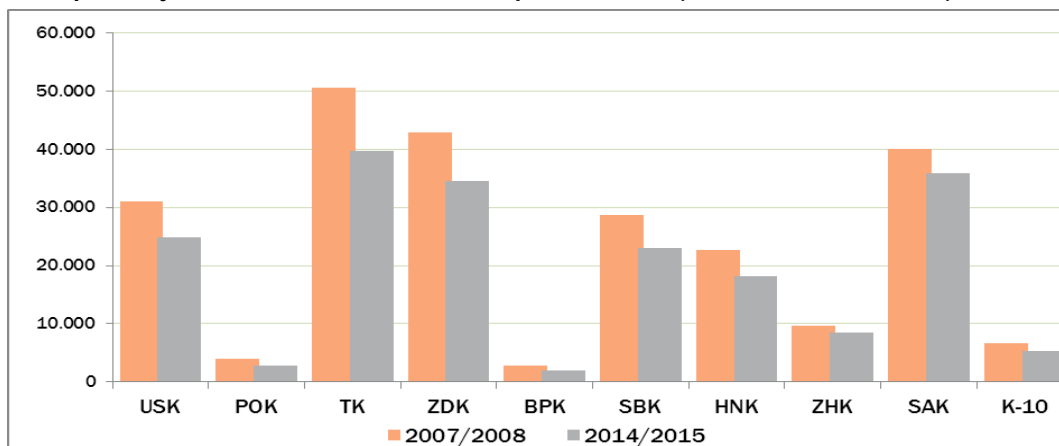
U okviru predškolskog obrazovanja i skrbi postavljaju se temelji za kasniji uspjeh u životu kad su u pitanju osnovne čovjekove potrebe kao što su zapošljavanje i socijalna integracija, posebno za djecu koja odrastaju u nepovoljnom okruženju.⁹⁰ Uključenost djece u predškolsko obrazovanje se poboljšava. Broj predškolskih ustanova u FBiH je u porastu. 2014. godine u odnosu na prethodnu godinu. Broj predškolskih ustanova u Federaciji BiH se povećao za 27 ustanova. Također je u porastu i broj djece koja koriste predškolske ustanove. 2014/15 godine broj predškolske djece u dječijim vrtićima na 1.000 stanovnika u Federaciji BiH iznosi petoro djece na 1.000 stanovnika. U odnosu na prošlu godinu, u 2014/2015 godini je više 907 djece koja koriste predškolske ustanove. Vlada veliko interesovanje roditelja za upis djece u predškolske ustanove, ali je prisutan problem nedostatka prostora i potrebnog kadra za rad. Predškolski odgoj i obrazovanje nisu besplatni i to teško pogađa ekonomski ugrožene porodice, posebno ranjive grupe, kao što su Romi, raseljena lica i druge marginalizirane grupe.

U Unsko-sanskom kantonu još uvijek nije stupio na snagu Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. Obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem u godini pred polazak u osnovnu školu u Unsko-sanskom kantonu iznosi 11,84%. U Zeničko-dobojskom i Bosansko-podrinjskom obuhvat djece je 100%, dok je u Tuzlanskom kantonu 84,56%. U Srednjobosanskom i Zapadnohercegovačkom kantonu još uvijek nije donesen zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. U Posavskom i Hercegovačko-neretvanskom kantonu nije poznat tačan procent uključenosti djece u predškolski odgoj i obrazovanje u godini pred polazak u osnovnu školu. U Sarajevskom kantonu 93,1% je obuhvaćeno predškolskim odgojem.⁹¹

Prema podacima iz informacije o upisu učenika u osnovne i srednje škole u FBiH u školskoj 2014/15. godini Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke ukupan broj upisanih učenika osnovnih škola u Federaciji Bosne i Hercegovine se kontinuirano smanjivao u periodu školska 2010/11 – 2014/15. godina, a procenat smanjenja za petogodišnji period iznosi 13,84%.

Prema podacima FZS, u 2011/12 godini stopa obuhvata djece osnovnim obrazovanjem u FBiH iznosi 97,2%, a u odnosu na stopu u 2006. godini (98,3%) došlo je do smanjenja za 1,1pp. I dalje, određeni broj djece ostaje izvan školskog sistema. To su djeca posebno ranjive kategorije poput pripadnika romske nacionalnosti, djeca iz porodica u stanju socijalne potrebe, i to najčešće u ruralnim sredinama, te djeca s posebnim obrazovnim potrebama.

Ukupan broj učenika u osnovnim školama po kantonima (2007/2008. i 2014/2015.) u FBiH

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Saopštenje

U FBiH, prema Saopštenju Federalnog zavoda za statistiku, ukupan broj učenika osnovnog obrazovanja u 2014/15 godini iznosi 194.530, što je manje za 3.354 učenika u odnosu na prethodnu godinu i manje za 44.357 učenika u odnosu na 2007/08 godinu.

⁹⁰ http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-childhood_hr.htm

⁹¹ FMON, Informacija o upisu učenika u osnovne i srednje škole u FBiH u školskoj 2014/15. godini

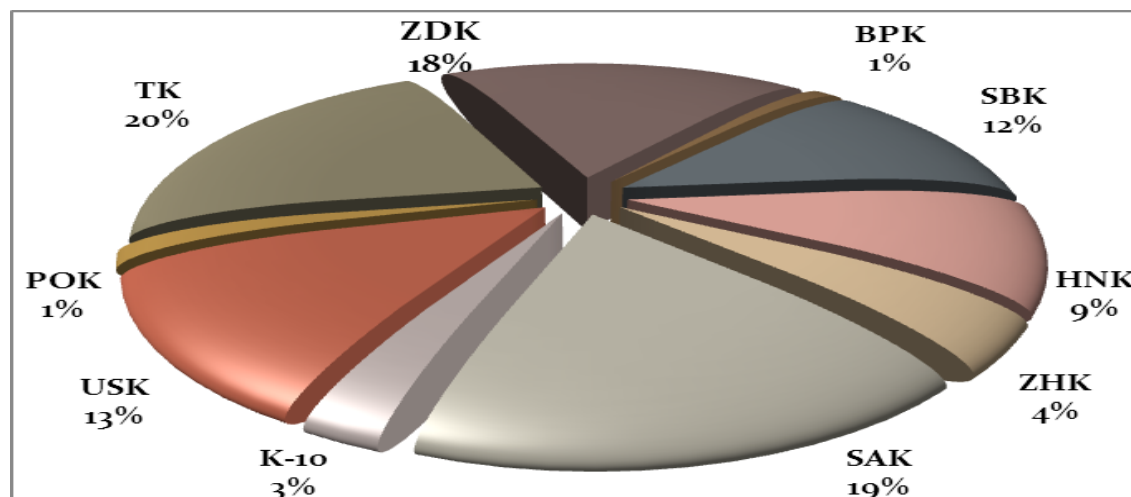
Pokazatelji osnovnog obrazovanja u FBiH (2007/2008. - 2014/2015.)

	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	Trend 2007/2008-2014/2015
Broj učenika	238.887	238.401	233.423	223.069	207.921	199.124	197.884	194.530	
Broj nastavnika	14.733	15.091	15.375	15.469	15.567	15.253	15.250	15.277	
Broj učenika na 1 nastavnika	16,2	15,8	15,2	14,4	13,4	13,1	13,0	12,7	
Broj odjeljenja (u hilj.)	10,5	10,5	10,5	10,2	9,9	9,6	9,7	9,6	
Broj učenika u 1 odjeljenju	22,8	22,7	22,3	21,8	21	20,6	20,5	20,2	

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Broj učenika na jednog nastavnika u osnovnom obrazovanju ima i dalje tendenciju smanjenja (2007/08 – 16,2, 2013/14 – 13,00 i 2014/2015 – 12,7), kao i prosječan broj učenika u odjeljenju (2007/08 – 22,8, 2013/14 - 20,5 i 2014/2015 - 20,2). U izvještajnom periodu najmanji broj učenika na 1 nastavnika evidentiran je u Posavskom kantonu (10,3) i K-10 (10,4) dok je najveći broj učenika na 1 nastavnika zabilježen u Sarajevskom (13,9) i Srednje-bosanskom kantonu (13,9). Broj nastavnika u 2014/15 u odnosu na prethodnu godinu je viši za 27 nastavnika.

U Federaciji Bosne i Hercegovine najveći razlog smanjenja broja upisanih učenika u prvi razred osnovne škole i smanjenja ukupnog broja učenika osnovnih škola u Federaciji BiH je pad nataliteta. Također, navode se i drugi faktori poput rasta odgođenog upisa učenika u prvi razred osnovne škole, povećanje socijalno isključene i marginalizirane djece koja su izvan školskog sistema, neredovno pohađanje nastave i napuštanje osnovnog obrazovanja prije njegovog završetka, porodični odnosi i socijalni status porodica.⁹²

Struktura broja učenika osnovnog obrazovanja u kantonima FBiH u 2014/15 (FBiH = 100)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Najveći napredak u izvršavanju ciljeva i mjera iz Operativnog plana aktivnosti na provođenju mjera i preporuka sadržanih u Analizi stanja u oblasti srednjeg obrazovanja sa prijedlogom mjera za usklađivanje obrazovanja sa potrebama privrede u 2014. godini (Izveštaj za 2014. godinu o postignutom napretku u izvršavanju ciljeva i mjera iz Operativnog plana) je ostvaren u oblastima obrazovanja odraslih i profesionalne, odnosno karijerne orijentacije.

⁹² Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Analiza uzroka nepohađanja, napuštanja i smanjenja broja učenika u osnovnim školama u FBiH, Mostar, septembar/rujan 2013. godine

Usklađenost kantonalnih zakona sa Okvirnim zakonom o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH i implementacija odredbi o tripartitnim i savjetodavnim vijećima, Zakon o obrazovanju odraslih i Mjera obaveznog srednjoškolskog obrazovanja

Naziv kantona	Usklađenost zakona sa Okvirnim zakonom o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH	Uspostavljeno tripartitno savjetodavno vijeće	Uspostavljena savjetodavna vijeća pri školama	Zakon o obrazovanju odraslih	Mjera obaveznog srednjoškolskog obrazovanja u najkraćem trajanju od 2 godine
Unsko-sanski	Zakon o srednjem obrazovanju je usklađen sa Okvirnim zakonom	Da	Ne	Donesen Zakon o obrazovanju odraslih i uspostavljen registar ustanova	Implementirati postepeno
Posavski	Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o srednjem školstvu izvršeno je usklađivanje zakonodavstva sa Okvirnim zakonom	Da	Da	-	-
Tuzlanski	Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju je usklađen sa Okvirnim zakonom	Da	Uspostavljena u dvije škole	Upućen u proceduru usvajanja	-
Zeničko-dobojski	Zakon o srednjoj školi je usklađen sa Okvirnim zakonom	Ne	Uspostavljeno u jednoj školi	Zakon o obrazovanju odraslih je usvojen na 60. sjednici Skupštine Ze-do kantona, održanoj 13.08.2014	-
Bosansko-podrinjski	Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju je usklađen sa Okvirnim zakonom	Da	Da	Upućen u proceduru usvajanja	Uveo (do 18. godine starosti)
Srednjobosanski	Nije donesen zakon koji je usklađen sa Okvirnim zakonom	Ne	Ne	-	-
Hercegovačko-neretvanski	Nije donesen zakon koji je usklađen sa Okvirnim zakonom	Ne	Ne	-	-
Zapadno-hercegovački	Skupština Zapadnohercegovačkog kantona 30.12.2013. god. Usvojila je Zakon o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci	Nisu dostupne informacije	Nisu dostupne informacije	-	-
Kanton Sarajevo	Zakon o srednjem obrazovanju je usklađen sa Okvirnim zakonom	Uspostavljanje je u toku	DA (u svim školama)	Upućen u proceduru usvajanja	Uveo (do 18. godine starosti)
Kanton 10	Nije donesen zakon koji je usklađen sa Okvirnim zakonom	NE	NE	-	-

Izvor : FMON, Izveštaj za 2014. godinu o postignutom napretku u izvršavanju ciljeva i mjera iz Operativnog plana aktivnosti na provođenju mjera i preporuka sadržanih u Analizi stanja u oblasti srednjeg obrazovanja sa prijedlogom mjera za usklađivanje obrazovanja sa potrebama privrede

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je izradilo radnu verziju dokumenta Pedagoški standardi i normativi za srednje obrazovanje. U 2014. godini, Sindikat srednjeg i visokog obrazovanja, odgoja, nauke i kulture BiH je od Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke zatražio dostavljanje svih pedagoških standarda i normativa za srednje obrazovanje u FBiH kako bi kvalitetnije nastavili rad na dokumentu.

Početkom 2014. godine pokrenuta je aktivnost izrade Strateških pravaca razvoja karijerne orijentacije u FBiH za period 2015. - 2020. godina. Vlada FBiH je ovaj dokument prihvatila na 143. sjednici (10.12.2014.). Također je planirano da se izradi Prijedlog akcionog plana za njegovu implementaciju. U Bosansko-podrinjskom kantonu donesen je Pravilnik o profesionalnoj orijentaciji, koji se provodi u osnovnim školama u ovom kantonu. Na području Tuzlanskog kantona uspostavljen je sistem profesionalne orijentacije u osnovnim školama, a predviđeno je da se za svakog učenika osnovne škole izradi list profesionalne orijentacije, koji se izdaje uz svjedočanstvo o završenoj osnovnoj školi. U Kantonu Sarajevo se organizuju prezentacije za učenike završnih razreda na kojima se predstavljaju programi srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja. Organiziraju se i Dani otvorenih vrata.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH – Odjel za VET (u daljem tekstu Agencija) je u toku 2013. godine provela prvu fazu evaluacije modularnih nastavnih planova i programa, te kvalitete njihove primjene iz pet porodica zanimanja. U dokumentu „Evaluacija primjene nastavnih planova i programa u 5 porodica zanimanja u Srednjem stručnom obrazovanju BiH“ je izvršeno objedinjavanje i objavljivanje rezultata.

2014. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo dva dokumenta koji se odnose na obrazovanje odraslih: „Principe i standarde obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini“ i „Stratešku platformu razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014 – 2020. godine“. Programi dokvalifikacije, prekvalifikacije i profesionalne obuke se u većini kantona realizuju u organizaciji službi za zapošljavanje ili u okviru međunarodnih projekata koji se provode u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja i kantonalnim službama za zapošljavanje. Centri za obrazovanje odraslih postoje u Gračanici (Tuzlanski kanton), Tešnju (Zeničko-dobojski kanton), Širokom Brijegu (Zapadnohercegovačkoi kanton) i Cazinu (Unsko-sanski kanton). Projekat “Poduzetničko učenje u obrazovnim sistemima BiH – faza II” je počeo u januaru 2014. za implementaciju Strategije učenja o poduzetništvu u obrazovnim sistemima u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2012. - 2015. godine.⁹³

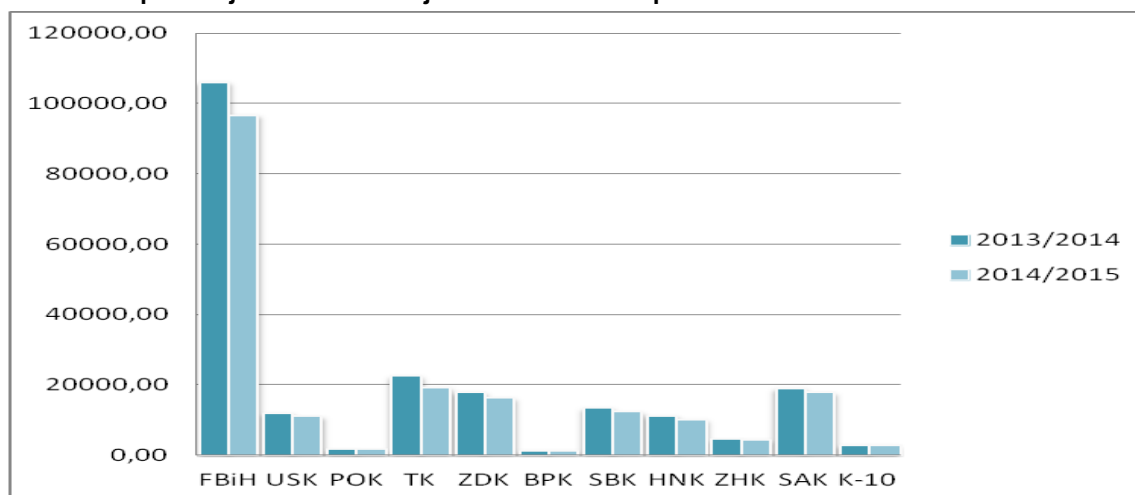
Pored praćenja stanja na tržištu rada kroz saradnju sa kantonalnim službama za zapošljavanje i praćenja podataka o evidentiranim nezaposlenim osobama po zanimanjima i strukama, radi se i na prikupljanju i uspostavljanju baza podataka koje će omogućiti kvalitetnije praćenje kretanja na tržištu rada s ciljem boljeg usklađivanja obrazovanja s potrebama tržišta rada.⁹⁴

Prema Informaciji o upisu učenika u osnovne i srednje škole u FBiH u školskoj 2014/15. godini Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, može se primjetiti da je u proteklom petogodišnjem periodu došlo do smanjenja broja učenika upisanih u prvi razred srednjih škola i da to smanjenje iznosi 28,53%.

⁹³ Projekat finansira Evropska unija

⁹⁴ FMON, Izveštaj za 2014. godinu o postignutom napretku u izvršavanju ciljeva i mjera iz Operativnog plana aktivnosti na provođenju mjera i preporuka sadržanih u Analizi stanja u oblasti srednjeg obrazovanja sa prijedlogom mjera za usklađivanje obrazovanja sa potrebama privrede, str. 4

Ukupan broj učenika u srednjim školama u FBiH po kantonima 2013/2014 i 2014/2015

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Jedan od najbitnijih faktora koji je utjecao na smanjenje broja učenika u prvom razredu srednje škole u Federaciji BiH je pad nataliteta koji je prisutan već niz godina, a koji se do sada manifestovao u vidu smanjenog upisa učenika u osnovne škole, a sada se počeo odražavati i na nivo srednjeg obrazovanja.⁹⁵ Najveće smanjenje ukupnog broja učenika u odnosu na prošlu godinu je bilo u Tuzlanskom kantonu (14,5%), zatim u Hercegovačkom-neretvanskom kantonu (9,7%) i Zeničko-dobojskom kantonu (9,2%).

Pokazatelji srednjeg obrazovanja u FBiH (2007/08-2014/15)

	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	Trend 2007/2008-2014/2015
Broj učenika	104.980	97.728	95.134	99.228	108.957	112.674	106.018	96.681	
Broj nastavnika	8.076	8.152	7.807	8.091	8.527	8759	8.837	8.747	
Broj učenika na 1 nastavnika	13	12	12,1	12,3	12,8	12,8	12,0	11,1	
Broj odjelenja	4.033	3.953	3.911	4.053	4.324	4.424	4.280	4.086	
Broj učenika u 1 odjelenju	26	24,7	24,3	24,5	25,2	25,4	24,8	23,7	

Izvor: FZS, Saopštenje

Broj učenika srednjih škola i dalje opada. U 2014/15, u FBiH je prosječno 11,1 učenika na 1 nastavnika i prosječno 23,7 učenika u jednom odjeljenju srednjih škola. Najveći broj učenika na 1 nastavnika imaju SBK (13,1) i ZHK (12,9), a najmanji broj ZDK (9,8) i HNK (10), te SAK (11,5). Najveći prosječan broj učenika u jednom odjeljenju zabilježen je u ZHK(26,0), SBK (25,2), i BPK (25,0).

⁹⁵ Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Informacija o upisu učenika u osnovne i srednje škole u Federaciji Bosne i Hercegovine u školskoj 2013/14.godini, Mostar

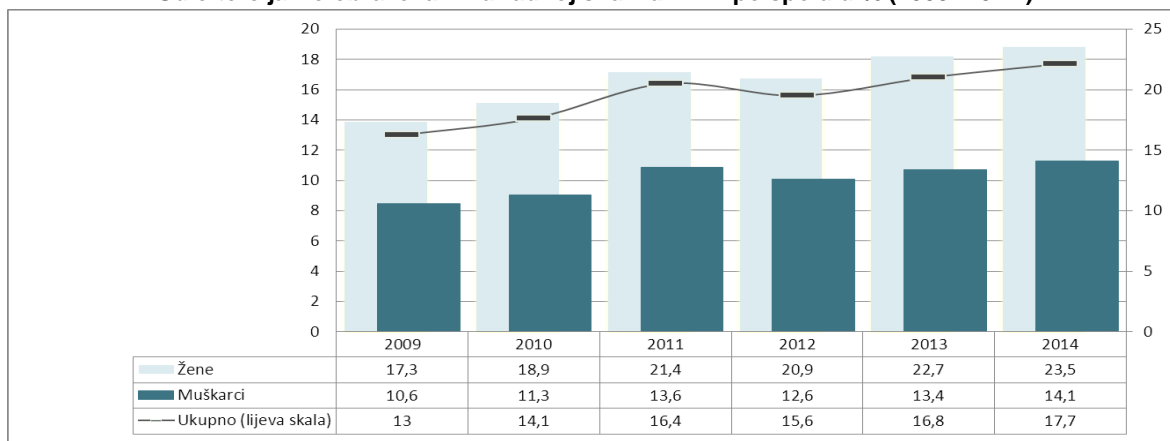
Udio učenika u prisutnom stanovništvu u osnovnom i srednjem obrazovanju i smanjenje učenika 2014/2015 u odnosu na 2007/2008

	Prisutno stanovništvo		Ukupan broj upisanih učenika				Udio učenika u prisutnom stanovništvu				Rast/pad 2014/2015 u odnosu na 2007/2008 (u %)	
			Osnovno		Srednje		Osnovno		Srednje		Osnovno	Srednje
	2007	2014	2007/2008	2014/2015	2007/2008	2014/2015	2007/2008	2014/2015	2007/2008	2014/2015		
FBiH	2.328.359	2.336.722	238.887	194.530	104.980	96.681	10,3	8,3	4,5	4,1	-18,6	-7,9
USK	287.878	287.361	31.024	24.787	12.028	11.056	10,8	8,6	4,2	3,8	-20,1	-8,1
POK	41.187	38.669	4.039	2.781	1.598	1.600	9,8	7,2	3,9	4,1	-31,1	0,1
TK	496.830	499.144	50.626	39.761	24.354	19.228	10,2	8,0	4,9	3,9	-21,5	-21,0
ZDK	401.796	397.813	42.936	34.585	17.916	16.228	10,7	8,7	4,5	4,1	-19,4	-9,4
BPK	33.662	32.390	2.835	1.954	1.155	1.202	8,4	6,0	3,4	3,7	-31,1	4,1
SBK	256.339	252.573	28.604	22.927	11.928	12.279	11,2	9,1	4,7	4,9	-19,8	2,9
HNK	227.473	224.029	22.628	18.143	9.696	10.097	9,9	8,1	4,3	4,5	-19,8	4,1
ZHK	82.095	81.527	9.628	8.476	3.956	4.402	11,7	10,4	4,8	5,4	-12,0	11,3
SAK	419.030	444.851	39.972	35.884	19.701	17.803	9,5	8,1	4,7	4,0	-10,2	-9,6
K-10	82.069	78.365	6.595	5.232	2.648	2.786	8,0	6,7	3,2	3,6	-20,7	5,2

Izvor: FZS, Saopštenja; Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Posmatranjem ukupnog broja učenika u osnovnim i srednjim školama u FBiH u školskoj 2007/08 i 2014/15. godini, može se konstatovati da je u osnovnim školama 44.357 učenika manje (18,6%) i srednjim 8.299 učenika manje (7,99%). Gledajući po kantonima u 2014/2015 godini najmanji broj učenika osnovnih škola je u Bosansko-podrinjskom, Posavskom kantonu i Kantonu-10, dok najveće smanjenje broja učenika 2014/2015 u odnosu na 2007/2008 je u Posavskom i Bosansko-podrinjskom kantonu (31,1%), zatim u Tuzlanskom kantonu (21,5%) i Kantonu 10 (20,7 %). U srednjim školama po kantonima najmanji broj učenika u 2014/2015 godini je zabilježen u Bosansko-podrinjskom, Posavskom kantonu i Kantonu 10. Najveće smanjenje u 2014/2015 godini u odnosu na 2007/2008 je evidentirano u Tuzlanskom kantonu (21,0%) i Sarajevskom kantonu (9,6%).

Udio terciarno obrazovanih u radnoj snazi u FBiH po spolu u % (2009.-2014.)

Izvor: ARS http://www.bhas.ba/tematskibilteni/LFS_2014001_01_bh.pdf [accessed date: 28.01.2015]

Prema Anketi o radnoj snazi (2014.), udio terciarno obrazovanih (više i visoko obrazovanje) u FBiH, u 2014. godini u ukupnoj radnoj snazi (17,7%) i dalje raste. U 2014. godini, i dalje postoji jaz između muškaraca i žena (žena 23,5%, a muškaraca 14,1%). U BiH udio terciarno obrazovanih iznosi 17,1% što je daleko niže nego u zemljama EU-28 i EU-4. U FBiH, u ukupnom broju zaposlenih u 2014. godini, terciarno obrazovani učestvuju sa 20,5%. U RS udio terciarno obrazovanih u ukupnoj strukturi radne snage po završenoj školskoj spremi u 2014. godini iznosi 16,0%, a udio terciarno obrazovanih u ukupnom broju zaposlenih iznosi 16,5%.

Stanovništvo 15-64 starosne dobi sa tercijarnim obrazovanjem (u %)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU – 28	22,0	22,7	23,6	24,5	25,3	26,0
Bugarska	19,2	19,4	20,1	20,7	22,2	23,6
Mađarska	16,9	17,2	18,1	19,0	19,5	20,2
Rumunija	11,2	11,9	13,0	13,6	13,9	14,2
Slovačka	13,4	15,1	16,4	17,0	17,7	18,1
BiH	7,1	8,2	8,8	8,8	9,7	10,1
FBiH	7,1	8,4	9,0	9,0	9,6	10,2
RS⁹⁶	7,0	8,0	8,5	8,5	10,0	10,1

Izvor: Eurostat, ARS 2012. i 2013. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_07&lang=en [accessed

EU 28 bilježi rast udjela tercijarno obrazovanih u ukupnom stanovništvu (od 15 do 64 godine). U EU-28 udio tercijarno obrazovanih u ukupnom stanovništvu (15-64 dobi) iznosio je 2014. godine 25,8% i 2013. 25,3%. Ovakav porast je najvećim dijelom zbog povećanja broja studenata, uvođenja Bolonjskog sistema studiranja, te skraćivanja prosječnog broja godina studiranja.

Zaposleni sa tercijarnim obrazovanjem u ukupno zaposlenim (%)⁹⁷

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU – 28	28,7	29,7	30,6	31,6	32,6	33,1
Bugarska	26,3	27,1	28,1	28,6	30,2	31,9
Mađarska	23,5	23,6	25,0	25,9	25,8	26,1
Rumunija	21,3	22,4	24,0	24,3	25,0	25,2
Slovačka	17,6	19,9	21,1	21,0	22,0	22,2
BiH	14,3	15,4	17,4	16,5	18,7	19,0
FBiH	16,0	17,1	20,1	18,6	19,7	20,5
RS	12,0	12,8	13,6	13,4	17,3	16,5

Izvor: Eurostat, LFS

U Makedoniji, 2014. godine udio tercijarno obrazovanih u radno sposobnom stanovništvu iznosi 15%, a u ukupnom broju zaposlenih 22,2%.⁹⁸ U 2013. godini u Crnoj Gori udio stanovništva sa višim i visokim stručnim obrazovanjem u radno sposobnom stanovništvu je iznosio 17,6%, a u četvrtom kvartalu 2014. godine 18,9%.⁹⁹ U Srbiji, u IV kvartalu 2013.godine, udio tercijarno obrazovanih u ukupno radno sposobnom stanovništvu iznosi 16,8%, a u 2014. godini 17,1%.¹⁰⁰ U Hrvatskoj, u četvrtom kvartalu 2014. u ukupnom broju zaposlenih udio tercijarno obrazovanih iznosi 26,1%.

⁹⁶ Podaci za BiH, FBiH i RS se odnose na radno-sposobno stanovništvo, obuhvata sve osobe koje imaju 15 i više godina

⁹⁷ Zaposleni EU-28 i EU-4 su zaposleni starosne dobi od 15 do 64 godine, Eurostat, Employees by educational attainment level [accessed date: 27.04.2015.]

⁹⁸ Labour Force Survey of Macedonia 2014. http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija_en.aspx?id=3

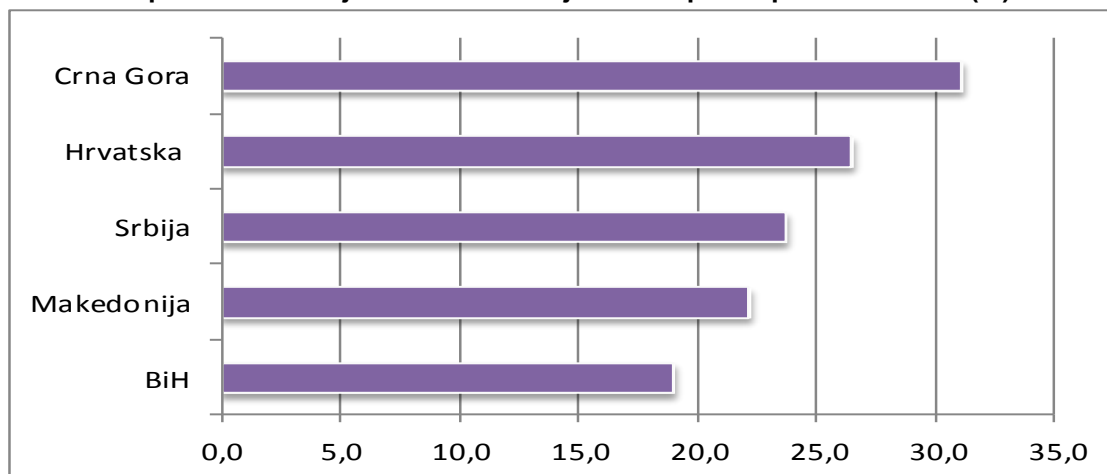
⁹⁹ Crna gora, Zavod za statistiku, Saopštenje, Anкета o radnoj snazi – Četvrti kvartal 2014 str.7

<http://www.monstat.org/userfiles/file/ars/2015/II/Saopstenje%20-%20ARS%20IV%20KVARTAL%202014.pdf> [accessed date: 30 mart 2015]

¹⁰⁰ Republički zavod za statistiku Republike Srbije [accessed date: 31.03.2015.]

<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d240107IND01%2635%3d6%2653%3d0%2c1%2c2%2c3%2c4%2c5%2c6%262%3d%23last%231%2654%3d0%2c1%2c2%2c3%2c4%26sAreald%3d240107%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

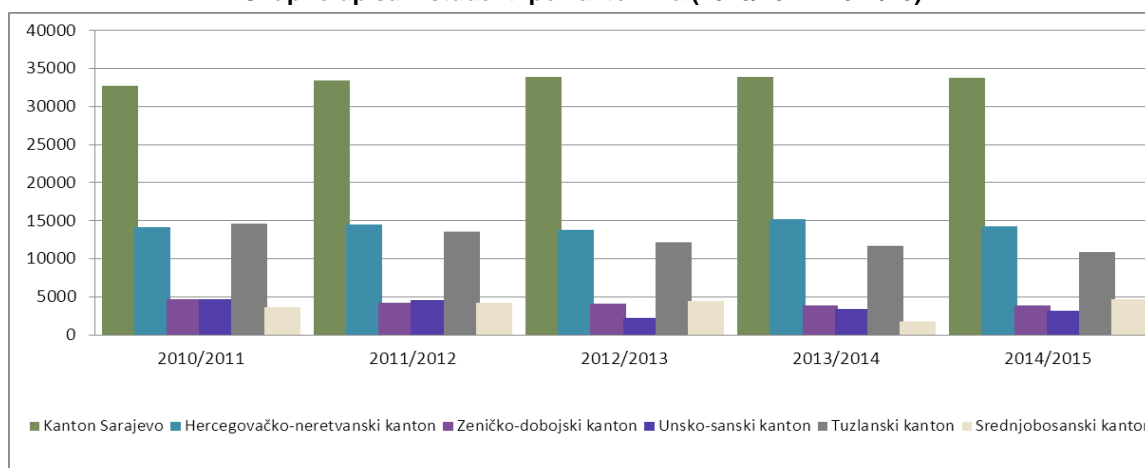
Zaposleni sa terciarnim obrazovanjem u ukupno zaposlenim 2014. (%)

Izvor: ARS 2014

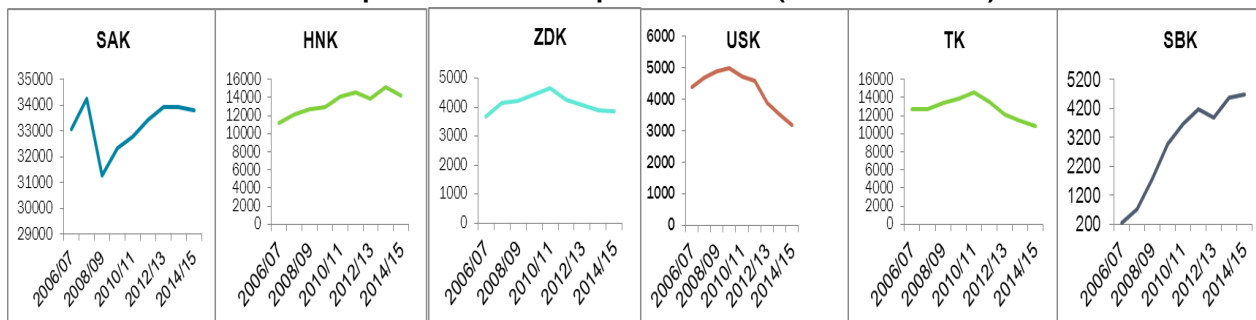
U 2014. godini, u oblasti visokog obrazovanja aktivnosti su bile usmjerene na poboljšanje studentskog standarda, implementaciju Bolonjskog procesa odnosno implementaciju Strateških pravaca razvoja visokog obrazovanja u Federaciji BiH. Izvršeno je sufinansiranje projekata internacionalizacije visokog obrazovanja u FBiH i projekata implementacije osiguranja kvaliteta. U 2014. godini diplomiralo je 12.183 studenata, što je za 9,65% (1.308) manje u odnosu na prethodnoj godinu. Od ukupno diplomiranih studenata na visokoškolskim ustanovama u školskoj 2014/2015 godini, u javnim visokoškolskim ustanovama je diplomiralo 87,72% studenata, u privatnim 10,53%, u vjerskim visokoškolskim ustanovama 0,75%, a na visokim školama (prvi stepen dodiplomskog studija) je diplomiralo 0,98 % studenata. U školskoj 2014/15 godini i dalje je najviše upisanih studenata u Sarajevskom kantonu, potom u HNK i TK. Također, u 2014. godini Međunarodni univerzitet Goražde je dobio licencu i dozvolu za rad. Tako se otvorila mogućnost da Goražde postane regionalni centar visokoškolskog obrazovanja. U 4 međunarodna fakulteta u Goraždu u 2014. godini je upisan 31 student.

Ukupno upisani studenti po kantonima (2010/2011- 2014/15)

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Saopštenja

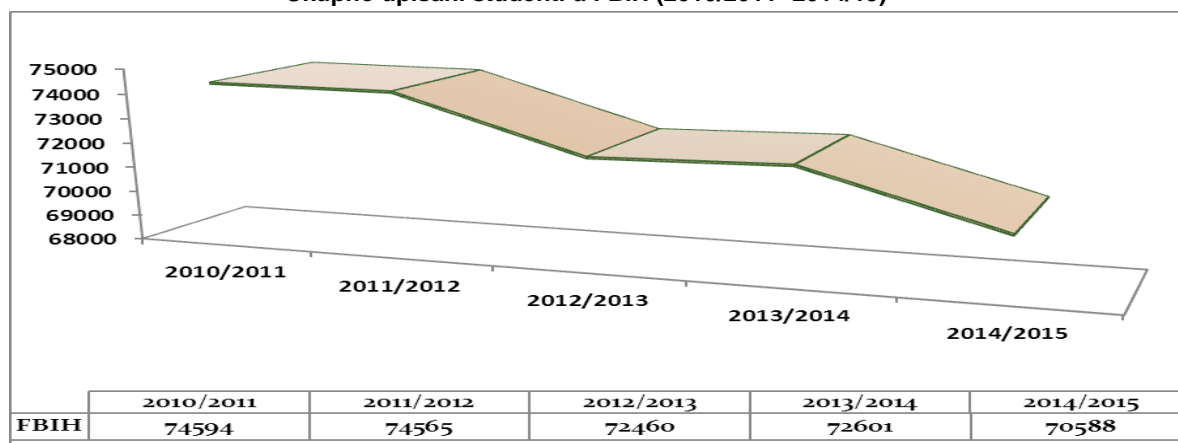
Trend upisanih studenata po kantonima (2006/07-2014/15)

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Saopštenja i publikacije

U Federaciji BiH, 2014. godine je evidentirano 30 upisanih studenata na 1.000 stanovnika, što je manje nego prošle godine. Posljednih godina u FBiH se nije smanjio broj godina studiranja pri čemu je prosjek studiranja u FBiH viši nego prosjek EU i iznosi sedam godina.¹⁰¹

Ukupno upisani studenti u FBiH (2010/2011- 2014/15)

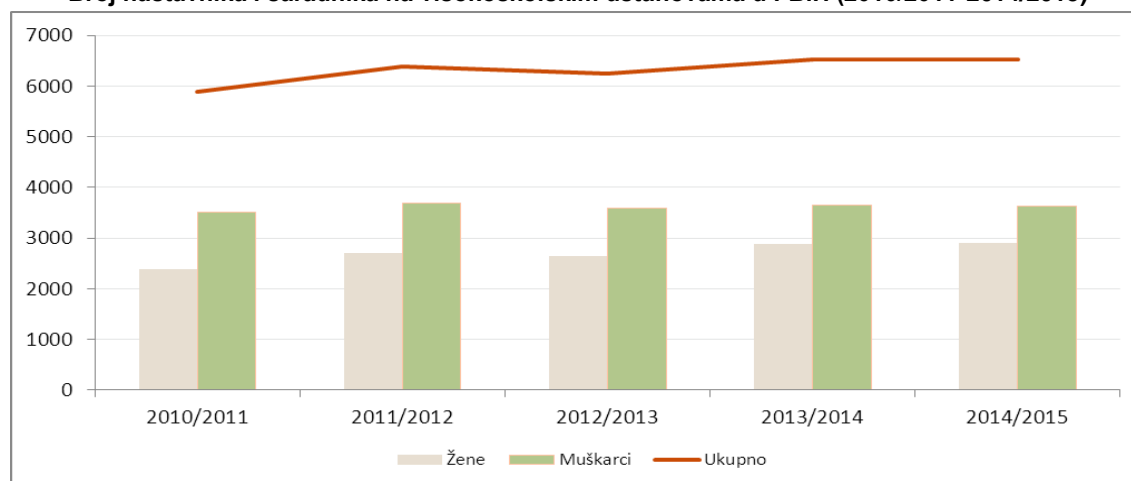
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Saopštenja i publikacije

Evidentirano je značajno smanjenje upisa broja studenata na visokoškolske ustanove u poslednjih 5 godina. U školsku 2014/2015 godinu je upisano 70.588 studenata, a u odnosu na 2013/14 (72.601 studenata) je upisano 2.013 studenata manje. U 2014/15 školskoj godini bilo je 6.531 nastavnika, a u 2013/14 6.530 nastavnika. Statistika prikazuje i podatke o nastavnicima i saradnicima u nastavi u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE). U školskoj 2013/14 godini na visokoškolskim ustanovama izraženo ekvivalentom pune zaposlenosti je bilo 1.328,86 nastavnika, a u 2014/15, ukupan broj nastavnika i suradnika u visokoškolskim ustanovama je iznosio 1.406,72.¹⁰²

¹⁰¹ Nacrt programa mjera za prevenciju korupcije u FBiH, Mostar: 2012., str. 7

¹⁰² FZS, Saopćenje 12.4, <http://www.fzs.ba/saopcenja/2015/12.4.pdf>

Broj nastavnika i saradnika na visokoškolskim ustanovama u FBiH (2010/2011-2014/2015)

Izvor: FZS

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, broj završenih doktora i magistara je rastao sve do 2013. godine. U 2014. godini je ukupno 398 magistranata završilo magistrat (203 žena) što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 231. Također, doktorirao je 191 doktorant, više za 25 doktora u odnosu na prošlu godinu.

Završeni magistri i specijalisti i završeni doktori nauka u FBiH (2011-2014)

	2011	2012	2013	2014	Trend
Završeni magistri i specijalisti	646	753	677	398	
Završeni doktori nauka	140	141	177	191	

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Preporuke

- Uvesti obavezni nivo srednjoškolskog obrazovanja radi sticanja kvalifikacije i povećanja obrazovnog nivoa stanovništva FBiH;
- Osigurati i olakšati pravo upisa u osnovne škole djeci koja nisu evidentirana u matične knjige rođenih, djeci romske nacionalnosti, stranih državljana i drugoj djeci koja mogu imati birokratske prepreke prilikom upisa;
- Unaprijediti sistem praćenja obuhvata ranjivih grupa učenika;
- Uspostaviti sistem redovnog praćenja ranog napuštanja školovanja i intenzivno raditi na njegovom smanjenju u Federaciji BiH i kantonima;
- Osigurati preduslove za uvođenje besplatnog predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja za ranjive grupe u FBiH i kantonima;
- Uskladiti obrazovne profile u srednjim školama sa potrebama regionalnih tržišta rada, neposrednijom vezom obrazovnog sistema sa zavodima za zapošljavanje, privrednim komorama i udruženjima poslodavaca;
- Obezbijediti podršku sistemskom povećanju broja upisanih studenata u visokom obrazovanju, naročito osoba iz ranjivih grupa stanovništva;

- Uspostaviti sistem praćenja cjeloživotnog učenja i obrazovanja i obuke odraslih na nivou FBiH i kantona;
- U cilju efikasnijeg finansiranja, razmotriti finansiranje obrazovanja na osnovu broja učenika, a ne na osnovu potreba;
- Sa ciljem unapređenja efikasnosti utroška sredstava i boljih pokazatelja kvaliteta obrazovanja, uspostaviti informacioni sistem za upravljanje obrazovanjem;
- Uskladiti zakone o visokom obrazovanju kako na nivou kantona u FBiH, tako i na nivou BiH sa ciljem približavanja međunarodnim standardima i normama.

Zdravstvena zaštita

Koncept razvoja zdravlja je jedna od najvažnijih determinanti rasta i razvoja jedne zemlje. Samo zdrava populacija može postići svoj potpuni ekonomski razvoj. Inovacije i visoko kvalifikovana radna snaga su stubovi razvoja sektora zdravstva. Također, pored velikog značaja zdravstvene zaštite, veliki je značaj porodice, prijatelja i zajednice, jer medicina liječi tjelesno, a najbliži svojom nesebičnošću pomažu jačati duhovnu snagu oboljelih, što je u liječenju i kvaliteti života jednako važno. Kvalitet života se može povezati i sa životnim navikama. Većina zastupljenih bolesti u BiH sadrži bihevioralne faktore rizika kao što su konzumacija duhana, nepravilna prehrana, tjelesna neaktivnost i štetna upotreba alkohola. Zdravstveni efekti ekonomskih strategija bi se trebali fokusirati na efekte raznih ekonomskih politika. Glavni kriterij za prosuđivanje zdravstvenih efekata ekonomskih politika je kako one utiču na ranjive skupine, poboljšanje cjelokupne zdravstvene zaštite i finansijsku održivost zdravstvenog sektora.

U FBiH se primjenjuje sistem zdravstvenog osiguranja koji se bazira na Bizmarkovom modelu, prema kome su doprinosi osnovni izvor finansiranja zdravstvenog osiguranja, mada se dodatna sredstva obezbjeđuju i iz budžeta, kao i kroz participaciju građana i donacije. Plaćanje doprinosa zdravstvenog osiguranja je obavezno. Javni sistem zdravstvene zaštite je tako organizovan da uplatioc doprinosa stiču pravo da koriste usluge zdravstvene zaštite u slučaju potrebe. Zdravstveni osiguranici ne stiču pravo srazmjerno uplaćenim sredstvima. Na osnovu principa solidarnosti, pojedinim ugroženim slojevima društva omogućava se pristup zdravstvenoj zaštiti bez uplate doprinosa.

U 2014. godini je zbog poplava u FBiH proglašeno vanredno stanje. Zdravstvo je imalo značajnu ulogu i spriječena je pojava epidemija i težih posljedica po zdravlje stanovništva. U BiH, prisutna je dominacija nezaraznih bolesti od kojih je najviše kardiovaskularnih poremećaja, i malignih oboljenja. Također, saobraćajne nesreće, povrede (uključujući povrede od nagaznih mina) i samoubistva su u porastu. U porastu su i problemi s mentalnim zdravljem, potrošnja duhana i alkohola i zagađenje. Sve ukazuje da će se opterećenost bolestima povećavati u narednom periodu.¹⁰³

Prema Izveštaju Evropske komisije o napretku BiH za 2014. godinu, u oblasti zdravstva je zabilježen minimalni napredak. U BiH je uveden sistem izvještavanja o nacionalnim zdravstvenim računima (NHA) u skladu sa zahtjevima Svjetske zdravstvene organizacije i Eurostata. Implementacija strategija u oblasti zdravstva je spora. U pojedinim dijelovima Federacije uveden je sistem elektronskih zdravstvenih kartona. Vlada FBiH je usvojila Strategiju za rijetke bolesti. Razvijeni su osnovni kapaciteti za dinamiku liječenja zaraznih bolesti u BiH i djelotvornu provedbu međunarodnih zdravstvenih propisa.

U oblasti farmacije, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u novembru 2013. osnovalo više-resornu radnu grupu čiji je zadatak da izradi operativni plan za pristupanje Bosne i Hercegovine Konvenciji Medicrime koju je usvojilo Vijeće Evrope. U javnom zdravstvu nedostaje više ekspertize, posebno u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Sektor zdravstva nije uključen u Nacrt strategije (2014. - 2020.) u BiH za sredstva iz IPA-2. U FBiH, uz važeći zakonski okvir u sektoru zdravstva, aktivnosti u 2014. godini su u skladu sa Strateškim planom razvoja zdravstva u FBiH u periodu od 2008. do 2018. godine. U ovom dokumentu su definisani strateški pravci razvoja zdravstva u Federaciji BiH u desetogodišnjem periodu.

¹⁰³ Strateške osnove za usvajanje i implementaciju Projekta jačanja zdravstvenog sektora <http://www.fmoh.gov.ba/index.php/projekt-jacanja-zdravstvenog-sektora> [accessed date: 02.07.2015]

Aktivnosti sektora zdravstva u 2014. godini su usmjerene na ostvarenje pet ciljeva:

- Jačanje mehanizama neophodnih za uspostavljanje efikasnog i savjesnog upravljanja u zdravstvu i jačanje upravljanja zdravstvenim sistemom,
- Usklađivanje zakonodavnog okvira sa reformskim ciljevima i propisima EU i jačanje zaštite prava pacijenata i zdravstvenih profesionalaca,
- Jačanje primarne, specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite,
- Jačanje uloge javnog zdravstva,
- Unapređenje farmaceutskog sektora.¹⁰⁴

Prema Izveštaju o radu Federalnog ministarstva zdravstva za 2014. godinu, značajna pažnja je posvećena cilju *“Jačanje mehanizama neophodnih za uspostavljanje efikasnog i savjesnog upravljanja u zdravstvu i jačanje upravljanja zdravstvenim sistemom”*. Program “Osiguranje mehanizama koordinacije između kantona i FBiH u oblasti zdravstva, kao i sa NVO (sektor civilnog društva)” je u potpunosti realizovan. Iako je Ministarstvo, putem svojih predstavnika, aktivno učestvalo u radu Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH, pripremalo Plan rada i druge operativne dokumente Vijeća, pripremalo Konferencije o osobama sa invaliditetom, i sl., operativni cilj “Učešće u radu Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH”, ipak nije u potpunosti implementiran. Također, i implementacija obaveza definiranih Strategijom za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), u dijelu koji se odnosi na zdravstvo, a prema Akcionom planu za provedbu Strategije za 2014.godinu nije izvršena. Program “Jačanje saradnje sa drugim sektorima od interesa za zdravstvo”, uz koordinaciju Ministarstva civilnih poslova BiH je polovično izvršen. Također, i aktivnost “Praćenje implementacije softverskog rješenje za prikupljanje podataka, odnosno uspostava baze podataka u zdravstvenim ustanovama u skladu sa standardima Svjetske zdravstvene organizacije, a prema definiranim nivoima organizacije zaštite mentalnog zdravlja” je djelomično realizovana.

Planirane aktivnosti u okviru cilja *Usklađivanje zakonodavnog okvira sa reformskim ciljevima i propisima EU i jačanje zaštite prava pacijenata i zdravstvenih profesionalaca* su u potpunosti izvršene, osim programa “Donošenje nedostajuće legislative sa posebnim fokusom na donošenje zakona o profesionalnoj samoregulaciji” gdje su aktivnosti na Izradi Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja individualnih izvještajnih obrazaca i drugih pomoćnih obrazaca za vođenje evidencija, kao i druga pitanja od značaja za individualne izvještajne obrasce i druge pomoćne obrasce u toku. Također, su u toku aktivnosti na izradi Pravilnika o načinu i rokovima dostavljanja, oblika i forme zbirnih izvještajnih obrazaca i Izrada Pravilnika o obliku i sadržaju osnovne medicinske dokumentacije.

Kod cilja *Jačanje primarne, specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite*, program “Unapređenje resursa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (prostor, oprema i kadar) i uspostavljanje finansijski održive primarne zdravstvene zaštite” nije u potpunosti izvršen. Nisu izvršene aktivnosti na Jačanju javno-zdravstvenog sektora na prevenciji kardiovaskularnih oboljenja (KVB) i pušenja. Program “Poboljšanje kvalitete i sigurnosti u pružanju bolničkih zdravstvenih usluga, uz realizaciju Transfera za Zavod za transfuzijsku medicinu Federacije BiH, je djelomično realizovan.

¹⁰⁴ Program rada Vlade FBiH za 2013 i 2014. godinu, <http://fbihvlada.gov.ba/hrvatski/index.php>

U okviru cilja *Jačanje uloge javnog zdravstva*, Program za jačanje promotivno-preventivnih programa i intervencija u funkciji podizanja svijesti o značaju zdravlja provođenje aktivnosti u okviru sporazuma sa međunarodnim institucijama SZO i UNICEF koji su zaključeni od strane države BiH, nisu u potpunosti izvršeni.

Planirane aktivnosti za 2014. godinu u okviru cilja *Unapređenje farmaceutskog sektora* su u potpunosti izvršene. Također, i tržište esencijalnih lijekova u FBiH je ujedinjeno kroz niz propisa koji su prvi put regulirali predmetnu oblast. Primjena navedenih propisa dovela je do ujednačenih cijena lijekova na kantonalnim listama, ujednačene strukture lijekova na kantonalnim listama, te ujednačenih prava na lijekove osiguranika u svim kantonima.¹⁰⁵

BiH zauzima zadnje mjesto od ukupno od 35. zemalja, u Evropskom zdravstvenom potrošačkom indeksu za 2014. godinu (EHCI 2014. pokriva 48 indikatora o zdravstvu.), uglavnom zbog odgovora „nije primjenljivo“. Prema istom izvještaju se navodi da bi rang bio isti i da su podaci raspoloživi i iskazani. Brain-drain (odliv mozgova) je veliki problem u BiH jer mladi doktori kada traže zaposlenje emigriraju u prosperitetne zemlje EU, poput Njemačke koja je najprivlačnija. Fenomen “eksponencijalnog rasta mobilnih komunikacija” ne samo u razvijenim zemljama, već i u zemljama u razvoju, omogućava komunikaciju sa geografski udaljenim mjestima koja do sada nisu bila pristupačna. Pored koristi od pristupanja informacijama i poslovanju, veoma bitna je mogućost korištenja moći mobilne tehnologije u korist javnog zdravstva.

Zaposleni u zdravstvu u FBiH na 100.000 stanovnika (2008-2014)

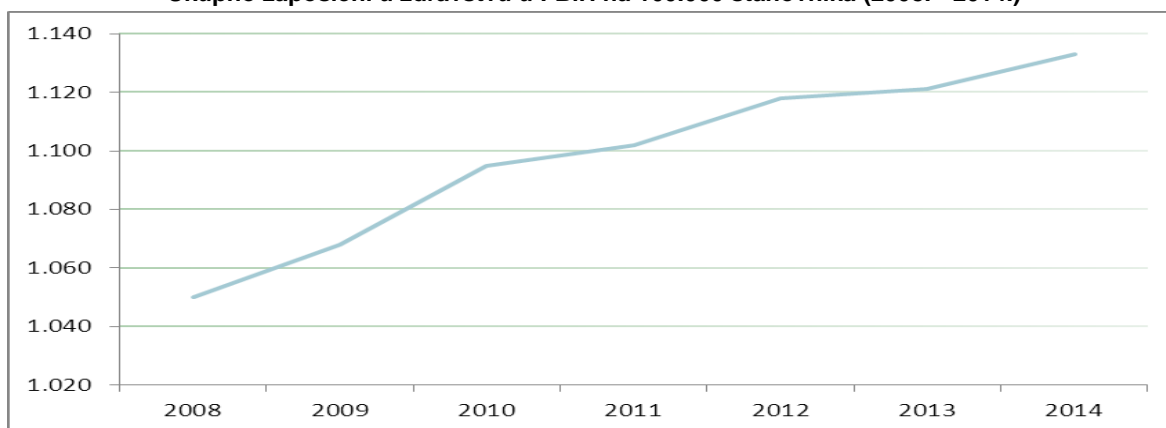
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupno zaposleni 1=2+3+4	1	1.050	1.068	1.095	1.102	1.118	1.121	1.133
Zdravstveni radnici 2=5+6+7+8	2	730	746	769	776	791	802	815
Zdravstveni saradnici	3	13	14	16	14	15	15	16
Administrativni i tehnički saradnici	4	306	308	311	310	311	304	301
Ukupno doktora medicine	5	177	183	186	190	193	198	205
Stomatolozi	6	22	21	25	25	25	25	25
Magistara farmacije	7	12	12	12	13	13	14	14
Zdravstvenih tehničara	8	520	530	545	548	559	565	571
Doktori (PZZ)	9	57	63	63	61	64	66	66
Doktori (bolnička)	10	85	85	89	91	94	97	100

Izvor: Federalni zavod za javno zdravstvo, Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014.

U 2014. godini u Federaciji BiH na 100.000 stanovnika je bilo 205 doktora medicine što je više za 7 u odnosu na prethodnu godinu. Evidentirano je 25 doktora stomatologije i 14 magistara farmacije na 100.000 stanovnika, isto kao i prethodne godine. Medicinskih sestara/tehničara je više za 6 u odnosu na 2013. godinu, odnosno ukupno je zaposleno 571 medicinskih sestara.

¹⁰⁵ Godišnji izvještaj o radu Federalnog ministarstva zdravstva za 2014. godinu

Ukupno zaposleni u zdravstvu u FBiH na 100.000 stanovnika (2008. - 2014.)

Izvor: FZZJZ, Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2014.

U FBiH je evidentiran lagani trend povećanja zaposlenih zdravstvenih radnika. U RS, 2013. godine je evidentiran 171 doktor medicine i 16 doktora stomatologije na 100 000 stanovnika.¹⁰⁶ U Hrvatskoj je 2013. godine radilo 12.946 stalno zaposlenih doktora medicine (302/100.000 stanovnika), s time da je bilo još 7.857 doktora medicine koji su radili na određeno vrijeme i 3.185 stomatologa (74/100.000 stanovnika).¹⁰⁷ U Srbiji je u 2013. godini bilo 294 ljekara i 39 stomatologa na 100.000 stanovnika.¹⁰⁸

Doktori medicine EU-28, EU-4, Slovenija, Hrvatska i FBiH na 100.000 stanovnika¹⁰⁹

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
EU-28	333,8	337,7 ¹¹⁰	-	-	-
Bugarska	369,0	374,5	386,2	391,4	397,6
Mađarska	302,1	286,9	295,8	308,8	320,9
Rumunija	225,7	236,9	239,2	261,1	264,4
FBiH	183,0	186,0	193,0	198,0	205,0
RS	146,3	152,4	160,0	165,0	171,0
Slovenija	241,0	243,0	249,5	254,1	262,9
Hrvatska	266,6	278,4	283,5	299,1	303,3
Srbija	-	306,1	308,8	293,0	294,0

Izvor: Eurostat, ZZJZFBiH, Republički zavod za statistiku RS

U Federaciji BiH, sistem zdravstvene zaštite je organizovan u obliku primarne (PZZ), specijalističke i bolničke zdravstvene zaštite. Temeljna odrednica razvoja zdravstva u Federaciji BiH je jačanje primarne zdravstvene zaštite i implementacija obiteljske/porodične medicine (OM/PM). U 2014. godini nastavila se realizacija Projekta jačanja zdravstvenog sektora – HSEP sa kreditnim sredstvima Svjetske banke, uz sufinansiranje kreditnim sredstvima Razvojne banke Vijeća Europe, te uz podršku kantonalnih vlada i Vlade Federacije BiH. Projekt se nastavlja implementirati kroz Sektor za realiziranje projekata pri Federalnom ministarstvu zdravstva i sastoji se od tri komponente (restrukturiranje primarne zdravstvene zaštite, unapređenje kapaciteta za upravljanje zdravstvenim sektorom i formulacija zdravstvene politike i podrška projektu). Prema Izveštaju o zdravstvenom stanju stanovništva i zdravstvenoj zaštiti u FBiH za 2014. godinu, rezultati istraživanja su pokazali da je od ukupnog broja timova koji su

¹⁰⁶ Republički zavod za statistiku, Statistički godišnjak Republike Srpske za 2013

¹⁰⁷ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2014. godinu

¹⁰⁸ Institut za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanović Batut", Zdravstveno-statistički godišnjak Republike Srbije <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2013.pdf> str.68 [accessed date:01.07.2015.]

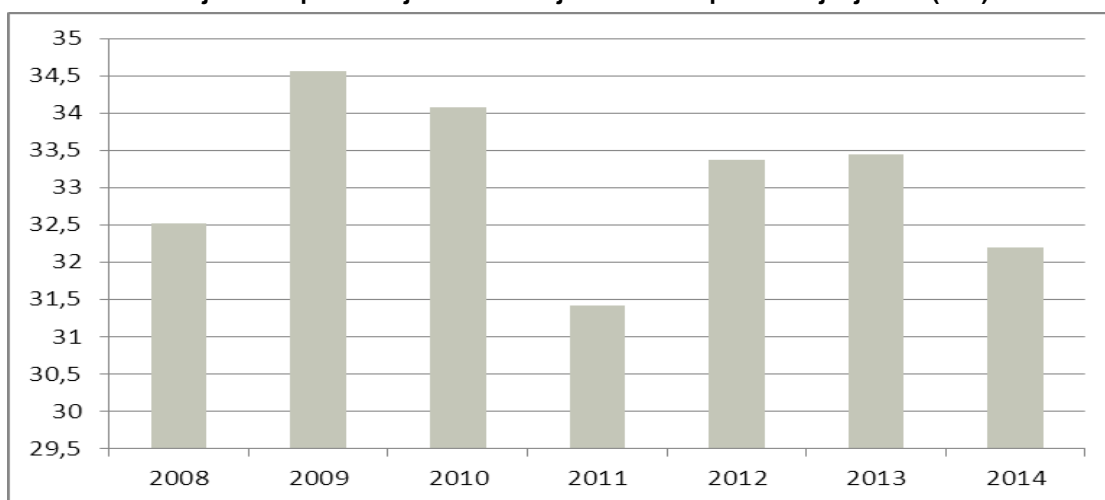
¹⁰⁹ Prema WHO Health u BiH, 2010. broj doktora na 100.000 stanovnika je iznosio 173 doktora <http://www.euro.who.int/en/countries/bosnia-and-herzegovina/data-and-statistics>

¹¹⁰ EUROSTAT

pružali opću zdravstvenu zaštitu stanovništvu FBiH, 82% timova radilo po principima obiteljske medicine. Obiteljska medicina je u potpunosti implementirana u Posavskom kantonu i Kantonu Sarajevo (100,0%), te u visokom postotku u Tuzlanskom kantonu (94,1%). Implementacija obiteljske medicine je najsporija u Kantonu 10 u kojem još uvijek dvije trećine timova ne radi po principima obiteljske medicine.

Poboljšanje dostupnosti zdravstvene zaštite je jedan od najznačajnijih ciljeva reforme zdravstvenog sistema u FBiH. U 2014. godini evidentirano je 924 ambulanti što je u odnosu na prethodnu godinu više za 8. Gotovo tri četvrtine svih doktora medicine u Federaciji BiH čine specijalisti raznih disciplina. Kao i prethodnih godina, u 2014. godini, u odnosu na ukupan broj doktora medicine, najveći postotak doktora specijalista je bio u Kantonu Sarajevo (76,8%) i Tuzlanskom kantonu (79,9%), a najmanji postotak u Kantonu 10 (51,5%).

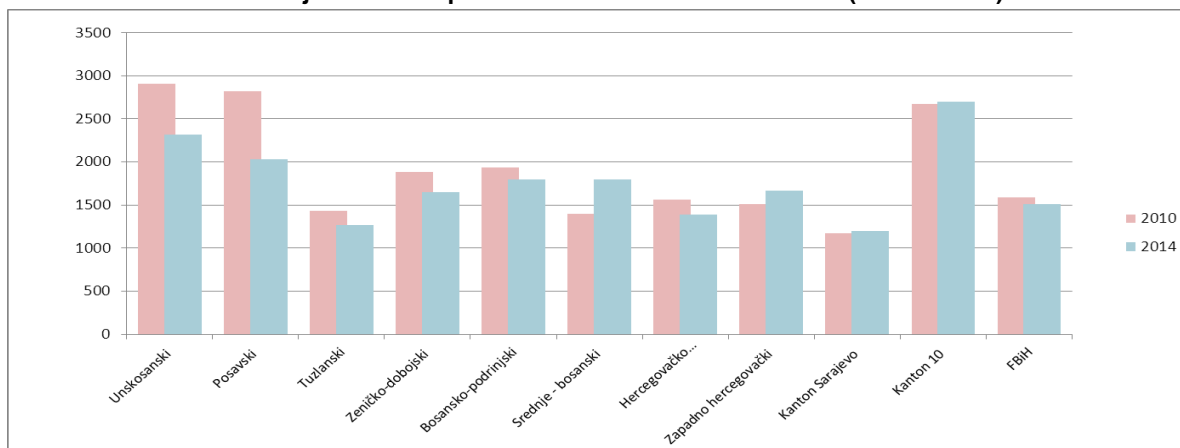
Udio ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u ukupnom broju ljekara (u %)

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

I u 2014. godini, u primarnoj zdravstvenoj zaštiti FBiH radi trećina ukupnog broja zaposlenih doktora medicine (32,2%). U primarnoj zdravstvenoj zaštiti na 100.000 stanovnika radi 66 doktora medicine i 127 zdravstvenih tehničara. Posmatrano po kantonima, prisutne su znatne razlike u pokrivenosti stanovništva timovima primarne zdravstvene zaštite. Najveći broj doktora medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u 2014. godini je imao Kanton Sarajevo (83/100.000) i Tuzlanski kanton (79/100.000), dok je najmanji broj u Unsko-sanskom (43/100.000) i Kantonu 10 (37/100.000).

Broj stanovnika po doktoru medicine u PZZ u FBiH (2010. i 2014.)

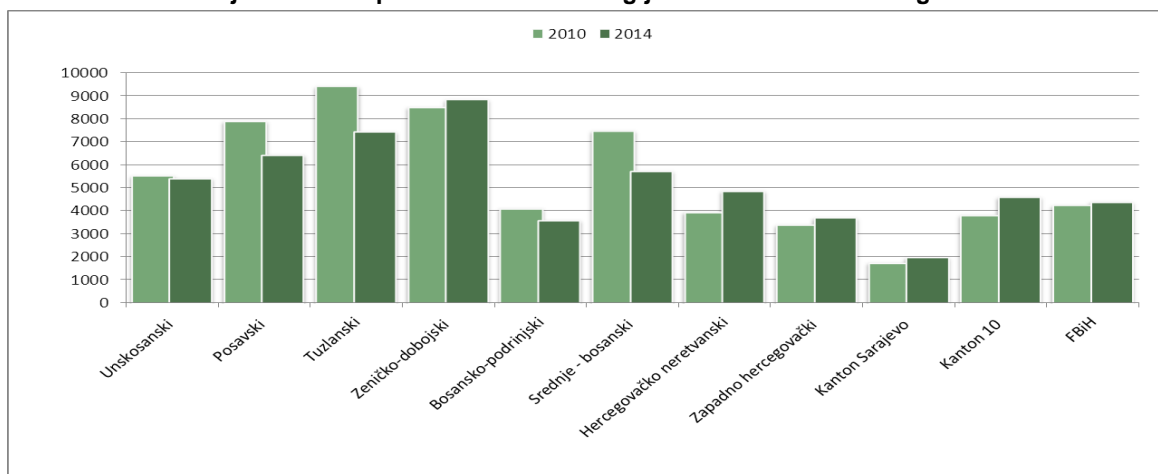

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

Po jednom doktoru medicine u PZZ je u 2014. godini u FBiH u prosjeku bilo 1.510 stanovnika, sa najvećim brojem stanovnika po jednom doktoru u Unsko-sanskom kantonu, a najmanjim u Kantonu Sarajevo.

U FBiH, u izvještajnoj godini je bilo 533 doktora stomatologije (23/100.000 stanovnika), što je više za 26 nego prethodne godine i 656 stomatoloških sestara/tehničara (28/100.000 stanovnika), manje nego prethodne godine za 44. U 2014. godini ukupno je bilo 269 stomatoloških ambulanti. Najveći broj doktora stomatologije je evidentiran u Kantonu Sarajevo (50/100.000), a najmanji u Zeničko-dobojskom kantonu (13/100.000).

Broj stanovnika po doktoru stomatologije u FBiH u 2010. i 2014.godini

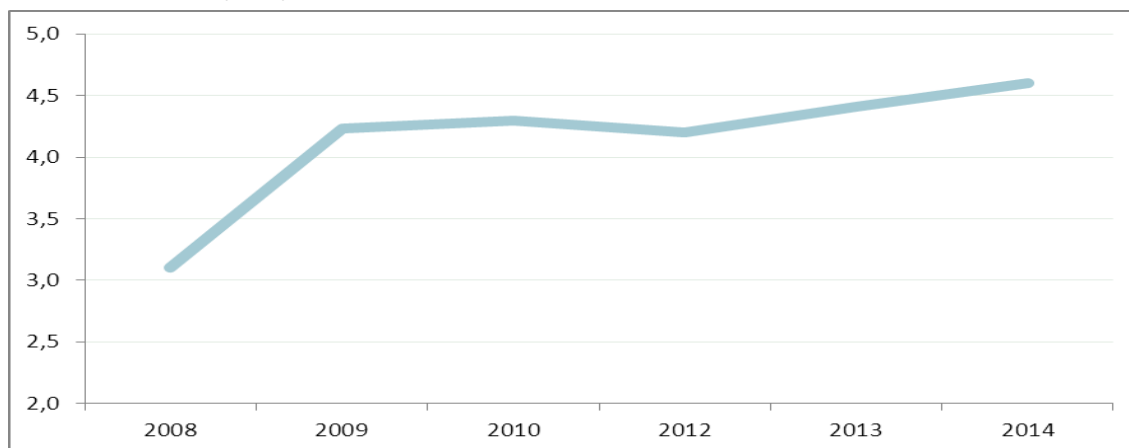

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

Na jednog doktora stomatologije, u FBiH je u 2013. godini u prosjeku dolazilo 4.610 stanovnika, a u 2014. godini 4.384 stanovnika. Zabilježena je neravnomjerna pokrivenost stanovništva stomatološkom zaštitom po kantonima. Najveći broj stanovnika po jednom doktoru stomatologije u 2014. godini je bio u Zeničkodobojskom kantonu, a najmanji u Kantonu Sarajevo.

U PZZ FBiH je u izvještajnoj godini u prosjeku ostvareno 4,6 posjeta po jednom stanovniku kod doktora medicine, a u 2013. godini 4,4 posjete. Najveći broj posjeta je ostvaren u Kantonu Sarajevo (5,6), a najmanji u Kantonu 10.

Broj posjeta po stanovniku kod doktora medicine u FBiH (2008-2014)

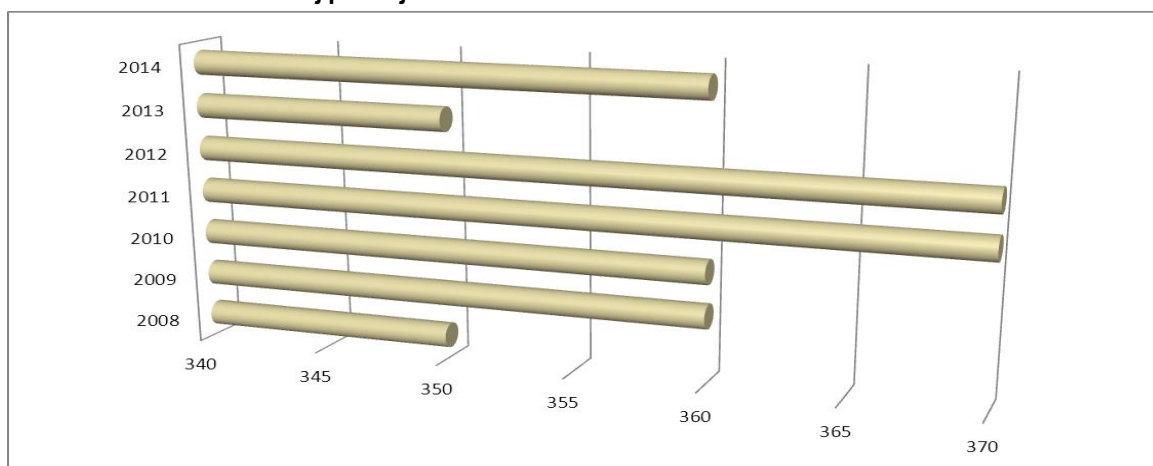

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

Po jednom doktoru medicine, u PZZ u Federaciji BiH ostvareno je u prosjeku 30 posjeta dnevno. Po jednom doktoru stomatologije, u prosjeku je ostvareno 8,9 posjeta dnevno (u 2013. godini 9,1 posjeta dnevno). Kao i prethodnih godina, u Federaciji BiH je u 2014. godini po jednom stanovniku u prosjeku ostvareno samo 0,5 posjeta stomatologu, što je veoma nezadovoljavajuće. Kao i prethodnih godina, prosječan broj posjeta stomatologu po stanovniku u svim kantonima Federacije BiH je veoma nizak, sa najvećim brojem posjeta u Kantonu Sarajevo (0,9 posjeta).

Na 100.000 stanovnika bolničku zaštitu je u 2014. godini pružalo 100 doktora medicine i 267 zdravstvenih tehničara. Učešće primarne zdravstvene zaštite sa stomatologijom u 2014. godini u ukupnoj potrošnji za zdravstvenu zaštitu iznosi 14,4%, dok učešće za bolničku zdravstvenu zaštitu iznosi 29,2%.¹¹¹ 2014. godine, ukupno je bilo 25 bolničkih ustanova (kantonalne bolnice, klinička bolnica, klinički centri, specijalne bolnice, lječilišta, medicinski centar, zavodi za bolesti ovisnosti). U bolničkim ustanovama je radilo 48,5% svih doktora medicine i 46,7% svih medicinskih sestara/tehničara.

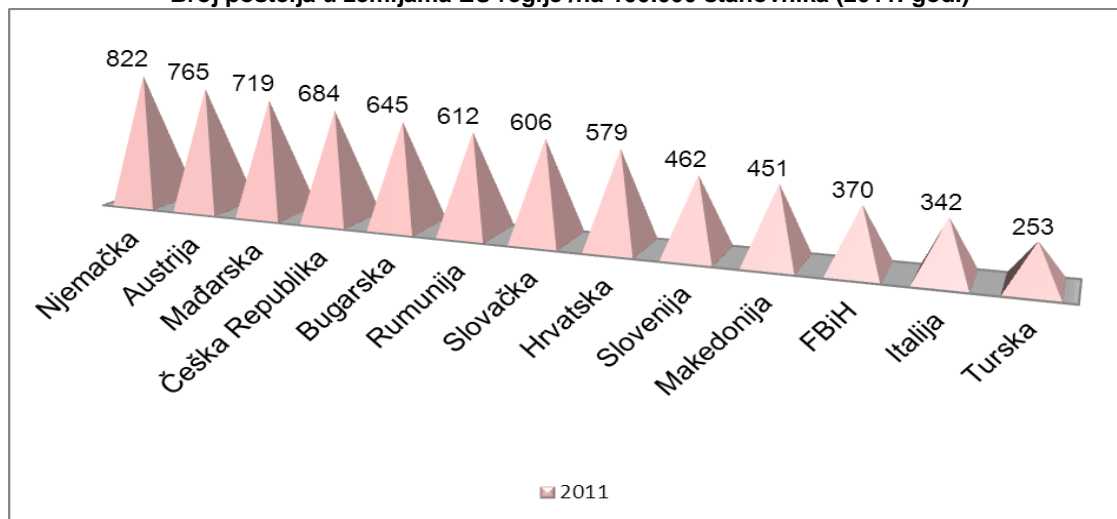
Broj postelja u FBiH 2008.-2014./na 100.000 stanovnika

Izvor: ZZJZFBiH

U izvještajnoj godini, broj bolničkih postelja (8.367 i 47 postelja stacionara) se povećao u odnosu na prethodnu godinu za 169. Federacija BiH ima manje postelja (360/100.000) od prosjeka zemalja EU (668/100.000) i zemalja u okruženju.

Broj postelja u zemljama EU regije /na 100.000 stanovnika (2011. god.)

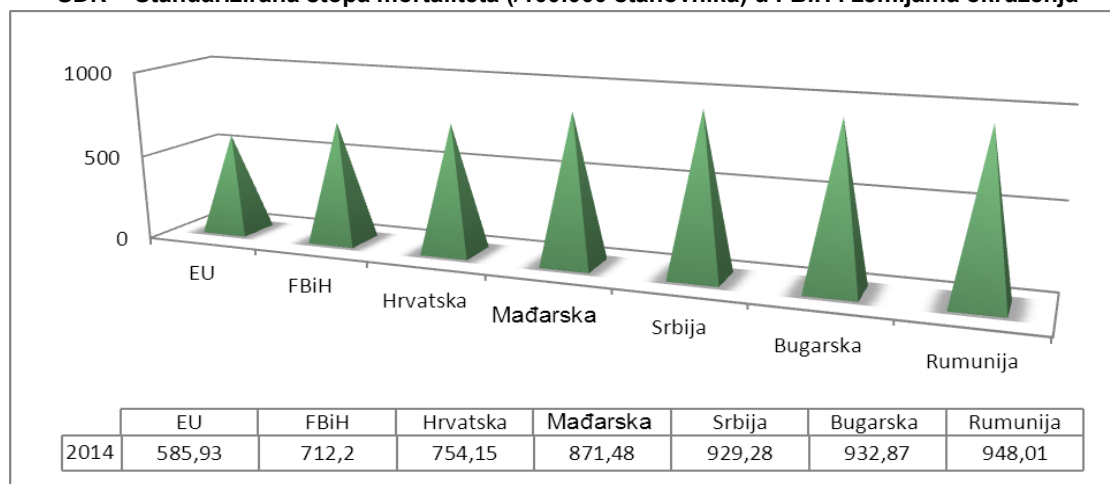
Izvor : Eurostat, Zdravstveno-statistički godišnjak FBiH

¹¹¹ FZZORBiH, Obračun sredstava u zdravstvu za 2014. u FBiH

Najveći broj postelja je imao Kanton Sarajevo (5,2/1000), na čijem se području nalazi klinički centar. Zatim slijedi Srednjobosanski kanton (5,0/1.000) sa šest ustanova bolničke zaštite i 520 postelja rehabilitacijskog centra Fojnica.

Prema Preliminarnom izvještaju o zdravstvenom stanju stanovništva i zdravstvenoj zaštiti u FBiH za 2014. nepravilna prehrana, konzumacija duhana i alkohola, fizička neaktivnost, stres, konzumacija psihotropnih supstanci su vodeći faktori rizika po zdravlje stanovnika u FBiH. Nastanak bolesti je povezan sa socioekonomskim determinantama zdravlja, zdravljem majke i djeteta, zdravljem adolescenata i reproduktivnim zdravljem. Također, jedan od uzroka nastanka bolesti je povezan i sa starenjem zdravstvenog sistema, zdravstvenim osiguranjem i okolinom. U FBiH, je u 2014. godini stopa općeg mortaliteta na 100.000 stanovnika iznosila 867,8 (8,7‰)¹¹² i posljedne tri godine blago se smanjuje. Standardizirana stopa¹¹³ mortaliteta je iznosila 712,2 (7,1‰).

SDR – Standardizirana stopa mortaliteta (/100.000 stanovnika) u FBiH i zemljama okruženja

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

U većini EU zemalja rak je preuzeo primat u odnosu na kardiovaskularne bolesti među osobama mlađim od 65 godina. Prema podacima UN Izvještaja "World Population Prospects" u BiH je 1950. godine živjelo 2,1 mil. stanovnika, a predviđa se da će 2100. godine živjeti samo 1,9 mil. stanovnika.¹¹⁴

U FBiH, i 2014. godine su vodeći uzroci smrti stanovništva oboljenja cirkulatornog sistema sa učešćem od 51,9% (stopa 450,8/100.000 stanovnika), slijede maligne neoplazme sa 21,8% učešća (stopa 189,2/100.000 stanovnika). Ove dvije grupe čine oko tri četvrtine svih uzroka smrti. Slijede endokrina i metabolička oboljenja s poremećajima u ishrani sa stopom od 55,8/100.000 stanovnika. Među pet vodećih uzroka smrti stanovništva u 2014. godini svrstavaju se i oboljenja respiratornog sistema (36,1/100.000 stanovnika). Učešće prerane smrtnosti u ukupnom mortalitetu u FBiH u 2014. godini je iznosilo 24,6% i pokazuje trend opadanja od 2004. godine kada je učešće iznosilo 28,2%.

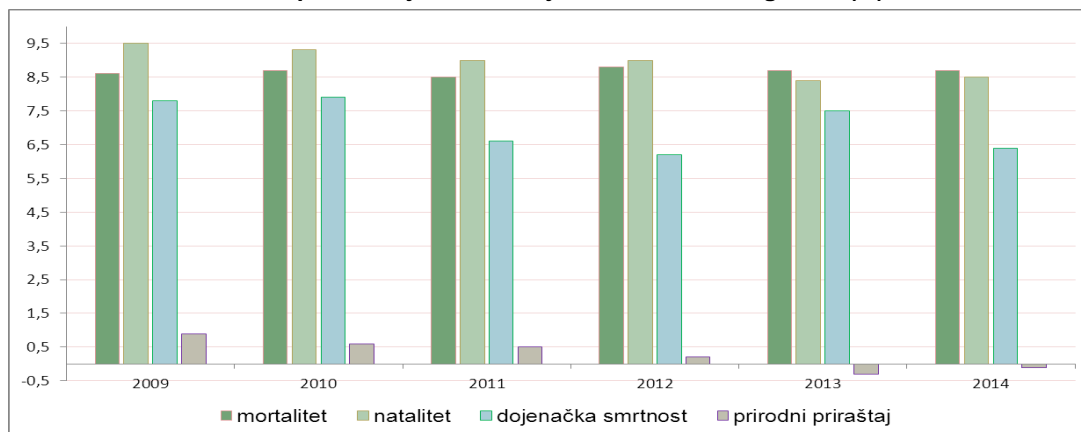
¹¹² Opća (gruba) stopa mortaliteta tretira populaciju sredinom godine

¹¹³ Najčešće se koriste svjetska ili europska standardna populacija, radi poređenja različitih socio-demografskih obilježja populacija. Upotrebljava se radi eliminisanja efekata različite starosne strukture umrlih.

¹¹⁴ UN, World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables pg. 18 http://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf [accessed date 06.08.2015]

Vodeći uzroci smrti kod žena u razdoblju od 2010.-2014. godine su iz grupe oboljenja cirkulatornog sistema i to su: moždani udar sa stopom od 76,8/100.000 koja bilježi lagani i kontinuirani trend opadanja, slijedi kardiomiopatija (71,7/100.000), srčani zastoj (62,3/100.000), akutni infarkt miokarda (57,0/100.000) koji ima najveću stopu u posljednjih pet godina, te esencijalna hipertenzija (57,5/100.000), koja se po prvi put u 2012. godini pojavljuje na petom mjestu i u 2014. godini ima jednaku stopu kao i 2013. godine. Ovo se može povezati sa životnim navikama stanovništva.¹¹⁵

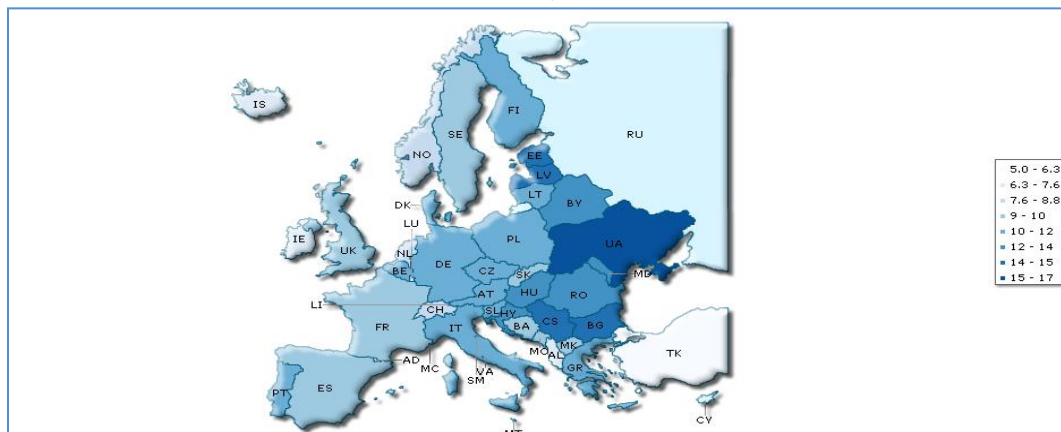
Vitalni pokazatelji u Federaciji BiH, 2009.- 2014. godina (%)

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

U FBiH i dalje opada natalitet, a istovremeno raste mortalitet, što je veoma zabrinjavajuće. Sve je manje živorođene djece, a sve više umrlih stanovnika. Zbog toga je prirodni priraštaj negativan (-0,1‰) i u 2014. godini je rođeno 2,3% manje stanovnika u odnosu na prethodnu godinu.

Stopa mortaliteta u EU, 2014. (broj smrti/na 1000 stanovnika, u ‰)

Izvor: Index Mundi <http://www.indexmundi.com/map/?t=100&v=26&r=eu&l=en> Date accessed [07.07.2015]

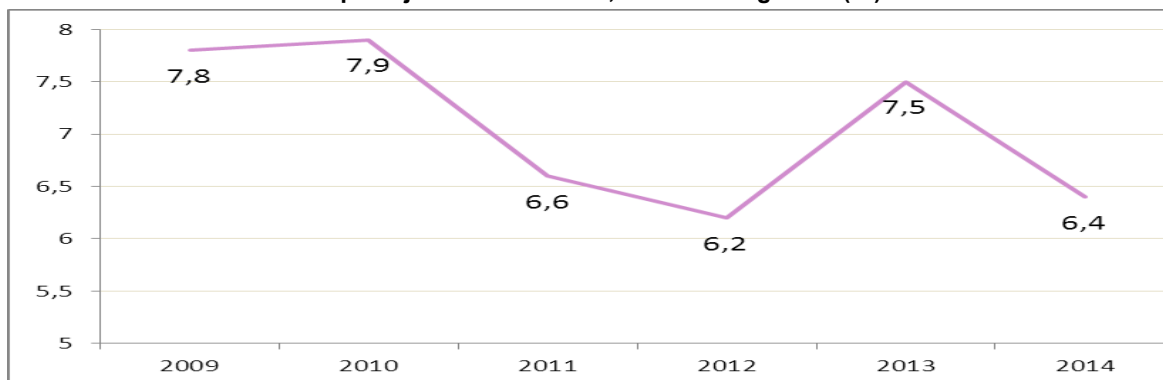
Prema Indexu Mundi u 2014.godini, u BiH stopa smrtnosti (mortaliteta) je iznosila 9,64‰, u Srbiji je 13,71‰, Hrvatskoj 12,13‰, Makedoniji 9,04‰, Crnoj Gori 9,3‰, Mađarskoj 12,72‰, Rumuniji 11,88‰, Slovačkoj 9,7‰ i Bugarskoj 14,3‰.

U 2014. godini prirodni priraštaj je imao negativnu vrijednost u šest kantona: Posavskom, Bosansko-podrinjskom, Srednjobosanskom, Hercegovačko-neretvanskom, Zapadno-hercegovačkom i Kantonu 10. Kao i prethodnih godina, stopa nataliteta je najviša u Kantonu Sarajevo (10,3‰), a mortaliteta u Posavskom kantonu (13,1‰).

¹¹⁵ ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

Prosječna starost umrlih u Federaciji BiH raste. Očekivana dužina života pri rođenju je veća kod žena nego kod muškaraca. Prema zadnjim raspoloživim podacima Svjetske zdravstvene organizacije za 2012.godinu, očekivana dužina života za stanovnike BiH iznosi 76,65 godina, i to za muškarce 74,22 godine, a za žene 79 godina. Također, starenje populacije je posljedica prirodne depopulacije što će u budućnosti uticati na broj zaposlenih, a samim tim i na smanjenje broja osiguranih lica i ostvarenih prihoda u zdravstvu. Prema procjeni Zavoda za javno zdravstvo FBiH, očekivana dužina života pri rođenju u 2014. godini je 78,15 godina, za žene 80,16, a za muškarce 76,13 godina.

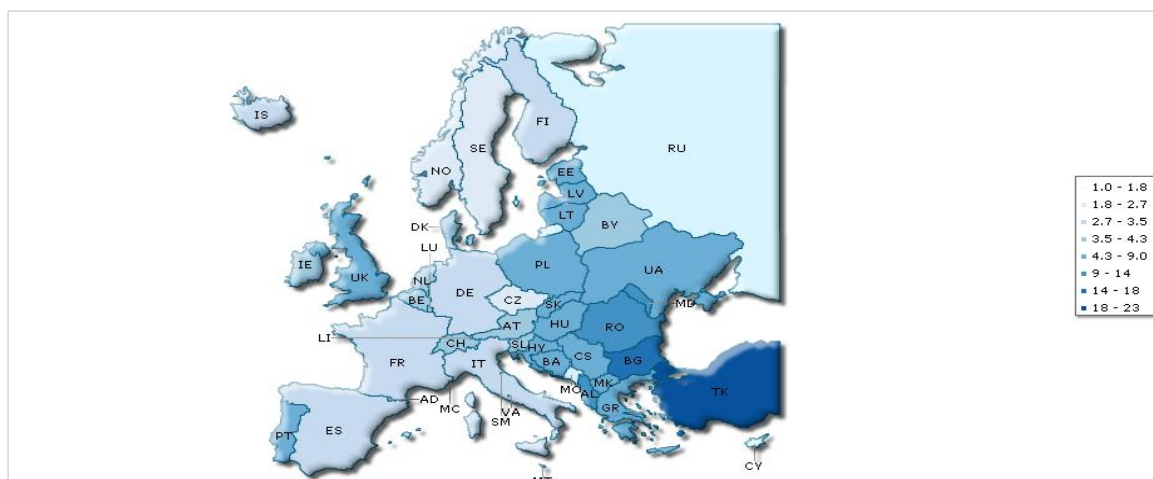
Stopa dojenačke smrtnosti, 2009.-2014. godina (‰)

Izvor : ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

Smrtnost dojenčadi¹¹⁶ je značajan pokazatelj organizovanosti i kvaliteta zdravstvene zaštite. Stopa smrtnosti doječandi se kontinuirano smanjuje posljednjih godina, na šta je utjecao rast kvaliteta zdravstvene zaštite. U 2014. godini, prema Preliminarnom izvještaju Zdravstvenog stanja stanovništva i zdravstvenoj zaštiti u FBiH, stopa dojenačkog mortaliteta se smanjila (6,4‰) u odnosu na prethodnu godinu (7,5‰).¹¹⁷ U 2014. godini stopa dojenačke smrtnosti u Sloveniji iznosi 4,04‰, u Hrvatskoj 5,87‰, Srbiji 6,16‰, Makedoniji 7,9‰, Njemačkoj 3,46‰, a u zemljama EU (prosjeak) 4,33‰.¹¹⁸

Stopa dojenačke smrtnosti u EU 2014. godine (u ‰)

Izvor: Index Mundi http://www.indexmundi.com/european_union/infant_mortality_rate.html Date accessed [07.07.2015]

¹¹⁶ Broj smrti dojenčadi ispod jedne godine starosti, u vremenskom periodu od jedne godine na 1,000 živo-rođenih iste godine

¹¹⁷ ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014"

¹¹⁸ Index Mundi <http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?v=29> Date accessed [07.07.2015]

U FBiH, u izvještajnoj godini, registrovano je ukupno 2.019.525 osiguranih lica. Zdravstvenim osiguranjem na nivou Federacije BiH obuhvaćeno je 86,43% stanovništva. U poređenju sa prethodnim godinama kada je zabilježen blagi, ali stalni trend rasta, u 2014. godini je neznatno smanjen obuhvat stanovništva zbog smanjenja broja osiguranih lica u kategoriji članova porodice osiguranika. Najveći stepen obuhvata osiguranjem je u Zapadno-hercegovačkom kantonu 99,95%, a najmanji u Kantonu 10 63,94%.

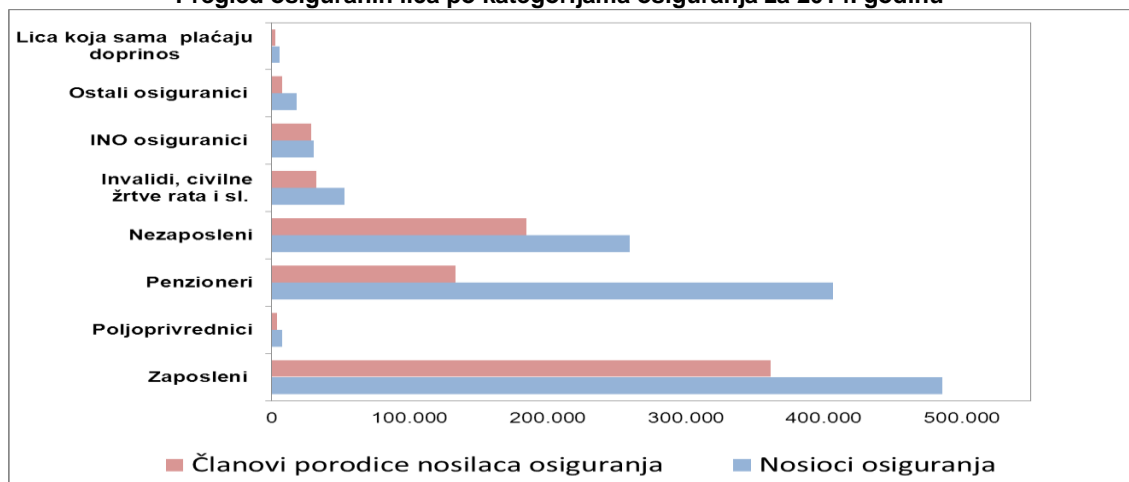
Obuhvat stanovništva zdravstvenim osiguranjem u FBiH¹¹⁹

Kanton	Broj stanovnika			Broj osiguranih lica			Obuhvat stanovništva zdravstvenim osiguranjem		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Unsko-sanski	287.885	287.621	287.361	212.407	212.725	210.777	73,78	73,96	73,35
Posavski	39.307	38.960	38.669	31.176	29.878	29.559	79,31	76,69	76,44
Tuzlanski	499.099	498.911	499.144	446.180	447.634	443.558	89,4	89,72	88,86
Zeničko-dobojski	399.485	398.655	397.813	346.148	346.438	345.119	86,65	86,90	86,75
Bosansko-podrinjski	32.675	32.428	32.390	25.877	26.209	25.708	79,2	80,82	79,37
Srednje-bosanski	253.592	253.149	252.573	220.163	216.340	218.032	86,82	85,46	86,32
Hercegovačko-neretvanski	224.652	224.388	224.029	191.120	191.213	192.947	85,07	85,22	86,13
Zapadno-hercegovački	81.487	81.570	81.527	74.798	79.383	81.486	91,79	97,32	99,95
Kanton Sarajevo	440.744	442.669	444.851	421.962	420.880	422.233	95,74	95,08	94,92
Kanton 10	79.351	78.849	78.365	53.218	50.336	50.106	67,07	63,84	63,94
FBiH	2.338.277	2.337.200	2.336.722	2.023.049	2.021.036	2.019.525	86,52	86,47	86,43

Izvor: ZZOR FBiH

Broj osiguranih lica u 2014. godini je smanjen za 0,07% u odnosu na prethodnu godinu, s tim što je broj osiguranika povećan za 1,5%, a članova porodice osiguranika pokrivenih zdravstvenim osiguranjem smanjen za 0,1%. Posmatrano po kategorijama osiguranika, povećan je broj osiguranika u kategorijama invalida i civilnih žrtava rata za 13,1%, penzionera za 2,4%, zaposlenih kod poslodavaca za 1,8% i nezaposlenih lica prijavljenih na zdravstveno osiguranje za 1,3%. Smanjen je broj osiguranika u kategorijama ostalih osiguranika za 26,1%, lica koja sama plaćaju doprinos za 9,4%, ino-osiguranika za 7,6% i poljoprivrednika za 2,6%.

Pregled osiguranih lica po kategorijama osiguranja za 2014. godinu

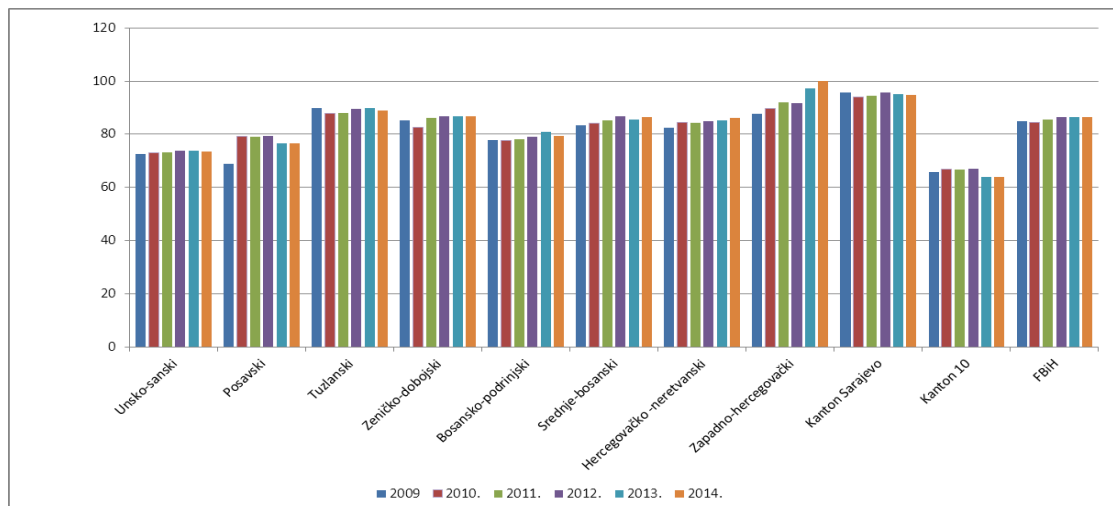

Izvor : ZZOR FBiH

¹¹⁹ FZZORBiH, Obračun sredstava u zdravstvu za 2014. u FBiH

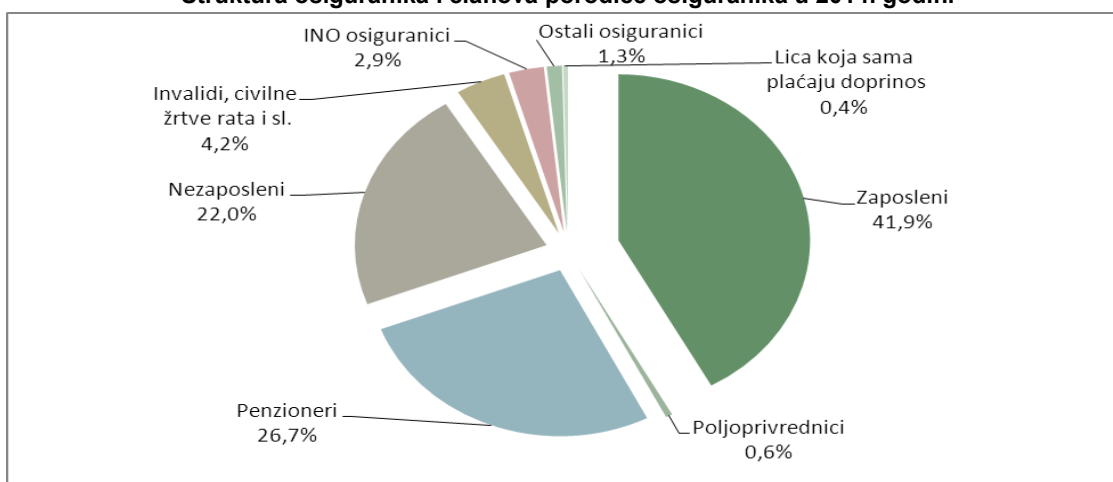
U Obračunu sredstava u zdravstvu u FBiH za 2014. godinu se navodi da se povećanje broja osiguranika u kategoriji penzionera, nezaposlenih lica prijavljenih na zdravstveno osiguranje, invalida i civilnih žrtava rata, nije značajnije odrazilo na povećanje prihoda od doprinosa za ove kategorije.

Obuhvat stanovništva zdravstvenim osiguranjem u kantonima (2009.-2014.)

Izvor : ZZOR FBiH

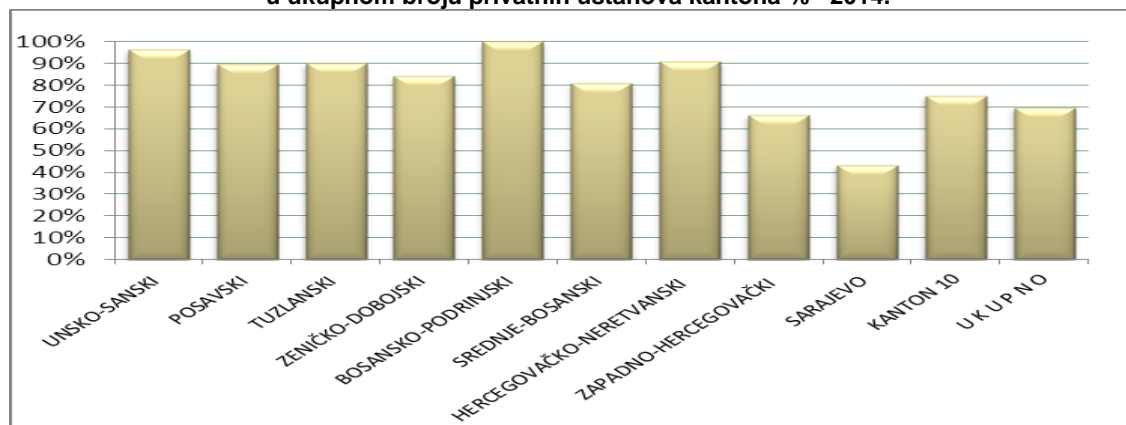
Struktura osiguranika i članova porodice osiguranika u 2014. godini

Izvor: ZZOR FBiH

U privatnom sektoru pružaju se usluge nivoa opće medicine, stomatologije i specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u ambulantama i poliklinikama. Prema podacima dostavljenim iz kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja, u 2014. godini u FBiH je evidentirano ukupno 1.087 registriranih djelatnika u privatnom sektoru, što je za 5,2% ili 54 djelatnika više nego u 2013. godini. Od ukupnog broja registriranih privatnih djelatnika, podatke nije dostavilo njih 331 ili 30%, od kojih se najveći broj (238) odnosi na Kanton Sarajevo. U privatnom vlasništvu je registrirana i jedina bolnička ustanova "Centar za srce BH Tuzla".

Učešće privatnih zdravstvenih ustanova koje su dostavile obračun sredstava u zdravstvu u ukupnom broju privatnih ustanova kantona % - 2014.

Izvor : ZZOR FBiH

I pored utvrđene zakonske obaveze i apela upućenih privatnom sektoru, značajan broj privatnih zdravstvenih ordinacija nije dostavio podatke o poslovanju. Na osnovu pregleda privatnih djelatnika koji nisu dostavili podatke, može se zaključiti da se radi o velikom broju specijalističkih ordinacija u kojima se pružaju složene i skupe zdravstvene usluge, i u kojima se ostvaruju značajna sredstva koja nisu obuhvaćena u ukupnoj zdravstvenoj potrošnji. Bez potpunih podataka o radu i poslovanju zdravstvenog sektora kao cjeline uključujući i privatni sektor nije moguće dati potpunu i preciznu analizu koja može poslužiti za kreiranje zdravstvene politike u Federaciji BiH, a posebno po pitanju nabavki i ugovaranja pružanja zdravstvenih usluga.

Zaposleni u zdravstvu u FBiH (2008. – 2014.)¹²⁰

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Trend 2008-2014
1	Ukupan broj zaposlenih u zdravstvu FBiH* (3+4=2+5)	27.987	28.115	29.521	29.372	30.403	30.929	31.244	
2	Ukupno zaposleni u zdravstvenim ustanovama (6+7)	27.314	27.449	28.822	28.657	29.647	30.146	30.408	
3	Ukupan broj zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama i ZZO	25.889	25.562	26.908	26.644	27.445	27.738	28.042	
4	Ukupan broj zaposlenih u privatnim zdravstvenim ustanovama	2.098	2.553	2.614	2.728	2.958	3.191	3.202	
5	Zaposleni u zavodima zdravstvenog osiguranja	673	666	699	715	756	783	836	
6	Ukupno zdravstveni radnici i saradnici	19.895	20.144	21.138	21.004	21.876	22.206	22.431	
7	Administrativni, tehnički i ostali radnici u zdravstvenoj ustanovi:	7.420	7.305	7.685	7.653	7.771	7.940	7.977	

Izvor : Federalni zavod osiguranja i reosiguranja, Obračun sredstava u zdravstvu FBiH

Indeksi - Zaposleni u zdravstvu FBiH (2008. - 2014.)

		2009 2008	2010 2009	2011 2010	2012 2011	2013 2012	2014 2013
1	Ukupan broj zaposlenih u zdravstvu FBiH*	100,5	105,0	99,5	103,5	101,7	101,0
2	Ukupno zaposleni u zdravstvenim ustanovama	100,5	105,0	99,4	103,5	101,7	100,9
3	Ukupan broj zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama i ZZO	101,4	105,3	99,0	103,0	101,1	101,1
4	Ukupan broj zaposlenih u privatnim zdravstvenim ustanovama	121,7	102,4	104,4	108,4	107,9	100,3
5	Zaposleni u zavodima zdravstvenog osiguranja	99,0	105,0	102,3	105,7	103,6	106,8
6	Ukupno zdravstveni radnici i saradnici	101,3	104,9	99,4	104,2	101,5	101,0
7	Administrativni, tehnički i ostali radnici u zdravstvenoj ustanovi:	98,5	105,2	99,6	101,5	102,2	100,5

Izvor: Federalni zavod za osiguranje i reosiguranje, Obračun sredstava u zdravstvu

¹²⁰ * Ukupan broj zaposlenih u javnim i privatnim zdravstvenim ustanovama i zavodima zdravstvenog osiguranja u FBiH

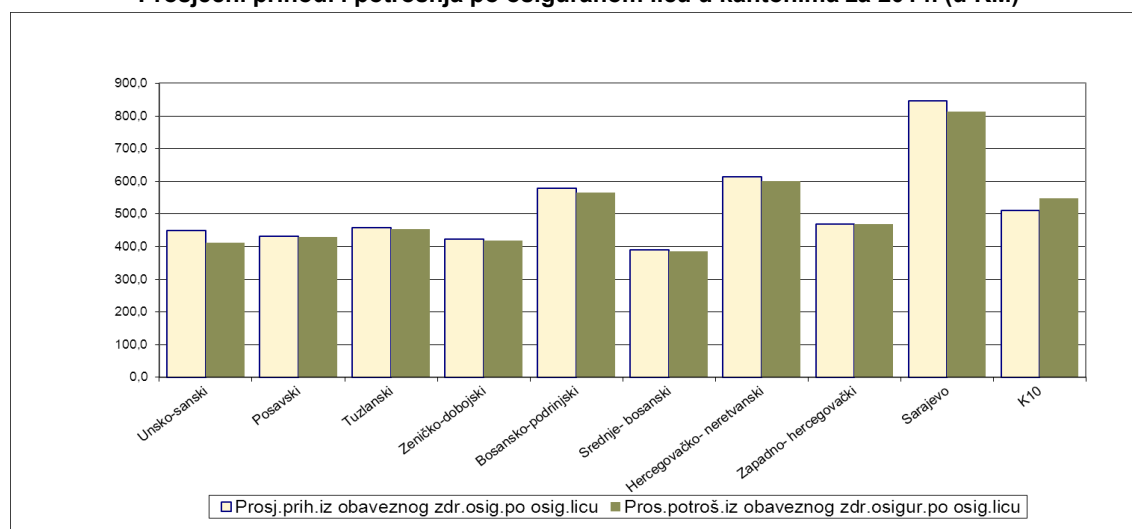
Prema Obračunu sredstava u zdravstvu FBiH za 2014. godinu Federalnog Zavoda za osiguranje i reosiguranje, u zdravstvenom sektoru Federacije BiH je evidentirano ukupno 31.244 zaposlenih, što je za 1% više u odnosu na 2013. godinu. Od ukupnog broja zaposlenih, u zdravstvenim ustanovama (javnim i privatnim) je evidentirano 30.408 zaposlenika (97,32%), a u zavodima zdravstvenog osiguranja (federalnom i kantonalnim) 836 zaposlenika ili 2,68% od ukupnog broja zaposlenih. Od ukupnog broja radnika u zdravstvenim ustanovama, u javnim zdravstvenim ustanovama radi 27.206 zaposlenika, a u privatnim 3.202 zaposlenika. Od ukupnog broja zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama, na radnike zdravstvene struke se odnosi 22.431 radnika ili 73,77%, a na administrativne, tehničke i ostale nemedicinske radnike 7.977 ili 26,23%. Broj zaposlenih u zdravstvenim ustanovama je povećan za 0,9% u odnosu na 2013. godinu, s tim što je broj medicinskih radnika povećan za 1%, a administrativnih i tehničkih za 0,5%. U zavodima zdravstvenog osiguranja broj radnika je povećan za 6,8%.¹²¹

Ukupna ostvarena sredstva u zdravstvu Federacije BiH u 2014. godini iznose 1.660.725.238 KM, od toga ostvareni redovni prihodi iznose 1.656.195.137 KM, a sredstva rezervi prenesena iz prethodnih godina 4.530.102 KM. Prihodi su povećani za 6,1%, što je značajno povećanje u odnosu na prethodnu godinu.

U ukupno ostvarenim приходima u 2014. godini, prihodi ostvareni iz obaveznog zdravstvenog osiguranja iznose 1.259.327.458 KM i povećani su za 7% u odnosu na 2013. godinu. Najveći dio ostvarenog prihoda su prihodi od doprinosa u procentu od 88,5%, dok su ostali prihodi iz svih drugih izvora 11,5%.

Sredstva za zdravstvenu zaštitu se, najvećim dijelom, osiguravaju iz doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje (38% osiguranika po osnovu doprinosa ostvaruje 95% prihoda, a 5% prihoda se osigurava od ostalih kategorija osiguranika koji čine 62%). Iz navedenog proizlazi da najveći teret u obezbjeđivanju sredstava za zdravstvenu zaštitu snose zaposleni kod poslodavaca. Svaka promjena koja se odnosi na ovu kategoriju osiguranika kao što su npr. broj zaposlenih kod poslodavaca, visine plaća, visina stope doprinosa, se u najvećoj mjeri odražava i na visinu sredstava koja se ostvaruju po osnovu doprinosa za zdravstveno osiguranje, a time utiče i na ukupna sredstva u zdravstvu od kojih najviše zavisi obim zdravstvenih prava i kvalitet zdravstvene zaštite.

Prosječni prihodi i potrošnja po osiguranom licu u kantonima za 2014. (u KM)

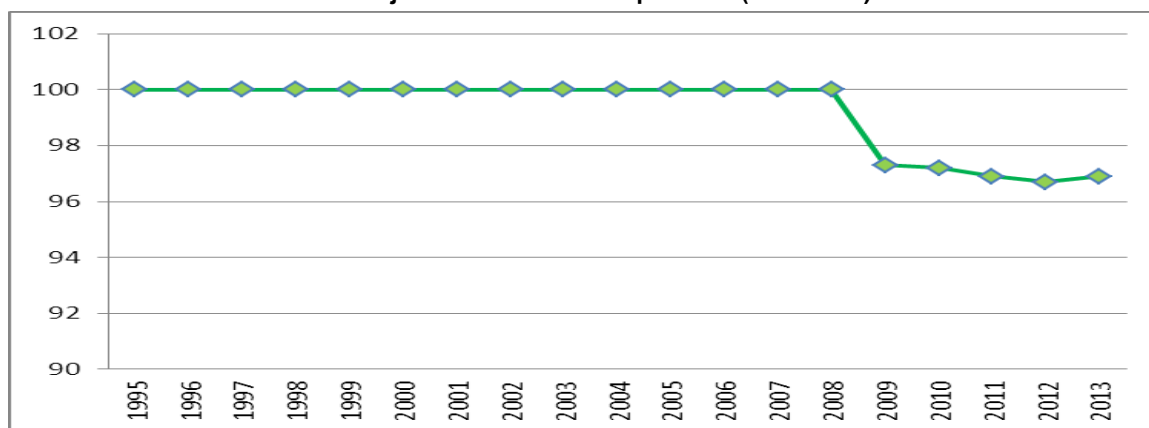
Izvor: ZZOR FBiH

¹²¹ FZZORBiH, Obračun sredstava u zdravstvu za 2014. u FBiH

Prihodi ostvareni u zdravstvenim ustanovama u privatnom vlasništvu izvan obaveznog zdravstvenog osiguranja iznose 219.399.495 KM, dok prihodi u iznosu od 100.062.611 KM su prihodi koje je privatni sektor ostvario iz obaveznog zdravstvenog osiguranja¹²². Znači da su ukupni prihodi ostvareni u privatnom sektoru iznosili 319.462.106 KM. Prihodi ostvareni u privatnom sektoru čine 19,3% ukupno ostvarenih sredstava u zdravstvu Federacije BiH.

Ostvareni prihodi u privatnom sektoru nisu potpuni, a procjenjuje se da su sredstva koja se ostvaruju u privatnom sektoru znatno veća od iskazanih. Ipak, sredstva u privatnom sektoru u 2014. godini bilježe rast od 6% ili 12.492.297 KM, što znači da građani sve više izdvajaju vlastitih sredstava za zdravstvenu zaštitu u privatnom sektoru. Jačanje privatnog sektora se svakako može ocjeniti pozitivnim, jer je po zakonskim propisima privatni sektor u potpunosti izjednačen sa zdravstvenim ustanovama u javnom sektoru. Međutim, još uvijek nije moguće pouzdano dati procjenu koliko građani izdavajaju sredstava za zdravstvenu zaštitu koju ostvaruju u privatnom sektoru jer nema potpunih podataka.

Potrošnja na zdravstvo iz džepa u BiH (1995-2013)

Izvor :WHO database, <http://apps.who.int/gho/data/view.main.HEALTHEXPRTATIOBIH>
[data accessed:24.06.2015.]

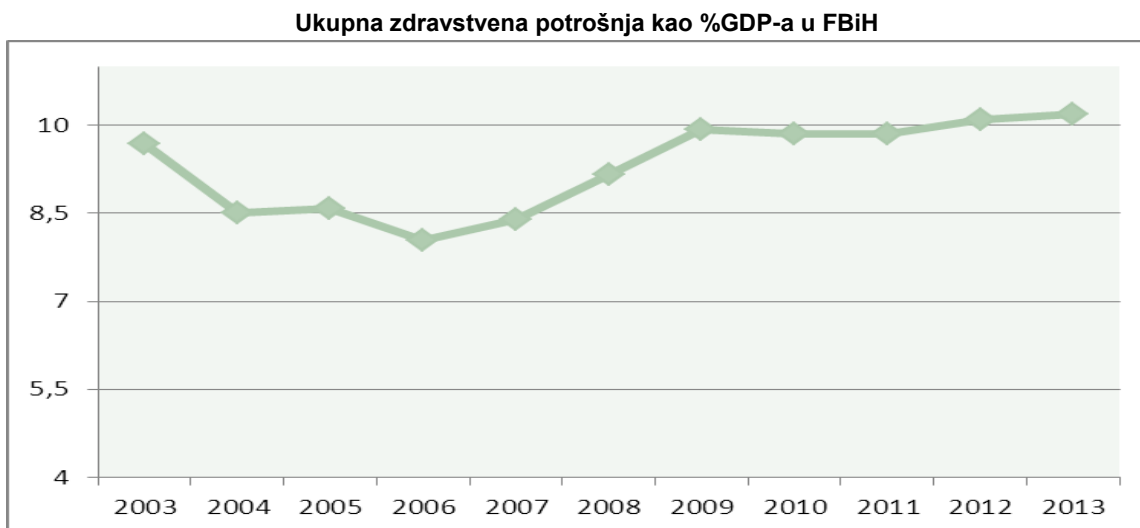
U Obračunu sredstava za zdravstvo u FBiH za 2014. godinu se navodi da se “procjenjuje da su sredstva koja građani izdvajaju iz “džepa”¹²³ za pružene zdravstvene usluge u privatnom sektoru znatno veća”. Visoka izdvajanja na zdravstvo iz „džepa“ mogu negativno uticati na pristup građana preventivnoj zdravstvenoj zaštiti koja je veoma bitna. Prema IPA programu EU za BiH, National Health Account 2009. – 2011. sa ciljem smanjenja direktnih plaćanja domaćinstava za zdravstvo, preporučuje se povećavanje efikasnosti uloženi javnih sredstava kako bi se zadovoljila velika očekivanja stanovništva u vezi sa zdravljem i liječenjem.

Ukupna potrošnja u zdravstvu Federacije BiH u 2014. godini iznosila je 1.708.251.276 KM, od čega se na tekuće rashode odnosi 1.650.730.900 KM, a na kapitalne izdatke 57.520.376 KM. Ukupna potrošnja je povećana za 2,9% u odnosu na iskazanu potrošnju u 2013. godini. Tekući rashodi su povećani za 2,7%, a izdaci za kapitalna ulaganja su povećani za 9,1%. Podaci o

¹²² Prihodi koje ostvaruje privatni sektor iz obaveznog zdravstvenog osiguranja najvećim dijelom se odnose na finansiranje nabavke i izdavanja lijekova na recept i manjim dijelom po osnovu pružanja zdravstvenih usluga na osnovu ugovora zaključenih sa kantonalnim zavodima zdravstvenog osiguranja.

¹²³ Prema bazi indikatora Svjetske banke OOP (Out-of-pocket) tj. potrošnja na zdravstvo iz džepa je definisana kao “bilo koji direktni izdatak domaćinstava, uključujući i poklone i druga dobra i usluge čija je primarna namjera doprinos poboljšanju zdravstvenog stanja individue. OOP je također dio privatne zdravstvene potrošnje. U BiH, u direktne izdatke domaćinstva iz džepa uključena su formalna i neformalna plaćanja. Formalna plaćanja su: participacija u javnim zdravstvenim ustanovama i participacija za lijekove, druga direktna plaćanja kod privatnih zdravstvenih radnika (zubari, specijalisti, diagnostika, naočale, itd) i plaćanja za lijekove bez recepta i druga terapijska pomagala. Neformalna plaćanja su najveća za bolničko liječenje (u bolničkom liječenju velik udio se odnosi na neformalna plaćanja medicinskom osoblju u bolnicama).

ukupnoj potrošnji u zdravstvu Federacije BiH su iskazani na dva načina i to prema vrsti i nivoima zdravstvene zaštite, te vrsti troškova prema ekonomskoj klasifikaciji.

Izvor: ZZOR FBiH

Od ukupnih tekućih rashoda u zdravstvu, potrošnja na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja je iskazana u iznosu od 1.206.158.505 KM, što predstavlja 70,6% ukupne potrošnje, a potrošnja u zdravstvenim ustanovama koja se finansira sredstvima ostvarenim iz drugih izvora izvan obaveznog zdravstvenog osiguranja iznosi 444.572.395 KM ili 26% ukupne potrošnje. Kapitalni izdaci u ukupnoj potrošnji zdravstvenog sektora učestvuju sa 3,4%.

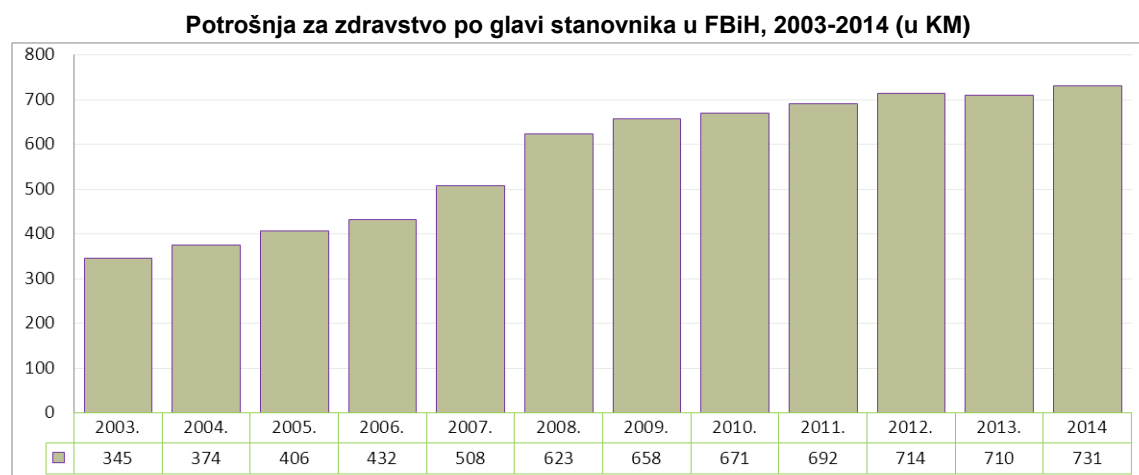
Iz prethodnog grafa je vidljivo da se od 2006. godine učešće potrošnje u zdravstvu kao % BDP-a kontinuirano povećava (izuzetak je 2010. godina) i da ovaj pokazatelj u 2013. godini iznosi 10,19%. Potrošnja u zdravstvu FBiH kao % BDP-a je veća od većine najnerazvijenijih zemalja EU i zemalja okruženja, osim Srbije.

Izvor: CIA, The World Factbook, [data accessed:25.06.2015.] <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2225.html#LowBand>

Prema Obračunu sredstava u FBiH za 2014. godinu potrošnja je povećana u svim segmentima zdravstvene zaštite, osim zdravstvene zaštite u inostranstvu, naknada plaća zbog bolovanja preko 42 dana, izdataka za ortopedska pomagala i putnih izdataka. Najveće povećanje u 2014. godini je iskazano kod ostalih izdataka za provođenje zdravstvene zaštite za 18,5% zbog toga što su Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo i Zavod zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona, troškove kapitalnih investicija prikazali u ostalim rashodima. Zabilježen je porast troškova za specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu za 7,4% i troškova funkcionisanja sistema za 6,7%. Smanjenje je iskazano kod troškova zdravstvene zaštite u inostranstvu za 2,8%, naknada plaća za bolovanje preko 42 dana za 2,5%, izdataka za ortopedska pomagala za 5,3% i putnih izdataka i ostalih prava koja osigurana lica ostvaruju iz obaveznog zdravstvenog za 32,5%.

Smanjenje izdataka po osnovu naknada plaća zbog bolovanja preko 42 dana nije rezultat smanjenja broja dana bolovanja za koje se trošak refundira na teret obaveznog zdravstvenog osiguranja, jer je povećan broj dana bolovanja preko 42 dana po svim osnovama, osim po osnovu trudnoće i porođaja. Smanjenje ovih izdataka je vjerovatno posljedica osporavanja ili odlaganja plaćanja ovih naknada.¹²⁴

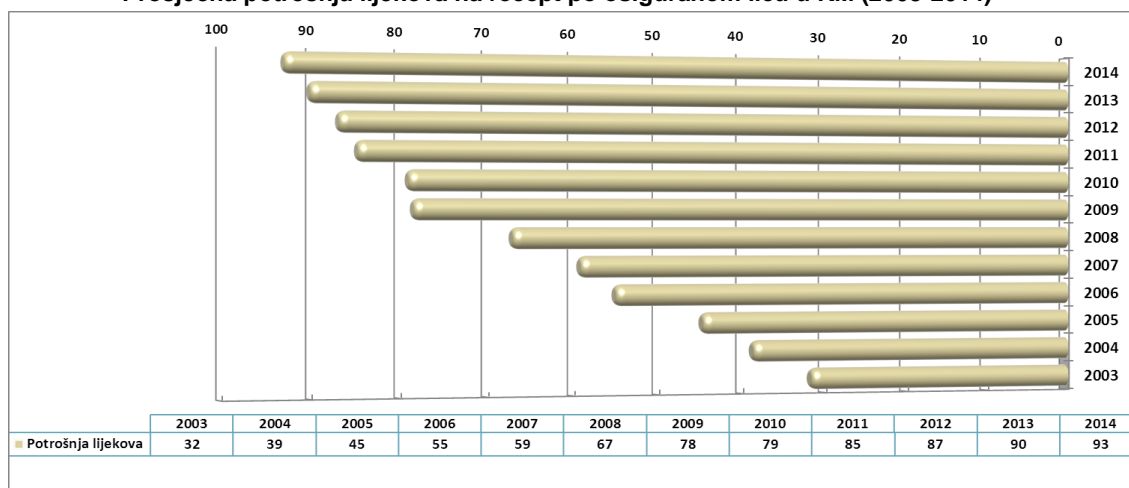
Izvor: ZZOR FBiH

Potrošnja za zdravstvo po glavi stanovnika u FBiH u 2014. godini je iznosila 731 KM, što je više za 2,95% u odnosu na prethodnu godinu. U periodu 2010. - 2014. godine potrošnja za zdravstvo po glavi stanovnika rasla je po prosječnoj stopi od 2%. U FBiH, prosječna ukupna potrošnja iz obaveznog zdravstvenog osiguranja po osiguraniku 2014. godine iznosila je 599 KM i veća je za 2,17% u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna potrošnja po osiguranom licu po kantonima je neujednačena i kreće se od 447 KM u Srednje-bosanskom kantonu do 893 KM u Kantonu Sarajevo.

Prosječna potrošnja lijekova na recept u 2014. godini iznosila je 93 KM i veća je za 3,4% u odnosu na prethodnu godinu. U periodu 2010. - 2014. godine potrošnja lijekova na recept rasla je po prosječnoj stopi od 4,2%. Stopa rasta prosječne potrošnje lijekova na recept veća je od stope rasta prosječne potrošnje za zdravstvenu zaštitu. Također, prosječna potrošnja lijekova na recept po kantonima se kreće od 37 KM u Posavskom kantonu do 175 KM u Kantonu Sarajevo. Kantoni imaju različite liste lijekova od esencijalne liste lijekova. Jedan od brojnih razloga razlike u potrošnji po kantonima, je i što se razlikuju nabavne cijene. U 2014. godini, tržište esencijalnih lijekova u FBiH je ujedinjeno nizom propisa koji su prvi put regulirali predmetnu oblast.

¹²⁴ ZZOR FBiH, Obračun sredstava u zdravstvu u FBiH, za 2014.

Prosječna potrošnja lijekova na recept po osiguranom licu u KM (2003-2014)

Izvor: FZZOIR BiH

U poslovanju zdravstvenog sektora FBiH u 2014. godini, iskazan je zbirni (konsolidovani) dobitak u iznosu od 5.464.237 KM. Dobitak u federalnom i kantonalnim zavodima za zdravstveno osiguranje iznosi 19.221.645 KM, a Zdravstvene ustanove u javnom sektoru iskazale su konsolidovani gubitak u ukupnom iznosu od 33.157.866 KM. Dakle, u javnom zdravstvu je iskazan zbirni (konsolidovani) gubitak u iznosu od 13.936.221 KM. U privatnom sektoru iskazan je pozitivan finansijski rezultat sa ostvarenom dobiti u ukupnom iznosu od 19.400.458 KM, što je uticalo na zbirnu (konsolidovanu) dobit cijelog zdravstvenog sektora FBiH u iznosu od 5.464.237 KM.

Ukupan kapital u zdravstvenim ustanovama u 2014. godini iskazan je u iznosu od 670.370.071 KM i smanjen je za 1,7% ili 11.774.267 KM u odnosu na prethodnu godinu. U posljednje četiri godine, vrijednost kapitala se umanjuje svake godine zbog gubitaka koji se pokrivaju na teret kapitala.

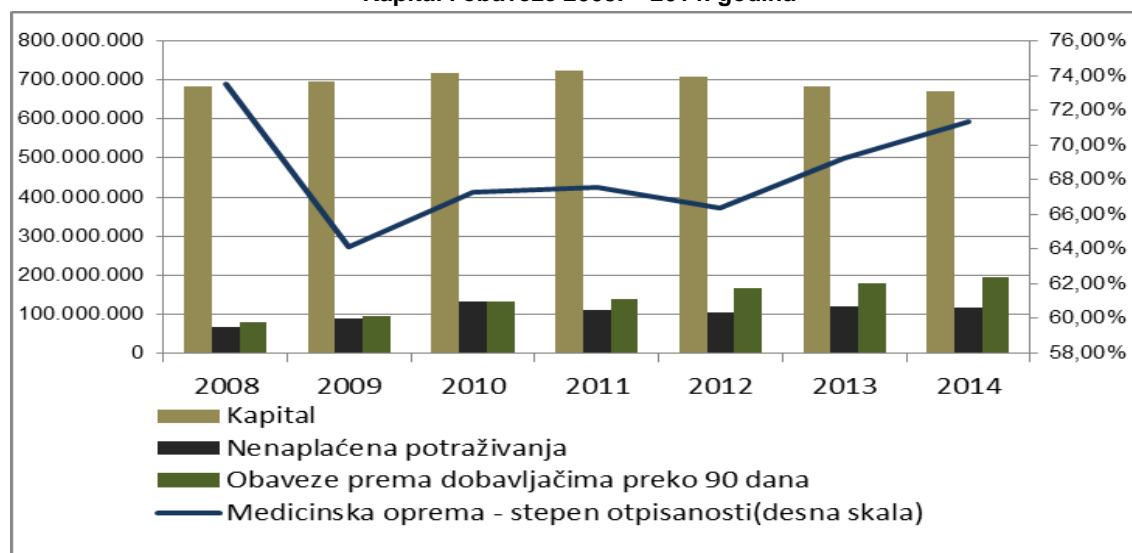
Na dan 31.12.2014. godine, u zdravstvenom sektoru su iskazana ukupno nenaplaćena potraživanja u iznosu od 116.006.127 KM, što je za 3,4% manje nego na isti dan 2013. godine, a čemu je vjerovatno doprinijelo poboljšanje stanja u poslovanju kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja kao glavnih finansijera zdravstvenih ustanova.¹²⁵

Na dan 31.12.2014. godine, u zdravstvenom sektoru su iskazane obaveze prema dobavljačima preko 90 dana u iznosu od 194.406.101 KM i više su za 15.058.644 KM ili 8,4% u odnosu na prethodnu godinu. U periodu od 2008. do 2014. godine, zabilježeno je stalno godišnje povećanje obaveza prema dobavljačima preko 90 dana pri čemu su iste u 2014. u odnosu na 2008. godinu porasle čak 2,5 puta ili za 146,5%.

Na kraju izvještajne godine stepen otpisanosti medicinske opreme u zdravstvu FBiH iznosi 71,32% (u 2013. godini 69,26%). U periodu poslije 2009. godine, evidentiran je stalni rast otpisanosti medicinske opreme, što je znak zastarijelosti postojeće i nedovoljnog ulaganja u novu, modernu opremu.

¹²⁵ ZZOR FBiH, Obračun sredstava u zdravstvu u FBiH, za 2014.

Kapital i obaveze 2008. – 2014. godina

Izvor: FZZOIR, obrada FZZPR

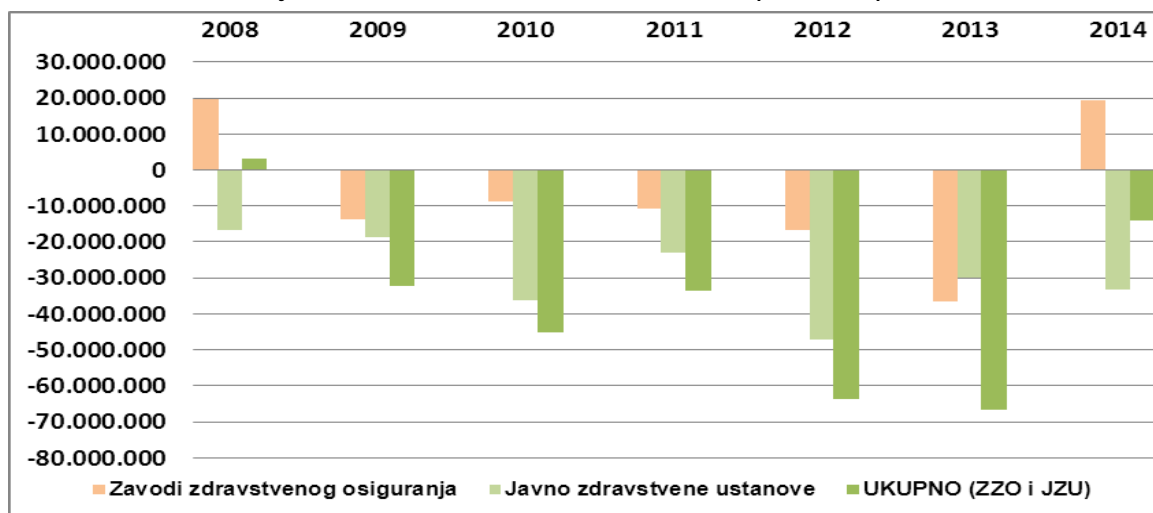
Iz finansijskih podataka o prihodima zdravstvenog sektora u posljednjih 12 godina, može se zaključiti da je ostvarivan kontinuirani rast prihoda (u periodu 2003. – 2010., prosječna stopa rasta je iznosila 10%), dok je u period 2011. – 2014., rast prihoda na nižem nivou (prosječna stopa 3,3%). Isto tako, posljednjih godina, u FBiH je zabilježen i kontinuirani rast učešća potrošnje u zdravstvu kao % BDP-a, pri čemu, u odnosu na zemlje EU 4 (Rumunija, Bugarska, Slovačka i Mađarska) i zemlje okruženja, jedino Srbija ima veće učešće zdravstvene potrošnje u odnosu na BDP. U posljednjoj deceniji, ukupna potrošnja zdravstvenog sektora je rasla po znatno višoj stopi od rasta ukupno ostvarenih sredstava. Evidentiran je kontinuirani rast broja zaposlenih, pri čemu je gotovo po pravilu, rast broja zaposlenih u zavodima i administrativno-tehničkog osoblja viši od rasta broja zdravstvenih radnika. Broj radnika u zavodima u 2014. godini je povećan za 6,9%, a broj zdravstvenih radnika za 1,0%.

Pregled finansijskog rezultata u zavodima zdravstvenog osiguranja i javnim zdravstvenim ustanovama u FBiH (2008-2014)

		Zavodi zdravstvenog osiguranja	Javno zdravstvene ustanove	UKUPNO (ZZO i JZU)	
				Višak prihoda nad rashodima	Višak rashoda nad prihodima
2008	Višak prihoda nad rashodima	19.803.006		3.039.019	
	Višak rashoda nad prihodima		16.763.987		
2009	Višak prihoda nad rashodima				
	Višak rashoda nad prihodima	13.669.371	18.732.938		32.402.309
2010	Višak prihoda nad rashodima				
	Višak rashoda nad prihodima	8.760.633	36.332.549		45.093.182
2011	Višak prihoda nad rashodima				
	Višak rashoda nad prihodima	10.635.082	23.049.464		33.684.546
2012	Višak prihoda nad rashodima				
	Višak rashoda nad prihodima	16.604.164	47.066.715		63.670.879
2013	Višak prihoda nad rashodima				
	Višak rashoda nad prihodima	36.568.242	29.937.350		66.505.592
2014	Višak prihoda nad rashodima	19.221.645			
	Višak rashoda nad prihodima		33.157.866		13.936.221
UKUPNO				3.039.019	255.292.729
SVEUKUPNO:					252.253.710

Izvor: FZZOIR Obračun sredstava u zdravstvu, obrada FZZPR

**Pregled finansijskog rezultata u zavodima zdravstvenog osiguranja
i javnim zdravstvenim ustanovama u FBiH (2008-2014)**

Izvor: FZZOIR Obračun sredstava u zdravstvu, obrada FZZPR

Pregled finansijskog rezultata u zavodima zdravstvenog osiguranja, javnim i privatnim zdravstvenim ustanovama u FBiH (2008-2014)

		Zavodi zdravstvenog osiguranja	Javno zdravstvene ustanove	Privatne zdravstvene ustanove	UKUPNO (ZZO i JZU i PZU)	
					Višak prihoda nad rashodima	Višak rashoda nad prihodima
2008	Višak prihoda nad rashodima	19.803.006		8.242.925	11.281.944	
	Višak rashoda nad prihodima		16.763.987			
2009	Višak prihoda nad rashodima			7.360.704		
	Višak rashoda nad prihodima	13.669.371	18.732.938			25.041.605
2010	Višak prihoda nad rashodima			11.181.614		
	Višak rashoda nad prihodima	8.760.633	36.332.549			33.911.568
2011	Višak prihoda nad rashodima			4.243.592		
	Višak rashoda nad prihodima	10.635.082	23.049.464			29.440.954
2012	Višak prihoda nad rashodima			14.837.188		
	Višak rashoda nad prihodima	16.604.164	47.066.715			48.833.691
2013	Višak prihoda nad rashodima			20.461.352		
	Višak rashoda nad prihodima	36.568.242	29.937.350			46.044.240
2014	Višak prihoda nad rashodima	19.221.645		19.400.458	5.464.237	
	Višak rashoda nad prihodima		33.157.866			
UKUPNO					16.746.181	183.272.057
SVEUKUPNO:						166.525.876

Izvor: FZZOIR Obračun sredstava u zdravstvu FBiH, obrada FZZPR

U poslovanju zdravstvenog sektora FBiH se posljednjih godina bilježi gubitak. U periodu od 2008. do 2014. godine, ukupni akumulirani gubitak iznosi 166.525.876 KM. Ukupan akumulirani gubitak javnih zdravstvenih ustanova i zavoda zdravstvenog osiguranja, u istom periodu iznosi 252.253.710 KM.

Ne podcjenjujući potrebu za mjerama koje doprinose rastu prihoda u zdravstvu u narednom periodu, mišljenja smo da bi prioritet trebao biti na analizi troškova i optimalizaciji rashodovne strane.

Preporuke

- Implementirati programe prevencije najučestalijih oboljenja na nivou FBiH,
- Provesti kontinuiranu profesionalnu edukaciju zaposlenih, posebno unaprijediti znanja i vještine upravljačkih struktura svih nivoa (top menadžer, strateški i operativni nivo) ¹²⁶,
- Ograničiti troškove zdravstvenog sektora na visinu ostvarenih tekućih prihoda s ciljem uspješnijeg finansiranja zdravstvenog sektora i zaustavljanja trenda negativnog finansijskog rezultata,
- Oštrijim sankcijama obezbijediti dostavu obračuna sredstava svih zdravstvenih ustanova, posebno privatnih,
- Obezbijediti kontinuiranu i striktnu kontrolu naplate doprinosa od strane Porezne uprave FBiH i prinudnu naplatu za obveznike koji ne izmiruju redovno obaveze, te kontrolu rada „na crno“, od strane nadležnih inspekcijских službi,
- Sagledati potrebe i postojeći broj zaposlenih radi njihovog usklađivanja sa finansijskim mogućnostima zdravstvenog sektora,
- Smanjiti broj nemedicinskog kadra u medicinskim ustanovama,
- Smanjiti broj zaposlenih u zavodima zdravstvenog osiguranja,
- Informatički uvezati ZZO i domove zdravlja,
- Uraditi preciznu analizu materijalnih troškova u sektoru zdravstva i raditi na uštedi istih,
- Unaprijediti upravljanje, u smislu smanjenja fragmentacije i dupliranja funkcija u oblasti administracije zdravstvene zaštite sa ciljem ušteda u zdravstvenom sektoru,
- Intenzivnije raditi na ujednačavanju prava na zdravstvenu zaštitu u svim kantonima, kako bi građani FBiH imali ista prava po osnovu zdravstvenog osiguranja,
- U svim kantonalnim zavodima zdravstvenog osiguranja primjeniti jedinstvenu metodologiju kriterija i mjerila za zaključivanje ugovora između nadležnih zavoda zdravstvenog osiguranja i zdravstvenih ustanova,
- Razmotriti finansiranje zdravstvenog sektora prema obavljenim uslugama, a ne prema iskazanim potrebama,
- Uspostaviti sistem evidencija troškova u zdravstvenim ustanovama po vrsti oboljenja, vrsti zdravstvenih usluga i kategoriji osiguranika, radi optimalizacije troškova i eventualnih ušteda odnosno uspostaviti evidenciju i šifriranje liječenja po DRG (Diagnosis Related Groups),
- Unaprijediti i poboljšati procjenu javnog zdravstva građana FBiH i sistem izvještavanja radi preciznog sagledavanja zdravstvenog stanja stanovništva i međunarodne komparacije,

¹²⁶ ZZJZ FBiH, Preliminarni izvještaj "Zdravstveno stanje stanovništva i zdravstvena zaštita u FBiH za 2014".

- Uspostaviti sistem monitoringa i kontrole propisivanja lijekova, posebno antibiotika i upućivanja na specijalistički pregled,
- Izvršiti izmjene i dopune Odluke o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava na način da se izmjeni struktura prava za osigurana i neosigurana lica, izvrši kvantifikacija obima prava, te da se donesu svi potrebni akti neophodni za potpunu provedbu osnovnog paketa na području cijele Federacije BiH¹²⁷ i
- Centralizirati nabavku lijekova na entitetskom nivou, s ciljem smanjenja nepotrebne potrošnje lijekova na recept.

Penziona politika

Strategija socijalnog uključivanja u BiH ima za cilj poboljšati položaj populacije penzionera i kroz planirane reforme penzionog sistema smanjiti rizik od siromaštva penzionera, postići veću adekvatnost penzija i veću pokrivenost penzionim osiguranjem populacije starije od 65 godina. Takođe, cilj je osigurati dugoročnu održivost penzionog sistema, te povećanje efikasnosti u prikupljanju doprinosa.

Penzioni sistem treba posmatrati kao dio nacionalne ekonomije, kao dio tekućih ekonomskih politika, ali prije svega treba ga posmatrati u smislu politika osiguravanja socijalne zaštite za sprečavanje rizika siromaštva u slučaju starosti i invalidnosti rada.

Na sam penzioni sistem, pored ekonomske politike, uveliko utiču demografske promjene. Zbog trenda bržeg starenja populacije, sistemi penzionog osiguranja se reformišu u cijeloj EU.

Penzijsko i invalidsko osiguranje u FBiH uređeno je Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, koji je stupio na snagu 30.07.1998. godine. Ovaj Zakon se zasniva na načelima uzajamnosti, generacijske solidarnosti i obaveznosti penzijskog i invalidskog osiguranja. Rizici koji su obuhvaćeni ovim osiguranjem su: starost, invalidnost, smrt i fizička onesposobljenost, a prava koja proističu iz ovih rizika su pravo na starosnu, invalidsku i porodičnu penziju, te novčana naknada za fizičku onesposobljenost. Ova prava su lična i neotuđiva, te se ne mogu prenositi na druga lica niti zastariti, izuzev zastare isplate primanja proisteklih iz ostvarenih prava. Ovim zakonom utvrđena je također, mogućnost dobrovoljnog osiguranja, za osobe koje nisu obavezno osigurane.

Broj penzionera u FBiH raste. Ukupan broj penzionera u decembru 2014. godine iznosio je 394.900. U periodu 2008. – 2014. broj penzionera kontinuirano je rastao po prosječnoj stopi od 2,6%. Starija populacija (65+) čini oko 14,33% ukupnog stanovništva FBiH. U izvještajnom periodu, penzioneri FBiH čine 16,90% ukupne populacije.

U decembru 2014. godine prosječna penzija je iznosila 365,06 KM, što je za 5,35% više u odnosu na decembar 2013. godine. Minimalna penzija je iznosila 326,17 i za 4,97% je viša u odnosu na decembar 2011., 2012., i 2013. godine kada je iznosila 310,73 KM.

Raste broj osiguranika koji uplaćuju doprinose. U decembru 2014. godine bilo je 482.721 osiguranika što je za 1,85% više u odnosu na 2013. godinu.

I dalje je veoma nepovoljan i zabrinjavajući odnos broja zaposlenih i broja penzionera što stvara dodatni pritisak na penzioni sistem. Odnos broja penzionera prema broju osiguranika u 2014. godini, iznosio je 1:1,22 što ukazuje na ekonomsku neodrživost penzijskog sistema. Ovakav

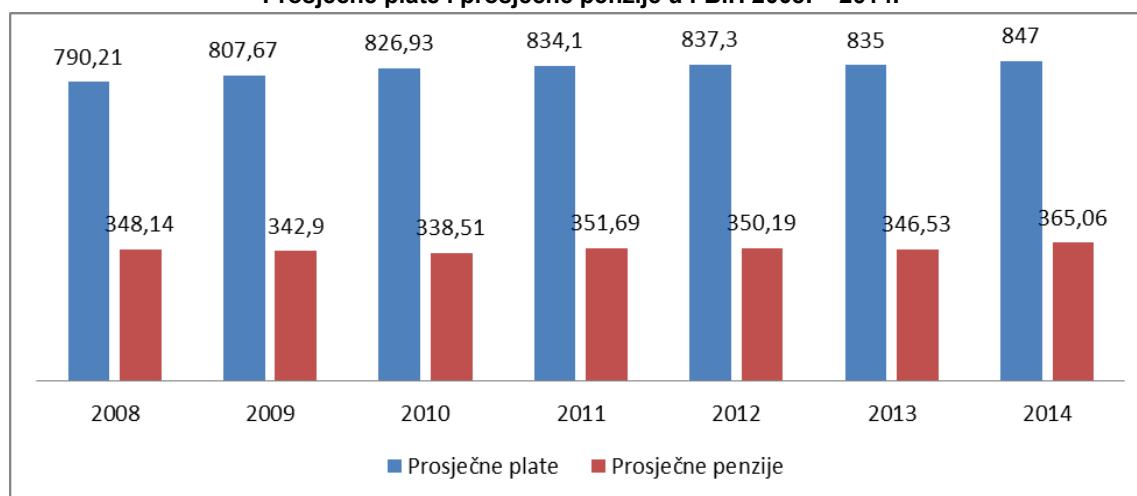
¹²⁷ ZZOR FBiH, Obračun sredstava u zdravstvu u FBiH, za 2014.

nepovoljan odnos broja penzionera prema broju osiguranika u FBiH u 2014. godini nešto je bolji u poređenju sa Hrvatskom (1:1,13), ali je lošiji u odnosu na Sloveniju i Srbiju (1,38) Crnu Goru (1,55) i Makedoniju koja je u tom pogledu mnogo bolja od nas (1,8).

Sve to ukazuje na neefikasnost i neodrživost postojećeg sistema finansiranja penzionog sistema i na neophodnost hitnog definisanja, usvajanja i implementacije penzione reforme.

Godina	Prihodi od doprinosa	Mjesečni prosjek	Index rasta prihoda
2002.	691.873.780	57.656.148	100
2003.	730.843.664	60.903.638	105,63
2004.	801.260.090	66.771.674	109,63
2005.	851.561.055	70.963.424	106,28
2006.	980.148.744	81.679.062	115,10
2007.	1.149.282.320	95.773.526	117,25
2008.	1.397.340.025	116.445.002	121,58
2009.	1.371.747.418	114.312.284	98,16
2010.	1.473.702.514	122.808.543	107,43
2011.	1.464.817.772	122.068.148	99,40
2012.	1.482.004.132	123.500.344	101,17
2013.	1.486.121.497	123.843.458	100,28
2014.	1.547.886.165	128.990.514	104,16

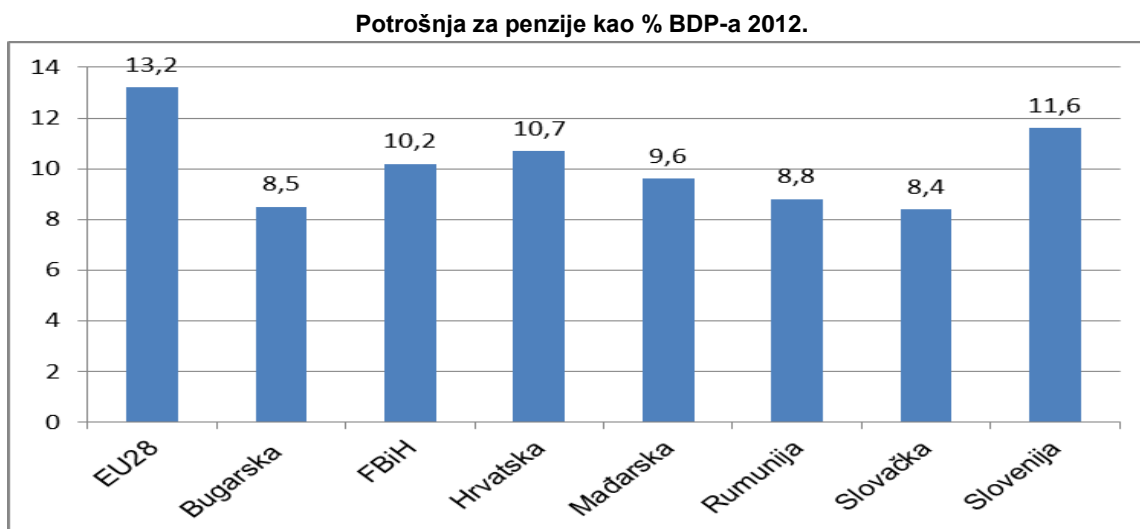
Prosječne plate i prosječne penzije u FBiH 2008. – 2014.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

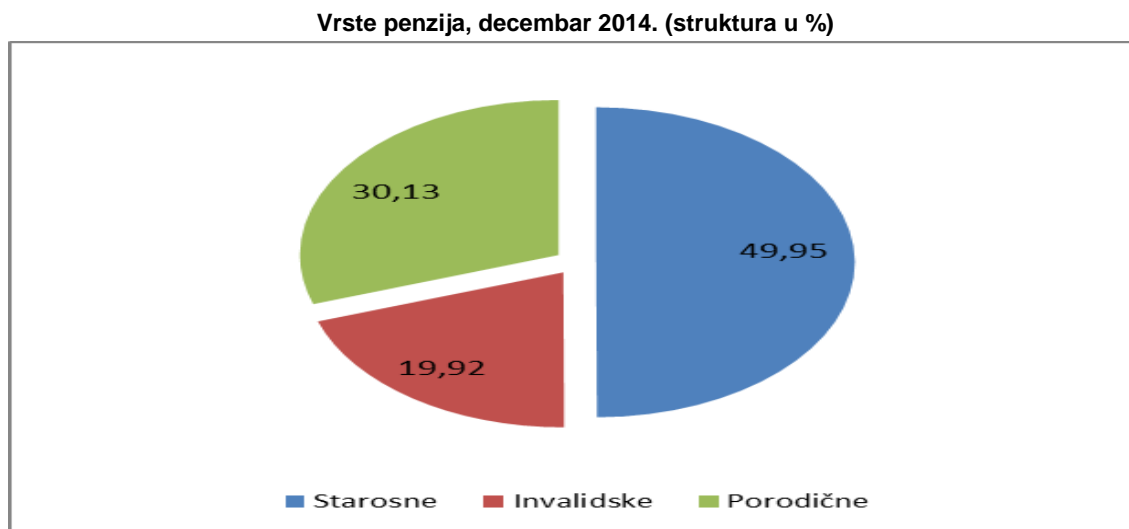
U periodu od 2008.– 2014. godine, prosječna plaća u FBiH rasla je po prosječnoj stopi od 2,8%. Najveći rast prosječnih plaća zabilježen je u 2008. godini - 13,42%. I nakon toga zabilježen je rast, ali po mnogo nižoj stopi (2,21% 2009., 2,39% 2010., 0,87% 2011., a 2012. godine samo 0,38%) 2013. godine prosječna plata bila niža za 0,27% u odnosu na predhodnu godinu dok je u 2014. godini zabilježen rast prosječne plaće po stopi od 1,44%. U periodu 2008-2014. odnos prosječne penzije i prosječne plate bio je veoma nepovoljan. Prosječna penzija 2014. godine u FBiH čini 43,1% prosječne plate. U periodu od 2008. do 2010. godine zabilježen je stalni pad prosječnih penzija (2008. 348 KM, 2009. 343 KM, 2010. 339 KM), dok se, nakon pada 2012. i 2013. godine, u 2014. bilježi blagi rast prosječne penzije.

Ukupan iznos isplaćen za penzije u 2014. godini porastao je za 6,6% u odnosu na 2013. godinu, dok su prihodi od doprinosa porasli za 4,16%, što dodatno otežava problem održivosti penzijskog sistema jer su sredstva po osnovu isplaćenih penzija brže rasla od prihoda od doprinosa. Učešće ukupno isplaćenih penzija u BDP-u FBiH u 2014. godini iznosilo je 10,11%¹²⁸ i nešto je više u odnosu na 2013. godinu kada je iznosilo 9,96%. U 2012. godini, učešće ukupno isplaćenih penzija u BDP-u u FBiH iznosilo je 10,2%, dok je u zemljama EU-28 prosječna potrošnja na penzije kao postotak BDP-a iznosila 13,2%¹²⁹.

Izvor: EUROSTAT, osim za FBiH - procjena FZZPR na osnovu podataka FZPIO i FZS

Najveći broj korisnika penzije su korisnici starosne penzije (197.240 penzionera u decembru 2014. godine), a najmanji broj su korisnici invalidske penzije. Broj korisnika sve tri kategorije (starosne, invalidske i porodične) rastao je u toku 2014. u odnosu na 2013. godinu.

Izvor: Federalni zavod MIO/PIO

U decembru 2014. godine, od 394.900 isplaćenih penzija, 17.824 su penzije koje se isplaćuju pod povoljnijim uslovima. Povoljnije sticanje prava na penziju uređeno je posebnim propisima za koje se obezbjeđuju sredstva iz doprinosa, i iz Budžeta FBiH i BiH

¹²⁸ Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, Obračun BDP, Tekuće cijene, prvi rezultati, FZMIO/PIO za podatke o isplaćenim sredstvima po osnovu penzija – Kalkulacija FZZPR

¹²⁹ Procjena Eurostat –zadnji raspoloživi podaci

Struktura penzija po visini primanja i dalje je vrlo nepovoljna, jer penziju do iznosa najniže penzije od 326,17 KM prima 229.808 ili 58,19% ukupnog broja penzionera, od najniže do zajamčene penzije (koja je u decembru 2014. godine iznosila 434,90 KM) primilo je 66.463 penzionera ili 16,83%. Ove dvije kategorije penzionera učestvuju sa 75% u ukupnom broju penzionera.

Reformski proces penzionog sistema u FBiH je počeo donošenjem Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju 1998. godine, te kroz značajno smanjenje prava i beneficija koje pruža penzijski sistem. Ovim Zakonom eliminisani su neki oblici prava koji su imali karakter socijalnih davanja, a koja su tradicionalno bila dio penzijskog sistema. Međutim, kako je postojeći način finansiranja penzionog sistema finansijski neodrživ, već izvjesno vrijeme se vode diskusije o neophodnosti reforme penzionog sistema. U septembru 2013. godine Vlada FBiH je utvrdila i Parlamentu FBiH na konačno usvajanje uputila Prijedlog strategije reforme mirovinskog sustava u Federaciji BiH. Vlada FBiH je u više navrata razmatrala pomenutu Strategiju kao i Ekonomsko-socijalno vijeće za teritoriju FBiH, te Parlament FBiH. U svim verzijama ovog dokumenta identificirane su promjene koje bi trebalo napraviti u postojećem penzionom sistemu, pri čemu se uvijek isticala potreba za njegovom nadogradnjom kroz uvođenje novog oblika osiguranja. U skladu s tim, definisani su mogući pravci reforme penzijskog sistema, i predviđen set novih zakona koji regulišu penzioni sistem (Zakon o penzijskom/mirovinskom i invalidskom osiguranju u Federaciji BiH, Zakon o organizaciji penzijskog i invalidskog osiguranja i Zakon o doprinosima).

Ukupno ostvareni prihodi Zavoda za PIO FBiH u 2014. godini iskazani su u iznosu od 1.791.205.914 i veći su u odnosu na prethodnu godinu za 4,71%. U strukturi prihoda, na prihode od doprinosa se odnosi 1.547.886.165 KM (86,42%), na transfere i dotacije iz budžeta Vlade FBiH 238.943.167 KM (13,34%) i ostale prihode 4.376.582 KM (0,24%).

Ukupni rashodi i izdaci u finansijskim izvještajima su iskazani u iznosu od 1.834.464.346 KM i veći su za 6,34% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi rashoda i izdataka, na troškove isplate penzija se odnosi 1.769.721.157 KM ili 96,47%, isplate naknada za tjelesno oštećenje 2.198.838 KM (0,12%), doprinose za zdravstveno osiguranje penzionera 20.731.517 KM (1,13%), rashode vezane za isplatu penzija 9.799.371 KM (0,53%), i kapitalne izdatke 1.412.205 KM (0,08%).

Ukupni rashodi Stručne službe Federalnog zavoda u 2014. godini, iskazani su u iznosu 29.879.191 KM a odnose se na plaće i naknade zaposlenih i materijalne troškove što čini 1,63% ukupnih rashoda za period u 2014. godini. Napominjemo da je Vlada FBiH, sredinom 2012. godine, zadužila Federalni zavod za PIO da od 01.09.2012. godine, administrativni troškovi provođenja penzijskog i invalidskog osiguranja ne mogu preći iznos od 1,80% ukupnih sredstava za penzijsko i invalidsko osiguranje.

U finansijskim izvještajima za 2014. godinu, Federalni zavod za PIO je iskazao višak rashoda nad prihodima u iznosu od 42.868.011,89 KM.

Akumulirani gubitak na dan 31.12.2014. godine iznosi 105.664.501 KM i dostigao je 69,9% od ukupnih mjesečnih isplata penzija, dok je 31.12.2013. godine akumulirani gubitak bio 63.094.355 KM ili 44,7%. Zbog povećanog isplatnog koeficijenta, u decembru 2014. godine ostvarena je veća isplata 6.348.067 KM u odnosu na decembar 2013. godine, dok su prihodi od doprinosa u decembru 2014. godine povećani za 10.358.641 KM u odnosu na decembar 2013.

godinu. To znači da su povećani prihodi od doprinosa u decembru 2014. godine bili dovoljni da se u potpunosti pokriju povećane isplate penzija u mjesecu decembru 2014¹³⁰.

Preporuke

- Zamrzavanje troškova za privilegovane penzije, smanjenje opcija prijevremenog penzioniranja za rizična zanimanja, uvođenje razumnih sankcija za prijevremeno penzioniranje i bonusa za kasnije penzionisanje kako bi se produžila dob za efektivno penzioniranje i uvođenje održivog indeksiranja primanja;
- Ubrzati provođenje penzionih reformi sa ciljem finansijske održivosti penzionog sistema;
- Nastaviti sa saniranjem neplaćenih doprinosa u dosadašnjem razdoblju sa mogućnošću otpisa kamate sa uplatom osnovnog duga, te vršiti efikasniju kontrolu naplate doprinosa u budućem periodu;
- Uspostaviti cjelovit set indikatora koji bi omogućio redovno praćenje stanja u oblasti penzionog sistema po ugledu na EU.

Položaj osoba sa invaliditetom

Oblast socijalne politike i socijalne zaštite u Federaciji BiH je po Ustavu u zajedničkoj nadležnosti Federacije i kantona. Još uvijek ne postoje adekvatni institucionalni kapaciteti za pitanja osoba sa invaliditetom niti strukture za socijalnu uključenost osoba sa invaliditetom na svim nivoima vlasti. Ključni problem koji postoji je nedostatak sistematskog praćenja kako bismo znali u kakvu je poziciju dovedena većina osoba sa invaliditetom u smislu siromaštva i socijalne isključenosti.

Osobe sa invaliditetom (urođenim ili stečenim) predstavljaju jednu od glavnih kategorija korisnika prava propisanih Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom. Srazmjerno stepenu invaliditeta, osobe sa invaliditetom mogu ostvariti pravo na osobnu invalidninu, tuđu njegu i pomoć i ortopedski dodatak. Prava osoba sa 100% i 90% tjelesnog oštećenja finansiraju se iz federalnog Bužeta, a za finansiranje prava osoba sa invaliditetom koji imaju niži stepen tjelesnog oštećenja, a ostvarili su pravo na tuđu njegu i pomoć, zaduženi su kantoni.

Prava civilnih žrtava rata finansiraju se iz federalnog i kantonalnih budžeta u omjeru 70%:30%, dok se prava u oblasti branilačko invalidske zaštite, tj. prava ratnih vojnih invalida i porodica poginulih branilaca, finansiraju iz Budžeta FBiH. Iz Budžeta FBiH vrši se isplata i vojnim invalidima koji su to pravo ostvarili prije rata, a prema Zakonu o osnovnim pravima vojnih invalida i porodica palih boraca.

Do kraja 2014. godine prava na finansiranje ostvarilo je 44.266¹³¹ osoba sa (neratnim) invaliditetom, a za finansiranje ovih prava u 2014. godini iz federalnog budžeta je izdvojeno 119.437.195,51 KM. U odnosu na 2013. godinu broj korisnika ovih prava ostao je gotovo isti

¹³⁰ FZMIO/PIO, Informacija o osnovnim pokazateljima penzijskog sistema za decembar 2014. godine

¹³¹ Podaci Federalnog ministarstva rada i socijalne politike

(2013. 44.261 korisnik). U periodu 2009. - 2014. godina, broj osoba sa (neratnim) invaliditetom opadao je po prosječnoj stopi od 4,8%.

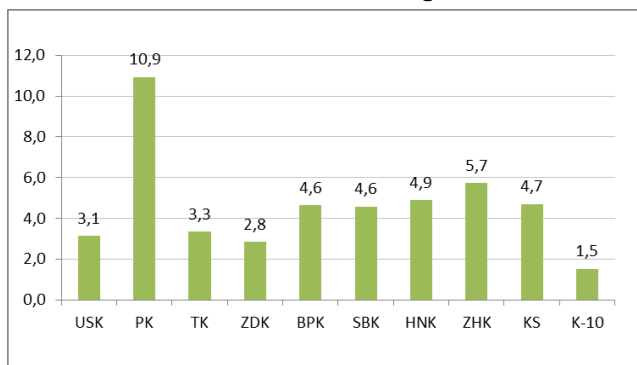
U 2014. godini, u Federaciji BiH, pravo po osnovu statusa civilne žrtve rata ostvarilo je 10.255 korisnika, što je za 2,96% manje u odnosu na 2013. godinu. Prosječna stopa promjene ovih korisnika, u periodu 2009.-2014. godina, iznosila je -0,6%. U 2014. godini za finansiranje prava korisnika civilnih žrtava rata iz federalnog budžeta je izdvojeno 26,82 miliona KM, što je 70% izdvajanja za ovu kategoriju, dok se ostalih 30% sredstava u skladu sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom obezbjeđuje u nadležnim kantonalnim budžetima.

Sa 31.12.2014. godine ukupan broj korisnika¹³² prava po Zakonu o pravima boraca i članova njihovih porodica iznosio je 91.176 od čega se na lične invalidnine odnosi 48.821 korisnik, a na porodične invalidnine 42.355 korisnika. Taj broj bio je uvećan sa korisnicima (2.165), koji prava ostvaruju prema Zakonu o osnovnim pravima vojnih invalida i porodica palih boraca, tako da je ukupan broj u 2014. godini iznosio 93.341 korisnik prava, što je za 1,82% manje u odnosu na 2013. godinu. U periodu 2009.-2014. godina, broj korisnika ratnih invalidnina opao je po prosječnoj stopi od 1,8%. U decembru 2014. godine evidentiran je 93.341 korisnik, a isplaćeno je ukupno 302,96 miliona KM.

Smanjenje broja korisnika prati i smanjenje isplaćenih sredstava za ove namjene tako da je u 2014. godini isplaćeno 3.194.945,70 KM manje od iznosa odobrenog u Budžetu. U ovom iznosu su i obustavljene invalidnine u toku 2014. godine u Grudama, Ljubuškom, Posušju i Širokom Brijegu, zbog odbijanja dostavljanja predmeta u II i III fazu revizije odnosno provođenja Zakona o reviziji.¹³³

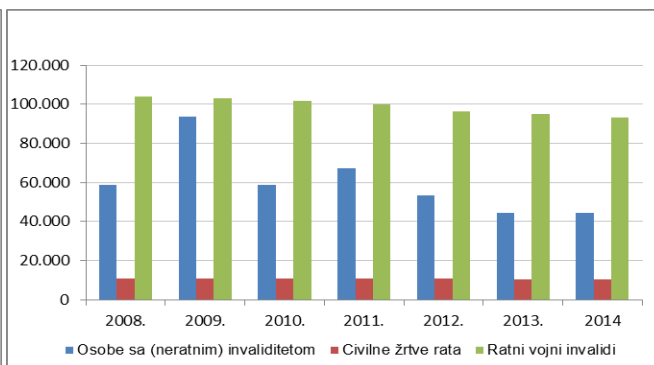
Najveći broj korisnika prava na ličnu i porodičnu invalidninu¹³⁴, na 100 stanovnika zabilježen je u Posavskom kantonu (11 korisnika), a najmanji broj je u Kantonu 10 (1,5 korisnika na 100 stanovnika), ZHK (5,7), HNK (4,9), KS (4,7), SBK (4,6).

Broj korisnika lične i porodične invalidnine na 100 stanovnika, 2014. godina

Izvor: Proračun FZZPR na osnovu podataka o broju invalidnina Federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata.

Broj korisnika invalidnina 2008.-2014. godina

Izvor: Podaci Federalnog ministarstva rada i socijalne politike i Federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata

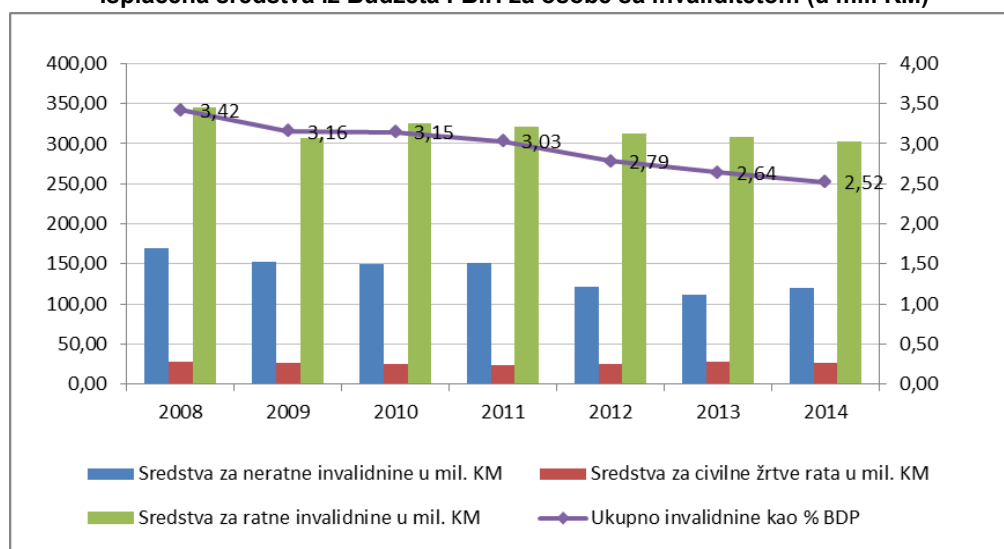
¹³² Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Pregled korisnika prava lične i porodične invalidnine po kantonima

¹³³ Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Informacija o implementaciji Zakona o provođenju kontrole zakonitosti korištenja prava iz oblasti branilačko invalidske zaštite za period oktobar-decembar i zbirno za 2014. godinu

¹³⁴ Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, Pregled korisnika prava po kantonima 2014. godina.

Sredstva isplaćena po osnovu invalidnina iz Budžeta FBiH 2008. - 2014.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Isplaćena sredstva za neratne invalidnine (u mil. KM)	169,48	152,70	150,09	151,69	120,92	112,00	119,44
Isplaćena sredstva za civilne žrtve rata (u mil. KM)	27,82	26,67	24,82	24,22	25,62	27,59	26,82
Isplaćena sredstva za ratne invalidnine (u mil. KM)	344,72	307,53	325,55	321,56	312,41	307,8	302,95
Ukupno za invalidnine (u mil. KM)	542,02	486,90	500,46	497,47	458,95	447,39	449,21
Ukupno invalidnine kao % BDP	3,42	3,16	3,15	3,03	2,79	2,66	2,52

Isplaćena sredstva iz Budžeta FBiH za osobe sa invaliditetom (u mil. KM)

U februaru 2010. godine usvojen je Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Zakonom se uređuje profesionalna rehabilitacija, osposobljavanje i zapošljavanje lica sa invaliditetom sa smanjenom radnom sposobnošću, osnivanje i djelatnost ustanova, privrednih društava i drugih pravnih lica koja se bave profesionalnom rehabilitacijom i zapošljavanjem lica sa invaliditetom, osnivanje i rad Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom¹³⁵, kao i druga pitanja u vezi sa profesionalnom rehabilitacijom, osposobljavanjem i zapošljavanjem lica sa invaliditetom. Profesionalnu rehabilitaciju čine mjere i aktivnosti koje se rade s ciljem osposobljavanja lica sa invaliditetom za odgovarajući posao, zapošljavanja, zadržavanja posla, napretka u poslu ili promijene zanimanja.

U toku 2013. godine Vlada FBiH je utvrdila Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom. Naime, izmjenama i dopunama ovog Zakona nastoje se otkloniti uočeni problemi vezani za njegovu primjenu, naročito u pogledu vođenja evidencija o zaposlenosti osoba sa invaliditetom,

¹³⁵ Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom je javna ustanova koju je osnovao Parlament FBiH. Prihode Fonda čine: sredstva iz budžeta Federacije, sredstva posebnog doprinosa, sredstva Federalnog zavoda za zapošljavanje u iznosu od 10% od sredstava planiranih finansijskim planom Federalnog zavoda za zapošljavanje za aktivnu politiku zapošljavanja u tekućoj godini, sredstva kantonalnih službi za zapošljavanje u iznosu od 5% od sredstava planiranih finansijskim planom kantonalnih službi za zapošljavanje za aktivnu politiku zapošljavanja u tekućoj godini, drugi prihodi ostvareni na osnovu zakona i drugih propisa i donacije domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica. Ako sredstva Fonda prikupljena po ovim osnovama nisu dovoljna za podmirenje svih obaveza nastalih u toku godine, predviđeno je da će se nedostajuća sredstava osigurati iz budžeta Federacije. Fond ima tijelo rukovođenja, tijelo upravljanja i tijelo nadzora.

mehanizama naplate posebnog doprinosa za podsticanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom, nadzora i kontrole, uvjeta za rad privrednih društava i ostvarivanja statusa zaštitne radionice, te ostvarivanja pojedinih pogodnosti po ovom Zakonu. Između ostalog, utvrđuje se obaveza poslodavaca da zapošljavaju osobe sa invaliditetom i način kontrole izvršavanja te obaveze. Poslodavci su dužni imati najmanje jednu zaposlenu osobu sa invaliditetom na svakih 16 zaposlenih. Subjekti koji ne ispune ovu obavezu dužni su mjesečno pri isplati plaća obračunati i uplatiti u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom poseban doprinos za podsticaj zapošljavanja osoba sa invaliditetom u visini 25 posto od prosječne bruto plaće u FBiH za svako lice sa invaliditetom koje su bili dužni zaposliti u skladu sa ovim zakonom.

Poslodavac, uključujući i samostalne poduzetnike, koji s obzirom na ukupan broj zaposlenih ne podliježe ovoj obavezi dužan je, osim ako ima zaposlenu najmanje jednu osobu s invaliditetom, svakog mjeseca prilikom isplate plaća i drugih primanja, uplaćivati u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom poseban doprinos za podsticaj zapošljavanja lica sa invaliditetom u visini 0,5 posto bruto plaće, naknade plaće i drugih primanja koji imaju karakter plaće. Federalna uprava za inspekcijske poslove je nadležna da kontrolira izvršavanje ovih obaveza poslodavaca, a nadležnost Poreske uprave FBiH je da kontrolira obračunavanje i uplate posebnog doprinosa.

Prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, osobe sa invaliditetom zapošljavaju se i rade na tržištu rada pod opštim i posebnim uslovima.

Pod opštim uslovima zapošljavaju se osobe sa invaliditetom na otvorenom tržištu rada, u državnim organima, organima pravosuđa, organima lokalne uprave, javnim službama, ustanovama, fondovima, javnim preduzećima, privrednim društvima i drugim pravnim licima koja nisu osnovana za zapošljavanje lica sa invaliditetom u skladu sa zakonom.

Pod posebnim uvjetima zapošljavaju se osobe sa invaliditetom u ustanovi ili privrednom društvu koja su osnovana radi zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

U periodu 2011. – 2014. godina, pod opštim uslovima zaposleno je ukupno 418 osoba sa invaliditetom, a ukupan iznos koji je dodijeljen iz Fonda na ime poticaja za nova zapošljavanja u ovom periodu iznosio je 4.642.592,04 KM.¹³⁶

U istom periodu pod posebnim uslovima zaposleno je 472 osobe sa invaliditetom. Ukupan iznos isplaćen na ime poticaja iznosio je 4.728.058,99 KM.¹³⁷

U 2014. godini u FBiH je zaposleno 107 invalida, od čega 106 koji rade u zaštitnoj radionici. U odnosu na 2013. godinu, zaposleno je 8 invalida više.¹³⁸

	Zaposleni invalidi			Rehabilitanti		
	Svega	U zaštitnoj radionici	Rade kod kuće	Svega	Na stručnom osposobljavanju	Na prekvalifikaciji
Ukupno	107	106	1	4	4	-
Žene	39	39	-	-	-	-
Vojne i civilne žrtve rata	10	10	-	-	-	-
Invalidi rada	2	2	-	-	-	-
Ostali invalidi	95	94	1	4	4	-
Invalidna djeca	-	-	-	-	-	-

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten – Socijalna zaštita/skrb u FBiH 2014.

¹³⁶ Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom, Informacija o zaposlenim osobama sa invaliditetom uz podršku Fonda kroz dodjelu novčanih stimulansa za novo zapošljavanje; Osobe sa invaliditetom zaposlene pod opštim uslovima za period 2011. - 2014. godine.

¹³⁷ Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom, Informacija o zaposlenim osobama sa invaliditetom uz podršku Fonda kroz dodjelu novčanih stimulansa za novo zapošljavanje; Osobe sa invaliditetom zaposlene pod posebnim uslovima za period 2011. - 2014. godine.

¹³⁸ Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten – Socijalna zaštita/skrb u FBiH 2013. i 2014.

U decembru 2013. godine Vlada FBiH je donijela Uredbu kojom se osniva Ured Vlade FBiH za pitanje invaliditeta sa zadatkom osiguranja institucionalnog praćenja stanja u oblasti invalidnosti i primjene zakona koji regulišu ovu oblast. Također, Ured inicira poduzimanje mjera i aktivnosti koje su u funkciji poboljšanja položaja osoba sa invaliditetom, koordinira aktivnosti institucija i organizacija koje su odgovorne za rješavanje problema iz ove oblasti i koje su dužne da uključuju pitanja invaliditeta u svoj rad.

Među aktivnostima Ureda su praćenje provedbe Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u FBiH 2011. - 2015. godina, te predlaganje njezine revizije, a osobito u odnosu na međunarodne obveze BiH u pogledu pitanja invaliditeta. Također, Ured treba da prati primjenu Politike u oblasti invalidnosti i Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i predlaže mjere i aktivnosti u svrhu postizanja standarda u ovoj oblasti u FBiH.

Međutim i pored donešene Uredbe o osnivanju Ureda, zbog nedostatka finansijskih sredstava, on nije započeo sa radom, pa je tadašnja Vlada FBiH, za rješavanje pitanja iz oblasti invalidnosti, poslove praćenja implementacije Strategije za izjednačavanje osoba sa invaliditetom u FBiH 2011. - 2015. godina, kao i evaluaciju provedenih aktivnosti zadužila Federalno ministarstvo rada i socijalne politike.

U toku je provedba Strategije za izjednačavanje osoba sa invaliditetom u FBiH 2011. - 2015. godina, u čiju su izradu i usaglašavanje, a zatim prezentaciju i promociju bili uključeni svi nadležni federalni i kantonalni organi, organizacije osoba sa invaliditetom sa svih nivoa, kao i politička i akademska zajednica. Krajem 2013. godine, urađena je evaluacija provedbe koju je izvršilo Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. U izvještaju su navedeni zabrinjavajući rezultati. Od 79 evaluacijskih upitnika upućenih na adrese nadležnih federalnih i kantonalnih institucija, odgovor je došao od 21 institucije.¹³⁹ I dalje postoji neupućenost pojedinih institucija u postojanje, sadržaj i obaveze Strategije, kao i razumijevanje novih ideja i pravaca koje ona trasira. Pitanje invaliditeta je pitanje koje zadire u sve resore, ne postoji oblast koja se smije odreći odgovornosti u ovom pogledu. Potrebno je napustiti dosadašnju praksu da se svi zahtjevi koji dolaze od osoba sa invaliditetom ili se odnose na ovu populaciju adresiraju na socijalni sektor.

U koordinaciji Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, formirana je Intersektoralna radna grupa čiji su članovi pružili podršku i uzeli aktivno učešće u procesu provođenja Strategije, te pokretanja procesa evaluacije, odnosno davanja prijedloga i preporuka koje će biti smjernice za izradu novog dokumenta Strategije za period 2016. - 2020. godina.

Siromaštvo osoba sa invaliditetom nije moguće precizno procjeniti jer se takvi podaci ne prate. Siromaštvo i nezaposlenost najviše pogađa osobe sa invaliditetom. Procjenjuje se da gotovo dvije trećine od ukupnog broja odraslih osoba sa invaliditetom žive blizu ili ispod zvanične linije siromaštva. Značajne društvene, obrazovne, ekonomske, fizičke i transportne barijere sprečavaju većinu osoba sa invaliditetom da uživaju u svojim osnovnim pravima.¹⁴⁰

U periodu 2009. – 2014. godine izdvajanja za ratne invalidnine opala su po prosječnoj stopi od 0,2%. U 2014. godini isplaćena sredstva za ratne invalidnine iznosile su 1,70% BDP-a FBiH.

U periodu 2009-2014 godine izdvajanja za neratne invalidnine opala su po prosječnoj stopi od 5,7%. U izvještajnoj godini isplaćena sredstva za neratne invalidnine iznosila su 0,67% BDP-a.

¹³⁹ Izvještaj o izvršenju strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH (2011-2015 godine) za razdoblje 2011. - 2013. godine.

¹⁴⁰ Svjetska banka i I.C. Lotos, Invalidnost i siromaštvo u BiH, 2006, kalkulacije na osnovu LSMS-a.

Isplaćena sredstva za civilne žrtve rata u izvještajnoj godini iznosila su 1,5% BDP-a.

Ukupna izdvajanja iz Budžeta FBiH koja se odnose na ratne, neratne invalidnine i izdvajanja za civilne žrtve rata, u 2014. godini, iznosila su 449,21 miliona KM, što je za 0,4% više u odnosu na 2013. godinu. U periodu 2009-2014 godine ova izdvajanja opala su po prosječnoj stopi od 3,1%. Ukupna izdvajanja za ove kategorije u 2014. godini iznosila su 2,52% BDP-a (u 2013. 2,64%, 2012. godini 2,8%), što znači da su u ovoj oblasti ostvareni pozitivni pomaci.

Preporuke

- Ojačati statistički sistem i obezbijediti sistemsko i kontinuirano praćenje stanja u ovoj oblasti u FBiH i kantonima, te kreirati baze podataka i ažuriranih evidencija u cilju boljeg socijalnog uključivanja na tržištu rada u FBiH i kantonima,
- Predložiti novu kategorizaciju prema stepenu preostale sposobnosti, bez obzira na porijeklo invaliditeta, u skladu sa standardima Svjetske zdravstvene organizacije,
- Pokrenuti razmatranje pitanja osnivanja ustanova za profesionalnu rehabilitaciju osoba sa invaliditetom na nivou kantona/županija i Federacije BiH, koje bi obavljale aktivnosti procjene preostale radne sposobnosti, prekvalifikacije i dokvalifikacije osoba sa invaliditetom,
- Obezbijediti potrebnu promjenu zakonske regulative i donjeg praga invaliditeta na osnovu kog se ostvaruju prava na novčana davanja, te izmijeniti kategorizaciju u FBiH i kantonima bez obzira na vrijeme i uzrok nastanka invaliditeta,
- Podsticajnim mjerama kontinuirano stimulisati mogućnosti zapošljavanja osoba sa invaliditetom, posebno kroz politike za promociju sticanja vještina i učenja tokom cijelog života, odnosno stvarati uslove i promovisati profesionalnu rehabilitaciju kao bitan preduslov zapošljavanja i integracije u društvo;
- Kontinuirano vršiti provjere boračko – invalidske zaštite sa ciljem smanjenja zloupotreba
- Bolje usmjeravati sredstva prema ugroženim kategorijama i izbjegavati dvojna davanja.